

iletişim

DOSTOYEVSKI

T O P L U E S E R L E R İ 13

NETOÇKA NEZVANOVA

ÇEVİREN ERGİN ALTAY

KONSTANTIN MOÇULSKY'NİN SONSÖZÜYLE

DOSTOYEVSKI • **Netočka Nezvanova**

Неточка Незванова

© Sonsöz: 1967, Konstantin Mochulsky

“The First Attempt at a Novel: Netochka Nezvanova”,
Dostoevsky: His Life and Work, Princeton University Press
Sonsözün yayın hakkı YMCA Press'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 1184 • Dünya Klasikleri 32

ISBN 975-05-0409-7

© 2006 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2006, İstanbul (1500 adet)

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Orhan Pamuk

EDITÖR Belce Öztuna

YAYIN SEKRETERİ Emre Ayvaz

KAPAK UYGULAMA Suat Aysu

KAPAKTAKİ RESİM Anselm Kiefer, “Des Malers Schutzengel”, 1975

KAPAK FILMİ Mat Yapım

DIZGI Maraton Dizgievi

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Serap Yeğen

MONTAJ Şahin Eyilmez

BASKI ve CILT Sena Ofset

İletişim Yayınları

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

DOSTOYEVSKI
Netoçka
Nezvanova

Неточка Незванова

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

KONSTANTIN MOCHULSKY'NİN SONSÖZÜYLE

i l e t i Ő i m

DOSTOYEVSKI (Fyodor Mihailoviç). Bir doktorun oğlu olan Dostoyevski 1821'de Moskova'da doğdu. Çocukluğunu Moskova'daki Marya Hastanesi'nin bir lojmanında, zorba ve çoğu zaman sarhoş bir babayla hasta bir anne arasında geçirdi. Çok geçmeden annesi ölünce, katı disiplinli Petersburg Mühendis Okulu'na gönderildi. Sinirli, aşırı duyarlı bir yaratılışı olan Dostoyevski (o sıralar kendisine takılan adla, "ateş Fedya"), Petersburg'da kitap okuyarak, bir köşeye çekilip düşlere dalarak ya da kardeşi Mihail ile konuşarak günlük gerçeklerden kaçmaya çalışırdı. Babasının 1839'da aniden öldüğünü burada öğrendi. Kuşkulu bir ölümdü bu; onu yanında çalıştırdığı köylülerin öldürdüğü söylenir. Babasının ölümünü istediği düşüncesi, yakasını hiç bırakmadı ve Dostoyevski'yi bunalıma düşürdü. Bazılarına göre ilk sara nöbetine de bu suçluluk duygusu neden oldu. Freud ve birçok psikanalizi, babaya duyulan bu nefrete ve bunu izleyen suçluluk kompleksine dayanarak, Dostoyevski'nin hastalığının sinirsel kökenli olduğu sonucunu çıkardılar ve dehasiyle hastalığı arasında doğrudan bir bağlantı kurdular. Oysa bu yorum, yazanın nöbetler sırasında gösterdiği o zihin açıklığını, o "dokuz canlılığı" göz ardı etmek demektir. Sara, Dostoyevski için, gerçek-te, "istenç dışı, ama ayrıcalıklı bir deneyim", büyülen bir ayna olmuştur.

Dostoyevski zayıf sinirli, duygusal, bir anda coşkudan çökkünlüğe geçen bir kimseydi. Gogol etkileri taşıyan ilk romanı *İnsancıklar*, Belinski'nin övgülerini kazanıp yazana ün sağladığında coşkuya kapılan Dostoyevski, daha sonraki yapıtları *Öteki* (1846) ve *Ev Sahibesi* (1847) aynı eleştirmenin alaylarına hedef olunca ruhsal çöküntüye düştü, derdinden hasta oldu. Kendisini dengesizliğe kadar sürükleyen gerilimlerden kurtulmayı bilen ve dış dünyadan kopan benliğinin parçalanışını kendisi çözümleyen yazanın yapıtındaki en zengin ruhbilimsel temalardan biri de bu çift kişiliklilik, ikizler-benzerler temasıdır.

Dostoyevski 1848'de *Beyaz Geceler* ile *Bir Yuşta Yürekli*'yi yayımladı. Bu yapıtların da beğenilmemesi gururunu incitti. Petraşevski'nin çevresinde toplanan genç suikastçılara katıldı, onlarla birlikte tutuklandı ve ölüm cezasına çarptırıldı (Aralık 1849). Canlarının bağışlandığı, cezanın infazına birkaç dakika kala bildirildi. Dostoyevski'nin cezası, hafifletilerek Sibirya'da dört yıl kürek cezasına çevrildi. Tüm maddi ve manevi yoksunluklara ve sara nöbetlerine karşın bu korkunç yıllar, Dostoyevski'nin 'ncil'i ve mahkûmlardaki gönül zenginliğini, yani "sert kabuğun içindeki altın"ı keşfetmesini sağladı. Dört yıllık kürek cezasından sonra Semipalatinsk'te zorunlu ikâmete mahkûm edilen Dostoyevski, yoksul ve verenili genç dul Marya Dmitriyevna İsayeva'ya acıyarak evlendi. 1859'da Petersburg'a dönmesine izin verildi, *Ezilmiş ve Aşağılanmışlar* (1861) ve *Ölü Bir Evden Hatıralar* (1862) ile kendini yeniden kabul ettirdi. Kardeşi ve N.N. Strahov ile birlikte önce *Vremja* (Zaman), sonra da *Epoha* (Dönem) adlı dergileri kurdu ve yönetti. Bu dergilerde, Batı karşıtı Slavcı düşüncelerini savunduğu tartışma yazılarını yayımladı.

Büyük "metafizik" romanlarının ilki ve tüm yapıtlarının anahtarı olan *Yeraltından Notlar* 1864'te yayımlandı. *Suç ve Ceza* (1866), *Kumarbaz* (1867), *Budala* (1868), *Ebedî Koca* (1870), *Cinler* (1872) gibi başyapıtları birbirini izledi. Alacaklıları tarafından sıkıştırılan yazar, daha tamamlamadan yapıtlarını yayımcılara satıyordu. Daha hızlı çalışabilmek için sekreter olarak tuttuğu 20 yaşındaki Anna Grigoriyevna Snitkina ile ilk kansının ölümünden üç yıl sonra, 1867'de evlendi. Para peşinden koşması bitmek bilmedi. Kumar tutkusuyla Dostoyevski, borç aldı, ödedi; sonunda kansıyla ülkesinden ayrılarak Avrupa'nın kumarhanelerini dolaşmaya başladı. Bir kızı oldu, ama öldü. Bu ölüm, Dostoyevski'yi deliliğin eşğine kadar sürükledi. 1875'te *Delikanlı*, 1876'da *Bir Yazanın Günlüğü* ve 1879-80'de *Karamazov Kardeşler* yayımlandı. Bu son romanının, bir bölümünü oluşturacağı *Bir Büyük Günahhârın Yaşamı* adlı büyük çaplı tasansını gerçekleştiremeden 1881'de Petersburg'da öldü. Dostoyevski gelmiş geçmiş en büyük romancılarından birisi, belki de birincisidir.

Babamı hiç anımsamıyorum. Ben iki yaşındayken ölmüş. Annem ikinci kez evlenmiş. Severek yaptığı bu ikinci evliliği mutlu etmemiştir onu. Babalığım müzisyendi. İlginç bir yaşayışı vardı: Ömrümde tanıdığım en tuhaf insan odur. İlk çocukluk anılarım arasında oldukça belirgin bir yer tutar. Öyle ki, onunla ilgili anılarım sonraları yaşayışım üzerine çok etki etmiştir. Öykümün anlaşılabilmesi için önce onun yaşamından başlayacağım. Anlatacaklarımın hepsini, gençliğinde babalığımın yakın arkadaşı olan ünlü kemancı B.'den öğrendim.

Babalığımın soyadı Yefimov'du. Çok varlıklı bir toprak sahibinin çiftliğinde doğmuş. Babası, yıllarca kentten kente dolaştıktan sonra bu varlıklı toprak sahibinin çiftliğine yerleşmiş, orkestrasına girmiş yoksul bir müzisyendi. Toprak sahibinin zengin bir yaşayışı vardı. Müziğe pek düşkündü. Anlatılanlara bakılırsa, ömründe köyünden çıkmamış, Moskova'ya bile gitmemiş bu adam; günün birinde ansızın Avrupa'daki bir kaplıcaya gitmeye karar vermiş. Üç dört hafta sonra dönmüş. Meğer gazetelerden ünlü bir kemancının o

kaplıcada konser vereceğini öğrenmiş... Gelirinin neredeyse tamamını yatırdığı oldukça iyi bir orkestrası vardı. Sonraları babalığım da klarnetçi olarak girdi bu orkestraya.

Yirmi iki yaşındayken, çok tuhaf bir adamla tanıştı. Aynı bölgede, evinde kurduğu tiyatronun masrafları yüzünden mali durumu sarsılan zengin bir kont vardı. Bu kont, orkestrasının şefini kötü davranışları yüzünden kovmuştu. Gerçekten de sağlam pabuç değildi orkestra şefi. İşten kovulunca iyice bayağlaşmış, köy meyhanelerine dadanmış, kendini içkiye vermişti. Kimi zaman dilendiği bile oluyordu. Bölgede hiç kimse işe almaya yanaşmıyordu onu. İşte bu adamla arkadaş oldu babalığım. Tuhaf, anlaşılmaz bir ilişki vardı aralarında: Babalığımın davranışlarında arkadaşının en küçük bir kötü etkisi görülüyordu. Önceleri onun İtalyanla görüşmesini kesinlikle yasaklayan toprak sahibi bile zamanla bu arkadaşlığa ses çıkarmaz olmuştu. Sonra birdenbire orkestra şefi ölüverdi. Bir sabah köylüler onu su arkının içinde buldular. Soruşturma açıldı. Beyin kanamasından öldüğü anlaşıldı. Eşyaları babalığıma kaldı: Buna hakkı olduğunu gösteren belgeyi –İtalyan kendi el yazısıyla hazırladığı vasiyetnamesinde varisinin Yefimov olduğunu bildiriyordu– gereken yere sunmuştu. Miras, hâlâ iş bulabileceğini uman adamın özenle sakladığı siyah bir frakla, görünüşte basit bir kemandı. Buna itiraz eden çıkmadı kuşkusuz. Ne var ki, bir zaman sonra kontun baş kemancısı, elinde kontun bir mektubu ile toprak sahibine geldi. Kont bu mektubunda, İtalyan'dan kalan kemanı ona satmasını Yefimov'dan diliyor, bu kemanın orkestrasında çalınmasını çok istediğini bildiriyordu. Üç bin ruble vereceğini söylüyor; Yegor Yefimov'a bu alışverişi yüzyüze konuşup bir sonuca bağlamak için birkaç kez adam yolladığını, ama Yefimov'un inatla yan çizdiğini ekliyordu. Kont mektubunu şöyle bitiriyordu: "Kemanın gerçek değeri de bu kadardır zaten. Yefimov'un benden böy-

le kaçması gururuma dokunuyor. Sanırım onun bu konuda bilgisizliğinden yararlanmak istediğimi düşünüyor. Durumu lütfen anlatınız kendisine.”

Toprak sahibi hemen babalığımlı çağırıldı.

– Niçin satmak istemiyorsun o kemanı? Senin işine yaramaz. Üç bin ruble veriyorlar. Daha ne istiyorsun! İyi para. Daha çok veren çıkacağını sanıyorsan yanılıyorsun. Kont öyle insan değildir. Aldatmaz seni.

Yefimov:

– Konta kendi isteğimle gitmem, dedi, ama siz buyurursanız giderim. Kemanı da satmam. Ama zorla satmamı isterseniz yine siz bilirsiniz.

Böyle söyleyerek toprak sahibini en zayıf yerinden vurmuştu. Toprak sahibi, her zaman gururla, müzisyenlerine karşı nasıl davranması gerektiğini bildiğini söylerdi. Herbirinin gerçek birer sanatçı olduğunu, onların sayesinde orkestrasının kontunkinden üstün olması bir yana, başkent orkestralarıyla bile boy ölçüşebileceğini eklerdi. Toprak sahibi:

– Pekâlâ dedi. Kemanı satmak istemediğini, satıp satmamakta özgür olduğunu bildiririm konta. Tamam mı? Ama şunu sormak istiyorum sana: Ne yapacaksın bu kemanı? Senin müzik aracın klarnettir. Bana sat onu. Üç bin ruble vereyim. (Neyi vardı bu kemanın, bilmem!)

Yefimov gülümsedi.

– Yok efendim, satamam. Ama emredersiniz, elbette...

O sırada yanlarında bulunan kontun müzisyeninin, bu konuşmayı dinleyince orkestrasındaki müzisyenleri baskı altında tuttuğunu düşünebileceği için kızan toprak sahibi:

– Seni zorlayan var mı? diye bağırdı. Çık dışarı, terbiyesiz adam! Bir daha görmesin seni gözüm! Ben olmasaydım, doğru dürüst çalamadığın klarnetinle kim iş verirdi sana? Evimde karnın tok, sırtın pek. Aylığını tıklar tıklar alıyorsun.

İnsan gibi yaşıyorum seni, ama anlamıyorsun, anlamak istemiyorsun. Defol karşımdan, gözüm görmesin!

Toprak sahibi kendinden, öfkesinden korktuğu için kızdığı adamlarını hemen uzaklaştırırdı yanından. Özellikle müzisyenlerine, kendi deyimiyle “artistlerine” karşı sert davranmak istemezdi.

Satınadı babalığım kemani. Bu iş artık kapanmış sayılabilirdi. Gelgelelim, bir ay sonra kontun kemancısı korkunç bir şey yaptı: Bir dilekçeyle savcılığa başvurdu. Dilekçesinde İtalyan'ı babalığımın, mirasına konmak amacıyla öldürdüğünü iddia ediyor; vasiyetnamenin zorla yazdırıldığını, bu iddiasını doğrulayacak delillerinin de bulunduğunu bildiriyordu. Babalığımdan yana çıkan kontun da toprak sahibinin de sözleri kemancıyı kararından döndürmüyordu. Ölen orkestra şefinin cesedinin doktorlarca incelendiğini; belki de, onun çalması için almaya çalıştıkları bu değerli kemana sahip olamadığı için öfkeye kapıldığından, canı sıkıldığından ortaya böylesine saçma bir iddia atmış olabileceğini söylüyorlardı. Müzisyen Nuh diyor peygamber demiyor, haklı olduğuna, beyin kanamasının içkiden değil bir zehirden ileri geldiğine yemin ediyor, cesedin bir kez daha incelenmesini istiyordu. İlk bakışta bu iddia ciddi bulundu. Savcılık hemen harekete geçti. Yefimov'u tutuklayıp kent cezaevine yolladılar. Bütün ilin yakından ilgilendiği bir dava başladı. Dava çabuk sonuca bağlandı. Kemancının iddiasının bir iftira olduğu anlaşıldı. Oldukça ağır bir ceza verdiler ona. Ama kemancı dediğinden hâlâ dönmüyor, iddiasında haklı olduğunu söylüyordu. Sonunda iddiasını doğrulayacak delilinin falan olmadığını, gösterdiği delillerin tümünün uydurma olduğunu itiraf etti. Ne var ki, cesedin ikinci kez incelenip Yefimov'un suçsuz olduğu kesinlikle anlaşılınca dek zavallı orkestra şefini Yefimov'un zehirle ya da başka bir yolla öldürdüğüne bütün içtenliğiyle inanı-

yordu. Ama kemancı cezasını çekmedi; birden menenjite yakalandı, aklını yitirdi. Cezaevinin revirinde öldü.

Toprak sahibi bu dava sırasında son derece dürüst davrandı. Öz oğluymuş gibi uğraştı babalığım için. Avutmak için cezaevinde birkaç kez ziyaretine gitti. Para verdi, sigarayı pek sevdiğini öğrenince en iyi cinsinden sigara yolladı. Babalığım temize çıkınca onun şerefine orkestra üyelerine izin verdi. Toprak sahibi, Yefimov davasına bütün orkestrayı ilgilendiren bir sorun gözüyle bakıyordu. Çünkü müzisyenlerinin davranışlarına –daha çok değilse– en azından onların sanat yetenekleri kadar değer verirdi.

Bir yıl sonra, il merkezine ünlü bir Fransız kemancının geldiği, birkaç konser vereceği duyuldu. Toprak sahibi hemen harekete geçti. Ne pahasına olursa olsun, evinde ağırlamak istiyordu ünlü kemancıyı. Şansı yaver gitti. Geleceğine söz verdi Fransız. Değerli konuk için her şey hazırlanmış, konu komşu çağırılmıştı. Ama işler birden değişti.

Bir sabah Yefimov'un kayıplara karıştığını haber verdiler. Aramaya koyuldular onu. Sanki yer yarılmış, içine girmişti. Orkestra iğne üzerindeydi: Klarnetçi yoktu. Yefimov'un ortadan kaybolmasından üç gün sonra toprak sahibi, Fransız'dan bir mektup aldı. Daveti kabul edemeyeceğini, bundan böyle evinde orkestrası olan kimseler karşısında daha bir dikkatli olacağını, gerçek bir sanatçıyı, sanattan anlamayan bir insanın buyruğunda görmenin çok üzüntü verici olduğunu acı bir dille yazıyordu. "Örnek mi istiyorsunuz, buyrun: Rusya'da karşılaştığım en büyük kemancı olan Yefimov, orkestranızda klarnet çalıyor. Sözlerimin ne denli doğru olduğunu göstermeye sanırım yeter bu."

Bu mektup çok şaşırttı toprak sahibini. Yürekten üzüldü. Nasıl? Onca iyiliğini gören Yefimov, Avrupalı bir artiste –Fransız kemancının düşüncesi çok önemliydi onun için– nasıl yalan söylemişti? Vicdansızca, amansızca iftira etmişti

velinimetine! Hem mektubun akıl ermez bir yanı daha vardı: Fransız, Yefimov'un gerçek bir sanatçı, büyük bir kemancı olduğunu, ama onun bu yeteneğini anlayamadıklarını, onu klarnet çalmaya zorladıklarını yazıyordu. Bütün bunlar çok şaşırtmıştı toprak sahibini. Fransız'la görüşmek için kente gitmeye hazırlanıyordu ki konttan kısa bir mektup aldı. Kont, onu acele evine çağırıyordu. Her şeyden haberdar olduğunu, ünlü Fransız virtüözle Yefimov'un yanında olduğunu; küstahlığını, ettiği iftirayı duyduğu için Yefimov'u yakalattığını yazıyor, "Sizin hemen gelmeniz gerekiyor, diye ekliyordu. Çünkü Yefimov'un suçlaması beni de ilgilendiriyor. Çok önemli. Bir an önce görüşmeliyiz."

Toprak sahibi hemen kontun evine koştu. Fransız'la tanıştı. Babalığının geçmişini olduğu gibi anlattı ona. Yefimov'un böylesine değerli bir sanatçı olabileceğini aklının ucundan geçirmediğini ekledi. "Üstelik çok kötü bir klarnetçiydi. Gerçekten sıkılıyorduyorsa, istediği an bırakırdım kendisini, giderdi." Fransız şaşırmıştı. Yefimov'u çağırdılar. Bambaşka bir insan olup çıkmıştı: Pek kibirliydi. Sorulara alaylı bir tavırla yanıtlar veriyor, Fransız'a söylediklerinin doğru olduğunda diretiyordu. Kontu çok sinirlendirmişti bu. Babalığının yüzüne karşı bir alçak, yalancı olduğunu, en yüz kızartıcı cezaya çarptırılmasının gerektiğini haykırdı. Babalığını:

– Üzmeyin tatlı canınızı efendim, diye karşılık verdi, iyi tanıyorum sizi, sayenizde az kaldı adam öldürmek suçundan Sibirya'yı boyluyordum. Rahmetli kemancınız Aleksey Nikoroviç'in kimin kışkırtmasıyla bana iftira ettiğinden haberim var.

Böylesine bir suçlama karşısında kont öfkeden çılgına döndü. Zor tutuyordu kendini. Tam o anda, salonun bir köşesinde duran, bir iş için konta gelmiş polis memuru karıştı söze. Bu olaya göz yumamayacağını, Yefimov'un davra-

nışının küstahça, haksız bir suçlama, iftira olduğunu; onu hemen tutuklamasına, kontun evinde bir yere kapatmasına izin vermelerini dilediğini söyledi. Fransız çok kızdı.

– Böylesine çirkin bir nankörlük görmedim ömrümde, dedi.

Babalığım heyecanla bağırılmaya başladı. Yoksul olduğu için, o güne dek toprak sahibinin orkestrasında ister istemez katlandığı hayatın her çeşit cezadan da, Sibiryaya'ya sürülmekten de beter olduğunu söyleyerek, kendisini tutuklayan polisle salondan çıktı. Evin en uzak odalarından birine kapadılar onu. Ertesi gün kente götüreceklerini söylediler.

Geceyarısı tutuklunun odasının kapısı açıldı. Toprak sahibi girdi içeri. Sırtında sabahlık, ayaklarında terlik vardı. Elinde bir fener tutuyordu. Uyuyamadığı; ona acı veren bir kuşkunun, onu gecenin bu saatinde yatağından kalkmak zorunda bıraktığı belliydi. Yefimov da uyuyamamıştı daha. İçeri giren efendisine şaşkın şaşkın bakıyordu. Beriki feneri yere bıraktı. Büyük bir heyecan içinde Yefimov'un karşısındaki sandalyeye ilişti.

– Yegor, dedi, neden yaptın bunu?

Yefimov karşılık vermedi. Toprak sahibi yineledi sorusunu. Derin bir duygu, tuhaf bir elem vardı sesinde. Sonunda babalığım “adam sen de” der gibi kolunu salladı.

– Kimbilir, efendim! dedi. Şeytan kandırdı besbelli! Bütün bunları aklıma kim soktu, onu da bilmiyorum. Eh... Artık kalamam yanınızda... Kalamam... Şeytanın işi bu!

Toprak sahibi bir an düşündükten sonra:

– Yegor! diye başladı, eve dön. Her şeyi unutacağım. Bütün yaptıklarını bağışlayacağım. Bak, dinle beni: Baş müzisyenim olacaksın. Ötekilerden çok yüksek aylık vereceğim sana...

– Hayır, hayır öyle söylemeyin efendim. Artık kalamam yanınızda! İnanın şeytan girdi içime. Dönersem bakarsınız evinizi ateşe veririm. Bazen heyheyleyim üzerimde oluyor.

Ruhum öyle sıkılıyor ki, dünyaya geldiğime lanet ediyorum! Şu anda konuşacak, kendimi savunacak durumum yok. İyisi mi bırakın beni, efendim. O şeytanla sıkı fıkı olduğum günden beri böyleyim ben...

– Kim o şeytan dediğin?

– Köpek gibi geberip dünyayı bir pislikten kurtaran İtalyan.

– Kumar oynamayı o mu öğretti sana Yegorcuğum?

– Evet! Beni felakete sürükleyen daha birçok şey öğretti.

Keşke hiç tanımasaydım onu!

– Keman çalmakta o da usta mıydı yoksa, Yegorcuğum?

– Hayır... Ama iyi bir öğretmendi. O yalnızca gösterdi bana, sonra kendi kendime öğrendim keman çalmayı. Öğrenmez olaydım. Ne istediğimi ben de bilmiyorum şimdi. Bakın efendim, “Yegor” deseniz, “ne istiyorsan söyle, hepsini yerine getireceğim...”, bir şey söyleyemem size, söylüyorum efendim, iyisi mi bırakın beni. Buralardan kovulayım diye kötü şeyler yapacağım yoksa!

Toprak sahibi bir dakika sustuktan sonra.

– Yegor! dedi, bu durumda bırakmam seni. Benim yanımda çalışmak istemiyorsan yolun açık olsun, dilediğin yere gidebilirsin. Özgür bir insansın. Tutamam seni. Ama böyle bırakmam. Kemanınla birşeyler çal bana Yegor, çal! Tanrı aşkına çal! Ne olursun! Emretmiyorum sana. Anla beni. Zorlamıyorum seni. Gözlerim yaşlı, yalvarıyorum: Yegorcuğum, Fransız’a çaldığın parçayı bana da çal, ne olur! Gönlümü hoş et! İkimiz de inatçıyız. Yani şunu demek istiyorum, benim de kendime göre garip huylarım var Yegorcuğum! Ben seni anlıyorum, sen de beni anla. Fransız’a çaldığın parçayı kendi isteğinle, zorlamadan bana da çalmazsan yaşayamam.

Yefimov:

– Ne yapsam ki! dedi. Sizin, özellikle sizin yanınızda çalmamaya yemin etmiştim efendim. Ama duygulandırdınız

beni. Çalacağım size istediğiniz parçayı, ama ilk ve son kez... Bir daha hiçbir yerde, hiçbir zaman dinlemeyeceksiniz beni. Bin ruble verseniz yine çalmam.

Kemanını aldı eline, Rus halk ezgileri üzerine varyasyonlar çalmaya başladı. –Bay B. Yefimov'un kemanla yalnızca bu varyasyonları duygulanarak, çok güzel çaldığını söylüyordu– Müzikten zaten çok etkilenen toprak sahibi, hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Parça bitince ayağa kalktı, üç yüz ruble çıkardı cebinden, parayı babalığımaya verirken:

– Gidebilirsin artık Yegor, dedi. Buradan çıkaracağım seni. Kontu ben yatıştırırım. Hadi git. Bir daha hiç çıkma karşıma. Önünde geniş bir yol var. Günün birinde bu yolda karşılaşsak utanacağım senden. Hadi yolun açık olsun!.. Dur! Bir öğüdüm daha var sana: İçme! Durmadan dinlenmeden çalış! Burnun büyümesin! Ancak öz babanın söyleyebileceği kadar içten söylüyorum sana bunu. Bak, bir kez daha söylüyorum: Çalış, içki koyma ağzına, kederlenir de şöyle bir kadeh içeyim dersen (acı çok şey geçecek başından çünkü!) mahvoldun demektir. O İtalyan gibi sen de bir su arkında geberip gidersin. Hadi şimdi yolun açık olsun!.. Dur, öp beni!

Öpüştüler, babalığım çıktı gitti.

Özgürlüğünü kazanınca ilk yaptığı şey, en yakın kasabada birtakım serserilerle arkadaş olup üç yüz rublesinin altından girip üstünden çıkmak oldu. Kuşkusuz sonunda parasız pulsuz, yapayalnız kaldı ortada. İster istemez, gezici bir taşra tiyatrosunun acınacak durumdaki orkestrasına birinci –belki de tek– kemancı olarak girdi. Bütün bunların başlangıçtaki niyetleriyle taban tabana zıttı. Bir an önce Petersburg'a gitmek, kendine iyi bir yer edinmek, sanatçı olmak istiyordu. Ne var ki, o küçük orkestrada işler iyi gitmedi. Babalığım gezici tiyatronun sahibiyle geçinemedi. Çok geçmeden ayrıldı orkestradan. Bu olay iyice umut-

suzluğa düşürdü onu. Gururunu hiçe sayıp eski efendisi toprak sahibine bir mektupla durumunu anlattı, para bile istedi. Mektubu oldukça rahat bir dille yazmıştı. Ama toprak sahibi yanıt vermedi ona. Sonra, babalığım bir mektup daha yazdı. Bu kez küçülüyor, toprak sahibine “Velinimetim, gerçek sanatsever,” diyor, yine yardım istiyordu. Sonunda yanıt geldi. Toprak sahibi yüz ruble ile kâhyasının el yazısıyla birkaç satırlık bir de mektup yollamıştı. Bundan böyle ondan bir şey istememesini yazıyordu. Babalığım yüz rubleyi alınca hemen Petersburg’a gitmeye karar verdi. Gelgelelim, borçlarını ödeyince ne denli idareli kullanırsa kullanınsın onu değil Petersburg’a, yarı yola bile götüremeyecek bir para kalmıştı elinde. Yine kurtulamamıştı taşradan. Başka bir orkestraya girdi. Orada da tutunamadı. Aklında hep bir an önce kapağı Petersburg’a atmak düşüncesiyle yedi yıl kasaba kasaba dolaştı durdu. Sonunda bir korku düştü içine. Bu düzensiz, yoksul yaşamın sanatını ne denli kötü etkilediğini dehşetle görüp bir sabah çalıştığı tiyatrodan ayrıldı. Elinde kemani, yollarda neredeyse dilene dilene Petersburg’a geldi. Bir tavan arasına yerleşti. Almanya’dan yeni gelmiş, onun gibi yükselme yollarını arayan B. ile arkadaşlıkları da burada başladı. Hemen candan dost oldular: B. o günleri andıkça hâlâ duygulanır. İkisi de gençti, ikisinin de amacı, umudu aynıydı. Ne var ki daha pek toydular. B.’nin yaşam deneyimi azdı. Az sıkıntı çekmişti. Üstelik, her şeyden önce bir Alman’dı. Amacına inatla, her şeyi önceden enine boyuna düşünerek sağlam adımlarla yürüyordu. Oysa arkadaşı otuz yaşında, yorgun, tükenmiş, gençlik ateşini yitirmiş, açlıktan ölmek için gezici tiyatrolarla ilden ile yedi yıl sürtmüş biriydi. Yalnız, bir gün bu kötü durumdan kurtulmak, para biriktirip Petersburg’a gitmek düşüncesi ayakta tutmuştu onu. Ama bulanık, silik bir düşünceydi bu. Zamanla ilk parlaklığını Yefimov’un gözünde bile yitir-

miş anlaşılmaz bir iç ateşi... Petersburg'a gelince bu kez yıllarca burayı düşünmenin, yıllar süren Petersburg özleminin verdiği eski bir alışkanlıkla adeta şuursuzca, başkentte ne yapacağını kendi de bilmeden yaşamaya başladı. Sinirli, huzursuz bir coşkunluğu vardı. Sanki bu coşkunluğuyla kendini aldatmaya, başlangıçtaki gücünün, heyecanının, coşkusunun azalmadığına inandırmaya çalışıyordu. Bu coşku; soğukkanlı, davranışlarında ölçülü B.'yi şaşırtmıştı. Yeni arkadaşını gözünde büyütüyor, onu geleceğin büyük müzisyeni olarak selamlıyordu. Başka türlü de düşünemezdi zaten. Ne var ki, çok geçmeden gözü açıldı. Babalığının gerçek değerini anladı. Bu heyecanının, coşkusunun, sabırsızlığının yok olan yeteneğinin sıkıntısından geldiğini; sözkonusu yeteneğin de belki başlangıçta bile o kadar büyük olmadığını biliyordu artık. Babalığının kendi kendini gözünde büyüttüğünü, üstün yetenekli olduğunu sandığını, hep böyle hayal kurduğunu anlamıştı. "Ama," diyordu B., "arkadaşımın garip huyları şaşırtıyordu beni." Tedirgin bir irade ile güçsüzlüğün amansız cengi gözlerimin önünden geçmekteydi. Yedi yıl, yalnızca gelecekte erişeceği ünün hayaliyle yetinmeye adanmıştı kendini zavallı. Bu sanatta en önemli olan şeyleri birer birer nasıl yitirdiğinin bile farkında değildi. Öte yandan, karmakarışık aklıyla gelecek için büyük planlar kuruyordu bazen. Ayrıca, birinci sınıf bir sanatçı, dünyanın en ünlü kemancılarından biri olmak istiyor, kendini büyük bir yetenek sayıyordu... Dahası var: Bestecilik üzerine en küçük bir bilgisi bile yoktu ama, beste yapmayı da düşünüyordu. Ne var ki, bu güçsüz, zayıf insanın; tekniği derin, berrak, –nasıl söylesem– içgüdüsel sanat anlayışıydı beni en çok şaşırtan. Müziği o denli içten duyuyor, kendince yorumluyordu ki yanılması, üstün yetenekli bir sanatçı olduğunu sanması olağandı. Kaba sözcüklerden oluşan deyişle kimi zaman pek derin, her çeşit bilimden

uzak şeylerden söz ederdi. Şaşıırırdım. Ömründe tek kitap okumamış olmasına, bir şey öğrenme zahmetine katlanmamasına karşın, onun bütün bunları nasıl sezindiğini bir türlü anlayamazdım. Yükselmemde onun öğütlerinin büyük etkisi olmuştur. Bana gelince, geleceğimden korkum yoktu. Sanatın hamallığını yapacağımı, büyükler arasına karışamayacağımı biliyordum. Ama müziği ölesiye seviyordum. Doğanın bana verdiği yeteneği tembellik edip köreltmediğim; tersine, yüz kat yükselttiğim için gurur duyuyorum. Müzik tekniğini övüyorlar, ustalığıma şaşıyorlarsa, bunu durmadan dinlenmeden çalışmama, kendi gücümü bilmeme, kibirden, kendimi beğenmekten her zaman nefret etmeme borçluyum.”

B., başlangıçta gözünde öylesine büyüttüğü arkadaşına öğüt vermeyi deneyince yok yere kızdırdı onu. Bir soğukluk girdi aralarına. Kısa bir zaman sonra B. arkadaşının giderek daha bir kayıtsız olduğunu, içine kapandığını, coşkun atılımlarının seyrekleştiğini, bunların sonucu kendini karanlık, tuhaf bir hüzne kaptırdığını fark etti. Yefimov yavaş yavaş kemanını da boşlamaya başlamıştı. Kimi zaman haftalarca elini kemanına sürmüyordu. Uçuruma düştü düşecekti. Sonunda olan oldu. Toprak sahibinin onu öylesine sakındığı kötülüğe bıraktı kendini: Gece gündüz içiyordu. B. endişeyle izliyordu onu. Bir şey söylemeye de çekiniyordu. Zamanla, Yefimov her türlü utanma duygusunu iyice yitirdi. B.'nin sırtından geçinmek artık hiç sıkılmıyordu onu, yüzünü kızartmıyordu. Hatta bu onun hakkıymış gibi rahattı. Bu arada paralar da suyunu çekiyordu kuşkusuz. B. ders veriyor; tüccarların, Almanların, az da olsa birşeyler veren yoksul memurların akşam toplantılarında çalışıyordu. Babalığıma karşı sertti. Bazen haftalarca konuşmadığı oluyordu onunla. Bir gün B. son derece içten, uysal bir tavırla, çalmayı büsbütün unutmaması için araya kemanını eline

almasını söylediğinde berikinin tepesi attı. Kemanına mahsus el sürmediğini, birisinin ayaklarına kapanıp ona yalvarmasını beklediğini söyledi. Başka bir gün de, B.'nin bir akşam toplantısında ona eşlik edecek bir arkadaşa ihtiyacı oldu. Yefimov'a söyledi. Bu çağrı Yefimov'u öfkeden çılgına çevirdi. B. gibi alçalamayacağını; sanattan, müzikten hiç anlamayan birtakım ayakkabıcının, bakkalın karşısında çalıp soylu sanatı küçük düşüremeyeceğini söyledi. B. karşılık vermedi, yalnız gitti. Yefimov bu çağrı üzerine düşünceye daldı. Arkadaşının bu çağrısıyla ona hazır yediğini, onun da para kazanmaya çalışması gerektiğini ima etmek istediği sonucuna vardı. B. eve dönünce Yefimov birden sitem etmeye başladı. Bundan böyle yanında bir dakika kalamayacağını söyledi. Gerçekten de iki gün kayıplara karıştı. Ama üçüncü gün çıkageldi. Bir şey olmamış gibi eski yaşayışını sürdürdü.

B. bu çirkin yaşayışa bir son verirdi, arkadaşından ayrılırdı ya, eski alışkanlığı, dostluğu, yitik bir insana duyduğu acıma duygusu engel oluyordu ona. Sonunda ayrıldılar. B.'nin şansı açılmıştı: Büyüklerden birinin himayesini sağladı, parlak bir konser verdi. Zaten usta bir sanatçıydı. Çabucak yayılan ünü operanın orkestrasına girmesini sağladı. Kısa zamanda kabul ettirdi kendini orada. Ayrırlırlarken Yefimov'a para vermişti. Gözleri yaşlı, doğru yola girmesi için yalvarmıştı. B. şimdi bile duygulanır onu anımsadığında. Gençlik yıllarının en unutulmaz anılarından biri Yefimov'la dostluğuydu. Müzik dünyasında kendilerine bir yer edinmek için birlikte yola çıkmış, birbirlerine bağlanmışlardı. Yefimov'un tuhaf huyları, kaba kusurları bile B.'nin sevgisinin güçlenmesine engel olamamıştı. B. anlıyordu onu. İçini okuyor, sonunun neye varacağını sezinliyordu. Ayrırlırken kucaklaşıp ağlaştılar. Yefimov hıçkırıklar arasında, kendisinin mahvolmuş, bedbaht bir insan olduğunu, bunu çoktan

beri bildiğini, ama şimdi her şeyi bütün çıplaklığıyla gördüğünü söyledi, yüzü kireç gibi.

– Yeteneksizim! diye bitirdi sözünü.

B. çok duygulanmıştı.

– Bak, Yegor Petroviç, dedi, kendi kendine yaptığının farkında mısın sen? Umutsuzluğa düşmekle felakete sürüklüyorsun kendini. Çok zayıfsın, güçlülere göğüs germesini bilmiyorsun. Üzgün olduğun için, şimdi de tutmuş yeteneksiz olduğunu söylüyorsun. Doğru değil bu! Var yeteneğin, inan var! Müziği ta ruhunda duyuşundan, sanat anlayışından belli. Yaşayışın da aynı şeyi doğruluyor. Hayatını anlattın bana. Geçmiş günlerde de umutsuzluğa düştüğün olmuş. Sözünü öylesine çok ettiğin öğretmenin, o tuhaf adam sezinlemiş yeteneğini. Sanat tutkusunu ilk o uyardırmış içinde. Şimdi olduğu gibi o zaman da farkındaydın bunun. Ama ruhundaki değişikliğe aklın ermiyordu. Toprak sahibinin evinde yaşamak ağır gelmeye başlamıştı sana. Ne istediğini kendin de bilmiyordun. Öğretmenin çok erken öldü. Bulanık birtakım isteklerle, eğilimlerle başbaşa bıraktı seni. En önemlisi, seni sana anlatamadan gitti. Başka, daha geniş bir yolda yürümen, başka amaçlar edinmen gerektiğini hissediyordun, ama bunu nasıl yapacağını bilemiyordun. Can sıkıntısından, çevrendeki her şeyden nefret ediyordun. Yoksulluk içinde geçirdiğin yedi yılın çok yararı oldu sana. Öğrendin, düşündün, kendi kendini, gücünün ölçüsünü anladın. Şimdi sanatı, ne yapman gerektiğini biliyorsun. Sabırlı olmayı, güçlükleri yenmeyi öğrenmelisin sevgili dostum. Benimkinden parlak bir geleceğin var: Benden yüz kat daha sanatçısın. Tanrı sana benim sabrımın onda birini versin, yeter. Çalış, o iyi yürekli toprak sahibinin söylediği gibi, içme! En önemlisi de şu: Yeni baştan, alfabeden başla. Seni üzen nedir? Parasızlık, yoksulluk mu? Ama şunu bilmelisin, bunlar sanatçıyı kıvamına getiren

şeylerdir. Çektiğin sıkıntılar sanatçının yükselteceği yapının temel taşlarıdır. Şimdilik hiç kimseye gerekli değilsin. Tanımak bile istemiyorlar seni. Dünya böyle çünkü. Ama biraz bekle hele. Allah vergisi bir yeteneğin olduğunu öğrendiklerinde değişecek durum. Çekememezlik, alçaklık, en çok da aptallık... Yoksulluktan daha acımasızca hırpalayacaklar seni. Yetenek; yakın ilgi, anlayış ister. Amacına biraz olsun yaklaştığında çevreni nasıl insanların kuşatacağını göreceksin. Yorucu çalışmalar, bir sürü fedakârlık, açlık, uykusuz geceler sonucu elde ettiğin şeye önemsemeden, hatta küçümseyerek bakacaklar. Gelecekteki bu arkadaşların destek olmayacaklar sana, avutmayacaklar seni. İyi yanlarının adını anmayacaklar, ama her yanlışını hain bir sevinçle karşılayacak, kusurlarını yüzüne vuracak, yanlış yaptığında (yanılmayan insan olabilirmiş gibi) bayram edecekler. Gururuna düşkünsün sen, en küçük şeyi büyütebilirsin. O zaman felaket olur işte... Sen yalnız başına olacaksın, onlarsa çok. Toplu iğnelere işkence edecekler sana. Bu söylediklerime ben katlanmaya başladım bile. Hemen umutsuzluğa kapılma bakalım! Öyle sandığın kadar da kötü değil durumun. Aç kalmazsın. Ameleliği küçük görme. Akşam toplantılarında yoksul memurların, esnafın evlerinde benim yaptığım gibi, odun keser gibi çal sen de. Ama sabırsızlık hastalığına yakalanmışsın bir kez. Hiç saf değilsin. Kurnazsın, çok düşünüyor, kafanı yoruyorsun. İleri geri konuşmaya gelince konuşuyorsun, ama kemani eline almaktan da ödün kopuyor. Bencilsin, öte yandan cesaretin az. Daha cesur ol. Çalış, gücüne güvenin yoksa, gözünü karartıp git. Duygulu, heyecanlısın çünkü. Gözünü karartmak da bazen amacına ulaştırır insanı. Amacına ulaşamayacağını bilsen bile devam et. Sonuç ne olursa olsun kaybetmezsin, kazancınsa büyük olur. Bizim işte gözünü karartmak yüce bir şeydir kardeşim!

Yefimov derin bir hisle dinliyordu arkadaşını. B. konuş-
tukça onun yüzündeki solukluk kayboluyor, yerini bir
pembelik alıyordu. Gözleri tuhaf bir cesaretle, umut ışığıyla
parlamaya başlamıştı. Bu soylu cesaret biraz sonra güven
duygusuna, hemen arkasından küstahlığa döndü. Sonunda,
B. sözlerini bitirirken Yefimov dalgın, sabırsız dinliyordu
onu. Ama yine de heyecanla sıktı elini, teşekkür etti. Hep o
bir anda en derin alçak gönüllükten, umutsuzluktan en
aşırı bir kibre, küstahlığa dönüşen tavrıyla, ağır ağır konu-
şarak, dostunun onun geleceğini merak etmemesini, ne ya-
pacağını bildiğini, yakında onun da kendine bir himayeci
bulup bir konser vererek para ve ün kazanabileceğini söyle-
di. B. omuz silkti, ama itiraz etmedi. Ayrıldılar, kuşkusuz
kısa bir süre için. Parayı hemen bitirdi Yefimov. Gidip yine
istedi. Dördüncü, beşinci, onuncu kez derken, sonunda
sabrı tükendi B.'nin. Kapıcıya Yefimov gelirse "evde yok"
demesini söyledi. Sonra iyice kaybetti izini.

Birkaç yıl geçti aradan. Bir gün B. provadan eve dönerken
bir ara sokakta, pis bir meyhanenin kapısında, ona adıyla
seslenen kötü giyimli bir adam gördü. Yefimov'du bu. Çok
değişmiş, rengi sararmış, yanakları sarkmıştı. Düzensiz ya-
şamın, damgasını ona bir daha silinmemecesine vurduğu
belliydi. B. çok sevindi. Arkadaşının arkasından meyhaneye
girdi. (Yefimov kolundan tutup içeri çekmişti onu.) Orada
sigara dumanı dolu, küçük bir odada daha yakından incele-
di arkadaşını. Üstü başı dökülüyordu. Çizmeleri delik de-
şikti. Yakası lime lime, gömleği şarap lekesi içindeydi. Saç-
ları aklaşmaya, dökülmeye başlamıştı.

– Nasılsın bakalım? Nerede çalışıyorsun, diye sordu.

Yefimov kızarıp bozardı. Önce biraz korktu bile. Anlaşılmaz,
kesik kesik yanıtlar veriyordu. Öyle ki, B. önce karşı-
sında bir deli var sandı. Sonunda Yefimov, bir kadeh votka
içmeden konuşamayacağını, çoktan beridir de ona burada

parasını ödemedi içki vermediklerini söyledi. Kendini toparlamak için umursamaz bir tavır takınmak istedi, ama başaramadı. Küstah, yapmacık, yılışık bir ifadeyle yüzü acıklı bir görünüm aldı. Korktuğu şeylerin hepsinin arkadaşının başına geldiğini gören iyi yürekli B.'nin içi sızladı. Votka getirmesini söyledi garsona. Minnet duygusundan bir anda değişti Yefimov'un yüzü. Kendini öylesine kaybetti ki, az kaldı velinimetinin elini, gözleri yaşlı, öpecekti. Yemek yerlerken zavallının evli olduğunu büyük bir hayretle öğrendi B. ama karısı yüzünden bu duruma düştüğünü, evlendikten sonra müzik yeteneğinin yok olup gittiğini öğrenince şaşkınlığı bir kat daha arttı.

– Neler oldu? diye sordu.

– İki yıldır el sürmedim kemanıma. Karım kaba, cahil bir kadın. Allah belasını versin!.. Durmadan kavga ediyoruz.

– Öyleyse niçin evlendin?

– Açtım. Tanıştık. Bin rublesi vardı. Hiç düşünmeden evlendim onunla. Tutulmuştu bana. Kendi istedi evlenmemizi. Zorlamadım onu! Paralar suyunu çekti kardeşim... Yetenek, sanat da uçup gittiler kuşkusuz! Her şey mahvoldu!

Yefimov bir suçunu bağışlatmak, kendini temize çıkarmak için acele ediyormuş gibi gelmişti B.'ye.

– Her şeyi bırakalım artık, her şeyi! diye ekledi Yefimov.

Son zamanlarda keman çalmanın doruğuna çıktığını; istese kentin en ünlü kemancılarından biri olan B.'yi de ötekileri de kolaylıkla geride bırakabileceğini söyledi.

B. şaşırılmıştı.

– Niçin bıraktın çalmayı? dedi. Bir iş arasaydın kendine?

Yefimov kolunu salladı:

– Boşver! Şimdi müzikçi diye geçinenlerin bir şey bildikleri yok! Hepiniz kuru gürültücüsünüz! İşiniz gücünüz oyun havası çalmak. Gerçek kemancı görmemişsiniz siz. Dinlememişsiniz. Bana ne! Keyfiniz nasıl isterse öyle yapın!

Yefimov yine salladı kolunu. İyice sarhoş olduğu için az kaldı sandalyeden düşüyordu. Sonra B.'yi ısrarla evine götürmek istedi. Ama beriki kabul etmedi, "Yarın geleceğim," deyip adresini aldı. Artık karnı doymuştu Yefimov'un. Eski arkadaşını alaycı bir bakışla yukarıdan aşağı süzdü. Neden-se iğnelemek istiyordu onu. Kalktıklarında B.'nin pahalı paltosunu kaptı. Uşağıymış gibi giymesine yardım etti. Birinci odadan geçerlerken odanın tam ortasında durdu. Meyhanedekilere B.'yi başkentin en büyük kemancısı olarak tanıttı. O anda pek iğrençti.

Ertesi gün aradı onu B., tavan arasında hep birlikte sıkıştığımız, yoksulluk içinde yaşadığımız odada buldu bizi. Ben dört yaşındaydım. Annem Yefimov'la evleneli iki yıl oluyordu. Zavallı bir kadındı annem. Eskiden mürebbiyeymiş. İyi bir öğrenim görmüş. Güzelmiş. Yoksulluk belini büktüğü için yaşlı bir memurla, babamla evlenmiş. Bu evliliği iki yıl sürmüş. Babam birden ölünce zaten az olan mirası mirasçıları arasında paylaşılmış. Anneme pek az bir para düşmüş. Benimle yalnız kalmış zavallı. Kucağında bebekle yine bir eve girip mürebbiyelik etmesi güçtü kuşkusuz. Tam o sırada nasılsa Yefimov'la karşılaştı. Gerçekten sevdi onu. Duygulu, dünyayı toz pembe gören bir kadındı. Yefimov'un atıp tutmalarına, geleceğinin parlak olduğuna inandı. Üstün yetenekli bir sanatçı sandı onu. Böyle bir insanın desteği, yardımcısı olmak düşüncesi gözünü kamaştırdı, gururunu okşadı, evlendi onunla. Bir ay sonra hayallerinin, umutlarının hepsi uçup gitti. Acı gerçek bütün çıplaklığıyla karşısındaydı. Annemle bin ruble kadar bir parası olduğu için evlenmişti (hiç sanmıyorum ama, belki de doğrudur). Para suyunu çekince fırsat bu fırsat deyip çalışmayı falan bıraktı. Önüne gelene, evliliğinin sanatını mahvettiğini, daracık bir odada aç insanlarla bir aradayken çalışmasının olanaksız olduğunu söylemeye başladı. Kendini müziğe veremiyormuş.

“Kaderim bu benim galiba!” diyordu. Bu çeşit yakınmalarının haklı olduğuna zamanla kendi de inanır oldu. Yeni bulduğu bahane, besbelli, hoşuna gidiyordu. Bu mahvolmuş zavallı insan başarısızlıklarının, şanssızlıklarının suçunu yükleyebileceği bir dış neden arıyordu sanki. Onun için sanat yolunun çoktan kapandığına inanamıyordu. Bu korkunç düşünceyi bir kâbusmuş gibi kovmaya çalışıyordu kafasından. Sonunda gözleri arada bir açılmaya, gerçek kendini göstermeye başladığında, dehşetten aklını yitirebileceğini hissetti. Bunca zamandır her şeyi olan bu düşünceyle kolay kolay vazgeçemezdi. Son günlerinde bile zamanın henüz geç olmadığına inanıyordu. Umutsuzluğa düştüğü anlar, kendini içkiye veriyor, acısını unutmaya çalışıyordu. Belki karısının ona ne kadar gerekli olduğunun farkında değildi. Onu mahveden kadının öldüğünü gördüğü gün her şeyin düzeleceğine inanıyordu. Zavallı anneciğim hiç anlamıyordu onu. Hayal dünyasında yaşadığı için acı gerçekle yüz yüze gelince huysuz, sinirli bir kadın olup çıkmıştı. Ona eziyet etmekten tuhaf bir haz duyan kocasıyla durmadan kavga ediyor, çalışması için onu sıkıştırıyordu. Gelgelelim, kafasına taktığı düşünce saptırmıştı babalığını. Duygusuz bir insan yapmıştı onu. Annemin sözlerine gülüp geçiyor, o ölmenden kemana el sürmeyeceğini hain bir açık yüreklilikle söylüyordu. Son soluğunu verinceye dek Yefimov'u bütün varlığıyla seven annem, ne olursa olsun böyle bir hayata dayanamazdı. Hastalıktan kurtulamıyor, sürekli acı çekiyordu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, ailenin geçimini sağlamak da ona kalmıştı. Dışarı yemek yapmaya başlamıştı. Ama kazandığı parayı kocası fırsat buldukça çaldığı için müşterilerinin sefertaslarını sık sık boş yolluyordu. B. bize geldiği sırada annem çamaşırcılık yapıyor, eski giysileri boyuyordu.

Perişan durumumuz B.'yi pek şaşırtmıştı. Babalığıma döndü:

– Bana bak, dedi, boş senin söylediklerin. Yeteneğini mahvetmişlermiş... Aç kalmayasın diye didiniyor kadıncağız. Sen ne yapıyorsun?

– Hiçbir şey!

Ama B. annemin çektiklerinin hepsini henüz bilmiyordu. Babalığım sık sık bir sürü sarhoş getirirdi eve. Neler yapmazlardı!..

Eski arkadaşını karşısına aldı B., uzun uzun öğütler verdi ona. Sonunda, yaşayışını düzeltmezse ona yardım etmeyeceğini söyledi.

– Para da vermeyeceğim sana, dedi. Soluğu meyhanede alırsın çünkü.

Sonra, onun için ne yapabileceğini anlamak amacıyla, kemanla birşeyler çalmasını istedi. Babalığım kemani almaya gidince B. çıkarıp para uzattı anneme. Ama almadı annem. Ömründe ilk kez düşüyordu bu duruma! B. parayı bana verdi. Zavallı kadın hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Babalığım kemani getirdi. Ama önce bir bardak votka istedi. İçmeden çalamayacağını söyledi. Votka aldirttilar. İçtikten sonra açıldı. B.'ye “Arkadaşlığımızın hatırı için kendi bestelerimden birini çalacağım sana,” dedi. Komodinun altından üzeri tozlu, kalın bir nota defteri çıkardı. Defteri göstererek:

– İçindekilerin hepsi benim bestemdir, dedi. Göreceksin şimdi! Sizin oyun havalarına benzemez bunlar, sevgili kardeşim!

B. birkaç sayfaya sessizce şöyle bir göz attı, sonra cebinden bir nota çıkardı. Yefimov'a şimdi kendi bestelerini bir yana bırakmasını, onun getirdiği notayı çalmasını söyledi.

Babalığım biraz gücendiyse de, bu fırsatı kaçırmaktan korktuğu için B.'nin söylediğini yaptı. B. eski arkadaşının, –evleneli beri eline keman almadığıyla övünmesine karşın– görüşmedikleri süre içinde çok çalıştığını, tekniğini ilerlettiğini anlamıştı. Zavallı annemin sevinci görülmeye değer-

di. Gururla parlayan gözlerini kocasından ayırmıyordu. Yürekten sevinen B., babalığına bir iş bulacağına söz verdi. Daha o zamanlar, önemli kişilerden hayli tanıdığı vardı. Ondan derbederliği bırakacağına dair söz aldıktan sonra, yoksul arkadaşına iş aramaya koyuldu. Önce, kendi parasıyla giysilerini yeniledi. Sonra, onu sokmayı düşündüğü işe girmesini sağlayabilecek tanınmış birtakım kimselere götürdü babalığını. Hâlâ yüksekte atıp tutuyordu ama, eski arkadaşının yardımını sevinçle karşılamıştı Yefimov. Babalığını, düşüncesinden vazgeçeceği korkusuyla ona nasıl yaltaklandığını, önünde nasıl yerlere kadar eğildiğini anımsadıkça utandığını söylüyordu. Yefimov, arkadaşının onun iyiliği için çalıştığının farkındaydı. İçkiyi bile bırakmıştı. Sonunda bir tiyatronun orkestrasında iş buldular ona. Denemede başarılı oldu. Bir buçuk yıllık tembelliğini bir aylık sıkı çalışmayla gidermişti çünkü. İleride daha iyi olacağını, görevini tam yapacağını söylüyordu. Gelgelelim ailemizin durumu hiç değişmedi. Babalığım aylığından bir kapık vermiyordu anneme. Tümünü kendi yiyor, yeni edindiği bir sürü arkadaşıyla yiyor, içiyor, eğleniyordu. Daha çok tiyatronun hademeleriyle, korodakilerle, figüranlarla arkadaşlık ediyordu. Aralarında ön sırada olabileceği insanlardı çevresindekiler. Gerçek sanatçılardan kaçıyor. Arkadaşlarının ona aşırı bir saygı duymasını sağlamıştı. Onlara durmadan, değeri anlaşılmamış bir sanatçı olduğunu, onu karısının mahvettiğini, sonra orkestra şefinin müzikten falan anlamadığını söylüyordu. Orkestra üyeleriyle, sahneye konan oyunlarla, opera sanatçılarıyla alay ediyordu. Garip bir müzik kuramı atmıştı ortaya. Sözün kısası, sonunda orkestra üyelerini bıktırdı. Arkadaşlarıyla, orkestra şefiyle kavga etti. Tiyatro müdürünün gururuyla oynadı. Onun son derece sınırlı, kaba, aynı zamanda değersiz bir insan olduğunu anlamışlardı. Sonunda herkes ondan nefret eder olmuştu.

Böylesine değersiz bir insanın, böylesine beceriksiz, işe yaramaz bir müzisyenin kendini bu kadar beğenmesi, gururlanması şaşılmalı bir şeydi.

Babalığım sonunda B.'yle de bozuştı. Pek iğrenç bir dedikodu, çirkin bir iftira attı ortaya. İnanılacak, akıl alacak bir şey değildi ama, herkese yaydı bu iddiasını. Altı aylık düzensiz bir çalışmadan sonra görevini aksattığı, çok içtiği için orkestradan kovdular onu. Ama işini öyle kolay bırakmamıştı.

Çok geçmeden yine eskisi gibi yırtık pırtık giysilerle dolaşmaya başladı. Çünkü iyilerinin bazılarını satmış, bazılarını rehine vermişti. Eski iş arkadaşlarına gidip gelmeye başlamıştı. Onların böyle bir konuk isteyip istemediklerini hiç düşünmeden gidiyor, orada onu bunu çekiştiriyordu. Başına gelenlerden yakınıyor, "hain karı"sını görmeleri için onları evine çağırıyordu. Ona inananlar da çıkıyordu kuşkusuz. İşten kovulmuş arkadaşlarını içirmekten, ona ipe sapa gelmez şeyler söylemekten hoşlanan arkadaşlarıydı bunlar. Üstelik konuşması da imalı, nükteliydi. Alaylı, açık saçık sözlerinden hoşlanıyorlardı. İnsanın, işi gücü olmadığı zamanlar gevezeliğinden bazen hoşlanabilecekleri bir çeşit dalkavuk olarak görüyorlardı onu karşılarında. Ona takılmaya bayılıyorlar, yanında hep kente yeni gelmiş bir kemancıdan söz ediyorlardı. Bunu duyunca bozuluyordu Yefimov. Gelenin kim olduğunu soruyor, hemen onu kıskanmaya başlıyordu. Aklını yitirmeye o zamanlar yeni başlamıştı sanırım. Dünyanın olmasa bile, Petersburg'un en ünlü kemancısının kendisi olduğu, ama kaderin sillesini yediği, birtakım oyunlar sonucu anlayamadığı, geri planda kaldığı düşüncesi yer etmişti kafasında. Bu durum gururunu bile okşuyordu. Çünkü kendilerini aşağılanmış, ezilmiş saymayı, bundan yüksek sesle yakınmayı çok seven insanlar vardır. Bu yaradılıştaki olanlar, değeri bilinmeyen büyüklükleri-

nin önünde, için için saygıyla eğilerek kendilerini avuturlar. Petersburg'daki kemancıların hepsini ezber biliyordu. Onlardan hiçbirini kendine rakip olabilecek değerde görmüyordu. Zavallı deliyi tanıyan sanatçılar ya da sanatseverler, onu konuşmaya zorlamak için yanında ünlü bir kemancıdan söz ediyorlardı. Onun öfkesi de, iğneli sözleri de, rakiplerinin çalışını eleştirirken söylediği anlamlı şeyler de pek hoşlarına gidiyordu. Onun dediklerini anlamıyorlardı çoğunlukla. Ama devrin ünlü müzisyenlerini onun kadar iyi çekiştirebilecek bir insanın daha bulunamayacağından kuşkuları yoktu. Yefimov'un böylesine alay ettiği sanatçılar bile korkuyorlardı ondan. Hakaretlerini tatmışlardı çünkü. Sözlerinin ne denli doğru, yerinde olduğunu biliyorlardı. Onu tiyatronun koridorlarında, kuliste görmeye alışmışlardı. Hademeler hiç güçlük çıkarmadan, bir görevli gibi alıyorlardı onu içeri. Boş boş dolaşıyordu ortalarda. İki üç yıl sürüp gitti bu böyle. Ama sonunda yine can sıkılmaya başladı. Düpedüz kovdular onu. Ömrünün son iki yılında ortalarda görünmez olmuştu babalığı. Bununla birlikte, B. iki kez karşılaştı onunla. Perişan bir durumda gördü onu. Yine acıma duygusu sardı içini, seslendi ona. Ama babalığı sıkıldı, duymamış gibi davrandı, eski şapkasını gözlerinin üzerine indirip uzaklaştı. Sonra bir bayram sabahı, uşağı B.'ye, eski arkadaşı Yefimov'un onunla bayramlaşmaya geldiğini haber verdi. B. onu karşılamaya çıktı. Yefimov sarhoştü. Yerlere kadar eğilerek selamladı arkadaşını. Dudaklarını kıpırdatarak birşeyler mırıldanıyor, konuk salonuna geçmek istemiyordu. Bu davranışıyla "Bizim gibi yeteneksizler sizin gibi büyük sanatçılarla bir olamaz," demek istiyordu sanki. "Uşaklarla bayramlaşılacak yerde bayramınızı kutlayıp dönsem yeter bana." Sözün kısası, iğrenç, aşağılık, çirkin bir davranıştı bu. O karşılaşmalarından sonra B. bir de bu sıkıcı, renksiz, çılgın yaşayışın sonu olan felaket gü-

nü gördü onu. Korkunç bir şeydi. Sözü geçen felaket yalnızca ilk çocukluk anılarımla değil, yaşamımın tümüyle iç içedir. Şöyle oldu... Ama daha önce çocukluğumu; çocukluk anılarımda böylesine yeri olan zavallı anneciğimi genç yaşta kara toprağa sokan bu adamın benim için önemini anlatmalıyım.

ı

II

Küçüklüğümü anımsamıyorum. Ancak dokuz yaşından sonra olanlar aklımda. O yaşa dek başımdan geçenlerin bende hiçbir iz bırakmaması doğrusu pek garip. Ama dokuz buçuk yaşından sonraki olayların tümünü dün olmuş gibi sırasıyla, açık seçik anımsıyorum. Daha öncesinin olaylarından bir düş gibi hayal meyal anımsadıklarım da var kuşkusuz. Loş odamızın bir köşesinde, eski tasvirin önünde sürekli yanan kandili, sonra, sokakta bir atın çarpmasıyla yere yuvarlanışımı –anlattıklarına göre, bu olay üç ay hasta yatmama neden olmuş– bu hastalığım sırasında bir gece annemin yanında uyandığımı, –beraber yatardık zaten– gördüğüm kâbustan, gecenin sessizliğinden, köşede tahtayı kemiren farelerden korkup yorganın altında sabaha dek zangır zangır titrediğimi, ama annemi uyandırmaya cesaret edemediğimi... Bundan annemden çok korktuğum sonucunu çıkarıyorum. Dokuz buçuk yaşından sonra hızla gelişmeye başladım. Henüz çok küçük olmama karşın, her şeyi kolaylıkla anlıyordum. Kendimi anlamaya başladığım günler acı, buruk bir izlenim bırakmışlardır bende. Sonra

her gün biraz daha büyümüştür bu izlenim. Baba evindeki yaşamıma, hatta bütün çocukluğuma bulanık, tuhaf bir renk katmıştır.

Şimdi, dokuz buçuk yaşında derin bir uykudan uyanmışım gibi geliyor bana (oysa o zaman hiç yadırgamıyordum bunu). Basık tavanlı, havasız, pis bir odada buldum kendimi. Duvarları kirli bir griye boyanmıştı. Köşede kocaman bir Rus sobası vardı. Birer yarığı andıran alçak pencereleri sokağa, daha doğrusu karşı evin damına bakıyordu. İçeriden bakıldığında öylesine yüksek görünüyordlardı ki evde kimse yokken pek sevdiğim bir şeyi yapmak,—çıkıp pencere içine oturup dışarıyı seyretmek— için sandalyenin üzerine bir tabure koyup yukarı tırmanırdım. Kentin yarısı görünürdü oradan. Altı katlı, büyük bir evin tavan arasında oturuyorduk. Odamızda eşya diye, muşamba kaplı, yer yer kırılgı fırlamış eski bir kanep; düz bir masa, iki sandalye, annemin karyolası, köşede bir dolap, her zaman çarpık duran bir komodin, pamuklu bezden yırtık pırtık bir paravan vardı.

Anımsıyorum. Hava kararmak üzereydi. Odanın içi karmakarışık. Fırçalar, bez parçaları, tahta çanaklarımız, kırık bir şişe, daha bir sürü şey sürünüyordu yerlerde. Annem çok heyecanlıydı. Ağlıyordu. Babalığım, üzerinde her zaman giydiği eski redingotu, köşede oturuyordu. Anneme alaylı yanıtlar veriyordu. Onun verdiği bu yanıtlara daha da kızan annem eline ne geçerse fırlatıyordu ona. Birden ağlamaya, çığlık atmaya başladım. Onlara doğru koştum. Korkmuştum, sımsıkı sarıldım babama. Korumaya çalıştım onu. Nedense, annemin ona yok yere kızdığını sanmıştım. Onun adına özür dilemek, cezasını ben çekmek istiyordum. Annemden çok korkardım. Herkesi de kendim gibi sanıyordum. Önce şaşırıldı annem, sonra kolumdan tuttu, paravanın arkasına götürdü beni. Bu arada kolumu karyolaya oldukça sert çarpmıştım. Ama duyduğum korku kolumun

acımdan güçlüydü. Yüzümü bile buruşturmamıştım. Annem beni göstererek öfkeli öfkeli birşeyler söylüyordu babama (bundan böyle “babam” diye söz edeceğim ondan. Öz babam olmadığını çok sonra öğrendim çünkü). İki saat sürdü bu. Heyecandan titreyerek, işin sonunun nereye varacağını bekliyordum. Sonunda ortalık yatıştı. Annem bir yere gitti. Babam yanına çağırdı beni, yanağımdan öptü, başımı okşadı, kucağına aldı beni. Başımı göğsüne dayadım, sarıldım ona. Belki tattığım ilk sevgi duygusuydu bu. Kimbilir, bunun için anımsamaya başladım belki... Babamın sevgisini, ondan yana çıktığım için kazandığımın farkındaydım. Sanırım, annemin ona çok eziyet ettiği düşüncesi ilk kez o zaman aklıma geldi. Bu düşünce ondan sonra hiç çıkmadı aklımdan. Her gün biraz daha şaşırma neden oldu.

O anda babama karşı sınırsız bir sevgi doldu içime. Ama tuhaf, çocuksu olmayan bir sevgiydi bu. Bir çocuk için komik kaçmayacağını bilsem şefkat, anne sevgisi derdim... Babam bana öylesine zavallı, öylesine ezilmiş, mutsuz görünüyordu ki, onu çılgınca sevmem, avutmaya çalışmam, ona sokulmam, bütün gücümle onun için uğraşmam olağandı. Bunu yapmasam korkunç bir şey olurdu. Ama babamın bir zavallı, dünyanın en mutsuz insanı olduğu düşüncesi aklıma nereden geldi, hâlâ anlayamıyorum! Kim inandırdı beni buna? Onun kişisel başarısızlıklarından benim gibi bir çocuk ne anlardı? Oysa anlıyordum her şeyi. Ama kafamda hepsine kendimce bir biçim vererek... Ne var ki, içimde böyle bir inancın nasıl yer ettiğine aklım hâlâ ermiyor. Belki, annem bana karşı aşırı sert davrandığı için, benim gibi acı çeken babama bağlanmıştım.

Çocukluk uykumdan uyanışımı, yaşam yolundaki ilk kıpırdanışımı yukarıda anlattım. Yüreğim ta başta yaralanmış, gelişmem baş döndürücü bir hızla başlamıştı. Yalnızca dış dünyadan edindiğim izlenimlerle yetinmiyordum. Dü-

şünmeye, olayları yorumlamaya, gözlemler yapmaya başlamıştım. Ama gözlemde bulunmak için henüz çok erkendi. İster istemez ruhsal yönden değiştim. Birden bambaşka bir dünyada buldum kendimi. Çevremdeki her şey, babamın bana sık sık anlattığı (o yaşın verdiği içtenlikle gerçek sandığım, inandığım) masal dünyasındaki esrarlı şeyleri andırmaya başlamıştı. Tuhaf düşünceler takılıyordu kafama. Garip bir ailede yaşadığımı, annemle babamın öteki insanlara pek benzemediklerini biliyordum, bunu nereden, nasıl öğrendiğimi anımsamıyorum. “Babamla annem niçin benzemiyorlar öteki insanlara?” diye düşünüyordum. Öteki insanların gülümsediklerini gördükçe, bizim evde böyle bir şeyin olmaması, herkesin hep asık yüzlü olması şaşırtıyordu beni. Daha dokuz yaşında bir çocukken, akşamları yırtık entarimi annemin hırkasıyla örtüp, elimde birkaç kapık, şeker, çay ya da ekmek almak için bakkala giderken bile merdivende ya da sokakta karşılaştığım insanları öylesine merakla incelemeye beni zorlayan güç neydi acaba? Odamıza sonu gelmeyecek, dayanılmaz bir kötü kaderin sindiğini hissediyordum. Bunun niçin böyle olduğunu anlamak için durmadan düşünüyordum. Bu esrarı kendimce çözmeme kimin yardım edeceğini bilmiyorum: Annemi suçluyordum. Babama acı çektirdiğine inanıyordum. Bir kez daha söylüyorum: Böylesine korkunç bir inancın içime nasıl gelip yerleştiğini bilmiyorum. Babama bağlandıkça zavallı annemden nefret ediyordum. Bunu düşündükçe hâlâ sızlar yüreğim. İşte bir olay daha. Babama olan tuhaf yakınlığımı bir kat daha güçlendirmiştir bu olay. Bir akşam saat onda annem maya almak için fırına yolladı beni. Babam yoktu evde. Dönerken yolda düştüm. Kâsedeki maya yerlere saçıldı. İlk aklıma gelen annemin çok kızacağı oldu. Öte yandan, sol kolumda da müthiş bir acı hissediyordum. Doğrulamıyordum. Yoldan geçenler durmuş bana bakıyor-

lardı. Yaşlı bir kadın kolumdan tutup kalkmama yardım ederken, oradan koşarak geçen bir çocuk elindeki anahtarla başıma vurdu. Sonunda doğrudum. Kırılan kâsenin parçalarını topladım. Ayaklarımı sürüye sürüye eve doğru yürüdüm. Güçlkle adım atıyordum. Birden babamı gördüm. Bizim evin karşısındaki zengin evinin önünde birkaç kişinin arasındaydı. Ünlü kimselerin oturduğu bu evin pencere-leri ışıl ışıldı. Avlusunda bir sürü kupa arabası bekliyordu. İçeride müzik çalıyor, kahkahalar çınlıyordu. Babamın redingotunun eteğinden tuttum, kırık kâseyi göstererek ağlamaya başladım. Annemin yanına gitmekten korktuğumu söyledim. Beni savunacağından kuşkum yoktu. Ama onun beni annemden çok sevdiğine kim inandırmıştı beni, kim sokmuştu aklıma bu düşünceyi? Niçin hiç korkmadan gitmiştim yanına? Elimden tuttu, avutmaya çalıştı beni. Sonra bana bir şey göstermek istediğini söyledi. Kucağına aldı. Bir şey gördüğüm yoktu. Incinen kolumdan tutmuştu çünkü. Canım çok acıyordu. Ama onu üzmemek için sıkıyordum dişimi, bağırıyordum. Durmadan, bir şey görüp görmediğimi soruyordu. Onun hoşuna gidecek yanıtlar vermek için zorluyordum kendimi. Kırmızı perdeler gördüğümü söylüyordum. Beni karşı kaldırıma, eve daha yakın bir yere götürmek istediği zaman, nedense birden ağlamaya başladım. Sarıldım ona, hemen annemin yanına gitmemiz için yalvardım. Anımsıyorum, babamın beni okşaması o anda her zamankinden daha ağır gelmişti bana: Öylesine sevmek istediğim insanlardan biri ilgileniyordu benimle, seviyordu beni. Oysa ötekinin yanına gitmeye korkuyordum... Ama annem hiç kızmadı. Gidip yatmamı söyledi. Kolumun acısı giderek çoğalmış, sonunda bedenimi bir titreme sarmıştı. O geceyi bu kadarla atlattığıma seviniyordum yine de. Bütün gece komşu evin kırmızı perdelerini gördüm rüyamda.

Sabah uyandığımda ilk aklıma gelen kırmızı perdeli ev oldu. Annem dışarı çıkınca arkasından hemen pencereye tırmandım, evi seyretmeye koyuldum. Bu ev uzun zamandır çekiyordu zaten çocuksu ilgimi. Hele akşamları, sokağın ışıkları yandıktan sonra, kocaman camlı pencerelerindeki kan kırmızısı, parlak perdelerle içeride yanan parlak ışık vurduğunda... Her gece çok güzel, gösterişli atlar koşulu birkaç kupa arabası gelip yanaşırdı kapısına. Merakımı daha çok kamılardı bu: avlusundaki bağrışmalar, telaş, kupa arabalarının renk renk fenerleri, o süslü kadınlar... ocuk hayalimde bütün bunlar esrarlı bir masal görünümü kazanıyordu. Şimdi bu ev, önünde babamla karşılaşmamdan sonra bir kat daha ilginç, esrarlı görünmeye başlamıştı bana. Aklıma olmayacak şeyler geliyordu. Doğrusu, annemle babam gibi ruhsal yapıları değişik iki insanın arasında benim de hayalci, tuhaf bir ocuk olmam olağandı. Daha çok, ikisinin yaradılışlarındaki farklılık şaşırtıyordu beni. Sözgelimi, geçimimizi sağlamak için annemin didinip durmasını, bütün yükü onun omuzlarına bırakıyor diye babama sürekli sitem etmesini anlayamıyordum. “Babam niçin hiç yardımcı olmuyor ona, niçin bir yabancı gibi duruyor evde?” diye soruyordum kendime. Annemin birkaç sözü bu konuda biraz olsun aydınlatmıştı beni. Tuhaf bir şaşkınlıkla, babamın bir sanatçı (bu sözcük yer etmişti belleğimde), yetenekli bir insan olduğunu öğrenmiştim. Hemen kendi kendime şöyle bir düşünceye varmıştım: Sanatçı, başkalarına benzemeyen, değişik bir insandır. Böyle düşünmeme belki babamın davranışları neden olmuştu. Şimdi aklımda olmayan, unuttuğum bir şey duymuştum belki. Bir gün babamın benim yanımda heyecana kapılıp söylediği o sözleri ne kadar da açık seçik anlamıştım! Bir gün bu yoksulluktan kurtulacağını, onun da “bey” olacağını, annem öldükten sonra sanat dünyasında yeniden parlayacağını söylemişti.

Anımsıyorum, önce çok korkmuştum bu sözlerinden. Oda da daha fazla duramamış, koşarak soğuk merdiven başına çıkmış, dirseklerimi pencerenin kenarına dayayıp hıçkırarak hıçkırarak ağlamıştım. Ama sonraları, babamın bu korkunç tutkusuna kendimi yavaş yavaş alıştırmıştım. Sık sık bu konuyu düşünmeye başladığımda yine hayal koşmuştu yardımına. Bilinmezlikler içinde uzun süre acı çekemezdim kuşkusuz. Bir düşünceye varmak zorundaydım. Vardım da, bunun nasıl olduğunu bilmiyorum: Annem ölünce babam bu sıkıcı odadan ayrılacak, beni alıp başka bir yere götürecekti. Ama nereye? Kesin bir şey düşünemiyordum. Yalnızca şunu anımsıyorum: Onunla gideceğimiz (birlikte gideceğimizden kuşku yoktu) yeri hayalimde elimden geldiğince süslüyordum. Hemen zengin olacağımızı, bir şey almak için artık bakkala gitmeyeceğimi hayal ediyordum, (En hoşlanmadığım şey bakkala gitmekti. Komşu çocukları peşime takılıyorlardı çünkü. Rahat vermiyorlardı bana. En çok korktuğum da buydu. Hele süt ya da yağ aldığımda –elimdekini dökersem cezamın yaman olacağını bildiğimden– korkum bir kat daha artıyordu) sonra, babamın kendine hemen iyi bir giysi diktireceğini, güzel bir eve taşınacağımızı hayal ediyordum... Karşımızdaki kırmızı perdeli ev, orada babamla karşılaşmam, onun bana bu evde bir şey göstermek istemesi hemen yardımına koşuyordu. O eve taşınacağımız, orada mutlu olacağımız, neşe içinde yaşayacağımız sonucuna varmıştım. O günden sonra her gece pencereden büyük bir merakla bu büyülü eve bakıyor, orada vereceğimiz akşam yemeklerini, son derece güzel giyimli konuklarımızı düşünerek hayallere dalıyordum. Pencereleden sızan müzik içimi bir hoş ediyordu. Perdelere vuran insan gölgelerinden gözümü ayıramıyor, içeride neler olduğunu anlamaya çalışıyordum. Yoksul odamızdan da, sırtımdaki yırtık entariden de nefret ediyordum. Bir akşam yine

her zamanki gibi pencereye çıkmış, dışarıyı seyrederken annem bağırp oradan inmemi söyleyince nedense, onun, kırmızı perdeli eve bakmamı, o evi düşünmemi istemediği, mutluluğumuza engel olmaya çalıştığı inancı yer etmişti içimde... O akşam yatıncaya dek dikkatle, kuşkuyla izlemiştim annemin davranışlarını.

Onun gibi zavallı bir insana karşı nasıl bu denli duygusuz olabilmiştim? Ancak şimdi anlıyorum onun neler çektiğini. Aklıma geldikçe yüreğim sızlıyor. Olağanüstü bir hızla geliştiğim o karanlık, tuhaf çocukluk yıllarımda acıdan, merhametten yüreğimin sızladığı oluyordu... İçim endişeyle, kuşkuyla, kederle doluyordu. Vicdanım ayaklanıyor, anneme karşı haksızlık ettiğim düşüncesi sık sık acı veriyordu bana. Ama iki yabancı gibiydik. Ona yaklaşmaya çalıştığımı hiç anımsamıyorum. Önemsiz bazı anılarım şimdi acı veriyor bana. Ruhumu sarsıyor. Hiç unutmam, bir gün (Şimdi anlatacağım olay sözünü etmeye değmeyecek kadar önemsiz, anlamsızdır aslında, ama özellikle bu çeşit anılarım acı veriyor bana. Unutamıyorum onları.), evet, bir gün, babamın evde bulunmadığı bir akşam, annem çayla şeker almam için bakkala yollamak istiyordu beni. Ama söylerken vazgeçiyor, bir türlü karar veremiyor, avucundaki birkaç kapağı yüksek sesle sayıyor, bir kez daha sayıyordu. Belki yarım saattir sayıyor, bir türlü yapamıyordu hesabı. Üzütünden olacak, bazen kafası hiç çalışmazdı. Bugünmüş gibi anımsıyorum, hesap yaparken bir yandan da kendi kendine mırıldanıyordu. Dudakları, yüzü bembeyazdı. Elleri titriyor, durmadan başını sallıyordu. Yüzüme bakarak "İstemez," dedi, "iyisi mi yatayım. Senin de uykun geldi mi Netoçka?" Karşılık vermedim. Başımı tutup kaldırdı, gözlerimin içine tatlı tatlı baktı. Yüzü öylesine yürekten bir anne sevgisiyle aydınlandı ki soluğum kesilir gibi oldu, kalbim hızlı hızlı çarpmaya başladı. Üstelik "Netoçka," demişti ba-

na, o anda beni çok sevdiği anlamına geliyordu bu. Aslında Anna olan adımı kullanmazdı pek. Beni okşamak istediği zamanlar “küçüğüm” anlamına gelen Netoçka derdi. Duygulanmıştım. Boynuna atılmak, başımı göğsüne yaslayıp onunla birlikte ağlamak istiyordum. Zavallı anneciğim, uzun süre okşadı başımı.. Belki farkında değildi yaptığının. “Yavrurum, diye mırıldanıyordu, Annetta’m benim. Netoçka’m!” Hüngür hüngür ağlamak geliyordu içimden, ama tutuyordum kendimi. Benim de yüreğim sızlıyordu, ama duygularımı gizliyordum. Hayır, yüreğimin katılığından olamazdı bu. Annemin bana karşı olan sertliği değildi bunun nedeni. Hayır! Babama beslediğim, hayalle beslenen tuhaf sevgi bozmuştu beni. Bazı geceler köşedeki küçük dōşegimde, soğuk yorganımın altında uyandığım oluyordu. Nedense çok korkuyordum böyle gecelerde. Hemen, daha küçükken annemle yattığımı, o zaman geceleri uyanmaktan korkmadığımı anımsıyordum. Anneme sokulup gözlerimi sıkı sıkı yumdum mu, genelde hemen uykuya dalıyordum. Annemi için için sevmememin olanaksız olduğunu hissediyordum. Sonraları, çocukların çoğunlukla aşırı duyarlı olduklarını, sevdikleri bir insana bütün varlıklarıyla bağlandıklarını gördüm. Ben de öyleydim.

Bazen haftalarca süren bir ölüm sessizliği çöküyordu evimize. Annemle babam kavga etmekten yoruluyorlardı galiba... Bense eskisi gibi sessiz sedasız yaşıyordum aralarında. Hep düşünüyor, yarattığım hayal dünyasının özlemini çekiyordum. İkisine bakınca aralarının bozuk olduğunu anlıyordum: Birbirlerine besledikleri aşırı kin kaçmıyordu gözümden. Odamıza çöken kara bulutların farkındaydım... Bunları anlayabildiğim ölçüde anlıyordum kuşkusuz. Bazı uzun kış akşamlarında bir köşeye çekilip onları büyük bir merakla inceliyordum. Babamın yüzünden kafasının içindekileri, onu böyle düşünmeye zorlayanın ne olduğunu an-

lamaya çalışırdım. Annem de pek şaşırtıyor, korkutuyordu beni. Hiç yorulmadan odanın içinde saatlerce bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Uykusu kaçtığı geceler de –sık sık kaçardı uykusu– odada ondan başka kimse yokmuş gibi kendi kendine birşeyler mırıldanarak, kollarını kâh iki yana açıp kâh göğsünün üzerinde kavuşturarak, kâh dayanılmaz bir acı çekiyormuş gibi havaya kaldırıp hızla indirerek dolaşırdı. Bazen yanaklarından iri yaş taneleri yuvarlanırdı. Farkında bile olmazdı ağladığının. Hiç önemsemediği önemli bir hastalığı vardı.

Anımsıyorum, yalnızlığım, bozmaya bir türlü cesaret edemediğim sessizliğim giderek daha ağır gelmeye başlamıştı bana. Bir yıldır her şeyi anlıyor, durmadan düşünüyor, hayal kuruyor, içimde birdenbire doğuveren esrarlı, bilinmez tutkularım yüzünden acı çekiyordum. Sonunda babam fark etti beni. Yanına çağırdı. Ona niçin böyle dikkatli baktığımı sordu. Ne yanıt verdim, anımsamıyorum. Aklımda kalanı şu: Uzun uzun düşündü, sonra yüzüme baktı “Yarın bir alfabe alacağım,” dedi, “okuma yazma öğretmeye başlayacağım sana.” Sabırsızlıkla bekliyordum “alfabe”yi. Ne olduğunu bilmeden, gece sabaha dek onu sayıkladım. Ertesi gün babam gerçekten de okuma yazma öğretmeye başladı bana. Anlatılan her şeyi kolaylıkla kavırıyor, var gücümle çalışıyordum. Böylelikle babamı sevindireceğimi biliyordum çünkü. Çocukluğumun en mutlu devresi o günlerdir. Anlayışımı övdüğü, başımı okşadığı, yanağımdan öptüğü zaman sevincimden ağlamaya başlıyordum. Yavaş yavaş sevdi beni babam. Artık konuşmaya cesaret edebiliyordum onunla. Saatlerce konuştuğumuz oluyordu. Bazen söylediklerinden bir şey anlamıyordum, ama yine de yorulmadan dinliyordum onu. Gelgelelim nedense çekiniyordum ondan. Onunla konuşmaktan sıkıldığımı düşünecek diye korktuğum için var gücümle söylediklerini anlıyor gözük-

meye çalışıyordum. Sonunda akşamları benimle çalışmak bir alışkanlık oldu onun için. Hava karardığında, eve dönünce elimde alfabeyle hemen yanına gidiyordum. Karşısına oturtuyordu beni. Dersten sonra da kitap okuyordu bana. Bir şey anlamıyordum, ama onun hoşuna gidiyor diye durmadan kahkahalarla gülüyordum. Eğlendiriyordum onu böylece. Gülüşümü neşeyle seyrediyordu. Bir akşam dersten sonra masal anlatmaya başladı bana. Dinlediğim ilk masaldı bu. Büyülenmiş gibiydim. Sabırsızlıktan yüreğim hızlı hızlı çarpıyordu. Bambaşka bir dünyadaydım sanki. Masalın sonunda coşmuştum. Masal değildi beni böylesine heyecanlandıran... Hayır! Babamın anlattıklarını gerçek diye benimsemiş, kendimi hayale kaptırmış, gerçekle masalı birbirine karıştırmıştım. Hemen kırmızı perdeli ev canlanmıştı hayalimde. Nasıl oldu bilmiyorum, bana bu masalı anlatan babam da, ikimizin başımızı alıp bir yere gitmemize engel olan annem de vardı bu masalda... Olmayacak bir sürü hayal dolu kafamla ben de oradaydım: Bütün bunlar birbirine öylesine karışmıştı ki, bir an için bir şey düşünemez, hissedemez olmuşum. Ne yaptığımın bile farkında değildim. Babamla, önümüzdeki geleceğimiz üzerine, beni alıp nereye götüreceği üzerine konuşmak için can atıyordum. Bütün bunların çok yakında gerçekleşeceğine inanıyordum, ama bunun nasıl olacağını bilmiyordum. Hep bu vardı aklımda. Kimi zaman –çoğunlukla akşamları oluyordu bu– babam göz kırpıp beni dışarı çağırırdı çağırarak gibime geliyordu. Alfabemle, eskiden beri odamızın duvarında asılı çerçevesiz taş basma resmi kapıp –nedense bu resmi bırakmamaya karar vermişim– sessizce çıkacaktım arkasından. Gidecektik. Bir daha hiç dönmeyecektik anneme. Bir gün annem evde yokken babamın keyifli bir anını kolladım, –içtiği zamanlar keyifli olurdu– yanına gittim. Sözü bir an önce istediğim, özlemine çektiğim konuya getirmek amacıyla konuşmaya

başladım. Gülümsediğini görünce sıkı sıkı kucakladım onu. Esrarlı, korkunç bir şeyden söz etmeye hazırlanıyormuşum gibi ürkek, yüreğim heyecandan çarparak, beni alıp nereye götüreceğini, ne zaman gideceğimizi, nerede yaşayacağımızı, yoksa kırmızı perdeli eve mi taşınacağımızı çabuk çabuk sormaya başladım. Heyecandan dilim dolaşıyor, ne söylediğim anlaşılmıyordu.

– Kırmızı perdeli eve mi? dedi. Ne kırmızı perdeli evinden söz ediyorsun aptal?

İyice heyecanlanmıştım. Annem ölünce bu tavan arasından çıkacağımızı, beni alıp başka bir yere götüreceğini, zengin ve mutlu olacağımızı açıklamaya çalıştım. Bana söz verdiğini söyledim. O anda bunları babamdan duyduğuma kesinlikle inanıyordum. Hiç değilse öyle geliyordu bana. Hafif kırılmış kaşlarını çattı.

– Annen mi? diye sordu. Annen mi öldü? Ne zaman? Ne diyorsun sen, budala?..

Şaşırılmıştı. Yüzü bir anda değişmişti. Azarlamaya başladı beni. Aptal bir çocuk olduğumu, kafamın çalışmadığını söyledi... Daha neler söylediğini anımsamıyorum. Çok kızmıştı.

Söylediklerinden bir şey anlamıyordum. Öfkeliyken, canı sıkırken anneme söylediklerini dinlemiş olmam, onlar üzerinde düşünmem, hiçbirini unutmamam niçin öylesine etkilemişti onu, aklım almıyordu. Vurdumduymaz, her şeye boş veren bir insan olduğu halde dokunmuştu bu ona. Gerçi bana niçin kızdığını bilmiyordum. Ama içim bir tuhaf olmuştu. Ağlamaya başladım. Bütün bunların çok önemli şeyler olduğunu, benim gibi aptal bir kızın bunlardan söz etmemesi gerektiğini sanıyordum. Sonra sözlerimin anneme bir hakaret olduğunu da sezinler gibiydim. Bir korku, dehşet sardı içimi, kuşkuya kapıldım. Ağladığımı, acı çektiğimi görünce babam beni avutmaya çalıştı. Gözyaşlarımı

sildi, ağlamamamı söyledi. Bir süre hiç konuşmadan oturduk. Babamın kaşları çatıktı. Birşeyler düşünüyordu. Sonra yeniden konuşmaya başladı. Ama kendimi zorlamama karşın söylediklerinden bir şey anlayamıyordum. Bu konuşmamızın hâlâ anımsadığım birkaç sözcüğünden, babamın bana kendisinin büyük, üstün yetenekli bir sanatçı olduğunu, onu hiç kimsenin anlayamadığını söylediği sonucunu çıkarıyordum. Hiç unutmam, onu anlayıp anlamadığımı sorup benden olumlu yanıt alınca, “Yetenekli miyim?” diye sordu. “Evet,” dedim. Gülümsedi. Kendisi için bu denli önemli bir konuyu benimle konuşmak belki de gülünç gelmişti ona. Konuşmamız, Karl Fyodoroviç’in içeri girmesiyle kesildi. Babam onu gösterdi bana.

– Bak bizim Karl Fyodoroviç yeteneksizdir işte, dedi.

Onun böyle söylemesi neşelendirdi beni. Cesaretimi iyice topladım. Bu Karl Fyodoroviç çok ilginç bir adamdı. Çocukluğumda öylesine az insan gördüm ki, onu hâlâ anımsarım. Şu anda gözümün önündedir: Almandı, soyadı Meyer’di. Almanya’da doğmuş, Rusya’ya Petersburg balesine girme hevesiyle gelmişti. Ne var ki çok yeteneksizdi. Figüran bile olamamıştı. Tiyatro oyunlarında konuşması olmayan küçük rollere çıkmıştı birkaç kez. Fortinbras’ın sahneye hep birden giren adamlarından biri olmuştu. Başka bir oyunda da, ellerindeki karton kılıçları havaya kaldırarak hep bir ağızdan “Kralımızın şanı için öleceğiz!” diye bağırarak, Verona’nın yirmi şövalyesinden biri... Ama doğrusu, kendini rolüne Karl Fyodoroviç kadar kaptıran bir artist daha gelmemiştir yeryüzüne. Baleye girememek onun için en büyük felâketti. Baleyi bütün sanatların üstünde tutardı. Babamın kemana bağlı olduğu kadar o da baleye bağlıydı. Babamla tiyatrodaki çalışırken tanışmışlar, bir daha ayrılmamışlardı. Çok sık görüşüyorlardı. Birbirlerine kötü alınyazılarından, insanların onları anlayamadığından yakını-

yorlardı. Figüran emeklisi Alman dünyanın en duygulu, en ince ruhlu insanıydı. Babamı yürekten seviyordu. Ama babam ona karşı pek ilgisizdi galiba. Başka arkadaşı olmadığı için görüşürdü onunla. Dahası, balenin de bir sanat olduğunu aklı almıyordu babamın. Böyle söyleyerek ağlatırdı zavallı Almanı. Onun bu zayıf noktasını bildiği için üstüne üstüne gider, alay ederdi onunla. Zavallı Karl Fyodoroviç heyecanlanır, yetenekli olduğunu kanıtlamaya çalışırken kaybederdi kendini. Sonraları bu Karl Fyodoroviç üzerine, ona “Nürnberg Fındıkkıranı” diyen B.’den çok şey dinledim. B.’nin babamla onun dostlukları üzerine hayli bilgisi vardı. Sık sık buluşup içiyorlardı. Çakırkeyif olduktan sonra kötü talihlerinden, değerlerinin bilinmediğinden ağlayarak yakınıyorlardı. Anımsıyorum, bu iki tuhaf adama baktıkça bazen nedensizce, benim de içimden ağlamak geliyordu. Annem evde yokken buluşurlardı: Alman çok korkardı annemden. Gelip merdiven başında durur, birimiz dışarı çıkıncaya dek bekler, annemin evde olduğunu öğrenince koşarak inerdi merdivenlerden, kaçardı. Her gelişinde birkaç Alman şiiri getirirdi yanında. İkimize yüksek sesle, heyecanla okurdu onları. Sonra da, anlayalım diye kırık dökük bir dille Rusça’ya çevirirdi. Bu pek hoşuna giderdi babamın. Ben de bazen gözlerim yaşarasıya kahkahalarla gülerdim. Bir gün bir Rus romanı geçti ellerine. İkisini de pek heyecanlandırmıştı bu kitap. Öyle ki, sonra hemen her buluşmalarında bu romanı okudular birlikte. Anımsıyorum, ünlü bir Rus yazarının manzum romanıydı bu. İlk satırlarını öylesine iyi ezberlemiştim ki, birkaç yıl sonra kitap rastlantıyla elime geçtiğinde hemen anımsadım onu. Jenaro mu, Jakobo mu ne adında büyük (!) bir ressamın acılarını dile getiriyordu. Bir satırda “değerimi bilmiyorlar!” diye, hemen altındakinde de “biliyorlar değerimi!” diye haykıran ya da şimdi “yeteneksizim!” birkaç dize sonra da “yetenekliyim!”

diyen bir ressam... Çok acıklı bitiyordu roman. Hiç kuşku yok ki sıradan bir kitaptı bu. Ama onda kendilerini bulan iki okuyucuyu aşırı derecede etkiliyordu. Anımsıyorum, Karl Fyodoroviç bazen heyecana kapılıyor, birden ayağa fırlıyor, odanın karşı köşesine gidip babama ve “matmazel!” dediği bana yetenekli olup olmadığını söylememiz, bu konuda bir karar vermemiz için, gözleri yaşlı, yalvarıyordu. Hemen bale yapmaya, çeşitli figürler göstermeye başlıyor, değerli bir sanatçı olup olmadığını soruyor “Kim yeteneksiz olduğumu iddia edebilir?” diyordu. Babam neşeleniyordu. Alman’la şimdi pek güzel eğleneceğinden beni haberdar etmek istiyormuş gibi gizlice göz kırpmıyordu bana. Kahkahalarla gülesim geliyordu. Ama babam işaret parmağını sallıyordu. Tutuyordum kendimi. Şimdi bile aklıma geldikçe gülmeden edemiyorum. Hâlâ gözlerimin önündedir o halleri zavallı Karl Fyodoroviç’in. Kısa boylu, kara kuru bir adamdı. Saçlarına ak düşmüştü. Delikleri tütünden simsiyah olmuş karga burnu kıpkırmızıydı. Bacakları eğri, biçimsizdi. Öyleyken, çok güzellermiş, onlarla övünüyormuş gibi hep dapdaracak pantolonlar giyerdi. Havaya son bir kez sıçradıktan sonra tek ayağının üzerinde öne eğilerek kollarını bize uzatıp selam verir, oyunun sonunda seyircileri selamlayan balerinler gibi gülümserdi. Babam karar veremiyormuş gibi sessiz durur, değeri bilinmeyen bale sanatçısını bile bile o durumda bekletirdi. Öyle ki, zavallı tek ayağının üzerinde bir o yana bir bu yana yalpalanır, var gücüyle dengesini korumaya çalışırdı. Babam sonunda, Karl Fyodoroviç’in yeteneği üzerine vereceği kararın doğruluğuna tanık olmamı istiyormuş gibi, pek ciddi bir tavırla yüzüme bakardı. Alman da ürkek, yalvaran bakışlarını bana doğrulturdu.

Babam, neden sonra, yüzünde acı gerçeği açıklamak zorunda kaldığı için üzülüyormuş gibi bir ifadeyle:

– Olmuyor Karl Fyodoroviç, derdi, beceremiyorsun!

O anda bir inilti kopardı Karl Fyodoroviç'in göğsünden. Ama çabuk toparlanırdı. Çabuk çabuk konuşarak, bu kez daha dikkatli olmamızı, asıl marifetlerini şimdi göstereceğini söyler, bir kez daha onu izlememiz için yalvarırdı. Sonra yine köşeye koşar, bazen öyle zıplardı ki, başı tavana vururdu. Ama bir kahraman gibi katlanırdı bu acıya, sonra yine selam verir, yine gülümseyerek titreyen kollarını bize doğru uzatır, karar vermemiz için yalvarırdı. Ama babam pek acımasızdı. Yine çok üzgünmüş gibi:

– Hayır Karl Fyodoroviç, yetenek yok sende, derdi. Beceremiyorsun!

Ben artık tutamazdım kendimi. Kahkahayı koyverirdim. Babam da katılırdı bana. Sonunda onunla alay ettiğimiz farkına varırdı Karl Fyodoroviç. Öfkeden kızarır bozarır; gözleri yaşlı, derin ama gülünç bir hisle –sonra bu hissi anımsadıkça çok üzülürdüm– babama:

– Sen hain bir arkadaş –Rusça iyi bilmediği için yanlış konuşuyor!– derdi.

Sonra şapkasını kapar, bir daha evimize gelmeyeceğine yeminler ederek çıkıp giderdi. Ama uzun sürmezdi bu dargınlıkları. Birkaç gün sonra yine gelirdi. Yine o kitabı okumaya başlarlar, yine ağlarlardı. Sonra saf Karl Fyodoroviç yetenekli olup olmadığına karar vermemizi söyler, ama bu kez alay etmememiz, gerçek birer dost gibi ciddi davranmamız için yalvarırdı.

Bir gün bakkala yollamıştı beni annem. Bir meteliklik para üstü avcumun içinde, eve dönüyordum.

Merdivenleri çıkarken babamla karşılaştım. Bir yere gidiyordu. Gülümsedim (onu görünce tutamazdım kendimi, gülerdim.) Eğilip öptü beni. O sırada da elimde meteliği gördü... Söylemeyi unuttum: Yüzünden, babamın ne istediğini hemen anlardım. O üzgün olduğu zamanlar içim parçalanırdı. En çok da parası olmadığı zamanlar üzülürdü.

İçemezdi çünkü. Ama onunla merdivende karşılaştığımda şimdi durumunun daha farklı olduğunu fark etmiştim. Donuk bakışlarında bir telaş vardı. Önce görmemişti beni. Ama gözü avcumda parlayan paraya ilişince birden kızardı. Sonra yüzü bembeyaz oldu. Parayı almak için uzattı elini... Hemen geri çekti. Kendini güç tuttuğu belliydi. Sonunda içindeki isteği yenmiş gibi, yukarı çıkmamı söyledi. Birkaç basamak indi, sonra birden durdu, telaşla:

– Bak Netoçka, diye seslendi, bana ver o parayı. Biraz sonra geri veririm. Hı, ne dersin? İyi kızsın sen, değil mi Netoçka?

Böyle olacağı içime doğmuştu zaten. Ama annemin çok kızacağı düşüncesiyle, kendi adıma da babamın adına da duyduğum içgüdüsel utanç bir anda parayı vermeme engel oldu. Duraksadığımı hemen fark etti, çabuk çabuk konuşarak:

– Peki, istemez Netoçka, istemez!.. dedi.

– Al babacığım, al! Kaybettim ya da komşu çocukları elimden kaptı derim.

– Pekâlâ, pekâlâ! Akıllı kız olduğunu söylemiştim zaten.

Parayı eline alınca heyecanını gizlemeye çalışarak:

– Çok iyi bir kızsın sen Netoçka! diye ekledi. Meleğim benim, melek kızım! Ver elini öpeyim!

Elimi yakalayıp öpmek istedi. Hemen çektim elimi. Bir acıma duygusu sarmıştı bütün benliğimi. Bu duygu giderek daha çok acı veriyordu bana. Babamı orada bırakıp “hoşçakal” demeden –içimde tuhaf bir korkuyla– koşarak çıktım merdiveni. Odaya girdiğimde yanaklarım ateş gibi yanıyordu. Yüreğim, bana yabancı, ağır bir duyguyla duracakmış gibi çarpıyordu. Ama anneme parayı düşürdüğümü, karın içinde ne kadar aradıysam da bulamadığımı söylerken hiç heyecanlanmadım. En azından, güzel bir dayak yiyeceğimi sanıyordum. Yemedim. Önce çok kızdı annem. Durumumuz kötüydü çünkü. Bağırıp çağırmaya başladı. Ama aklı

başına gelmiş gibi sustu birden. Aptal, beceriksiz bir kız olduğumu, onu biraz olsun sevsem parasını elimde öyle gelişi güzel tutmayacağımı söylemekle yetindi. Dayaktan çok dokunmuştu bana onun bu sözleri. Sonra yanına çağırdı beni. Aşırı duygulu bir kız olduğumun farkındaydı. Onu sevmediğimi söyleyerek beni üzme, daha dikkatli olmamı sağlamak istiyordu.

Akşamları, babamın eve dönüş saatlerinde merdiven başında beklerdim onu. O akşam çok üzgündüm. Vicdan azabı çekiyordum. Sonunda geldi babam. Onun gelmesiyle acılarımın dineceğini biliyormuşum gibi sevinmiştim. Keyfi yerindeydi. Ama beni görünce esrarlı, şaşkın bir ifadeyle kaplandı yüzü. Bir köşeye çekti beni. Odamızın kapısına telaşla bakarak bir çörek çıkardı cebinden “Annenin parasını sakın bir daha verme kimseye,” diye fısıldadı. “Kötü, ayıp bir şeydi yaptığın. Çok ihtiyacım olduğu için aldım o parayı senden. Hem geri vereceğim onu. Bulduğunu söylersin... Görmeyeyim bir daha böyle yaptığını! Sakın... Sözümü dinlersen her zaman çörek alırım sana. Sonra, annene iyi davran, acı ona! Çok hasta zavallı. Çalışıp bize o bakıyor.” Dehşet içinde, zangır zangır titreyerek dinliyordum onu. Gözyaşlarım boşaldı boşalacaktı. Şaşırmıştım. Bir şey söyleyemiyor, yerimden kıpırdıyamıyordum. Ağlamamamı, aramızda geçen olaydan anneme söz etmememi söyledikten sonra odaya girdi. Onun da çok heyecanlı olduğu kaçmamıştı gözümden. O akşam tuhaf bir korku vardı içimde. İlk kez bakmaya cesaret edemiyordum babamın yüzüne. Yanına bile gidemiyordum. O da benimle göz göze gelmekten kaçınıyordu. Annem, odanın içinde dalgın dalgın aşağı yukarı dolaşıyordu. Her zamanki gibi kendi kendine birşeyler mırıldanıyordu. O gün çok kötüydü durumu. Bir ara kriz bile geldi. Vicdan azabından sonunda hasta oldum. Yatınca rahat bir uykuya dalamadım. Durmadan kâbus görüyor-

dum. Artık dayanamadım, acı acı ağlamaya başladım. Hıçkırıklarına annem uyandı. Seslendi bana. Niçin ağladığımı sordu. Yanıt vermedim. Hıçkırıklarım daha da çoğaldı. Kal-kıp ışığı yaktı annem. Yanıma geldi. Düşümde bir şeyden korktuğumu sanıp avutmaya çalıştı beni. “Ah ne aptal kızsın sen!” dedi. “Koca kız oldun, korkulu bir düş görünce hâlâ korkuyorsun. Hadi bırak artık çocukluğu, yeter!” Yanına gelmemi, onunla yatmamı söyledi. Öptü beni. Onu kucaklamak, yanına gitmek istiyordum ama cesaret edeme-miştim... Korkunç acılar içinde kıvranıyordum. Her şeyi anlatmak istiyordum ona. Tam başlıyordum ki, babamın anneme bundan söz etmememi söylediğini anımsadım. An-nem beni yatağa yerleştirip üzerime eski mantosunu örter-ken –zangır zangır titrediğimi görmüştü– “Zavallı Netoç-ka'm!” dedi, “galiba sen de benim gibi hastalıklı olacaksın!” Yüzüme öylesine üzgün, kederli baktı ki dayanamadım ba-kışlarına, gözlerimi yumdum, öte yana döndüm. Nasıl uy-duğumu anımsamıyorum. Ama uyku arasında annemin bir daha korkmamam için beni avutmaya çalıştığını duyuyor-dum. Öyle acı hiç çekmedim ömrümde. Yüreğim sıkışıyor, sızlıyordu. Ertesi sabah biraz açıldım. Babamla konuşmaya başladım. Öyle istediğini bildiğim için, bir gün önceki olay-dan söz etmiyordum. Bana bakınca yüzünü ekşitmişti, ama sonra neşelendi. Beni neşeli görmek sevindirmişti onu. Bi-raz sonra annem bir yere gitti. Babam tutamadı kendini ar-tık. Öylesine içten öpmeye başladı ki beni, ben de coştum, hem gülüyor hem ağlıyordum. Sonunda, bana çok hoş bir şey göstereceğini, akıllı, iyi yürekli bir kız olduğum için bu-na çok sevineceğini söyledi. Yeleğinin önünü açtı. Boynuna siyah bir kordonla asılı küçük bir anahtar çıkardı. Sonra, duyacağımdan kuşku etmediği hazzı gözlerimin içinden okumak istiyormuş gibi esrarlı esrarlı baktı yüzüme. Sandı-ğı açtı. Daha önce hiç görmediğim siyah, acayip bir kutu çı-

kardı içinden. Tuhaf bir dikkatle elinde tutuyordu onu. Yüzü değişmişti. Gülümsemesi kaybolmuş, yerini ciddi bir ifade almıştı. Sonunda küçük anahtarla açtı kutuyu, içinden o zamana dek hiç görmediğim, çok tuhaf biçimli bir şey çıkardı. Dikkatle, saygıyla tutuyordu onu elinde. “Bu benim kemanımdır,” dedi. Alçak sesle birşeyler anlatmaya başladı. Çok ciddiydi. Ama söylediklerinden bir şey anlamıyordum. Daha önce de çok kez duyduğum şu sözleri kalmış aklımda yalnızca: “Büyük, üstün yetenekli bir sanatçuyım ben. Bir gün kabul ettireceğim kendimi. Zengin olacağız. Mutlu yaşayacağız.” Gözleri yaşardı, ağlamaya başladı. Çok duygulanmıştım. Kemanını öptü, bana da öptürdü onu. Acayip biçimli şeyi daha yakından görmek istediğimi fark edince annemin yatağına götürdü beni. Kemanı bana uzattı; –ama ona kazayla bir şey yapacağımdan nasıl korktuğunun farkındaydım– aldım, tellerine dokundum. Zayıf bir ses çıktı. Babamın yüzüne baktım. “Müzik dediğiniz bu mu?” diye sordum. Ellerini sevinç içinde oğuşturarak:

– Evet, dedi, müzik budur işte. Sen akıllı, iyi bir çocuksun!

Heyecanlı olmasına karşın, kemanına bir zarar geleceğinden korktuğu kaçmamıştı gözümden. Benim de içime bir kuşku düştü. Hemen geri verdim kemanı. Yine öyle dikkatlice kutuya yerleştirdi onu, kutuyu kilitledi, sandığa koydu. Sonra bana döndü. Başımı okşayarak, şimdiki gibi uslu, iyi bir kız olursam, söz dinlersem kemanını bana her zaman göstereceğini söyledi. Üzüntümüzü de böylece unutmış olduk. Ancak akşamüzeri dışarı çıkarken fısıldadı kulağıma: “Dün söylediğimi unutma.”

Tavan arasındaki basık odamızda günlerimiz böyle geçiyordu işte. Sevgim yavaş yavaş –hayır, sevgi değil de tutku diyeceğim buna, çünkü babama beslediğim, bana acı veren bu sınırsız duyguma ad olabilecek başka bir sözcük bilmiyorum– evet, tutkum yavaş yavaş aşırı sınırlı ve huzursuz

biri haline getirmeye başlamıştı beni. Onu hayal etmekten, düşünmekten haz duyuyordum. Tek isteğim, az da olsa hoşlanabileceği her şeyi yapmaktı. Sırf onun geldiğini bir an önce öğrenmek, yüzünü görmek için kaç akşam merdiven başında, soğuktan titreyerek beklemişimdir onu. Beni birazcık okşadığı zaman sevinçten göklere uçuyordum. Öte yandan, zavallı anneme karşı öylesine soğuk davranmam da acı veriyordu bana. Kimi zaman ona bakarak kederimden hıçkırığa hıçkırığa ağladığım oluyordu. Aralarındaki sonu gelmeyen düşmanlıkta birinden yana çıkmak zorundaydım. Sırf, gözümde öylesine zavallı, ezilmiş olduğu, baştan beri ilgimi çok çektiği için bu yarı deli adamı seçmiştim. Kimbilir? Belki de çok tuhaf bir insan olduğu, –dış görünüşü bile tuhaftı– bana karşı annem gibi sert davranmadığı, delişmen, çocuk ruhlu olduğu, ayrıca onu annemden daha az saydığım, ondan daha az korktuğum için bağlanmışım ona böyle. Sanki dengimdi. Hatta zamanla kendimi ondan daha üstün görmeye başlamıştım. Onun için gerekli olmamı böyle düşünmeme neden. Gururumu okşuyordu bu. Kendime güvenimi artırıyor. Bana ihtiyacı olduğunu bildiğim için arada bir kendimi naza bile çekiyordum. Gerçekten, bu tuhaf bağlılığım bir bakıma aşkı andırıyordu... Ama uzun sürmedi bu aşk: Kısa bir zaman sonra annemi de babamı da kaybettim. Belleğimde derin iz bırakan korkunç bir olay son verdi hayatlarına. Anlatayım.

III

O sıralar Petersburg önemli bir haberle çalkalanıyordu. Ünlü S.'nin kentimizden geçeceğini söylüyorlardı. Petersburg'da müzikle ilgili kim var kim yoksa heyecan içindeydi. Şarkıcılar, sanatçılar, ozanlar, müzikseverler, müzikle uzaktan yakından ilgisi olmadığını açık açık söyleyenler bile bilet peşinde koşuyordu. Yirmi beş rubleye bilet almak isteyen heyecanlı insanların onda birini bile alamazdı salon. S.'nin Avrupalı bir sanatçı olması, göklere çıkarılan ustalığı, hep taptaze kalan yeteneği, son zamanlarda kemani eline pek seyrek aldığı söylentileri, son Avrupa turnesine çıktığı, bundan böyle konser vermeyeceği iddialarıydı bu heyecanın kaynağı. Sözün kısası, ilgi büyüktü.

Kentimize yeni gelen az ya da çok tanınmış her kemancının babamı huzursuz ettiğini söylemiştim. Gelenin ne denli güçlü bir sanatçı olduğunu öğrenmek için hemen gider dinlerdi onu. Adamın methini işittikçe hasta olur; sanatçının çalışındaki kusurları bulup içi onları her yerde anlattıktan sonra ancak rahat ederdi. Zavallı, kaçık babam dünyada tek gerçek sanatçının kendisi olduğu kanısındaydı. Ama

büyük müzik ustası S.'nin kentimize geleceği üzerine çıkan söylentilerin başka bir etkisi olmuştu üzerinde. Şunu da söylemeliyim, on yıldır değil S.'nin ayarında, şöyle böyle değerli bir sanatçı bile uğramamıştı Petersburg'a. Bu yüzden, Avrupa'nın birinci sınıf kemancılarının nasıl çaldıklarından babamın haberi yoktu.

Daha sonra S.'nin kentimize geleceği duyulur duyulmaz babamın yine tiyatronun kulisinde görülmeye başladığını anlattılar bana. Son derece heyecanlı olduğunu söylüyorlardı. S.'yi, vereceği konseri soruyormuş durmadan. Yıllardır tiyatroya uğramadığı için hayli ilgi uyandırmıştı kuliste. Artistlerden biri takılmış ona: "Yegor Petroviççğim, oyun müziği değil, sizi kahrınızdan öldürecek bir müzik dinleyeceksiniz!" Bu şakayı duyunca yüzünün bembeyaz olduğunu söylüyorlardı. Ama sinirli bir gülümsemeyle karşılık vermiş: "Göreceğiz. İnsan bilmediği, görmediği şeyi büyütür gözünde. S. Paris dışında hiçbir yerde konser vermemiş. Fransızlar söylüyorlar büyük bir sanatçı olduğunu. Göklere çıkarıyorlar onu. Fransızları bilirim..." Başka şeyler de söylemiş. Sözüünü bitirince herkes basmış kahkahayı. Gururuna dokunmuş bu zavallının. Ama kendini tutmuş. Şimdi bir şey söylemeyeceğini, şurada öbür güne ne kaldığını, o zaman gerçeğin anlaşılacağını söylemiş.

B., o akşam hava kararmak üzereyken müzik sevgisiyle bilinen, sanattan anlayan, sanatı seven Prens H.'yle karşılaştığını söyledi bana. Yeni gelen sanatçıdan söz ederek yürüyorlarmış. Bir köşeyi dönünce B. birden karşısında babamı görmüş. Bir vitrinin önünde durmuş, cama yapıştırılmış bir afişe dik dik bakıyormuş. Bu afişte iri harflerle S.'nin konserini ne zaman, nerede vereceği duyuruluyormuş.

Babamı gösterdi B.:

– Şu adamı görüyor musunuz? dedi.

Prens:

– Kimdir? diye sordu.

– Duydunuz adını. Size sözünü çok ettiğim, bir zamanlar himaye bile ettiğiniz Yefimov.

– Öyle mi! dedi prens. Çok söz etmişsiniz ondan. Güzel keman çaldığını söylüyorlar. Dinlemek isterdim doğrusu.

– Değmez. Hem üzülürsünüz. Sizin ne düşüneceğinizi bilmiyorum ama, onu görünce benim yüreğim parçalanıyor. Korkunç, anlamsız bir trajedidir hayatı. Durumunu anlıyorum. Ne denli iğrenç olsa da ona karşı sevgim hâlâ sönmemiştir içimde. Onu dinlemek istediğinizi söylüyorsunuz. Haklısınız, ama üzülürsünüz. Dinlediğinize de dinleyeceğinize de pişman olursunuz. Bir kere, delidir. Sonra, deliliği bir yana, bağışlanamayacak üç suçu vardır. Kendisinden başka iki kişiyi daha mahvetmiştir. Karısıyla kızını. Tanırım onu. Bu yaptığıнын ne kötü bir şey olduğunu bilse, hiç düşünmeden intihar eder. İşin acı yanı da burası zaten. Sekiz yıldır az çok hissediyor bunu, az çok değil de tam olarak anlamamak için vicdanıyla savaşıyor.

Prens:

– Yanılmıyorsam çok yoksul olduğunu söylemişsiniz, dedi.

– Evet. Ama yoksulluk bir mutluluktur şimdi onun için. Çünkü bahane sayıyor yoksulluğunu. Belini bükenin yoksulluk olduğunu söyleyebiliyor çünkü. “Zengin olsaydım çalışmaya zaman ayırabilir, rahatça kendimi sanata verebilirdim. O zaman herkes görürdü ne büyük bir kemancı olduğumu,” diye temize çıkarmaya çalışıyor kendini. Çok garip bir umutla evlendi. Karısıyla evlenmeden önce onun bin rublesinin kendisini kurtaracağını sanıyordu. Bir hayalci, bir şair gibi davrandı. Zaten her zaman öyle yapmıştır. Sekiz yıldır dilinde hep ne var biliyor musunuz? Başına gelen bütün felaketlerin tek suçlusunun karısı olduğu. Çalışmaya yanaştığı yok. Oysa karısından ayırın onu, dünyanın en mutsuz yarattığı olur çıkar. Birkaç yıldır elini sürmüyor

kemanına. Niçin biliyor musunuz? Çalmaya başlayınca bir sanatçı değil, bir sıfır, bir hiç olduğunu anlayacak da ondan. Şimdiyse, keman bir kenarda dururken bunun doğru olmadığı umudu var içinde. Hayal kurmayı pek sever. Bir mucizeyle ansızın dünyanın en ünlü müzisyeni olacağına inanıyor. Zaten parolası şudur: *Aut Caesar, aut nihil...** İnsan birdenbire Sezar olabilirmiş gibi... Tek istediği ündür. Bir sanatçının tek itici gücü bu duygu olursa sanatçı değildir artık. Çünkü artık sanatçı içgüdüsünü, yani sanata olan sevgisini –sırf sanatın başka bir şeye, üne benzememesi yüzünden– yitirmiştir. Oysa S. öyle değildir: Kemanını eline aldığı zaman dünyada müziğinden başka bir şey kalmıyor onun için. Müzikten sonra paraya önem veriyor. Daha sonra da üne. Ama ünlü olmaya pek uğraşmadı... Başıyla Yefimov'u gösterdi. Bu zavallının tek düşündüğü ne şimdi, biliyor musunuz? Dünyanın en acınacak, en budalaca, en gülünç düşüncesi var kafasında: S. mi daha büyük bir sanatçıdır, o mu? Yalnız bunu düşünüyor şu anda. Çünkü dünyanın en büyük müzisyeninin kendisi olduğu inancındadır. İnanın, sanatçı falan değildir. Şunu da söyleyeyim yıldırım çarpmış gibi bir anda ölüp gidecek. Çünkü insanın, ömrü boyunca bütün varlığıyla inandığı, üstelik başlangıçta haklı olan –bir zamanlar gerçekten iyi müzisyendi çünkü– inancından kopması öyle kolay değildir.

Prens:

– Doğrusu, S.'yi dinlediği zaman ne yapacağını görmeyi çok isterdim, dedi.

B. dalgın, karşılık verdi:

– Evet... Ama hayır, hemen silkinecek, deliliği gerçeklerden bile güçlü olduğu için yine bir bahane bulacaktır.

– Öyle mi düşünüyorsunuz?

(*) "Ya herro ya merro" anlamına "ya Sezar ya hiç" – ç.n.

Bunları konuşurlarken babama iyice yaklaşmışlardı. Onlara gözükmeden geçmek istedi yanlarından babam. Ama B. durdurdu onu. Konuşmaya başladılar. B. konsere gelip gelmeyeceğini sordu. Babam önemsemez bir tavırla karşılık verdi. Konserlerden de, konuk virtüözlerin tümünden de çok önemli bir işinin olduğunu, ama gelmeye çalışacağını söyledi. “Bir fırsatını bulursam niçin gelmeyeyim?” dedi. B.’yle prenze huzursuz, kaçamak bir bakış attı. Kuşkuyla gülümsedi. Şapkasını çıkarıp selamladı onları. Acele bir işi olduğunu söyleyip yürüdü.

Babamın bir sıkıntısı olduğunu daha bir gün öncesinden fark etmiştim zaten. Onu huzursuz eden şeyin ne olduğunu bilmiyordum. Çok telaşlıydı. Annemin bile gözünden kaçmamıştı bu. O sıralar annem çok hastaydı. Güçlkle yürüyordu. Babam bir yerlere gidiyor, biraz sonra dönüyor, sonra yine gidiyordu. Sabah üç dört eski arkadaşı gelmişti. Çok şaşırtmıştı beni bu. Çünkü Karl Fyodoroviç’ten başka hiç kimse çalmazdı kapımızı. Babam tiyatrodan ayrıldıktan sonra arkadaşları gelmez olmuştu bize. Sonra elinde bir afişle Karl Fyodoroviç geldi soluk soluğa. Dikkatle konuşmalarını dinliyordum. Onları izliyordum. Babamın yüzünde gördüğüm telaşın, huzursuzluğun tek suçlusu benmişim gibi üzüliyordum. Ne konuştuklarını anlamayı çok istiyordum. S.’nin adını ilk kez o zaman duydum. Sonra, konuşmalarından bu S.’yi dinleyebilmek için en azından on beş rubleye daha gereksinim olduğunu anladım. Anımsıyorum, bir ara canı sıkıldı babamın. Kolunu “adam sen de” der gibi sallayarak bu yabancı harikaları, görülmemiş üstün yetenekleri bildiğini, S.’yi de tanıdığını, bunların hepsinin Çingene olduğunu söyledi. Biz Ruslar her saçmalığa –hele Fransızların söylediklerine– dünden inandığımız için paramızı sızdırmaya geldiğini ekledi. Yetenek sözcüğünün ne anlama geldiğini henüz bilmiyordum. Konuklar gülmeye

başladılar. Biraz sonra da babamı, canı pek sıkkın, bırakıp gittiler. Babamın neden S.'ye kızdığını anlamıştım. Ona bir yardımda bulunmak, üzüntüsünü dağıtmak için yanına gittim. Afişi elime aldım. S.'nin adını yüksek sesle okudum. Sonra gülümsedim. Sandalyede dalgın oturan babama baktım, "Bu da Karl Fyodoroviç gibi beceriksizin biri olsa gerek," dedim. Babam korkuyla ürperdi. Afişi çekip aldı elimden. Ayaklarını yere vurarak bağırp çağırmaya başladı. Şapkasını kaptı, dışarı çıkıyordu ki birden durdu, merdiven başına çağırdı beni, alnımdan öptü. Tuhaf bir telaşla, korkusunu gizlemeye çalışarak; akıllı, iyi bir çocuk olduğumu, onu üzmem istemeyeceğimi, benden büyük bir hizmet beklediğini söyledi. Ama bu hizmetin ne olduğunu açıklamadı. Oysa onu dinlemek bile acı veriyordu bana. Tatlı sözlerinin yapmacık olduğunu anlamıştım çünkü. Çok endişelendiriyordu beni durumu.

Ertesi gün –konserden bir gün önceydi– öğle yemeğinde babam bitkindi. Çok değişmişti. Gözlerini annemden ayırmıyordu. Annemle konuşmaya başlayınca şaşırırdım. Hemen hiç konuşmazdı onunla çünkü. Yemekten sonra bu kez bana aşırı yakınlık göstermeye başladı. İkide bir çeşitli bahanelerle dışarı çağırıyordu beni. Yakalanmaktan korkuyor gibi korkuyla çevresine bakınarak saçlarımı okşuyor, yanığımdan öpüyor; iyi, uslu bir çocuk olduğumu, babacığımı sevdiğimi, onun için her şeyi yapacağımı söylüyordu. Bütün bunlar çok üzüyordu beni. Dışarı onuncu çıkışında anlaşıldı durum. Şaşkın, telaşlı bir tavırla bakınarak, annemin dün sabah getirdiği yirmi beş rublenin nerede olduğunu bilip bilmediğimi sordu. Bu soru karşısında korkudan donup kaldım. Ama tam o anda merdivenden birisinin indiği duyuldu. Babam korktu. Koşarak sokağa çıktı. Ancak akşam üzeri döndü. Çok üzgün, telaşlı olduğu belliydi. Sessizce bir sandalyeye çöktü. Tuhaf bir çekingenlikle yüzüme bak-

maya başladı. Anlaşılmaz bir korkuya kapılmıştım. Bile bile bakışımı kaçırıyordum ondan. Derken, sabahtan beri yataktan kalkamayan annem yanına çağırdı beni. Birkaç bakır para verip bakkala çayla şeker almaya gitmemi söyledi. Çay çok seyrek içilirdi bizde. Durumumuz kötü olduğundan, annem yalnızca hasta olduğu, üşüttüğü zamanlar çay alırdı. Parayı alıp çıktım. Yakalanmaktan korkuyormuşum gibi koşarak indim merdivenleri. Ama korktuğum yine de geldi başıma. Babam sokakta arkamdan yetişti. Kolumdan tutup geri çevirdi beni. Eve soktu, merdiven dibinde titrek bir sesle:

– Netoçka! dedi, yavrum benim! Bak ne diyeceğim sana: Ver o parayı bana, yarın...

Birden ayaklarına kapandım:

– Babacığım! Babacığım! diye yalvarmaya başladım, babacığım! Yapamam! Olmaz! Annemin çay içmesi gerek... Annemin parasını veremem size, veremem! Başka zaman olur...

Tuhaf bir öfkeyle:

– Vermiyorsun demek? diye mırıldandı. Vermiyorsun öyle mi? Sevmiyorsun beni yani! Pekâlâ! Ben de bırakır giderim seni. Annenle kalırsın. Alıp başımı gideceğim, seni bırakacağım... Duydun mu hain kız? Duydun mu?

Dehşetle:

– Babacığım! diye haykırdım. Al hepsini, al!

Umutsuzluk içinde elimi kolumu sallayarak redingotonun eteklerine yapıştım.

– Şimdi ne yapacağım? dedim. Annem yine kızacak.

Besbelli, bu kadar direneceğimi hiç beklemiyordu. Aldı parayı. Yakınmalarıma, hıçkırıklarıma dayanamadı, merdivende bıraktı beni, koşarak gitti. Basamakları yavaş yavaş çıkmaya başladım. Ama tam bizim kapının önünde tükendi gücüm, içeri girmeye ne cesaretim ne gücüm vardı. Bitkin

bir durumdaydım. Yüzümü ellerimle kapadım. Babamdan annemin ölmesini istediğini ilk kez duyduğum zamanki gibi pencereye koştum yine. Kendimde değildim. Merdivende en küçük bir ses olunca irkiliyordum. Sonunda, birisinin yukarı çıktığını duydum. Babamdı. Ayak sesini ezberlemiştim artık.

– Burada mısın? diye fısıldadı.

Boynuna attım kendimi. Biraz önce benden aldığı parayı cebime sokarken:

– Al, dedi. Al işte! Hepsini geri veriyorum! Baban değilim artık, anladın mı? Bundan böyle baban olmak istemiyorum! Anneni benden çok seviyorsun! Hadi annenin yanına git öyleyse! Yüzünü görmek istemiyorum!

Böyle söyleyerek geri itti beni, koşarak indi merdivenleri. Ağlayarak koştum arkasından.

– Babacığım, sevgili babacığım! diye bağıırıyordum. Her dediğini yapacağım! Inan annemden çok seviyorum seni! Al parayı, al!

Ama duymuyordu sesimi. Gözden kaybolmuştu. O akşam perişan bir durumdaydım. Sıtma nöbeti gelmiş gibi zangır zangır titriyordum. Anımsıyorum, annem birşeyler söylüyordu bana. Yanına çağırıyordu beni. Kendimde değildim sanki. Bir şey duymuyor, görmüyordum. Sonunda bir sinir krizi geldi. Ağlamaya, bağırımaya başladım. Annem çok korkmuştu. Ne yapacağını bilmiyordu. Yatağına aldı beni. Boynuna sarıldım. Öyle uyuyakalmışım. Sabaha kadar uyku arasında ikide bir korkuyla sıçradım. Sabah çok geç uyandım. Annem gitmişti. O sıralar her gün işe gidiyordu. Babamın bir konuğı vardı. Yüksek sesle bir şeyden söz ediyorlardı. Konuğun gitmesini büyük bir sabırsızlıkla bekledim. Odada yalnız kaldığımızda hemen babamın yanına koştum. Hüngür hüngür ağlayarak, dünkü suçumu bağışlaması için yalvarmaya başladım. Sert bir sesle sordu:

– Eskisi gibi akıllı çocuk olacak mısın?

– Olacağım babacığım, olacağım! Annemin paralarını nereye koyduğunu söyleyeceğim sana. Dün komodinin şu gözündeki kutudaydı!

Babam ürperdi.

– Kutuda mı? diye haykırdı. Hangi kutuda?

Ayağa fırladı:

– Nerede?

– Göz kilitlidir babacığım! Akşama kadar bekle. Annem para bozdurmaya yollayacaktır beni. Bakır paralar bitti çünkü, gördüm.

– On beş ruble gerek bana. Netoçka! Duydun mu? Yalnız on beş ruble! Bugün bulmalısın bana bu parayı. Yarın hepsini getirip vereceğim sana. Uslu olursan hemen gidip şeker alacağım sana... Fındık da alacağım... Bir de bebek... Yarın da... Bundan böyle her gün bir şey getireceğim sana!

– İstemem babacığım, istemem! diye haykırdım. Hiçbir şey istemiyorum senden. Getirirsen hepsini geri veririm, yemem!

Hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordum. Yüreğime bir şey gelip sapanmıştı sanki. Bana acımadığını, beni sevmediğini anlamıştım. Çünkü onu nasıl sevdiğimi görmüyor, şeker için ona hizmet edeceğimi sanıyordu. Daha o yaşta okumuştum içini. Artık onu sevemeyeceğimi, eski babacığımı kaybettiğimi hissediyordum. Kendisine yardım edeceğimi duyunca sevinçten neredeyse göklere uçacaktı. Onun için her şeyi yapmaya hazır olduğumu, yapacağımı anlamıştı. Bu “her şey”in o zamanlar benim için ne denli önemli olduğunu Tanrı biliyor... Bu paranın annem için ne demek olduğunun farkındaydım. Parasının alındığını öğrenince üzüntüsünden belki hasta bile olacağını biliyordum. İçim sızlıyordu. Ama babam farkında değildi bunların. Her şeyi anlıyordum artık, oysa o hâlâ üç yaşında bir bebek sanıyordu beni. Coş-

muştı. Durmadan öpüyordu beni. Ağlamamamı, hemen o gün annemi bırakıp kaçacağımızı söylüyordu. Sonunda afiş çıkardı cebinden. Orada adı yazılı adamın onun can düşmanı olduğunu, ama düşmanlarının ona vız geldiğini anlatmaya başladı. Düşmanlarından söz ederken bir çocuktan farksızdı. Onu dinlerken her zaman olduğu gibi gülümsemediğim, sessiz durduğum dikkatini çekince şapkasını kaptı. Aceleyle kapıya yürüdü. Bir yere gitmek için sabırsızlanıyordu. Ama tam çıkarken dönüp bir kez daha öptü yanağımdan. Bana güvenemiyormuş, vazgeçeceğimden korkuyormuş gibi gülümseyerek başıyla selamladı beni.

Kendinde olmadığını söylemişim. Daha bir gün öncesinden belliydi bu. Onun için büyük önemi olan konsere bilet alacaktı bu parayla. Geleceğinin bu konsere bağlı olduğu sanki içine doğmuştu. Ama öylesine şaşkın bir durumdaydı ki, bilet almaya yetermiş gibi, birkaç bakır kapağı almıştı elimden. Öğle yemeğinde ruhsal durumunu iyice açığa vurmuştu. Oturduğu yerde duramıyor, yemeklere elini sürmüyor, ikide bir ayağa kalkıp aklı başına gelmiş gibi yine oturuyordu. Birden düşüncelere dalıyor, kendi kendine mırıldanıyor, sonra başını kaldırıp yüzüme bakıyor, göz kırpmıyor, parayı bir an önce elde etmek için sabırsızlanıyormuş, annemin parasını hâlâ alıp ona veremediğim için bana kızıyor-muş gibi birtakım hareketler yapıyordu. Annemin bile gözünden kaçmamıştı bu tuhaf davranışları. Şaşkın şaşkın yüzüne bakıyordu. Ölüm cezasına çarptırılmış gibiydim. Sofradan kalkınca hemen köşeme çekildim. Heyecandan titriyordum. Annemin beni bakkala yollamasını bekliyordum. Ömrümde o kadar acılı saatlerim olmamıştır. Ölünceye dek o birkaç saati unutamayacağım... Neler hissetmedim annemin bana seslenmesini beklerken! İnsan kimi zaman bir dakikada bir yılda yaşadığından çok yaşar. Kötü bir şey yaptığımı hissediyordum. Kötülüklerden kaçma içgüdümün gelişme-

sine babam kendisi yardım etmişti. Kötülüğe ittikten sonra, korkusundan mı neyse, yaptığının çok kötü olduğunu söylemişti bana. Her izlenimi hırsıyla benimseyen, iyiyi kötüyü hisseden, anlayan bir ruhu aldatmanın hiç de kolay olmadığını bilmiyor olabilir miydi? Beni bir kez daha kötülüğe iterek masum, kimsesiz çocukluğumu felakete sürüklemekle, henüz oturmamış vicdanımı bir kez daha temelinden sarsmakla hiç iyi etmediğinin, aşırıya kaçtığına farkındaydım. Köşeme çekilmiş, kendi kendime şöyle düşünüyordum: “İstediyini yapacağımı bile bile niçin şeker falan getireceğini söyledi bana?” O güne dek bilmediğim yeni yeni duygular, istekler kabarıyordu içimde. Sürüyle soru geliyordu aklıma. Acı veriyorlardı bana. Sonra birden annemi düşünmeye başladım. Binbir güçlkle kazandığı parasının hepsini birden kaybedince nasıl üzüleceğini canlandırırıyordum hayalimde. Sonunda elindeki işi bıraktı annem, –zaten bitkindi, zor çalışıyordu– beni çağırdı. Ürperdim. Yanına gittim. Komodin gözünden aldı parayı, bana uzatırken “Koş Netoçka,” dedi, “yalnız dikkat et aldatmasınlar seni. Parayı düşürme sakın.” Yalvaran gözlerle babama baktım. Ama o sabırsızlıkla ellerini oğuşturuyordu. Başını salladı bana. Sevinçle gülmüsedü. Kilisenin saati altıyı vurdu. Konser saat yedideydi. Beklerken o da benim kadar acı çekmişti...

Merdivende durdum. Onu bekliyordum. Öylesine heyecanlı, sabırsızdı ki, hiçbir şeyi umursamadan koşarak çıkmıştı arkamdan. Parayı verdim. Merdiven karanlıktı. Yüzünü göremiyordum. Ama parayı alırken heyecandan titrediğini hissettim. Taş kesilmişim sanki. Kıpırdamadan duruyordum olduğum yerde. Gidip yukarıdan şapkasını getirmem için yalvarmaya başlayınca ayıldım. Kendisi odaya girmek istemiyordu.

İçimde beni koruyacağına dair son bir umutla, kesik kesik konuşarak:

– Babacığım! dedim. Yoksa... Benimle gelmeyecek misin?

– Hayır... Sen yalnız çık... Oldu mu?

Aklına bir şey gelmiş gibi:

– Dur! dedi, şimdi şeker alacağım sana. Ama önce şapkasını getir.

Buz gibi bir el yüreğimi sıktı sanki. Bir çılgılık attım. İttim onu. Yukarıya koştum. Odaya girdiğimde yüzümde renk kalmamıştı. Tanımadığım birisinin parayı elimden zorla alıp kaçtığını söyleseydim inanacaktı annem. Ama bir şey söyleyemedim. Derin bir umutsuzluk içinde karyolasının üzerine attım kendimi. Yüzümü ellerimle kapadım. Bir dakika sonra kapı gıcırdayarak yavaşça açıldı. Babam girdi içeri. Şapkasını almaya gelmişti.

Durumda bir olağanüstülük olduğunu hemen anlamıştı annem.

– Para nerede? diye haykırdı. Para nerede? Söyle, çabuk söyle!

Beni kollarımdan tutup kaldırmış, odanın ortasına dikmişti.

Başım önümde, susuyordum. Kafamın içi karmakarışık. Olup bitenin farkında değildim.

Annem birden bıraktı beni, babama döndü.

– Para nerede? diye bağırmaya başladı. Para nerede? Anladım! Sana verdi değil mi? Ahlaksız herif! Başımın belası! Acımasız yaratık! Zavallı çocuğu da mahvedeceksin! Öyle mi? Olmaz! Bir yere gidemezsin!

Kapıya koştu. İçeriden kilitledi. Anahtarı alıp cebine koydu. Sonra bana döndü, heyecandan zor işitilir bir sesle:

– Söyle! dedi. Her şeyi olduğu gibi anlat bana! Hadi çabuk ol! Ya da... Gebertirim seni.

Kollarımdan tutmuş sarsıyordu beni. Çok öfkeliydi. Susacağıma, babamı ele vermeyeceğime kendi kendime yemin ettim o anda. Son bir kez daha ürkek ürkek baktım baba-

ma... Bir bakışı, bir sözü, beklediğim, istediğim bir davranışı mutlu olmama yetecekti... O zaman acıyı, işkenceyi umursamazdım. Ama... Tanrım! O anda bir şeyden korkabilirmişim gibi, duygusuz, gözdağı veren bir el hareketiyle susmamı işaret ediyordu. Boğazımı bir şey sıktı. Soluğum kesildi. Dizlerimin bağı çözüldü. Kendimi kaybettim... Bir gün önceki sinir krizi gelmişti yine.

Odamızın kapısı hızlı hızlı vurulunca ayıldım. Annem açtı, resmî giysili bir uşaktı gelen. İçeri girdikten sonra şaşkınlıkla süzdü hepimizi. "Müzisyen Yefimov'u arıyorum," dedi. Babalığımı "Benim," diye seslendi. Uşak çıkarıp bir zarf verdi ona. "Prens evinde konuk olan bay B. yolladı," dedi. Zarfta S.'nin konserine bir davetiye vardı.

Pırl pırl giysili uşağın kapımızı çalışı, prensten söz edişi, efendisi B.'nin Yefimov gibi yoksul bir müzisyene konser davetiyesi yollaması... Bütün bunlar hemen etkilemişti anemi. Öykümün başında zavallının yaradılışını anlatmıştım. Babamı sevdiğini söylemiştim. Sekiz yıl durmadan acı çekmesine karşın yüreği hâlâ değişmemişti. Hâlâ sevebiliyordu babamı! Kimbilir, belki bir anda kaderinin artık değiştiğini sanmıştı. Hafiften bir umuda bile kapılmıştı. Nereden bilelim? Yarı deli kocasının kendine aşırı güven hastalığı ona da geçmişti belki! Onun gibi güçsüz bir kadına bu kendine aşırı güvenin etki etmemiş olması olanaksızdı. Prens gösterdiği ilgi bir anda kocası için binlerce plan kurmaya zorlayabilirdi onu. Hemen kocasına dönmeye hazırdı. Bütün yaptıklarını, benim son suçumu bile bağışlayabilirdi. Biricik kızını felakete sürüklemekle yaptığı alçaklığı heyecanına, zavallılığına verebilirdi... Duygulanmıştı. Kaderin sillesini yemiş kocasını bağışlamak, onun için acı çekmek istiyordu...

Babam heyecanlandı. Prense B.'nin gösterdikleri ilgi onu da şaşırtmıştı. Annemin kulağına birşeyler fısıldadı. Annem

aceleyle dışarı çıktı. İki dakika sonra elinde bozuk paralarla döndü. Babam uşağa gümüş bir ruble verdi. Uşak saygıyla selam verip çıktı. Bu arada annem bir dakikalığına dışarı çıkmış, ütüyü getirmişti. Kocasının en güzel gömleğini aldı, ütölemeye başladı. Eskiden beri –ne olur ne olmaz diyeyim sandıkta sakladığı, babam tiyatrodaki göreve başladığında diktirdiği lacivert, çok eski frakını, beyaz kravatı çıkardı. Kravatını kendi bağladı. Hazırlanması bittikten sonra şapkasını aldı babam. Tam çıkarken bir bardak su istedi. Yüzünde renk kalmamıştı. Bitkin, sandalyeye çöktü. Suyu ben verdim. Sanırım öfke yine girmişti annemin yüreğine. İlk hevesini söndürmüştü.

Babam gitti. Yalnız kaldık. Köşeme çekilip oradan izlemeye başladım annemi. Onu hiç öylesine heyecanlı görmemiştim. Soluk yanaklarına renk gelmişti birden. Arada bir bütün bedeni sarsılıyordu. Sonunda üzüntüsünü sözleriyle, hıçkırıklarıyla açığa vurmaya başladı. Kendi kendine konuşuyordu:

– Bütün suç bende. Evet bende bütün suç!

Birden, yıldırım çarpmış gibi durdu odanın ortasında.

– Bu çocuğun hali ne olacak? diye sürdürdü konuşmasını. Ben ölünce hali ne olacak?

Kolumdan tutup göğsüne bastırıp beni.

– Netoçka! Yavrum! Zavallı çocuğum benim! Zavallı yavrum! Ben hayattayken bile böylesine perişansın, ben ölünce ne yapacaksın? Ah, anlamıyorsun beni! Anlıyor musun? Bir gün bu sözlerimi anımsayacak mısın?

Ellerimi dua ediyormuş gibi önümde kavuşturdum.

– Anımsayacağım, dedim, anımsayacağım anneciğim! Hiç unutmayacağım!

Benden ayrılmanın düşüncesi bile onu dehşete düşürüyormuş gibi uzun süre sıktı beni kollarının arasında. Yüreğim sızlıyordu. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştım.

– Anneciğim! Anneciğim! Niçin... Niçin hiç sevmiyorsun babamı?

Bir inilti koşturdu annemin bağrından. Sonra derin bir keder içinde odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

– Zavallı, zavallı yavrum benim! Nasıl büyüdüğünü, kocaman kız olduğunu fark etmedim bile. Her şeyin farkında, her şeyi anlıyor! Tanrım! Nasıl olur bu, nasıl!

Umutsuzluk içinde elini kolunu sallamaya başlamıştı. Sonra yanıma geldi, aşırı bir sevgiyle yanaklarımdan, ellerimden öptü. Gözyaşlarıyla ıslattı ellerimi. Özür diledi... Bir insanın acılar içinde böylesine kıvrandığını hiç görmedim... Sonunda biraz yatıştır gibi oldu. Düşüncelere daldı. Bir saat geçti aradan. Sonra yorgun, bitkin, doğruldu yerinden, yatmamı söyledi. Köşeme çekildim, yorgana sarındım. Ama uyuyamadım. Annem için de, babam için de üzülüyordum. Sabırsızlıkla bekliyordum babamın dönüşünü. Babam aklıma gelince tuhaf bir dehşet sarıyordu içimi. Yarım saat sonra annem elinde mumla, uyuyup uyumadığıma bakmak için yanıma geldi. Üzülmesin diye gözlerimi kapadım, uyuyormuş gibi yaptım. Bana baktıktan sonra sessizce dolaba gitti, kapağını açtı, bir bardak şarap doldurdu kendine. Bir dikişte hepsini içti. Babamın geç kaldığı akşamlar yaptığı gibi mumu söndürmeden, kapıyı açık bırakıp yattı.

Kendimden geçmiş gibi yatıyordum. Ama uyku girmiyordu gözüme. Tam dalarken korkunç bir düşle ürpererek uyanıyordum. Huzursuzluğum giderek artıyordu. Bağırarak istiyordum, ama sesim çıkmıyordu. Sonra gecenin geç bir saatinde kapının açıldığını duydum. Aradan ne kadar zaman geçti anımsamıyorum, gözlerimi birden açınca babamı gördüm. Yüzü çok beyaz gibi geldi bana. Kapının dibindeki sandalyede, dalgın oturuyordu. Odanın içinde bir ölüm sessizliği vardı. Bitmek üzere olan mumun cansız ışığı altında odamızın hüznün verici bir görünüşü vardı.

Uzun süre baktım babama. Hiç kıpırdamadan, başı hep önünde, ellerini dizlerine dayamış, öyle oturuyordu. Birkaç kez seslenmek istedim, ama yapamadım. Tuhaf bir uyuşukluk sarmıştı bedenimi. Sonunda birden ayıldı babam, başını kaldırdı, ayağa kalktı. Ne yapacağını bilmiyormuş gibi birkaç dakika dikildi odanın ortasında. Sonra annemin karyolasının yanına gitti, üzerine eğilip dinledi, uyuduğundan emin olunca, kemanının bulunduğu sandığa gitti. Sandığı açtı, siyah kutuyu aldı, masanın üzerine koydu. Sonra bir kez daha bakındı çevresine. Bakışı donuk, ürkekti. Öyle baktığını hiç görmemiştim.

Kemanını kutudan çıkaracaktı ki birden durdu, gidip kapıyı kilitledi. Sonra dolabın açık kapağı ilişti gözüne, sessizce yaklaştı dolaba, bardakla şarabı gördü, bir bardak doldurup içti. Bir kez daha alacak oldu kemanını eline, ama yine vazgeçti, annemin karloyasına yaklaştı. Korkudan kalbim duracak gibi çarpıyordu. Bekliyordum.

Nedense uzun süre kulak kabarttı, dinledi, sonra birden annemin yüzünden yorganı çekti, bedenini elleriyle yoklamaya başladı. Ürperdim. Babam bir kez daha eğildi annemin üzerine. Başını handiyse göğsüne dayayacaktı. Doğrulduğunda, renk kalmamış yüzünden gülümsemeye benzer bir şey geçti sanki. Uyuyan annemin başına usulca çekti yorganı, ayaklarını örttü... Anlaşılmaz bir korku içinde zangır zangır titriyordum. Annemin böylesine derin bir uyku da olması dehşete düşürmüştü beni. Kıpırtısız bedeninin yorgana verdiği köşeli biçimden ayıramıyordum gözlerimi... Korkunç bir düşünce yıldırım gibi geçti aklımdan.

Hazırlıklarını bitirdikten sonra yine dolaba gitti babam. Şişenin dibindeki şarabı da bardağa boşaltıp içti. Masanın yanına gelirken titriyordu. Yüzü tanınamayacak kadar beyazdı. Yine kemanını eline aldı. Daha önce de görmüştüm bu kemanı, nasıl bir şey olduğunu biliyordum. Ama şimdi

nedense pek korkunçtu... Sesini duyunca ürperdim. Babam çalmaya başlamıştı. Ama tuhaf, kesik kesikti kemanın sesi. Babam ikide bir, bir şeyi anımsamaya çalışıyormuş gibi duruyordu. Sonunda bitkin, umutsuz, masanın üzerine bıraktı kemanı, annemin yattığı karyolaya baktı tuhaf tuhaf. Orada bir şey huzursuz ediyordu onu. Yine karyolaya yaklaştı... En küçük bir hareketini kaçırmıyordum. Yüreğim heyecandan küt küt atıyordu.

Birden aceleyle birşeyler aramaya başladı. Aynı korkunç düşünce geldi yine aklıma, beynimi yaktı... Annemin uykusunun bu denli ağır olmasıydı beni dehşete düşüren. Babam elleriyle yüzünü yoklarken nasıl oluyor da uyanmıyordu? Babam eline geçen her şeyi –annemin mantosunu, kendi eski takım elbisesini, pijamalarını, sandalyenin üzerine gelişigüzel attığım entarimi bile– toplayıp annemin üzerine yığıdı. Onca şeyin altında hâlâ kıpırdamıyordu annem.

Ne derindi uykusu!

İşini bitirince artık rahatlamış gibi derin bir soluk aldı babam. Artık serbestçe çalabilirdi kemanını. Ama hâlâ tuhaf bir telaş içindeydi. Mumu değiştirdi, karyolaya bakmamak için yüzünü kapıya döndü. Sonunda kemanını eline aldı, umutsuzluk dolu bir hareketle yayı tellere değıdirdi... Çalmaya başladı.

Ama müzik değildi çaldığı... Her şeyi son dakikaya dek bütün ayrıntılarıyla anımsıyorum. Şaşırmıştım. Hayır, sonraları dinlediğim müziğe benzer yanı yoktu bunun! Keman sesi değildi çıkan ses. Loş odamızda korkunç bir yaratık bağırmaya başlamıştı sanki. Belki izlenimlerim yanlış, yanıltıcıydı. Belki tanık olduğum şeyler duygu dünyamı sarsmış, korkunç, acı veren izlenimlere hazırlamıştı beni... Ama şuna kesinlikle inanıyorum: İnemeler, acı haykırışlar, umutsuzluk vardı bu seste. İnsanın tüylerini ürperten finalde, ağlamanın acılığı, üzüntünün dayanılmaz

ıstırabı, umutsuzluğun elemi, hepsi bir aradaydı... Artık tutamadım kendimi, titremeye başladım. Gözlerimden yaşlar boşandı. Korkunç bir çılgınlıkla fırladım yerimden, babamın bacaklarına sarıldım. Korkuyla haykırdı babam. Kemaniyi indirdi.

Bir an hiç kıpırdamadan öyle durdu. Sonra bir şey arıyormuş gibi aceleyle sağına soluna bakındı. Birden kemani havaya kaldırdı... Kafama indiriyordu ki:

– Babacığım! diye bağırdım, babacığım!

Sesimi işitince irkildi. İki adım geri çekildi. Omuzlarımdan tutup havaya kaldırdı beni.

– Ah! dedi. Öyle ya, sen vardın! Her şey bitmedi demek! Yanımda sen varsın!

Yine:

– Babacığım! diye bağırdım, Tanrı aşkına korkutma beni! Korkuyorum! Ay!

Ağlamam şaşırtmıştı onu. Yavaşça yere indirdi beni. Bir şeyi anlamaya, anımsamaya çalışıyormuş gibi bir süre dalgın baktı yüzüme. Sonra bulanık bakışlı gözlerinden birden yaşlar boşandı, –korkunç bir şey gelmişti aklına sanki– üzerine eğildi, gözlerimin içine dikkatlice bakmaya başladı.

Korkudan titremeye başlamıştım.

– Babacığım! dedim, öyle bakma bana, babacığım! Kaçalım buradan! Hemen kaçalım, hemen!

– Evet, kaçalım, kaçalım! Artık kaçmalıyız! Hadi yürü Netoçka! Çabuk ol, çabuk!

Ne yapması gerektiğini ancak şimdi anlayabilmiş gibi birden heyecanlanmıştı. Aceleyle göz gezdirdi odanın içine. Yerde annemin baş örtüsünü gördü. Alıp cebine koydu onu. Sonra takkesini aldı... Uzun yola çıkmaya hazırlanıyordu sanki.

Hemen giyindim. Yol için gerekli gördüğüm şeyleri ben de aceleyle toplamaya başladım.

– Her şey tamam mı? diye sordu. Her şey hazır mı? Çabuk ol!

Topladıklarımı aceleyle bir bohça yaptım, baş örtümü bağladım. Tam çıkıyorduk ki, duvarda asılı resmi de almam gerektiğini söyledim. Babam hemen razı oldu. Sakinleşmişti artık. Fısıltıyla konuşuyor, yalnız acele etmemi istiyordu. Resim çok yüksekte asılıydı. Masayı çektik, üzerine bir sandalye koyduk, üzerine çıktım, uzun süre uğraştıktan sonra alabildik resmi. Her şey hazırdı artık. Babam elimden tuttu. Tam kapıda durdurdu beni. Eksik bir şey kaldı mı diye düşünür gibi alnını oğuşturuyordu. Sonunda anımsadı. Annemin yastığının altındaki anahtarı aldı, komodinin gözlerinde aceleyle birşeyler aramaya koyuldu. Sonra orada bulduğu paralar elinde, yanıma döndü.

– Al şu parayı, sakla, diye fısıldadı. Sakın kaybedeyim deme!

Önce elime vermişti paraları. Sonra geri aldı, koynuma yerleştirdi. Soğuk gümüş paralar tenime değince ürperdim. Paranın ne demek olduğunu o anda anlıyordum sanki. Artık hazırdık. Ama bir kez daha durdurdu beni babam. Düşünceli:

– Netoçka! dedi, yavrum, bir şey unuttum ben... Ama neyi?.. Neyi unuttum?.. Bir türlü gelmiyor aklıma... Ah, evet buldum!.. Buraya gel Netoçka!

Tasvirin bulunduğu köşeye götürdü beni. Yere diz çökmemi söyledi. Tasviri göstererek, yalvaran bir sesle:

– Dua et yavrum, dua et! diye fısıldadı. Dua et!

Tuhaf tuhaf yüzüme bakıyordu.

Hemen yere diz çöktüm. Ellerimi önümde kovuşturdum. Büyük bir dehşet, umutsuzluk içinde secdeye vardım. Birkaç dakika kıpırdamadan öyle durdum. Tüm düşüncelerimle, duygularımla kendimi duaya vermek istiyordum. Ama bir korku giderek sarıyordu benliğimi. Derin bir ke-

der içinde doğru oldum. Babamla gitmek istemiyordum artık. Korkuyordum ondan. Kalmak istiyordum. Bana acı veren, yüregimi sıkıştıran şey sonunda ko-ptu bağrımdan. Ağ-lamaklı:

– Baba, dedim, annem... Anneme ne oldu? Nerede an-nem? Nerede?..

Hıçkırıklar boğazımda düğümlendi. Ağlamaya başladım.

Onun da gözleri yaşarmıştı. Sonunda elimden tuttu. Kar-yolanın yanına götürdü beni. Annemin üzerine yığıldığı şey-leri kaldırdı, yorganı açtı. Tanrım! Annem ölmüştü. Yüzü soğuk, mosmordu. Bir çığlık atarak üzerine kapandım, ce-sedini kucakladım. Babam yere diz çöktürdü beni.

– Eğil önünde yavrum! dedi, vedalaş annenle..

Eğildim. Babam da benimle eğildi... Yüzü bembeyazdı. Dudakları titriyordu. Birşeyler fısıldıyordu. Titreyen eliyle annemin cesedini gösterdi bana:

– Ben bir şey yapmadım ona Netoçka, ben bir şey yapma-dım. Duydun mu, benim bir suçum yok. Unutma, Netoçka!

Dehşet içinde:

– Baba, dedim, gidelim, hadi gidelim!

Elimi sıkı sıkı tuttu, telaşla kapıya yöneldi:

– Evet, hadi gidelim artık, geç bile kaldık! Çok şükür her şey bitti artık... Gidiyoruz... Gidiyoruz!

Merdiveni indik. Kapıcı –yüzümüze kuşkuyla bakarak-uykulu gözlerle açtı kapıyı. Adamın bize bir şey soracağından korkuyormuş gibi aceleyle çıktı babam. Öyle ki güç ye-tiştim arkasından. Bizim sokağı geçtik, rıhtıma çıktık. Gece yağan, hâlâ da ince ince atıştıran kardan yerler bembeyazdı. Hava çok soğuktu. Titriyordum. Babamın frakının eteğine yapışmış, arkasından çabuk çabuk yürüyordum. Kemanı koltuğunun altındaydı. İkide bir duruyor, düşmesin diye iyice yerleştiriyordu onu.

On beş-yirmi dakika yürüdük öyle. Sonra yana saptı ba-

bam, kanala inen merdivenin son basamağına oturdu. İki adım ötemizde kapkaranlık bir uçurum vardı sanki. Çevremizde in cin top oynuyordu. Tanrım! O anda birdenbire içimi saran o korkunç duyguyu bugünmiş gibi anımsıyorum. Bir yıldır hayal ettiğim şey gerçekleşmişti sonunda. Yoksul odamızı bırakıp kaçmıştık.. Ama benim beklediğim bu muydu? Bunu mu hayal ediyordum? Öylesine özlemine çektiğim mutluluk çocuk hayalimde böyle mi canlanmıştı? O anda en çok annem için üzülüyordum. “Niçin yalnız bıraktık onu?” diye düşünüyordum. “Gereksiz bir eşya gibi attık cesedini.” Anımsıyorum, bu düşünce acı veriyordu bana. Artık dayanamadım.

– Babacığım, dedim, babacığım!

Babam sert bir sesle:

– Ne var? diye sordu.

Ağlamaya başlamıştım:

– Annemi niçin orada bıraktık babacığım? Eve dönelim babacığım! Birisini bırakalım yanında.

Kuşkularını silip atan bir şeyi anımsamış gibi ayağa kalktı babam.

– Evet, evet! diye haykırdı. Evet Netoçka, anneni böyle bırakıp gidemeyiz. Yardım etmeliyiz ona. Çok üşüyordur şimdi! Hadi sen git Netoçka. Karanlık değil içerisi. Mum yanıyor, korkma... Birisine söyle, yanına gitsin, sonra da buraya gel. Bekleyeceğim seni!.. Sen gelmeden bir yere gitmeyeceğim.

Hemen dönüp yürüdüm. Caddeye yeni çıkmıştım ki, yüreğime bir şey saplandı sanki... Arkama dönünce babamın, beni böyle bir anda sokağın ortasında yapayalnız bırakıp koşarak uzaklaştığını gördüm. Avazım çıktığı kadar bağır-maya, peşinden koşmaya başladım. Çok korkmuştum. Hemen yoruldu kuşkusuz. Arayı giderek açıyordu babam... Neredeyse gözden kaybolacaktı. Koşarken başından uçan

şapkasını buldum yolda. Eğilip aldım. Yine koşmaya başladım. Tıkanıyordum, ayaklarım birbirine dolanıyordu. Tuhaf bir duygu vardı içimde. Düş sanıyordum bunu. Bazen düşümde de kapılırdım bu çeşit duygulara. Birisinden kaçmaya çalışırken yine ayaklarım birbirine dolaşırды. Kaçtığım adam yakalardı beni. Baygın, yere düşerdim. Yüreğim sızlıyordu. Acıyordum babama. Sevgili çocuğunu bırakıp bu soğukta paltosuz, şapkasız kaçtığını düşündükçe üzülüyordum... Sırf onu bir daha doyasıya öpmek, benden korkmamasını söylemek için yetişmek istiyordum ona. Avutacaktım onu. İstemiyorsa arkasından koşmayacağımı, annemin yanına döneceğimi söyleyecektim. Sonunda bir sokağa saptığını görebildim. Oraya kadar koştum, ben de saptım, iyice yaklaşmıştım ona... Tam o anda bütün gücümü yitirdim. Bağırmağa, hüngür hüngür ağlamaya başladım. Anımsıyorum, koşarken birkaç kişiyle karşılaşmıştım. Durup şaşkın şaşkın bakmışlardı yüzüme.

Son bir kez daha:

– Babacığım! Babacığım! diye bağırdım.

Tam o anda ayağım kaydı. Bir evin kapısının önünde yüzükoyun yere yığıldım. Yüzümün sıcak kana bulandığını hissettim. Bir dakika sonra kaybettim kendimi...

Rahat, yumuşak bir yatakta geldim kendime. Gözlerimi açmama içten gülümseyen, sevimli, cana yakın yüzler vardı çevremde. Gözlüğü burnunun üzerine düşmüş yaşlı bir kadınla, yüzüme sıcak bir şefkatle bakan uzun boylu bir adam gördüm. Çok güzel, genç bir bayan daha vardı. Ak saçlı bir ihtiyar da bileğimden tutmuş, saatine bakıyordu. Yeni yaşamıma böyle başladım işte. Babamın peşinden koşarken karşılaştığım adamlardan biri Prens H.'ymiş. Tam onun kapısının önünde düşmüştüm. Babama S.'nin konseri için bilet yollayan prens, uzun soruşturmalardan sonra kimin nesi olduğumu öğrenince bu rastlantıya pek şaştı, beni evine al-

maya, çocuklarıyla birlikte yetiştirmeye karar verdi. Babamın ne yaptığını araştırdılar. Kent dışında çıldırmış bir durumda yakalandığını, hastaneye götürüldüğünü, iki gün sonra da orada öldüğünü öğrendiler.

Böyle bir ölüm yaşam biçiminin kaçınılmaz, zorunlu sonucuydu zaten. Onu ayakta tutan her şey bir anda yıkıldıktan; anlamsız, yararsız bir hayal gibi yok olduktan sonra ölmeliydi artık. Son umudunu da yitirince ölmüştü... Ömrü boyunca kendi kendini aldattığı düşüncesinin boş olduğunu anlamıştı... Gerçeğin parlak ışığı kamaştırmıştı gözlerini. Gerçek olmayan şey onun için de gerçek değildi artık. Hayatının son günlerinde büyük bir müzisyeni dinlemişti. Gerçeği görmesine, kendi değerini anlamasına neden olmuştu bu. Üstün yetenekli S.'nin kemanının tellerinden dökülen sesler, sanatın sırrını açmıştı ona. Her zaman genç kalan güçlü, gerçek sanatıyla ezmişti onu büyük müzisyen. Ömür boyu acı çekmesine neden olan, onu için için kemiren her şey birden gerçek oluvermişti karşısında. Son gününe dek beyazı beyaz siyahı siyah kabul etmeyen gözlerinin önüne dikilmişti... Ama her şeyi, yani onu bekleyen geleceği ilk kez gören gözleri gerçeğin ışığına dayanacak güçte değillerdi. Birden yıldırım gibi çarpmıştı onu bu ışık. Ömrü boyunca korkuyla beklediği şey gerçekleşmişti. Her an anlatılmaz acılar içinde indi inecek diye beklediği tepesindeki satır inmişti sonunda! Ölümçül bir inişti bu. Kendi kendini yargılamaktan kaçmak istiyordu. Ama kaçacak yeri kalmamıştı artık: Son umudu, son bahanesi de yok olmuştu. Bunca yıldır yaşamını zehir eden kadın ölmüştü artık. Sanatın doruğuna çıkmasını engellediğine yürekten inandığı insan yoktu... Sonunda yalnız kalmıştı. Yükselmesini engelleyecek her şey kalkmıştı ortadan. Özgürdü! Derin bir umutsuzluk içinde son bir denemede daha bulunmak, kendi kendini yargılamak istedi. Kemanının

güçsüz tellerinden çıkan ses, müzik ustasının ona söylediği son cümlenin yinelenmesinden başka bir şey değildi.. On yıldır zayıf anını kollayan delilik, fırsatı yakalar yakalamaz çullanmıştı üzerine...

IV

Çok yavaş iyileşiyordum. Yataktan kalktıktan sonra bile aklımda tuhaf bir uyuşukluk vardı. Başımdan geçenleri uzun süre anlayamadım. Düş gördüğümü sandığım anlar oluyordu. Anımsıyorum, bütün bunların düş olmasını çok istiyordum! Akşamları yatağa girerken birden yoksul odamızda uyanacağımı, annemle babamı göreceğimi sanıyordum. Ama sonunda durumumu olanca çıplaklığıyla gördüm. Dünyada yapayalnız kaldığımı, başkalarının evinde yaşadığımı yavaş yavaş anladım. Öksüz olduğumu ilk kez o zaman hissettim.

Kendimi birdenbire ortasında bulduğum bu yaşam biçimini bitmek tükenmek bilmeyen bir merakla inceliyordum. Önceleri her şeyi yadırgıyordum: Yeni yeni yüzler, hiç bilmediğim gelenekler, prens evinin eski odaları... Yüksek tavanlı, güzel döşenmiş, geniş, ama yine de insanı karamsarlığa iten bu kasvetli odaları hâlâ anımsarım. Geniş salondan geçmeye korkardım. İçinde kaybolacağımı sanırdım. Hastalığım bu resmî, kasvetli eve tam uyacak biçimde karanlık, soğuktu. Üstelik, küçücük yüreğimde günden güne anla-

madığım bir hüznün büyüyordu. Bir tablonun, bir aynanın, güzel işli şöminenin ya da, sanki beni gözetlemek, ansızın karşıma çıkıp beni korkutmak için bir girintiye saklanmış bir heykelciğin önünde duraklıyor, orada niçin durduğumu, ne istediğimi, neler düşündüğümü unutuveriyordum. Kendime geldiğimde içime bir korku düşüyor, yüreğim hızla çarpmaya başlıyordu.

Hasta yatağında yatarken yaşlı doktorun dışında yanıma gelenlerin içinde beni en çok şaşırtan, pek ciddi tavırlı, ama bana şefkatle bakan, iyi yürekli olduğu gözlerinden belli, oldukça yaşlı bir adamdı. Onun yüzünü herkesinkinden çok sevmiştim. Onunla konuşmaya can atıyordum. Ama korkuyordum da. Hep üzgünmüş gibi duruyor, kısa kısa konuşuyor, hiç gülümsemiyordu. Beni sokakta bulup evine alan Prens H.'ydi bu. Sağlığım düzeldikçe daha seyrek geliyordu odama. Sonra bir gün resimli bir çocuk kitabı ve şeker getirdi bana. Yanağımdan öptü, haç çıkararak kutsadı beni. Avutmaya çalışırken "Yakında seninle yaşıt bir kız arkadaşın olacak," diye ekledi. "Kızım Katya Moskova'dan gelecek." Sonra, çocuklarının dadısı yaşlı Fransız kadına, bana bakan kıza, beni göstererek birşeyler söyleyip çıktı. O günden sonra üç hafta görmedim onu. Prens kendi evinde yapayalnız yaşıyordu. Evin büyük bir bölümünü prenses tutmuştu. Bazen o da haftalarca görüşmüyordu kocasıyla. Sonraları, hizmetçilerin bile, evde öyle birisi yokmuş gibi, ondan pek az söz ettiklerini fark ettim. Hepsi sayıyor, hatta seviyordu onu –belliydi bu– ama tuhaf bir adam gözüyle bakıyorlardı ona. Galiba çok tuhaf bir insan olduğunun, başkalarına benzemediğinin kendisi de farkındaydı da onun için göze pek çarpmamaya çalışıyordu... Sırası gelince uzun uzun söz edeceğim ondan.

Bir sabah beyaz, tertemiz, ince iç çamaşırları, beyaz fırfırlı, siyah ipek bir entari –mahzun bir şaşkınlıkla bakmıştım

bu entariye- giydirdiler bana. Saçlarımı taradılar, üst kattaki odamdan alıp aşağıya, prensesin odasına götürdüler beni. İçeri girer girmez şaşkınlıktan donakaldım: Böylesine güzel, zengin döşenmiş bir oda görmemiştim. Ama bir an sürdü bu şaşkınlığım. Beni yanına getirmelerini buyuran prensesin sesini duyunca yüzüm bembeyaz oldu. Biraz önce beni giydirenlerken acı bir deneyim için hazırlandığımı düşünmüştüm. Bu düşünce nereden aklıma gelmişti bilmiyorum... Zaten her şeyi tuhaf bir kuşkuyla karşılar olmuştum. Oysa prenses çok iyi davrandı bana. Yanağımdan öptü. Daha bir cesaretle baktım yüzüne. Kendimi kaybettikten sonra yumuşak yatakta ayıldığımı, gözlerimi açtığım zaman başucumda gördüğüm güzel yüzlü, genç kadını bu. Ama elini öperken heyecandan titriyordum. Sorularına nasıl olursa olsun bir yanıt verebilmek için toparlayamıyordum kendimi. Yanındaki alçak tabureye oturmamı söyledi. Galiba bu yer daha önceden benim için hazırlanmıştı. Prensес belki bana bütün kalbiyle bağlanmak, beni sevmek, annemin yerine geçmek istiyordu. Gelgelelim ben bir türlü anlayamadım bunu. Sokulamadım ona. Resimli, çok güzel bir kitap verdiler bana. Onunla oyalanmamı söylediler. Prensес birisine mektup yazıyordu. Arada kalemi bırakıp benimle konuşuyordu. Ama ben heyecanlanıyor, saçma sapan yanıtlar veriyordum. Sözün kısası, olağanüstü bir öyküm vardı, bu öyküde en önemli rolü de kader oynamıştı. Başımdan anlaşılmasın, esrarlı bir sürü olay geçmişti, ama inadına basit, ürkek, ezik, hatta aptal bir çocuk olup çıkmıştım. Özellikle bu sonuncu özelliğim hiç hoşuna gitmiyordu prensesin. Çok geçmeden nefret etmeye başladı benden; bunda bütün suç bendedir. Saat ikiden sonra ziyaretler başladı. Konukların yanında prenses bana karşı daha bir yumuşak, şefkatli davranmaya başladı. Konuklar kimin nesi olduğumu sorduklarında bunun çok ilginç bir öykü olduğunu söylüyor,

sonra Fransızca anlatmaya başlıyordu. O anlatırken konuklar yüzüme bakarak başlarını sallıyor, ah vah ediyorlardı. Genç bir adam saplı gözlüğünü doğrulttu yüzüme. Lavanta kokan bir ihtiyar yanağımdan öptü... Renkten renge giriyordum. Başım önümde, oturduğum yerde zangır zangır titriyordum. İçim sızlıyordu. Tavan arasındaki odamızı, babamı, sessiz geçen uzun akşamlarımızı, annemi özlüyordum. Aklıma annem gelince gözlerim yaşardı, boğazımda bir şey düğümlendi. Bu zengin salondan kaçıp gitmek, kaybolmak, yapayalnız kalmak istiyordum... Konuklar gittikten sonra prenses yine o soğuk tavrını takındı. Kaşları çatıldı. Sert konuşmaya başladı benimle. Özellikle, bazen on-on beş dakika üzerimden ayırmadığı keskin bakışlı siyah gözleriyle hep sıkılı duran ince dudakları beni korkutuyordu. Akşamleyin yukarı göturdüler beni. Yatağa girdiğimde ateşim çıkmıştı. Bütün gece kâbus gördüm. Sık sık ağlayarak uyandım. Sabah aynı şeyler oldu. Yine prensesin yanına indirdiler beni. Prensес serüvenimi konuklarına anlatmaktan bıkar gibi oldu sonunda, konuklar da bana ilgi göstermekten... Bir gün prensesin, yaşlı bir bayan arkadaşıyla konuşurken kadının "Canınız sıkılmıyor mu onunla?" diye sorması üzerine dediği gibi, "çocuksu bir saflığı" bile olmayan bir kızdım... Sonunda bir daha aşağı indirmemek üzere çıkardılar beni yukarı... Böylece gözdeliğim de sona ermiş oldu. Bununla birlikte, evin içinde istediğim yerde istediğim kadar gezmemeye izin veriyorlardı. Ruhumu kemiren can sıkıntısı yüzünden bir yerde sürekli oturamıyordum. Herkesden kaçıp, alt kattaki boş salonlara gidiyordum. Anımsıyorum, hizmetçilerle konuşmak istiyordum, ama büyüklerimin kızacağından korktuğum için çekiniyordum. Beni hiç kimsenin göremeyeceği bir köşeye çekilip ya da bir koltuğun arkasına sinip orada kendi kendime başımdan geçenleri düşünmeye bayılıyordum. Ama çok tuhaftır! Tavan ara-

sındaki odamızda olup bitenlerin hepsini unutmuş gibiydim. Olayları birer resim gibi anımsıyordum yalnızca. Son geceyi, kemani, babamı, parayı ona nasıl verdiğimi anımsamasına anımsıyordum kuşkusuz. Ama bütün bu olayların önemini, anlamını bir türlü kavrayamıyordum... Yalnız, yüreğime giderek daha büyük bir ağırlık çöküyordu. Düşüne düşünce annemin cesedinin önünde dua edişime gelince elim ayağım buz kesiyordu. Titremeye başlıyordum. Hafiften bir çığlık atıyordum. Soluğum kesilecek gibi oluyordu. Bütün ruhum sızlıyor, kalbim çarpmaya başlıyordu. Dehşet içinde fırlıyordum saklandığım yerden. Aslına bakılırsa, beni evin içinde yalnız bıraktıkları yoktu: Hizmetçiler, beni tam anlamıyla serbest bırakmalarını, bununla birlikte sık-mamalarını, ama gözlerinin sürekli üzerimde olmasını söyleyen prensin buyruğunu harfiyen yerine getiriyorlardı. Bulduğum odanın kapısını bir hizmetçi usulca açıyor, içeri şöyle bir baktıktan sonra bir şey söylemeden kapıyı yine usulca kapayıp gidiyordu. Böylesine bir dikkat şaşırtıyor, biraz da endişelendiriyordu beni, Bunu niçin yaptıklarını anlayamıyordum. Beni bir amaçla gözaltında bulundurdularını, sonra bir şey için kullanacaklarını sanıyordum. Anımsıyorum, gerektiği anda kolaylıkla saklanabilmek için sürekli kalabalıktan uzak durmayı yeğliyordum. Bir kere-sinde, ana kapının tam karşısındaki halı döşeli, iki yanında güzel çiçekler, vazolar sıralanmış geniş merdivene çıktım. Her sahanlıkta beyaz eldivenli, beyaz kravatlı, son derece cicili bicili resmî giysili iri yarı iki adam, sessizce oturuyordu. Şaşkın şaşkın bakıyordum yüzlerine. Niçin öyle hiç konuşmadan, birbirlerinin yüzüne bakarak boş oturduklarına bir anlam veremiyordum.

Bir başıma yaptığım bu gezilerden giderek daha bir hoşlanı-
r olmuştum. Sonra, üst kattan kaçmamın başka bir nedeni daha vardı. Prensın yaşlı teyzesi hep orada yer içer, yatar-

di. Bu yaşlı kadının belirgin bir yeri vardır belleğimde. Evdeki hemen hemen en önemli kişi oydu. Herkes aşırı saygılıydı ona karşı. Öylesine gururlu, kendi başına buyruk olan prenses bile haftanın belirli iki günü üst kata çıkıp teyzesini ziyaret etmek zorundaydı. Çoğunlukla sabahları gelirli. Sık sık resmî bir sessizlikle kesilen soğuk bir konuşma başlardı aralarında. Sustuklarında yaşlı kadın ya kendi kendine dualar mırıldanır ya da tespih çekerdi. Yaşlı kadının istediği anda biterdi görüşmeleri. Ayağa kalkıp prensesi dudaklarından öpmekle görüşmelerinin sona erdiğini bildiririrdi. Önceleri prenses her gün ziyaret etmek zorundaymış teyzesini. Sonraları, ihtiyar kadının isteğiyle bu angarya biraz hafifletilmiş. Şimdi prenses haftanın iki günü ziyarete geliyor, geri kalan beş gün de her sabah adam yollayıp teyzesinin sağlığını sorduruyordu. Yaşlı kadının yaşayışı inzivaya çekilmiş rahibelerinkinden farksızdı. Zaten otuz beş yaşında bir bakire olarak manastıra girmiş. On yedi yıl orada kalmış ama rahibelik yemini etmeden ayrılmış manastırdan. Sağlığı gündən güne kötüye giden dul kız kardeşi Kontes L.'nin yanında kalmak, bu arada, yirmi yıldır dargın olduğu öteki kız kardeşi Prenses H.'yle de barışmak için Moskova'ya gelmiş. Anlatılanlara bakılırsa, yaşlı kadınların tek bir günü bile kavgasız geçmiyormuş. Belki bin kez ayrılmaya karar vermişler. Ne var ki, ihtiyarlık günlerinde birbirlerine nedimli gerekli olduklarını bildikleri için ayrılmamışlar. Yaşayışlarının tatsızlığına ve evlerindeki can sıkıcı resmiyete karşın, kentin soyluları, inzivaya çekilmiş bu üç kız kardeşle ilişkilerini kesmemişler. Onlara soyluluğun birer koruyucusu, köklü ailelerin canlı birer temsilcisi gözüyle bakıyorlarmış. Kontes gerçekten çok iyi bir kadınmış. Ölümü herkesi üzmüş. Petersburg'dan gelenler önce onları ziyaret ederlermiş. Onların evine kabul edilen birine Moskova'da herkesin kapısı açık olurmuş çünkü. Ama kontes ölünce

kız kardeşler ayrılmışlar. Büyük kız kardeş Prenses H., kontesten kendisine kalan miras işleriyle ilgilenmek için Moskova'da kalmış. Manastırda on yedi yıl geçiren küçüğüyle Petersburg'a, yeğeni Prens H.'nin yanına taşınmış. Buna karşılık prensin iki çocuğu, Katya'yla Aleksandr babaannelerinin canı sıkılmasın diye Moskova'ya gitmişler. Çocuklarını deli gibi seven prenses matem süresi için çocuklarından ayrılırken ağzını açıp bir şey söyleyememiş. Söylemeyi unuttum, ben prensin evine yerleştiğimde matem sürüyordu. Bitmesine az kalmıştı.

Yaşlı prenses hep düz siyah yünlü giysiler giyerdi. Sert kolalanmış, öne kıvrılı yakalığıyla huzurevindeki yaşlı kadınları andırırdı. Elinden tespih düşmez, kiliseye arabayla gider, perhizleri aksatmadan tutar, din adamlarının ziyaretlerini kabul eder, kutsal kitaplar okurdu. Sözün kısası, bir rahibeninkinden farksızdı yaşayışı. Korkunç bir çaresizlik vardı üst katta. Hele bir kapı gıcırdasın... Yaşlı kadının kulakları on beş yaşındaki bir kızinki kadar iyi duyuyordu. Hemen adam yollar, sesin, hatta basit bir kapı gıcırtısının nedenini sorardı. Herkes fısıltıyla konuşur, üst katta. Parmak uçlarına basarak yürürdü. Yine yaşlı bir kadın olan Fransız dadı bile çok sevdiği topuklu pabuçlarını sonunda çıkarmak zorunda kalmıştı. Eve gelişimden iki hafta sonra ilgilendi benimle yaşlı prenses. Adam yollayıp, kimin nesi olduğumu, buraya nasıl, nereden geldiğimi sordurdu. İsteddiği bilgileri hemen saygıyla iletiler ona. Peşinden bir başkasını Fransız dadıya yolladı. Kendisinin beni hâlâ niçin görmediğini sordurdu. Bir telaştır başladı odada. Saçlarını taradılar. Zaten temiz olan elimi yüzümü yıkadılar. Yaşlı kadının odasına girince ona nasıl yaklaşacağımı, nasıl selam vereceğimi, onunla nasıl konuşacağımı, yüzüne sevgiyle, gülümseyerek nasıl bakacağımı bir bir anlattılar... Anlayacağınız, iyice serseme çevirdiler beni. Sonra bu kez bizden bir

elçi gitti. Öksüz kızı görmek isteyip istemediği soruldu yaşlı prensese. Yanıt olumsuz geldi. Ertesi gün sabah ayininden sonra görecekti beni. O gece sabaha kadar rahat bir uyku uyuyamadım. Durmadan sayıkladığımı söylediler. Rüyamda yaşlı prensenin yanına gidiyor, ondan bir şey için beni bağışlamasını istiyordum. Sonunda takdim töreni yapıldı. Kocaman bir koltuğun içine gömülmüş yaşlı bir kadındı prenses. Başını sallayarak yanına çağırıldı beni. Daha iyi görmek için gözlüğünü taktı. Anımsıyorum, hiç hoşlanmamıştı benden. Hepten yabani olduğum, oturmasını, el öpmesini bile bilmediğim belliydi. Hemen beni sorgulamaya geçti. Güçlkle yanıtlar veriyordum. Sıra annemle babamı ilgilendiren sorulara gelince ağlamaya başladım. Duygulanmam hiç hoşuna gitmemişti. Ama yine de avutmaya çalıştı beni. Umudumu Tanrı'ya bağlamamı söyledi. Son kez ne zaman kiliseye gittiğimi sordu. Ailem din eğitimimle hiç mi hiç ilgilenmediği için bu sorusunu anlamadım bile. Dehşete düşürdü bu onu... Prensese çağırttı. Önümüzdeki pazar beni kiliseye götürmesini söyledi. Bu arada benim için dua edeceğini söyledi yaşlı kadın. Hemen odama götürülmemi istedi. Çünkü –kendi deyişiyle– çok üzmüştüm onu. Hiç şaşmadım buna. Böyle olacağını biliyordum zaten. Yaşlı kadının benden hoşlanmadığı belliydi. Akşama dek yerimde sessiz oturmuştum ama, yine de o gün, çok yaramazlık ettiğimi, gürültümden herkesin rahatsız olduğunu söylediler. Besbelli yaşlı kadına öyle gelmişti. Ertesi gün de gürültü etmemem için uyardılar beni. Aksilik bu ya, tam o gün elimdeki fincanı düşürüp kırmayayım mı! Fransız dadiyla hizmetçi kızlar korkudan ne yapacaklarını şaşırıldılar. Hemen alıp en uzak odaya taşındılar eşyalarımı. Hiç sesim çıkmasın diye, büyük bir dehşet içinde sık sık uyarmaya başladılar beni.

Bu durumun sonu neye vardı, unuttum. İşte bu yüzden alt kata inip, salonlarda yalnız başıma dolaşmayı seviyor-

dum. Orada hiç kimseyi rahatsız etmediğimi biliyordum çünkü.

Anımsıyorum, bir gün alt kattaki salonlardan birinde, yüzümü ellerimle kapamış, başım önümde, kimbilir kaç saatir yalnız başıma oturuyordum. Düşüncelere dalmıştım. Daha çocuk olduğumdan beni üzen şeylerin bilincine varamıyordum. Bu iyice perişan ediyordu beni, ruhumu sıkıyordu. Birden kulağımın dibinde bir fısıltı duydum:

– Neyin var yavrum?

Başımı kaldırdım. Prensti. Yüzünde içten bir şefkat, bir acıma vardı. Ona öylesine zavallı, mutsuz bakıyordum ki, iri mavi gözleri doldu. Başımı okşadı.

– Zavallı öksüz kızım benim! dedi.

– Hayır, hayır, öksüz değilim ben! diye mırıldandım. Hayır!

Bir inilti koptu göğsümden. Heyecandan sözümün sonunu getiremedim. Ayağa kalktım, elini yakaladım, gözyaşlarımla ıslatarak öptüm. Yalvaran bir sesle:

– Hayır, hayır, dedim, öksüz değilim ben! Öksüz değilim!

– Neyin var güzel yavrum benim, Netoçka'm? Nedir seni böyle üzen?

Acılarımı gizleyecek gücüm kalmamıştı artık. Hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başlamıştım.

– Annem nerede? diye haykırdım. Annem nerede? –Bitkin, ayaklarına kapandım.– Annemi istiyorum! Söyler misiniz, annem nerede?

– Affet beni yavrum!.. Ah, zavallı yavrum! Ben anımsattım sana anneni... Ne yaptım! Hadi gel benimle Netoçka, gel.

Elimden tuttu, aceleyle çıkardı beni salondan. Çok duygulanmıştı. O güne dek hiç görmediğim bir odaya götürdü beni.

Tasvirlerle dolu küçük bir tapınaktı burası. Hava karar-

mak üzereydi. Kandillerin ışığı altın işlemeli tasvir örtülerinde yansıyor. Işıldayan çerçevelerde azizlerin yüzleri donuk donuktu. Burası öteki odalara hiç benzemiyordu. Esrarlı, hüzünlü bir havası vardı. Tuhaf bir korku doldu içime, şaşırdım. Zaten yeterince duygulanmıştım! Prens aceleyle Meryem Ana'nın önünde yere diz çöktürdü beni, kendi de yanıma diz çöktü... Yumuşak bir sesle fısıldadı:

– Dua et yavrum, dua et! Birlikte dua edelim!

Ama ben dua edecek durumda değildim. Çok heyecanlıydım. Korkuyordum da. O son gece annemin cesedinin yanında babamın “dua et” deyişi gelmişti aklıma. Kendimden geçtim... Yatağa düştüm yine. Bu ikinci hastalığım az kaldı götürüyordu beni. Anlatayım nasıl olduğunu.

Hasta yatarken, bir sabah, bana yabancı olmayan bir isim çalındı kulağıma. S.'nin ismiydi bu. Ev halkından biri başucumda ondan söz ediyordu. Ürperdim. Bir sürü anı üşüştü aklıma. Bilmiyorum kaç saat, geçmişi düşünerek, hayaller kurarak acılar içinde sayıkladım. Uyandığımda ortalık kararıştı. Odam karanlıktı. Kandil sönmüş, yanımda oturan kız gitmişti. Derinden bir müzik sesi geliyordu kulağıma. Ses arada bir zayıflıyor, sonra yaklaşıyormuş gibi yükseliyordu. O anda nasıl bir duygu doldu içime, ne düşündüm, anımsamıyorum. O gücü nereden buldum, bilmiyorum. Yatağımdan kalktım, aceleyle matem entarimi giydim, el yordamıyla çıktım odadan. Yandaki odada da, ötekinde de kimsecikler yoktu. Sonra koridora çıktım. Giderek yaklaşıyordum sese. Koridorun tam ortasında alt kata inen bir merdiven vardı. Salonlara hep bu yoldan inerdim. Merdiven aydınlıktı. Aşağıda gidip gelenler vardı. Görünmemek için saklandım. Bir fırsatını bulunca alt koridora indim. Müzik sesi yandaki salondan geliyordu. Binlerce kişi toplanmış gibi bir uğultu vardı içeride. Salonun koridora açılan kapılarından birinde çift katlı, kırmızı kadifeden ağır

bir perde vardı. Birincisini kaldırıp iki perdenin arasına girdim. Kalbim hızla çarpıyordu. Ayakta zor duruyordum. Ama birkaç dakika sonra heyecanımı bastırıp, ikinci perdenin kenarını hafifçe kaldırarak gücü bulabildim kendimde... Tanrım! Girmeye öylesine korktuğum bu loş, ıssız salon şimdi binlerce ışığın altında pırıl pırıldı. Sanki bir ışık seliydi perde aralığından yüzüme çarpan. Karanlığa alışmış gözlerim ilk anda acıdı. Bir sürü tatlı koku geldi burnuma. İçerisi çok kalabalıktı. Herkes neşeli, mutlu görünüyordu. Kadınların zengin tuvaletleri görülmeye değerdi doğrusu. Herkes gülüp söylüyordu. Büyülenmiş gibi seyrediyordum onları. Bütün bunları bir zamanlar düşümde görmüştüm sanki... Tavan arasındaki odamızı anımsamıştım. Yüksek penceremizi, ta aşağıdaki sokağı, sokak fenerlerini, karşıdaki kırmızı perdeli evin penceresini, evin kapısında bekleyen kupa arabalarını, besili atların kişnemelerini, nal seslerini, perdeler düşen insan gölgelerini, gürültüyü, kahkahaları, uzaktan uzağa işitilen müzik sesini... "Zavallı babamla gitmek istediğimiz dünya, cennet buydu işte!.." diye geçirdim içimden. Demek hayal değildi bütün bunlar!.. Evet, daha önce düşlerimde, hayallerimde görmüştüm bu dünyayı! Hastalığının etkisiyle zaten duygulu olduğum için iyice hayale kaptırdım kendimi. Tuhaf bir heyecan içinde ağlamaya başladım. Bakışlarımla babamı arıyordum. Yüzde yüz buradadır, diye geçiriyordum içimden. O anda müzik sustu. Bir uğultu kapladı salonu. Herkes fısıltıyla konuşmaya başladı. Görebildiğim yüzlere dikkatle bakıyordum. Birini tanımak istiyordum. Birden tuhaf bir heyecan kapladı salonu. Yüksekçe bir yerde uzun boylu, zayıf bir ihtiyar ilişti gözüme. Soluk yüzüyle gülümsüyor, öne iyice eğilerek sağa sola selam veriyordu. Elinde bir keman vardı. Herkes soluğunu tutmuş gibi derin bir sessizlik kapladı salonu. Bütün yüzler ihtiyara dönüktü. Bekliyorlardı. Kemanını omzuna

dayadı, yayla tellerine dokundu. Çalmaya başladı. Birden bir ağırlık çöktü yüreğime. Sonsuz bir hüznün içinde, solugumu tutmuş, dinliyordum. Bana hiç de yabancı olmayan, sanki bir yerde duyduğum bir şey vardı bu seslerde... Korkunç bir önsezi saplandı yüreğime. Kemanın sesi giderek güçlendi, bütün salonu kapladı. Umutsuz bir çığlık, acı bir hıçkırık gibi yükseldi, sonra derin sessizliğin içinde bir inilti gibi zayıfladı, kayboldu. Tanıyordum bu sesleri, hiç yabancı değillerdi bana. Ama yüreğim inanmak istemiyordu. Duyduğum dayanılmaz acıdan bağırılmamak için dişlerimi sıkıyordum. Düşmeyeyim diye perdeye tutunmuştum... Arada bir gözlerimi kapıyordum. Bütün bunların bir düş olduğu umuduyla, korkunç da olsa bildik bir yerde babamın –arkası dönük de olsa– bana keman çalarken uyanacağım umuduyla birden açıyordum gözlerimi... Dikkatle süzüyordum salondaki kalabalığı. Hayır, başka insanlar, başka yüzlerdi bunlar... Benim gibi herkes de bir şeyi bekliyor, acı çekiyor sanıyordum. Salonu kaplayan korkunç iniltilere, çığlıklara susmaları, artık onlara acı çektirmemeleri için bağıracaklardı sanki... Ama iniltiler, çığlıklar giderek daha bir yürek parçalayıcı, acıklı oluyorlardı. Birden son bir korkunç, uzun çığlık duyuldu, sarsıldım... Kuşku kalmamıştı artık! O çığlığın ta kendisiydi bu! Tanımıştım onu. O geceki gibi yüreğime saplanmıştı yine. Şimşek gibi bir düşünce geçti aklımdan: “Babam! Babam! Burada o, beni çağırıyor! Onun kemani bu!” Kalabalıktan bir inilti yükseldi sanki. Korkunç bir alkış tufanı çınlattı salonu. Acı bir hıçkırık koptu bağrımdan. Artık tutamadım kendimi, perdeyi açıp deli gibi salona daldım.

– Baba, babacığım! diye bağıırıyordum. Sen misin? Neredesin babacığım?

Uzun boylu ihtiyarın olduğu yere kadar nasıl koştuğumu bilmiyorum. Herkes önümden çekiliyor, yol veriyordu ba-

na. Korkunç bir çığlıkla ihtiyarın üzerine atıldım. Babamı kucakladığımı sanıyordum... Birden uzun, kemikli bir çift kol sardı beni, havaya kaldırdı. Simsiyah bir çift göz, ateşiy-le beni yakmak istiyor gibi yüzüme dikildi. İhtiyara bakı-yordum. “Hayır!” diye düşündüm, “babam değil, onun ka-tili bu!” Dehşete düştüm. İhtiyarın kucağında çırpınırken salonu korkunç bir kahkaha çınlattı gibime geldi. Sonra herkes katıldı bu kahkahaya. Kendimi kaybettim...

Hastalığımın ikinci, son dönemiydi bu.

Gözlerimi açtığımda üzerime eğilmiş, benimle yaşıt bir kız çocuğu yüzü gördüm. İlk yaptığım hareket kollarımı ona uzatmak oldu. Yüzünü görür görmez bir mutluluk, tatlı bir önsezi doldurmuştu yüreğimi. Çok çok güzel bir yüz getirin gözünüzün önüne. Pırıl pırıl, insanı şaşırtan, ürperen... Böylesine bir güzellik yaratıp karşınıza çıkardığı için Tanrı'ya şükredeceğiniz bir yüz... Prens Moskova'dan yeni dönen kızı Katya'ydı bu. Hareketime gülümsedi. Hasta sinirlerim heyecandan tatlı tatlı sızladı.

Küçük prenses biraz ötede doktorla konuşan babasını çağırdı. Prens elimden tutup sevgi dolu bir sevinçle.

– Tanrı'ya şükürler olsun! dedi. Tanrı'ya şükürler olsun!

Her zamanki gibi çabuk çabuk konuşarak:

– Çok sevindim, çok! diye sürdürdü konuşmasını. Bak, bu da Katya! Benim kızım. Arkadaşın da var artık. Çabuk iyileş Netoçka. Yaramaz seni! Nasıl korkuttun beni!..

Kısa zamanda iyileştim. Birkaç gün sonra kalkmışım yaktan. Katya her sabah gülümseyerek –gülümseme hiç ek-

sik olmuyordu yüzünden– geliyordu yatağımın başucuna. Sabırsızlıkla bekliyordum gelmesini. Ölesiye öpmek istiyordum onu! Ama ancak birkaç dakikalığına geliyordu. Oturduğu yerde duramıyordu çünkü! Durmadan koşmak, zıplamak, oynamak, gürültü etmek, bağırıp çağırmak onun için bir gereksinmeydi. Bu yüzden, daha ilk görüşmemizde, benimle oturmaktan çok sıkıldığını, yanıma seyrek geleceğini, –bana acımasaymış hiç gelmezmiş– ben iyileşince bol bol eğleneceğimizi söylemişti. Her sabah ilk sözü şu oluyordu:

– Hâlâ iyileşmedin mi?

Soluk yüzümü, bitkin gülümseyişimi görünce hemen kaşlarını çatıyor, başını sallayarak ayağını öfkeyle yere vuruyordu.

– İyileşmeni söylemedim mi ben sana dün! Yemek mi vermiyorlar sana yoksa?

– Az veriyorlar, diyordum.

Çünkü korkuyordum ondan. Benden hoşlanmasını bütün varlığımla istiyor, bunun için onu kıracak bir şey söylemekten, yapmaktan korkuyordum. Her gelişi bir öncekinden daha çok heyecanlandırıyordu beni. Gözlerimi ayıramıyordum ondan. Bazen o gittikten sonra bile, ayakta durduğu yere büyülenmiş gibi bakıyordum. Düşlerimde görmeye başlamıştım onu. Ayıkken de hayalimde konuşuyordum onunla. Arkadaşı oluyordum. Birlikte yaramazlıklar yapıyor, azar işitince de birlikte ağlıyorduk. Sözün kısası, tutulmuşum gibi aklımda hep o vardı. Bir an önce iyileşmeyi, onun söylediği gibi şişmanlamayı öyle çok istiyordum ki!

Bir sabah:

– İster misin bugün börek getireyim sana? dedi. Yersen hemen şişmanlarsın.

Onu bir kez daha göreceğim için sevinçli:

– Getir, dedim.

Küçük prenses sağlığımın nasıl olduğunu sorduktan sonra çoğunlukla karşımdaki sandalyeye oturuyor, siyah gözlerini bana dikiyordu. Önceleri içten bir şaşkınlıkla tepeden tırnağa süzüyordu beni. Ama konuşmaya dalamıyorduk. Onunla konuşmaya can atıyordum ama, öfkelenmesinden de korkuyordum. Bir sabah, yüzüme bir süre yine öyle baktıktan sonra:

– Niçin dut yemiş bülbül gibi susuyorsun öyle? dedi.

Bu kez de konuşmaya başlayabileceğim bir konu bulmuş olmanın sevinciyle:

– Baban ne yapıyor? diye sordum.

– Eh işte. İyidir. Bu sabah bir değil tam iki fincan çay içtim. Ya sen?

– Bir.

Yine bir sessizlik oldu.

– Bugün az kaldı ısırdı beni Falstaff.

– Köpek mi?

– Evet. Görmedin mi onu?

– Görmedim.

Kısa kısa yanıtlardan başka söyleyecek bir şey bulamadığım için küçük prenses yine şaşkın baktı yüzüme.

– Söylesene, seninle konuşmam hoşuna gidiyor mu? dedi.

– Hem de çok. Daha sık gelsene.

– Yanına gelirim sevineceğini söylemişlerdi zaten. Haydi iyileş artık. Bugün börek getireceğim sana... Niçin hiç konuşmuyorsun?

– Bilmem.

– Durmadan düşünüyorsun galiba?

– Öyle, çok düşünüyorum.

– Bana da çok konuştuğumu, hiç düşünmediğimi söylüyorlar. Konuşmak kötü bir şey mi sence?

– Hayır. Senin konuşman hoşuma gidiyor.

– Hımın! Bunu bir de Madam Léotard'a soracağım. Bilmediği yoktur. Peki sen bu kadar çok ne düşünüyorsun?

Bir an sustum. Sonra:

– Seni, dedim.

– Hoşuna gidiyor mu bu?

– Gidiyor.

– Seviyorsun beni öyleyse?

– Seviyorum.

– Ama ben henüz sevmiyorum seni. Çok siskasin! Börek getireyim sana da ye! Hadi şimdilik hoşçakal!

Küçük prenses aceleyle öptü beni, çabucak gitti.

Ama öğle yemeğinden sonra gerçekten bana börek getirdi. Yememin yasaklandığı bir yiyeceği getirdiği için sevinçten kakhahalarla gülerek daldı odama.

– Ye bakalım şunu, güzel güzel ye, benim böreğimi getirdim sana. Kendim yemedim. Hadi hoşçakal!

Uçup gitti yine.

Bir gün yine öğle yemeğinden sonra koşarak geldi. Oysa o saatte gelmezdi pek. Siyah saçları darmadağınktı, yanakları al al olmuştu. Gözlerinin içi parlıyordu. Besbelli bir-iki saat oynayıp zıplamıştı. Çok acelesi varmış gibi çabuk çabuk konuşarak, soluk soluğa, yüksek sesle:

– Hop-hop oynamasını biliyor musun? dedi.

– Hayır.

“Evet” diyemediğim için öylesine üzgündüm ki!

– Ne bilirsin sen zaten! Ama neyse, iyileşince ben öğretirim sana. Bunu söylemeye gelmiştim. Şimdi Madam Léotard’la oynuyoruz. Hoşçakal! Bekliyorlar beni.

Sonunda kalktım yataktan. Ama hastalığın verdiği zayıflığı, bitkinliği henüz atamamıştım üzerimden. Niyetim Katya’dan bir daha ayrılmamaktı. İçimden bir şey ona doğru itiyordu beni. Bakmaya doyamıyordum yüzüne. Şaşırtıyordu Katya’yı bu. Öylesine tutulmuştum ona. Önceleri görülmemiş, duyulmamış bir tuhaflik gibi geldi kızcağıza bu. Hiç unutmam, bir gün oyun arasında tutamadım kendimi,

boynuna sarılıp yüzünü gözünü öpmeye başladım. Kollarımın arasından güçlkle kurtuldu. Elimi tuttu, onu gücendirecek bir şey yapmışım gibi kaşlarını çattı.

– Ne oluyor sana? diye sordu. Niçin öpüyorsun beni?

Bu beklenmedik sorusu şaşırttı beni. Bir yanıt veremedim. Küçük prenses, çok tuhafına gitmiş gibi omuz silkti (her zaman öyle yapardı), son derece ciddi bir tavarla tombul dudaklarını büktü, oyunu bırakıp kanepenin ucuna oturdu. Kendi kendine birşeyler düşünüyormuş, aklına gelen yeni bir sorunu çözmeye çalışıyormuş gibi uzun uzun baktı bana oradan. Zora geldiği zamanlar hep öyle yapardı. Onun bu davranışlarına uzun süre alışmamıştım.

Önceleri kendimi suçluyor, gerçekten çok tuhaf bir çocuk olduğumu düşünüyordum. Aslında bir bakıma tuhaf bir çocuktum ama yine de, Katya'yla ta baştan arkadaş olmadığım, onun benden hoşlanmasını sağlayamadığım için üzülüyor, acı çekiyordum. Başarısızlıklarımı perişan ediyordu beni. Katya'nın ansızın sorduğu her soru, kuşkulu her bakışı ağlatacak gibi oluyordu beni. Hem bu derdim gündün güne değil, saatten saate büyüyor, büyüyordu. Katya'nın her şeyi çabuktu çünkü. Birkaç gün sonra onun beni hiç sevmediğinin, hatta benden nefret ettiğinin farkına vardım. Bu kızın her davranışı hızlı, keskindi, –bir başkası “kaba” da diyebilirdi belki; kuşkusuz, yaradılışının bu şimşek gibi çabuk değişimlerinde içten, çocuksu, soylu bir şey olmasaydı...– hiç oyun bilmediğim için önceleri kuşkuluydu bana karşı. Çok geçmeden bu kuşkunun yerini küçümseme aldı. Koşup oynamayı çok seviyordu küçük prenses. Güçlü, canlı, çevikti. Bense tam tersi... Üstelik, hastalığın verdiği bitkinliği de henüz atamamıştım üzerimden. Durgun, dalgın bir kızdım. Oyunlar neşelendiremiyordu beni. Sözün kısası, Katya'nın hoşlanabileceği bir yanım yoktu. Ayrıca, birisi bana gücendi mi hemen derin bir kedere kapı-

lıyor, umutsuzluğa düşüyordum. Suçumu bağışlatmak, kendimi temize çıkarmak için birşeyler yapacak gücüm olmuyordu. Yani iyice mahvoluyordum. Katya anlayamazdı bunu elbette. Başlangıçta korkuyordu bile benden. Bana hop-hop öğretmek için saatlerce didinip, çabalarının boşa gittiğini görünce şaşkınlıkla yüzüme bakıyordu. Benim çok üzüldüğümü, gözyaşlarımın boşalmak üzere olduğunu görünce kendi kendine birşeyler düşünüyor, bana bazı sorular soruyor, bunlardan da bir sonuç alamayınca bırakıyordu beni. Yalnız oynamaya başlıyordu. Artık oynamaya çağırılmıyordu beni. Günlerce konuşmuyordu benimle. Bu durum acı veriyordu bana. Onun ilgisizliğine dayanamıyordum. Her yalnızlığım bir öncekinden daha büyük bir yıkım oluyordu benim için. Yine üzölmeye, düşünmeye başlıyordum. Yüreğimi kara kara düşünceler kaplıyordu.

Bize bakmakla görevli Madam Léotard ilişkilerimizdeki bu değişikliğin farkına vardı sonunda. Önce benim durumum, kabuğuma çekilmem dikkatini çektiği için küçük prensesi aldı karşısına. Benimle geçinemediğini söyleyerek sitem etti ona. Katya kaşlarını çattı. Omuz silkti. Benimle yapacak bir şeyi olmadığını, hiç oyun bilmediğimi, hep düşündüğümü, iyisi mi kardeşi Saşa'nın Moskova'dan dönmesini bekleyeceğini, onunla oynayacağını söyledi.

Ama onun söylediklerini yeterli bulmadı Madam Léotard. Beni çok yalnız bıraktığını, oysa hâlâ hasta olduğumu, elbette onun gibi neşeli olamayacağımı, koşup oynayamayacağımı söyledi. "Hem böylesi daha iyi," diye ekledi, "sen de aşırı yaramazsın çünkü, bir dakika rahat duramıyorsun. Geçen gün az kaldı yiyecekti seni buldog." Acımasızca eleştirdi onu Madam Léotard. Yanıma koşup benimle hemen barışmasını söyledi.

Katya Madam Léotard'ı, söylediklerinden yepyeni bir şeyin farkına varıyormuş gibi dikkatle dinliyordu. Salonda çe-

viridiği çemberi bıraktı. Yanıma geldi. Ciddi ciddi yüzüme bakarak, şaşkın:

– Oynamak istiyor musunuz yoksa? diye sordu.

Madam Léotard onu azarlarken Katya adına da kendi adıma da çok korkmuştum.

– Hayır... dedim.

– Ne istiyorsunuz öyleyse?

– Bir kenarda otururum ben. Koşunca hemen yoruluyorum çünkü. Ama kızmayın, gücenmeyin bana Katya, çünkü çok seviyorum sizi.

Katya, benim suçsuz olduğuma şaşmış gibi bir an düşündükten sonra alçak sesle:

– Ne yapalım, öyleyse ben de yalnız oynarım, dedi. Neyse hadi şimdilik hoşçakalın, gücenmeyeceğim size.

Ayağa kalktım, elimi uzattım ona.

– Güle güle, dedim.

Bir an duraksadı.

– Belki öpüşmemizi isterseniz, hı?

Birkaç gün önceki olayı anımsamış olmalıydı... Yanımdan bir an önce iyilikle ayrılmak istediği belliydi. Çekingen, ama umutlu:

– Nasıl isterseniz, dedim.

Yanıma geldi. Büyük bir ciddiyetle, gülümsemeden öptü yanağımdan. Böylelikle zavallı hasta kızı hoşnut ettikten, kendisine söyleneni fazlasıyla yerine getirdikten sonra neşe içinde uzaklaştı yanımdan. Kahkahaları, çığlıkları yine çınlatmaya başladı evin içini. Bitkin düşüp biraz dinlenmek için kendini kanepenin üzerine atana dek sürdü bu. O akşam hep kuşkuyla baktı bana: Çok garibine gidiyor olmalıydım. Bu konuda benimle konuşmak, aklına takılan benimle ilgili bir şeyi öğrenmek istediği belliydi. Ama nedense tutuyordu kendini. Sabahları genellikle ders çalışıyordu. Madam Léotard Fransızca öğretiyordu ona. Derste yalnızca

bazı basit gramer kurallarını tekrarlıyorlardı. Bir de Madam Léotard okuyordu, o kadar. Çok şey öğretmeye kalkışmıyorlardı ona. Günde iki saat masa başında oturmaya zar zor razı etmişlerdi çünkü. Buna da babasının ricası, annesinin isteği üzerine ses çıkarmamıştı. Doğrusu pek dürüst yapıyordu derslerini. Söz vermişti çünkü. Son derece zekiydi. Bir söyleneni hemen anlıyor, kavriyordu. Ama bazı tuhaf-lıkları da yok değildi: Bir şeyi anlayamazsa bunu kendi ken-dine çözmeye çalışıyor, sormuyordu... Utanıyordu bir şeyi anlayamamış olmaktan. Çözemediği bir şeyi kimi zaman kendi kendine günlerce düşündüğünü, karşısına çıkan zor-luğu başkasının yardımı olmadan çözemediği için sinirlen-diğini anlatıyorlardı. Ancak son anda, gücü tükendiği za-man Madam Léotard'a gider, yardım istemiş. Günlük olay-larda da öyleydi. İlk bakışta hiç belli etmezdi ama, çok dü-şünürdü. Bununla birlikte, yaşına göre çok saftı: Bazen öy-lesine aptalca şeyler soruyordu ki!.. Oysa bazı söyledikle-rinde de aşırı bir uzak görüşlülük, bir kurnazlık oluyordu.

Sonunda birşeyler yapabilecek kadar iyileştigimde Ma-dam Léotard beni sınavdan geçirdi. Güzel okuduğumu, ama yazımın çok kötü olduğunu anlayınca Fransızca'ya he-men başlamam gerektiğine karar verdi.

İtiraz etmedim, bir sabah Katya'yla birlikte çalışma masa-sına oturduk. Aksi gibi, o gün Katya son derece tutuk, dal-gındı. Öyle ki, Madam Léotard şaşırıp kalmıştı. Bense, ça-lışkanlığımınla Madam Léotard'ın gözüne girmek için dersi büyük bir dikkatle dinliyordum. Bir saatte Fransız alfabetesi-ni öğreniverdim. Dersin sonuna doğru Madam Léotard Kat-ya'ya bayağı kızdı. Beni göstererek:

– Ona bakın da yüzünüz kızarsın, dedi. Hem hasta, hem ilk kez geliyor derse, yine de sizden on kat çok şey öğrendi. Utanmıyor musunuz?

Katya şaşkın:

– Benden çok mu biliyor? diye sordu. Daha alfabeyi yeni öğrendi!

– Siz kaç derste öğrendiniz alfabeyi?

– Üç.

– Ama o bir derste öğrendi. Bu demektir ki sizden üç kat daha çabuk öğreniyor. Yakında geçecek sizi. Öyle değil mi?

Katya bir an düşündü, birden kıpkırmızı oldu yüzü. Madam Léotard'ın doğru söylediği kanısına varmıştı. Küçük bir şey olsa, sözgelimi, yaramazlık ederken yakalansa, bir şeye sevinse ya da üzülse hemen kıpkırmızı olurdu yüzü. Ha ağladı ha ağlayacaktı. Bir şey söylemeden, bakışıyla beni yakmak istiyormuş gibi dik dik bakıyordu yüzüme. Durumu hemen kavradım. Zavallıcık çok gururlu, kıskançtı. Odadan çıkarken üzüntüsünü dağıtmak, Madam Léotard'ın sözlerinde benim suçum olmadığını anlatmak için yaklaştım Katya'ya, birşeyler söyleyecek oldum. Ama o beni duymazlıktan geldi.

Bir saat sonra yanıma geldi. Odamda kitabın başına oturmuş, Katya'yı düşünüyordum. Yine benimle konuşmayacak diye büyük bir korku vardı içimde. Bana alttan alttan bakarak geçti, her zamanki yerine, kanepeye oturdu. Yarım saat gözlerini ayırmadı benden. Sonunda dayanamadım, soru dolu bakışlarımı yüzüne diktim.

– Dans etmesini biliyor musunuz? diye sordu.

– Bilmiyorum.

Bir an ikimiz de sustuk.

– Ya piyano çalmasını?

– Onu da bilmiyorum.

– Ben biliyorum ama... Öyle kolay değildir.

Karşılık vermedim.

– Madam Léotard benden zeki olduğunuzu söylüyor.

– Size kızdı da ondan.

– Babam da kızacak mı acaba?

– Bilmem.

Yine bir sessizlik oldu. Ayağını sinirli sinirli yere vuruyordu. Artık dayanamadı.

– Fransızca'yı benden iyi anlıyorsunuz diye alay edecek misiniz benimle?

– Ah, hayır, hayır! diye haykırdım.

Yerimden fırlayıp, onu kucaklamak için yanına koştum. Tam o anda Madam Léotard'ın sesi duyuldu.

– Böyle bir şeyi düşünmekten, üstelik sormaktan utanmıyor musunuz prenses?

Beş dakikadan beri kapı arkasından dinliyordu konuşmamızı.

– Utanın! diye sürdürdü konuşmasını, utanın! Zavallı bir çocuğu kıskanıyorsunuz. Dans etmesini, piyano çalmasını bilmekle övünüyorsunuz karşısında. Çok ayıp! Preense bu yaptığını anlatacağım.

Küçük prensesin yanakları al al olmuştu.

– Çok kötü bir huy bu. Sorularınızla Netoçka'nın gururunu incittiniz. Anası babası yoksul kişilermiş onun. Öğretmen tutamamışlar ona. Okuma yazmayı da kendi kendine öğrenmiş, çünkü iyi bir kız, temiz yürekli! Sevmelisiniz onu! Oysa siz ikide bir çatıyorsunuz ona. Utanın biraz, utanın! Kimsesiz zaten. Anası babası yok. Bu yetmiyormuş gibi siz de prenses olmanızla övünüyorsunuz karşısında. Şimdi yalnız bırakıyorum sizi. Bu söylediklerimi kendi kendinize düşünün bakalım...

Prensese tam iki gün düşündü. İki gün evin içinde ne kahkahası duyuldu ne de çığılığı. Gece uykumdan uyandığım zaman bile onun uykusu arasında Madam Léotard'la konuştuğunu, tartıştığını duyuyordum. Bu iki günde zayıflamıştı bile. Pırl pırl yüzündeki o pembelik kaybolmuştu. Sonunda üçüncü gün alt kattaki salonlardan birinde karşılaştık. Küçük prenses annesinin yanından geliyordu. Beni görünce

durdu. Karşımdaki koltuğa oturdu. Birden dehşete kapılmıştım, zangır zangır titreyerek bekliyordum. Neden sonra:

– Netoçka, dedi, sizin yüzünüzden azarladılar beni. Suçum neydi ki?

Kendimi temize çıkarmak için çabucak:

– Benim yüzümden azarlamadılar Katya’cığım, dedim.

– Ama Madam Léotard gururunuzu incittiğimi söylüyor.

– Hayır Katya’cığım, hayır incitmediniz gururumu.

Küçük prenses anlamamış gibi omuz silkti. Kısa bir sessizlikten sonra:

– Niçin hep ağlıyorsunuz? diye sordu.

Gözyaşlarım arasından yanıt verdim sorusuna:

– İstemiyorsanız bir daha hiç ağlamam.

Yine omuz silkti.

– Önceleri de hep ağlıyordunuz.

Karşılık vermedim. Küçük prenses kısa bir sessizlikten sonra, birden:

– Niçin bizim evde kalıyorsunuz? diye sordu.

Şaşkın şaşkın baktım yüzüne. Yüreğime bir şey gelip saplandı sanki. Sonunda kendimi biraz toplayıp:

– Öksüzüm, kimsem yok da ondan, dedim.

– Anneniz babanız var mıydı?

– Vardı.

– Sevmezler miydi sizi?

Kendimi güç tutarak karşılık verdim:

– Niçin... Severlerdi kuşkusuz.

– Fakir miydiler?

– Evet.

– Çok mu?

– Evet.

– Hiçbir şey öğretmediler mi size?

– Okuma yazma öğrettiler.

– Oyuncaklarınız var mıydı?

- Yoktu.
- Pasta, şeker almazlar mıydı size?
- Almazlardı.
- Kaç odanız vardı?
- Bir.
- Bir mi?
- Evet.
- Hizmetçiniz falan yok muydu?
- Yoktu.
- Peki hizmetinizi kim görüyordu.
- Alışverişi ben yapıyordum.

Küçük prensesin soruları giderek daha çok etkiliyordu. Geçmiş anımsamak, yalnızlığım, küçük prensesin şaşkınlığı, zaten dolu olan yüreğimi iyice dolduruyordu. Heyecandan titriyordum. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştım.

- Evimizde kalmak hoşunuza gidiyor, değil mi?

Karşılık vermedim.

- Güzel giysileriniz var mıydı?

- Yoktu.

- Kötü müydü hepsi?

- Evet.

- Gördüm giysilerinizi, gösterdiler bana.

Bilmediğim, tuhaf bir duyguyla yerimden doğruldum.

- Niçin soruyorsunuz bunları bana? dedim.

Titriyordum. Öfkeden kıpkırmızı olmuştu yüzüm.

- Niçin soruyorsunuz bunları bana? diye yineledim. Niçin alay ediyorsunuz benimle?

Küçük prenses ürperdi. O da kalktı yerinden, ama hemen bastırdı heyecanını.

- Hayır... dedi, alay etmiyorum sizinle. Anne babanızın gerçekten yoksul olup olmadıklarını öğrenmek istemiştım, o kadar.

Yine ağlamaya başladım.

– Annemle babamı niçin bu kadar merak ediyorsunuz? Niçin soruyorsunuz onları? Ne yaptılar size onlar, Katya?

Katya karşımda şaşkın duruyor, ne yanıt vereceğini bilemiyordu. Tam o anda prens girdi içeri. Ağladığımı görünce:

– Neyin var Netoçka? diye sordu.

Yüzü kıpkırmızı, ayakta öyle duran Katya'yı tepeden tırnağa süzdükten sonra yine bana döndü.

– Ne oldu? Ne konuşuyordunuz burada? Niçin kavga ettiniz? Netoçka, niçin kavga ettiniz, söyle!

Ama yanıt veremiyordum. Prensine eline yapıştım, göz yaşlarımla ıslatarak öptüm.

– Katya, yalan söyleme. Ne geçti aranızda?

Yalan söyleyemezdi Katya.

– Annesiyle babasının yanındayken giydiği kötü elbiseyi gördüğümü söyledim...

– Kim gösterdi sana onları? Kim?

Katya kararlı:

– Kendim gördüm, dedi.

– Pekâlâ, pekâlâ! Kimseyi ele vermezsin zaten, bilirim seni. Sonra?

– Hemen ağlamaya başladı. Annesiyle, babasıyla alay ettiğimi sandı.

– Etmişsindir.

Gerçi alay etmemişti Katya, ama demek böyle bir niyeti vardı. Babasına yanıt vermediğine göre suçunu kabul ediyordu. Prens beni göstererek:

– Git özür dile ondan, dedi.

Küçük prenses, yüzü çarşaf gibi bembeyaz, kıpırdamadan duruyordu olduğu yerde.

– Hadi, bekliyorum, dedi prens.

Katya sonunda yüksek sesle, kararlı:

– İstemiyorum, dedi.

– Katya!

Katya'nın gözlerinde şimşekler çaktı birden. Ayaklarını yere vurarak.

– İstemiyorum! Hayır istemiyorum! diye haykırdı. Özür dilemek istemiyorum babacığım. Sevmiyorum onu. Onunla bir arada kalamam... Sabahtan akşama kadar durmadan ağlıyor. İstemiyorum, istemiyorum!

– Benimle gel.

Prens elinden tuttu Katya'nın, salondan çıkarlarken bana döndü:

– Netoçka, sen de yukarı çık.

Prese koşmak, ondan Katya'nın adına özür dilemek istiyordum. Ama prens buyruğunu sertçe yineleyince, korkudan elim ayağım buz gibi, yukarı çıktım. Odamıza girince yüzükoyun kanepenin üzerine attım kendimi. Başımı ellerimin arasına aldım. Dakikaları sayıyor, Katya'nın gelmesini sabırsızlıkla bekliyordum. Ayaklarına kapanacaktım... Sonunda geldi. Bana bir şey söylemeden yanımdan geçti. Köşeye oturdu. Gözleri kıpkırmızıydı. Ağlamaktan yanakları şişmişti. Bütün kararlılığım bir anda uçup gitmişti. Korkuyla bakıyordum ona. Kıpırdayamıyordum.

Kendimi suçluyordum. Bütün suçun bende olduğuna kendimi inandırmak için var gücümle çalışıyordum. Belki bin kez gitmek istedim Katya'nın yanına. Ama beni nasıl karşılayacağını bilmediğim için her seferinde vazgeçtim. İki gün böyle geçti. Sonraki gün akşam üzeri neşelendi Katya. Çemberini odanın içinde çevirmeye başladı. Ama biraz sonra bıraktı oyununu. Gidip köşeye oturdu. Yatacağımız sırada birden bana döndü. Dahası iki adım bile attı bana doğru. Bir şey söylemek için ağzını bile açtı, ama vazgeçti, dönüp yatağına girdi. Bir gün daha geçti aradan. Küçük prensesin bu davranışlarına bir anlam veremeyen Madam Léotard sonunda sorguya çekti onu.

– Neyin var senin? Sesin soluğun çıkmaz oldu. Hasta mısın yoksa?

Katya birşeyler mırıldandı, hop-hopunu aldı eline. Ama Madam Léotard arkasını döner dönmez yüzü kıpkırmızı oldu, ağlamaya başladı. Ağladığını görmeyeyim diye koşarak çıktı odadan. Sonunda her şey tatlıya bağlandı: Bana darılmasından tam üç gün sonra gün ortasında birden odama girdi, çekingen bir tavırla yaklaştı bana.

– Babam sizden özür dilememi istedi, dedi, bağışlayacak mısınız beni?

Heyecandan tıkanacak gibi oldum. Katya'nın ellerine yapıştım.

– Elbette Katya, elbette!

– Sizinle öpüşmemi söyledi babam... Öpecek misiniz beni?

Gözyaşlarımla ıslatarak öpmeye başladım ellerini. Başımı kaldırıp yüzüne baktığımda dudaklarının kıpırdadığını, çenesinin titrediğini gördüm. Gözleri nemlenmişti. Ama heyecanını hemen bastırdı. Bir gülümseme belirdi dudaklarında. Kendi kendine konuşuyormuş gibi:

– Gidip babama sizi öptüğümü, sizden özür dilediğimi söyleyeceğim, diye mırıldandı. Üç gündür hiç görmedim onu, –bir an sustu Katya– sizinle barışmadan yanına gitmemi söylemişti.

Sonra dalgın, alt kata indi. Babasının onu kötü karşılayacağından korktuğu belliydi.

Bir saat geçti geçmedi üst katta neşeli çılgınlıklar, kahkahalar çınlamaya başladı. Falstaff havlıyordu. Bir şey devrilip kırıldı. Birkaç kitap düştü raftan. Çemberin gürültüsü doldurdu her yanı... Katya'nın babasıyla barıştığını anlamıştım. Sevinçten ürperdim...

Ama benim yanıma gelmiyordu. Benimle konuşmaktan kaçtığı belliydi. Bununla birlikte ilgisini çok çekiyordum. Sık sık geçip karşıma oturuyor, beni süzüyordu. Çocuksu bir meraktı onunkisi. Evde herkesin el üstünde tuttuğu, bir dediğini iki etmediği, şımarttığı bu kız, yüzümü görmek is-

temezken nasıl oluyordu da benden kurtulamıyordu, anlayamıyordum. Aslında temiz, soylu bir yüreği vardı. Delicesine sevdiği babasının onun üzerinde büyük bir etkisi vardı. Annesi de çok seviyordu kızını. Ama sertti ona karşı. Kızının inatçılığını, gururunu, haşın yaradılışını kendisinden aldığı bildiği için onun bazen aşırıya kaçan kaprislerine boyun eğdi. Prensesin tuhaf bir eğitim anlayışı vardı. Zavallı Katya sınırsız bir özgürlükle amansız bir sıkılık arasında kalmıştı. Dün serbest olan bir şey bugün ortada bir neden yokken birden yasak oluveriyordu. Çocuğu bunaltıyordu bu kuşkusuz... Ama bunu sonra anlatacağım. Yalnız şu kadarını söyleyeyim, çocuk annesiyle babasına farklı davranıyordu. Babasından hiçbir şeyini saklamıyor, onunla candan bir arkadaş gibi konuşuyordu. Oysa annesine karşı kapalı, kuşkulu, son derece de uysaldı. Ne var ki, bu uysallığı içten değildi. Öyle gerektiği için uysaldı annesine karşı. Daha sonra anlatacağım bunları. Yalnız, Katya'nın yanlış anlaşılmasa için şimdilik şu kadarını söyleyeyim: Sonunda anladı annesini Katya. Onu sınırsız, hatta bazen çılgınca sevdiğini gördükten sonradır ki bağlandı annesine. Küçük prensesimiz bu sevgiden yararlanmasını doğrusu çok iyi de bildi... Ama ne yazık ki onun heyecanlı yaradılışına yaramadı bu!

Gelgelelim, bana ne oluyordu, bir türlü anlayamıyordum. O zamana dek hiç tatmadığım tuhaf, anlaşılmaz bir duygunun etkisi altında ne yapacağımı bilemiyordum. Bu duygunun bana acı verdiğini, ruhumu sarstığını söylersem abartmış olmam. Sözün kısası –okuyucu deyimimi hoşgörsütülmuştum Katya'ya. Evet, aşktı bu. Gözyaşlarıyla, sevinçleriyle gerçek bir aşk... Beni ona çeken neydi? Bu sevgi nereden doğmuştu? Başlangıçta... Melek yüzünü ilk gördüğümde tutulmuştum ona. Her şeyi çok çok güzeldi. Kusurlarının hiçbiri doğuştan değildi. Hepsini sonradan edinmiş-

ti. Benliği kusurlarının hepsiyle amansız bir savaş içindeydi. Olumsuz yanlarının geçici olduğu her şeyinden belliydi. İçindeki savaş umut vericiydi. Pırıl pırıl bir geleceği muştu-luyordu. Yalnız ben değildim ona hayran olan. Herkes sevi-yordu onu. Saat üçte bizi dolaşmaya çıkardıklarında, yanı-mızdan geçen herkes durup sevgiyle bakardı yüzüne. Mut-lu olmak için gelmişti dünyaya... Onu ilk gördüğüm anda edindiğim izlenim buydu işte. Güzellik, incelik duygum belki ilk kez kıpırdanmış; aşkım da bundan doğmuştu.

Küçük prensesin başlıca kusuru, daha doğrusu, yaradılışı-nın en önemli özelliği –ki bu özellik Katya'nın benliğine sin-mek, onda doğal bir biçim almak için sürekli çırpınmasına karşı bir türlü çıkamıyordu üste– gururdu. Gururu öylesi-ne çocuksuydu, kişiliğini öylesine etkisi altına almıştı ki, söz gelimi en küçük bir karşı koyma gücendirmiyordu onu, kızdırmıyordu da, yalnızca şaşırtıyordu. İstediği her şey olu-yordu çünkü. Ama hakseverlik duygusu yüreğinde her za-man en yüksek yerdeydi. Haksız olduğuna inandığı anda hiç ses çıkarmadan katlanırdı cezasına. Bana karşı davranışla-rında öyle olmamasına gelince, bunu kendi kendime şöyle açıklıyorum: Nefreti bir zaman için sarsmıştı onu. Durgun iç dünyasını karıştırmıştı. Bu da olağandı zaten: Tutkularına bütün varlığıyla bağlıydı. Ama küçücük bir örnek, başından geçen bir olay doğru yolu bulmasına yetiyordu. Doğuştan iyi bir insandı. Ne var ki sık sık sapmalar oluyordu.

Katya kısa zamanda benimle ilgili merakını giderdi. So-nunda rahat bıraktı beni. Evde hiç yokmuşum gibi davranı-yordu artık. Ancak zorunlu olduğu zamanlar –o da kısa kı-sa– konuşuyordu benimle. Oyunlardan uzaklaştırılmıştım. Ama zorla değil, ustalıkla, sanki ben istemiyormuşum gibi bir hava vererek yapmıştı bunu. Derslerimiz sürüyordu. Çalışkanlığımla, usluluğumla ona örnek gösterildiğim za-manlar artık gururuna dokunmuyordu bu. Evet, bazen ev-

deki buldog köpeği Sör John Falstaff'ın bir davranışına bile gücenirken benim hiçbir şeyime gücenmez olmuştu. Falstaff son derece soğukkanlıydı. Dünyaya metelik vermezdi. Ama kızdığı zaman bir panter kadar yırtıcı olurdu. Sahibini bile görmezdi gözü. Ayrıca, hiç kimseyi de sevmezdi. Elbette can düşmanı yaşlı prenesti... Ama bunu sonra anlatacağım. Gururuna düşkün Katya bütün gücüyle Falstaff'ın bu soğukluğunu yenmeye çalışıyordu. Evde onun gücünü kabul etmeyen, isteklerine boyun eğmeyen, onu sevmeyen bir yaratığın bulunması sinirini bozuyordu. Küçük prenses saldırıya geçmeye kararlıydı. Herkesin üstünde olmak, herkeşe sözünü geçirmek bir tutkuydu onda. Falstaff nasıl bu yasanın dışında kalabilirdi? Ne var ki inatçı buldog da kolay kolay boyun egeceğe benzemiyordu.

Bir gün öğle yemeğinden sonra onunla alt kattaki büyük salonda oturuyorduk. Buldog da salonun ortasına yayılmış, yemek sonrası keyfi yapıyordu. Birden saldırıya geçmek esti küçük prensesin aklına. Oyununu bıraktı. Tatlı bir sesle Falstaff'ı yumuşatmaya çalışarak, eliyle birtakım hareketler yaparak parmaklarının ucuna basa basa usulca yaklaşıyordu ki, hayvan korkunç dişlerini gösterdi birden. Küçük prenses durdu. Niyeti Falstaff'ın yanına gidip başını okşamak, bir de arkasından gelmesini sağlamaktı. Oysa Falstaff, gözbebeği olduğu prensesin dışında hiç kimsenin ona böylesine laubali davranmasına kesinlikle izin vermezdi. Tehlikeli olduğu kadar zor bir oyundu bu. Çünkü Falstaff hiç duraksamadan elini ısırabilir, dahası koparabilirdi. Ayı gibi kuvvetliydi. Büyük bir korkuyla izliyordum Katya'yı. Ne var ki, kararından döndürmek hiç de kolay değildi onu. Falstaff'ın öfkeyle gösterdiği sivri dişleri bile yetmedi buna. Katya, düşmanına karşıdan yaklaşamayacağını anlayınca çevresinde dolandı. Falstaff hiç kıpırdamıyordu. Katya, dairenin çapını oldukça küçülterek bir tur daha döndü, sonra

bir daha... Ama Falstaff'ın görüşüne göre sınıra gelince, hayvan birden dişlerini gösterdi yine. Küçük prenses ayağını hırsıyla yere vurdu, geri çekilip kanepeye oturdu, düşünmeye başladı.

On dakika kadar düşündükten sonra kalkıp dışarı çıktı. Elinde çörek, pastaydı bir sürü yiyecek döndü... Anlaşılan silah değiştirmişti. Ama Falstaff'ın –belki karnı tok olduğu için– umursadığı yoktu bunu. Önüne atılan çöreğe bakmadı bile. Katya, Falstaff'ın sınır saydığı çizgiye gelince; bu kez birincisinden daha fazla yaklaşmasına izin verdi, o kadar... Sonra başını kaldırdı. Dişlerini gösterdi. Hafiften homurdandı, yerinden fırlamaya hazırlanmış gibi kıpırdadı. Küçük prenses öfkeden mosmor oldu. Elindekileri yere atıp yine kanepeye oturdu.

Kararsız bir heyecan içindeydi. Ayağını sinirli sinirli halıya vuruyordu. Yanakları mosmordu. Öfkeden gözleri yaşarmıştı. Bana bir baksa cinleri tepesine üşüşecekti. Öyle otururken, birden kararlı bir şekilde fırladı yerinden. Korkunç köpeğe doğru yürüdü.

Galiba Falstaff pek şaşırmıştı buna. Kızın sınırı geçmesine ses çıkarmadı. Ancak iki adım yakınına gelince öfkeli bir hırlamayla karşıladı onu. Katya bir an duraksadı, sonra yine yürüdü. Korkudan donup kalmıştı. Küçük prensesi hiç öyle heyecanlı görmemiştim. Bir zafer parıltısı vardı gözlerinde. Ne hoştu o anda! Azgın buldoğun öfkeli bakışına cesaretle karşı koydu. Korkunç ağzından yılmadı. Köpek doğruldu. Tüylü göğsünden insanı dehşete düşüren sesler çıkıyordu. Ha parçaladı ha parçalayacaktı kızcağızı. Ama Küçük prenses minik elini mağrur bir tavırla hayvanın sırtına koydu, okşamaya başladı onu. Bulldog bir an kararsız kaldı. Çok korkunçtu o an. Sonra yavaş yavaş ayağa kalktı, şöyle bir gerindi, –çocukla çocuk olmaya değmeyeceğini düşünmüş olacak– sakın adımlarla çıktı salondan. Prens

zaferi kazandığı yerde öyle duruyor, gururla bana bakıyordu. Ama benim yüzüm çarşaf gibiydi. Bunu fark edince gülümsedi. Onun yanakları da bembeyazdı. Güçlkle kanepeye kadar yürüdü, üzerine yığıldı.

Ona olan tutkumun sınırı yoktu artık. Onun için öylesine korku çektikten sonra tutamıyordum kendimi. Üzülüyordum. Tutkum acı veriyordu bana. Her an boynuna atılmaya hazırdım. Ama duyduğum korku elimi ayağımı bağıyordu. Kıpırdatmıyordu beni. Anımsıyorum, heyecanımı görmesin diye kaçıyordum ondan. Ama yalnız başıma oturduğum bir odaya birden girince ürperiyordum. Kalbim duracakmış gibi çarpmaya başlıyordu. Öyle ki, başım dönüyordu. Sanıyorum, bizim yaramaz bu durumun farkına vardı sonunda. İki gün düşündü durdu. Ama çok geçmeden buna da alıştı. Tam bir ay böyle geçti. İçin için acı çektim. Duygularımın –deyim yerindeyse– tuhaf bir esnekliği vardır. Son derece sabırlıyım. Ancak bıçak kemiğe dayanınca patlarım. Şunu da söylemeliyim, bu süre içinde Katya'yla ancak üç beş kez konuşmuştuk. Ama bazı şeylerden, onun benimle konuşmaktan, bana olan soğukluğundan değil, bile bile kaçtığını yavaş yavaş anlamaya başlamıştım. Benden uzak durmaya kendi kendine söz vermişti sanki. Geceleri uyku girmiyordu gözüme. Gündüzleri üzüntümü Madam Léotard'dan bile gizleyemiyordum. Katya'ya olan sevgim bir tuhaf yapmıştı beni. Bir gün mendilini, başka bir gün düşürdüğü kurdelesini aldım gizlice. Birkaç gece sabahlara kadar gözyaşlarımla ıslatarak öptüm, öptüm. Katya'nın bana karşı ilgisiz durması başlangıçta acı veriyordu bana. Ama artık bir şeyi gördüğü yoktu gözümün. Allak bullak olmuşum. Yavaş yavaş geçmişi, acı anılarımı unutuyor, yeni yaşamıma alışıyordum.

Anımsıyorum, bazı geceler uyanıyordum. Kalkıp parmaklarımın ucuna basa basa Küçük prensesin yanına gidiyor-

dum. Mışıl mışıl uyuyan Katya'yı gece lambamızın zayıf ışığı altında saatlerce seyrediyordum. Bazen yanına oturup üzerine eğiliyordum. Sıcacık soluğu yüzüme vuruyordu. Korkudan titreyerek usulca ellerini, omzunu, saçlarını –yorganın altından çıkmışsa– küçücük ayağını öpüyordum. Katya'nın gündün güne daha bir dalgın olduğu kaçmıyordu gözümünden, –gözümü ayırmıyordum ondan çünkü– değişmişti. Bazı günler evin içinde hiç sesi duyulmuyordu, bazı günlerse kıyamet kopuyordu... Çok sinirli, huysuz olmuştu. Hemen öfkeleniyordu. Bana karşı bile bazı sert davranışları olurdu. Bakıyorsunuz bir gün benden iğreniyormuş gibi yemekte yanımda oturmak istemiyor; bazen –belki de onsuz çok sıkılacağımı bildiğinden– çıkıp annesinin yanına gidiyor, akşama kadar orada oturuyordu. Bazen ise karşıma oturup saatlerce yüzüme bakıyordu. Öldürücü bakışından nasıl kurtulacağımı bilemiyordum, kızarıp bozariyordum. Öyleyken çıkamıyordum odadan. Bu arada Katya iki kez hastalanmıştı. Oysa eskiden hastalık nedir bilmezmiş. Sonunda bir sabah önemli bir değişiklik oldu: Küçük prensesin isteğiyle alt kata, hastalandığını duyunca dehşete düşen annesinin yanına aldılar onu. Şu da var: Prens hiç hoşlanmıyordu benden. Onun da gözünden kaçmayan Katya'daki değişikliğin somurtkanlığımın kızı üzerindeki etkisinden kaynaklandığını sanıyordu. Aslında çoktan ayırırdı bizi ama, kocasının buna kolay kolay razı olmayacağını bildiği için –prens her dediğini yapardı karısının, ama bazen Nuh der peygamber demezdi. O da bilirdi zamanını– bekliyordu.

Küçük prensesin yanımdan alınması çok sarsmıştı beni. Tam bir hafta kendime geledim. Katya'yı benden soğutan nedenleri bulmaya çalışıyordum. Büyük üzüntüm acı veriyordu bana. Kırılmış yüreğimde kendini savunma duygusu, nefret, başkaldırmaya başlamıştı. Tuhaf bir gurur uyanmıştı içimde. O gün Katya'yla beni gezmeye çıkarırlar-

ken merdivenlerde öylesine rahat, ciddi, başka türlü baktım ki yüzüne, o bile şaşırđı. Böyle anlarım gelip geçici oluyor-
du kuşkusuz. Sonra yine sızlamaya başlıyordu yüreğim. Es-
kisinden daha güçsüz, daha yüreksiz oluyordum. Sonunda
bir sabah yine yanıma döndü Küçük prenses. Bu çok şaşırt-
mıştı beni. Sevindirmişti de. Önce çılgın bir kahkahayla
Madam Léotard'ın boynuna atıldı, yine bizim yanımıza taşı-
nacağını söyledi, sonra başını hafifçe öne eğerek bana selam
verdi. O sabah ders yapılmaması için yalvardı Madam Lé-
otard'a. Bütün gün koştu durdu odalarda. Oynadı. Bu kadar
canlı ve sevinçli hiç görmemiştim onu. Ama akşama doğru
durgunlaştı. Yine anlaşılmaz bir hüznün gölgesi düştü gü-
zel yüzüne. Hava karardıktan sonra prenses kızına bakmak
için yukarı çıktığında, Katya'nın neşeli gözükmeye çalıştığı
kaçmadı gözümden. Annesi gidince ağlamaya başladı. Şa-
şırmıştım. Küçük prenses benim kendisine dikkatle baktı-
ğımı görünce dışarı çıktı. Sözün kısası, sınırları bozdu
Katya'nın. Prensес doktorlarla görüşüyor, Katya'yla ilgili en
önemsiz şeyleri bile öğrenmek için Madam Léotard'ı her
gün aşağı çağırıyordu. Kızının her hareketinin dikkatle iz-
lenmesini söylemişti. Gerçeğı yalnız ben sezmiştim. Yüre-
ğim umutla çarpmaya başlamıştı.

Anlayacağınız, küçük aşk öykümün sonu gelmek üzereydi.
Katya'nın yukarı taşınmasının üzerinden iki gün geç-
mişti. Sabahtan öğleye kadar o güzelim gözlerini ayırma-
mıştı benden... Birkaç kez göz göze geldik. Hep birbirimiz-
den utanıyormuşuz gibi kızardık, başımızı önümüze eğdik.
Sonunda gülümsedi küçük prenses ve köşesine çekildi. Saat
üçü vurunca gezmek için giydirmeye başlamışlardı bizi.
Birden yanıma geldi.

– Pabucunuzun bağcığı çözüldü Netoçka, dedi, durun
bağlayayım.

Katya'nın sonunda benimle konuşmasının verdiği heye-

candan yüzüm kıpkırmızı, pabucumun bağcığını bağlamak için öne eğildim. Katya sabırsız, gülümseyerek:

– Ben bağlayacağım! dedi.

Eğilip ayağımı tuttu, zorla kaldırıp dizine koydu, bağlamaya koyuldu. Soluk soluğaydım. Tatlı, tuhaf bir korku vardı içimde. Ne yapacağımı bilemiyordum. İşini bitirdikten sonra doğruldu, tepeden tırnağa şöyle bir süzdü beni.

– Yakanız da açık. –İncecik parmağıyla etime dokundu.– Durun kapayayım.

Ses çıkarmadım. Boyun atkımı çözüp kendisinininki gibi bağladı. Kurnaz kurnaz gülümsedi. Buğulu, simsiyah gözlerinin içi pırıl pırıldı.

– Hasta olursunuz sonra, dedi, öksürürsünüz.

Kendimde değildim. Bana da, Katya'ya da neler oluyordu anlayamıyordum. Neyse ki çabuk bitti gezimiz, yoksa tutamayacaktım kendimi, sarılıp sokağın ortasında öpecektim onu. Merdivenleri çıkarken yine de bir fırsatını buldum, usulca omzundan öptüm. Fark etti bunu, ürperdi, ama bir şey söylemedi. Akşam en güzel giysilerini giydirdiler ona, alt kata götürdüler. Prensesin konukları vardı. O akşam korkunç şeyler oldu.

Katya'ya sinir krizi geldi. Prenses korkudan bayıldı. Doktor çağırdılar. Ne söyleyeceğini bilemedi doktor. Herkes bunun, çocuklarda bu yaşta sık görülen basit bir bunalım olduğunu söylüyordu. Ama ben başka kanıdaydım. Ertesi sabah yanıma geldiğinde yine her zamanki gibi canlı, neşeliydi. Yanaklarından kan damlıyordu. Ama tuhaf bir aksilik, huysuzluk gelmişti üzerine.

Derste Madam Léotard'ın anlattıklarını hiç dinlemedi. Sonra birden yaşlı prensesin yanına gitmek esti aklına. Ondan hiç hoşlanmayan, yüzünü görmek istemeyen yaşlı kadın bu kez nedense yanına kabul etti onu. Bir saat kadar iyiydi araları. Katya yaptığı yaramazlıklar, gürültüler için

özür diledi yaşlı kadından. Ona rahat vermediği için kusununa bakmamasını söyledi. Yaşlı prenses ciddi bir tavırla, ağlayarak bağışladı onu. Gelgelelim, yaramaz bu kadarla kalmadı. O zamana kadar yapmadığı, ama yapmayı düşündüğü şeylerden söz etmeye başladı. Artık uslanmış, doğru yolu seçmiş, tövbekâr olmuş bir kız numarası yapıyordu. Sofu kadın sevinç içindeydi. Evde herkesin baş tacı ettiği, çıldırasıya sevdiği, her istediğini annesine bile yaptırabilen bu kızı dize getirmek az şey miydi!..

Afacan durmadan anlatıyordu. Yaşlı prensesin sırtına bir kartvizit yapıştırmak niyetinde olduğunu söyledi. Falstaff'ı o uyurken usulca karyolasının altına sokacağını, gözlüklerini kıracağını, bütün kitaplarını götürüp yerlerine annesinin Fransız romanlarından koyacağını, odasına çatapat atacığını, cebine bir deste oyun kâğıdı yerleştireceğini... Daha bir sürü şey sayıp döktü. Hepsi birbirinden kötü yaramazlıklardı. Yaşlı kadın öfkeden kızarıp bozarıyordu. Katya sonunda dayanamadı artık, kahkahayı basıp koşarak çıktı odadan. Yaşlı kadın hemen prensesi çağırttı. İş büyümüştü. Prensес ağlayarak tam iki saat yalvardı yakardı teyzesine. Katya'yı bağışlamasını, hasta olduğu için bu seferlik onu cezalandırmamasını söyledi. Önce dinlemek istemedi yaşlı prenses. Hemen yarın "bu evden" çıkıp gideceğini söylüyordu. Prensес ancak Katya'yı şimdi değil, ama iyileşince cezalandıracağına söz verince yumuşadı. Ama yine de iyice azarladı kızını. Alıp alt kata, annesinin yanına götürdüler Katya'yı.

Ne yaptı etti, yemekten sonra bir fırsatını bulup yine yukarı sıvıştı yaramaz. Aşağı inerken merdivende karşılaştım onunla. Merdiven başındaki kapıyı açarken Falstaff'ı çağırıyordu. Öç almaya hazırlandığını anladım. Durum şuydu:

Yaşlı prensesin can düşmanı Falstaff'tı. Hayvan hiç kimseye yaklaşmaz, kimseyi sevmezdi. Gururluydu. Herkesin

onu saymasını isterdi. Herkes biraz korkuyla karışık bir saygı beslerdi ona. Ama yaşlı prensesin gelmesiyle durum birden değişmişti: Bağırıp çağırır olmuşlardı ona. Üst kata çıkması yasaklanmıştı.

Önceleri pek öfkelenmişti onu bu durum. Merdiven başındaki, kapatılan kapıyı tam bir hafta tırmalamış durmuştu. Özgürlüğünün kısıtlanmasının nedenini anlamakta gecikmemişti hayvan. Bu yüzden de, gelişinin haftasında, pazar günü kiliseye giderken havlayarak saldırmıştı yaşlı prensese. Gururu incinen köpeğin elinden güç kurtarmışlardı yaşlı kadını. O günden sonra da Falstaff üst kata hiç çıkarılmaz olmuştu. Yaşlı prenses aşağıya ineceği zamanlar, alıp en uzak odalardan birine kapatıyorlardı onu. Uşaklara bu konuda gözlerini dört açmaları sıkı sıkı tembih edilmişti. Öyleyken, kindar hayvan yine de üst kata sızışma fırsatını iki kez bulmuştu. Merdiveni yıldırım gibi çıkmış, koşarak doğru yaşlı kadının odasının kapısına dayanmıştı. Tutulacak gibi değildi. Neyse ki yaşlı kadının odasının kapısı hep kapalı dururdu. Falstaff kapının önünde durmuş, koşarak gelen adamlar onu alt kata kovalayınca kadar öfkeli öfkeli hırlamaktan başka bir şey yapamamıştı. İstenmeyen konuk kapıda hırlarken yaşlı prenses de içeride, boğazını kesiyorlarmış gibi bağırıp çağırmıştı. Korkudan iki kez de hasta oldu. Birkaç kez ultimatom çekti prensese. Hatta bir keresinde boş bulunup “Bu evden ya o gider ya ben,” diyecek olmuştu. Ama prenses, Falstaff’ından ayrılmaya razı olmamıştı.

Çocuklarından sonra en çok Falstaff’ı severdi prenses. Nedeni de vardı bunun kuşkusuz. Beş altı yıl önce prens akşam gezisinden eve kucağında iğrenç, sıska –ama safkan buldog– bir köpek yavrusuyla dönmüştü. Ölümünden kurtarmıştı onu prens. Ama hayvan çok arsız olduğu için prensesin ısrarıyla arka avluda zincire vurulmuştu. Prens itiraz etmemişti buna. İki yıl sonra bir gün sayfiyedeiken Katya’nın

küçük kardeşi Saşa, Neva Irmağı'na düşmüştü. Prenses bir çığlıkla oğlunun peşinden suya atacak olmuştur kendini, ölümden güç kurtarmışlardı kadıncağızı. Öte yandan çocuğu da akıntı hızla götürüyordu. Ancak giysisi gözüküyordu suların arasında. Hemen bir kayık çözmüşlerdi. Ama çocuğun kurtarılabilmesine dair hiç kimsenin umudu yoktu. Birden kocaman bir buldog köpeği fırlamıştı kalabalığın arasından, suya atlamıştı. Akıntının sürüklediği çocuğun önünü kesmiş, ceketine dişleriyle yapışıp sahile çıkarmıştı. Prenses sarılıp öpmeye başlamıştı bu pis köpeği. Ama Falstaff –o zamanlar Friska diye tuhaf, kulağa hoş gelmeyen bir adı varmış– okşamaktan, gözyaşından pek hoşlanmazdı. Prensesin sevgi gösterisine, omzunu bütün gücüyle ısırarak karşılık vermişti. Prenses ömrü boyunca acı çekti bu yarıdan. Ama minnet duygusu sonsuzdu. Falstaff'ı evin içine aldılar, yıkayıp pakladılar, çok güzel bir tasma taktılar boynuna. Hayvan, prensesin odasındaki kocaman ayı postunun üzerine yerleşmişti. Prenses çok geçmeden öylesine ileri gitti ki, yine ısırılmayı göze alarak okşamaya başladı Falstaff'ı. Sevgili köpeğinin adının Friska olduğunu öğrenince dehşete kapıldı, hemen elden geldiğince eski, yeni bir ad aramaya koyuldular hayvana. Ama Hektor Serebus gibi adlar bayatlamıştı artık. Evin gözbebeği hayvana şöyle soylu bir ad bulmak istiyorlardı. Sonunda prens, Friska'nın oburluğunu unutturan bir ad buldu. Falstaff kibar bir İngiliz gibi davranıyordu. Ağırbaşlıydı. Kendisine sataşmayana saldırmıyordu. Ayı postunun yanından herkesin saygıyla geçmesini istiyordu yalnızca, o kadar. Arada bir, özgürlüğünü kısıtlayan üst kattaki can düşmanından öcünü alamadığını anımsayıp mahzunlaşıyordu. O zaman merdiven başına kadar çıkıyor, oradaki kapıyı –çoğunlukla– kapalı bulunca bir kenara çekiliyor, birisinin dalgınlıkla kapıyı açık unutmasını beklemeye koyuluyordu. Kindar hayvanın bazen üç gün

beklediği bile olurdu. Ama kapının açık bırakılmaması için evde herkese kesin emir verilmişti. Böylece, iki ay olmuştu, Falstaff üst kata ayak basamıyordu.

Küçük prenses merdiven başındaki kapıyı açarken köpeği yukarı çağırdı:

– Falstaff, Falstaff!

Hayvan kapının açılacağını sezmiş, sınırı aşmak için hazırlığını bile yapmıştı, ama küçük prensesin çağrısı onun için öylesine olmayacak bir şeydi ki, kulaklarına inanamıyordu. Tilki gibi kurnazdı Falstaff. Küçük kızın yaptığı yanlışlığın farkında olduğunu belli etmemek için pencerenin yanına gitti, kocaman pençelerini kenarına dayadı, karşıdaki yapıyı seyretmeye koyuldu... Kısacası, bir şeyin farkında değilmiş gibi davranıyordu. Oysa heyecandan küt küt çarpıyordu yüreği. Fırsat kolluyordu. Kapı ardına kadar açılmakla kalmamıştı... Geçmesi, gidip öcünü gönlünce alması için kızın onu çağırıldığını, hatta yalvardığını görünce ne kadar şaşırılmış, sevinmiştir kimbilir! Bir sevinç çığlığı attı. Sırıttı. Ok gibi fırladı yerinden. Havada iki kez döndükten sonra bir metre öteye düştü. Namludan çıkmış top mermisi gibi gidiyordu. Madam Léotard bir çığlık attı ama Falstaff yaşlı kadının kapısına çoktan varmış, ön pençelerini kapıya dayamıştı bile. Yine kapalıydı kapı. Bütün umutları boşa gitmiş gibi ağlamaya başladı hayvan. İçeriden korkunç bir çığlık duyuldu. Bir anda sürüyle düşman üşüşmüştü hayvanın başına. Falstaff, o öfkeli Falstaff, ağzına ustalıkla geçirilen ağızlık, dört ayağı bağlı, savaş alanından süklüm püklüm götürülüyordu.

Prensese haber verdiler.

Artık suçlunun gözünün yaşına bakmayacağını söyledi prenses. Ama kimdi suçlu? Hemen anlamıştı suçlunun kim olduğunu. Katya'ya bakıyordu... Anlaşılmayacak gibi değildi zaten: Kızcağız korkudan tir tir titriyordu. Yüzü bembeyaz olmuştu. Yaptığı işin sonu neye varabilirdi, zavallı an-

cak Şimdi anlamıştı. Hiç suçu olmayan hizmetçilerden de kuŐkulanabilirlerdi. Onun için doğruyu söylemeye hazırđı Katya. Prensese sertçe:

– Sen yaptın bunu, değil mi? diye sordu.

Katya'nın bembeyaz kesildiğini görünce ne çıktım, kararlı bir tavırla:

– Ben bıraktım Falstaff'ı yukarı... dedim.

Prensesein fkeli bakışını görünce yrekliliğim bir anda uçuğ gitmiŐtı.

– YanlıŐlıkla oldu... diye ekledim.

Prensese:

– Madam Lotard, dedi, cezasını verin.

Sonra çıkıp gitti. Katya'ya baktım. Şaşırmıştı. Kolları yana sarkmıŐ, yüzü bembeyaz, yere bakıyordu.

Prensesein çocukları için yalnızca bir ceza vardı. Boş bir odaya kapatılmak. Orada tek başına iki üç saat oturmak o kadar önemli değildi. Ne var ki çocuğa özgürlüğünden bir zaman için yoksun olduğunu söyleyerek onu odaya kapatıldı mı durum deđiŐir. Katya'yı da kardeŐini de çoğunlukla iki saatliğine kapatırlardı oraya. Suumun ağırlığını göz önünde tutarak bana dört saat ceza verdiler. Mutluluktan yüreğim sızlayarak girdim hcreme. Küçük prensesei düşünüyordum. Kazandığımdan kuşkum yoktu. Gelgelelim, dört saat yerine sabahın dördüne dek kaldım içeride. Anlatayım nasıl olduğunu.

Odaya kapatılıŐımdan iki saat sonra Madam Lotard'a Moskova'dan kızının geldiğini, hasta olduğunu, onu görmek istediğini haber vermişler. Beni unutup gitmiş. Bize bakan hizmetçi kız da beni oradan çıkardıklarını sanıyormuş. Katya'yı aşağı ađırmıŐlar. Gecenin on birine kadar bırakmamıŐlar yukarı. Yatak odamıza girip benim yatakta olmadığımı görünce pek Şaşırmış Katya. Hizmetçi kız giysisini çıkarmıŐ. Yatağına yatırmıŐ onu. Ama küçük prensese –kendince ne-

denleri olduğundan– bir şey sormamış kıza. Yatağına girip beni beklemeye koyulmuş. Dışarıda bir yerde olduğumu sanıyormuş. Her akşam kendim soyduğum için Nastya da unutmuş beni. Böylece sabaha kadar odada kaldım.

Gün ağarmak üzereyken bir gürültüyle uyandım; –yere uzanmış, uyumuştum– korkudan bir çığlık attım, odanın kapısına vuruyorlar, bağırişiyorlardı. Katya'nın sesini tanı-mıştım; –herkesinkini bastırıyordu– Madam Léotard'ın, çok korkmuş olduğu sesinden belli Nastya'nın, kâhya kadının sesleri geliyordu. Sonunda açtılar kapıyı. Madam Léotard ağlayarak boynuma sarıldı. Beni içeride unuttuğu için onu bağışlamamı istedi. Ben de ağlayarak onun boynuna sarıldım. Çok üşümüştüm. Kuru tahtanın üzerinde yatmaktan kemiklerim sızlıyordu. Bakışlarımla Katya'yı aradım. Çoktan koşarak yatak odamıza gitmiş, yatağına girmişti. Ben içeri girdiğimde uyuyor ya da uyuyor numarası yapıyordu. On birde yatağına yatınca beni beklerken uyuyakalmış, bir de saat dörtte uyanmış. Uyanınca ortalığı velveleye vermiş. Gece geç saatte dönen Madam Léotard'ı, dadıyı, hizmetçi kızları uyandırmış, beni kurtarmıştı.

Sabah herkes duymuştu serüvenimi. Prenses bile bana çok kötü davrandıklarını söyledi. Prense gelince, ilk kez o gün öfkeli gördüm onu. Saat onda yukarı çıktı. Çok sinirliydi. Madam Léotard'a çıkıştı:

– Ne yaptığının farkında mısınız siz? Zavallı bir çocuğa yaptığınız nedir? Barbarlıktır bu, düpedüz barbarlık! Hasta, zayıf bünyeli, hayale düşkün, ürkek yaratılışlı bir kızı bütün gece yalnız başına karanlık odada bırakıyorsunuz. Bu onu öldürmek demektir! Başından geçenleri bilmiyorsunuz sanki! Barbarlık, canavarlık bu yaptığınız, duyuyor musunuz! Hem ne biçim bir cezadır bu? Kim çıkardı bu cezayı?

Zavallı Madam Léotard ağlayarak her şeyi anlatmaya başladı. Kızı Moskova'dan geldiği için beni orada unuttuğunu,

kısa süreli olursa böyle bir cezanın çok yararlı bir terbiye yolu olduğunu, Jean-Jacques Rousseau'nun bile bu görüşü savunduğunu söyledi.

– Jean-Jacques Rousseau mu dediniz madam? Şunu bilin ki Jean-Jacques Rousseau bu konuda söz sahibi olamaz. Hakkı yoktur çocuk terbiyesinden söz etmeye. Öz çocuklarına sahip çıkmamış bir insandı o, madam! Kötü bir insandı Jean-Jacques Rousseau madam!

– Jean-Jacques Rousseau mu? Jean-Jacques Rousseau kötü insandır ha! Prens! Prens! Ne diyorsunuz siz?

Madam Léotard'ın yüzü kıpkırmızı olmuştu.

İyi yürekli, duygulu bir kadındı. Olur olmaz şeylerden de alınmazdı. Ama sevdiği kimselere dil uzatıldı mı, Corneille, Racine gibi yazarların klasik değerlerine gölge düşürüldü mü, Voltaire'e hakaret edildi mi, Jean-Jacques Rousseau için kötü insan denildi mi dayanamazdı. Ağlıyordu kadıncağız, heyecandan titriyordu.

– Ağzınızdan çıkanı kulağınız duyuyor mu sizin prens? dedi.

Prens fazla ileri gittiğini anlamakta gecikmedi, özür diledi yaşlı kadından. Sonra benim yanıma geldi. Şefkatle öptü alnımdan, istavroz çıkararak kutsadı beni. Bir şey söylemeden çıktı. Madam Léotard da duygulanmıştı.

– *Pauvre Prince!* * dedi.

Sonra ders masasına oturduk. Ama Küçük prenses ders süresince çok dalgındı. Öğle yemeğine inmeye hazırlanıyorduk ki yüzü kıpkırmızı, dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme; yanıma geldi, karşıma dikildi, omuzlarımdan tuttu, bir şeyden utanıyormuş gibi çabuk çabuk konuşarak:

– Nasıldı? dedi. Dün benim cezamı çekmeye razı oldun demek? Yemekten sonra salonda oynayalım mı, ister misin?

(*) Zavallı prens (Fransızca) – ç.n.

Birisinin geldiğini görünce birden uzaklaştı yanımdan.

Hava kararınca el ele tutuşup alt kata indik. Küçük prenses çok heyecanlıydı. Sık sık soluyordu. Bense hiç o derece mutlu, sevinçli hissetmemiştim kendimi.

– Top oynayalım mı? dedi, şurada dur sen!

Salonun bir köşesinde durdurdu beni, kendisi öteki köşeye gideceğine üç adım ötede yüzü bana dönük durdu. Gözlerimin içine baktı, kızardı. Yüzünü elleriyle kapayıp kanepenin üzerine attı kendini. Yanına koşmak için bir adım attım. Gideceğimi sandı.

– Gitme Netoçka, dedi, yanımda kal, şimdi geçer. Bir şeyim kalmaz.

Birden fırladı yerinden. Yüzü kıpkırmızı, ağlayarak boynuma atıldı. Yanakları ıslak ıslaktı. Dudakları kiraz gibi kızarmıştı. Saçları karmakarışık. Yüzümü gözümü, dudaklarımı, boynumu, ellerimi çılgın gibi öpüyordu. Sinir krizi gelmiş gibi hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Sarıldım boynuna. Uzun bir ayrılıktan sonra buluşmuş candan iki dost, iki sevgili gibi sarmaş dolaş olduk. Güm güm vuruyordu Katya'nın yüreği. Her vuruşunu duyuyordum.

Ama tam o anda yan odadan birisinin sesi geldi. Katya'yı annesinin yanına çağırıyorlardı.

– Ah Netoçka! Neyse! Sonra görüşürüz! dedi. Şimdi yukarı çık, bekle beni.

Son bir kez daha içtenlikle öptü yanağımdan. Koşarak gitti. Ben de odamıza koştum. Kendimi yüzükoyun kanepenin üzerine attım, sevinçten hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. Yeniden dünyaya gelmiş gibiydim: Yüreğim küt küt çarpıyordu. Gece nasıl bekledim, bilmiyorum. On birde yatırdılar beni. Küçük prenses on ikide döndü. Uzaktan gülmüsed bana. Ama bir şey söylemedi. Nastya giysilerini çıkarırken sanki inadına oyalanıyordu. Katya:

– Biraz çabuk ol Nastya! diye mırıldandı. Çabuk ol!

Nastya:

– Ne o Küçük prenses, dedi, merdiveni koşarak mı çıktınız? Kalbiniz öyle hızlı çarpıyor ki...

– Ah Nastya! Ne can sıkıcı şeysin! Çabuk ol biraz, hadi!

Küçük prenses öfkeyle yere vurdu ayağını. Nastya, çorabını çıkardıktan sonra öptü Küçük prensesin ayağını.

– Siz de çok tezcanlısınız Küçük prenses! dedi.

Her iş bitti, sonunda Katya yatağına girdi. Nastya çıktı odadan... Kız kapıyı kapatır kapatmaz Küçük prenses fırladı yatağından, yanıma koştu. Sevinçten az kaldı çılglık atıyordum. Kolumdan yakaladı, çekeleyerek:

– Benim yatağıma gel, diye fısıldadı, beraber yatalım!

Bir dakika sonra onun yatağındaydım. Birbirimize sıkı sıkı sarılmıştık. Küçük prenses durmadan öpüyordu beni. Sıkılgan:

– Geceleri beni nasıl öptüğünü unutmadım, dedi.

Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştım. Katya da ağlıyordu.

– Netoçka! Hanidir öyle seviyorum ki seni! Hanidir... Biliyor musun?

– Çoktan beri mi?

– Babama karşı beni savunduğun gün... Babam senden özür dilememi söylemişti ya... İşte o günden beri seviyorum seni Netoçka!

Yine öpmeye başladı yanaklarımdan:

– Ök-sü-züm benim! diye uzattı sözcüğü.

Hem gülüyor hem ağlıyordu.

– Ah Katya!

– Söyle, ne var! Ne istiyorsun canım?

– Niçin bunca zamandır.. Bunca...

Ben de getiremedim sözümün sonunu. Birbirimize sarıldık. Dakikalarca hiç konuşmadan öylece yattık. Küçük prenses birden:

– Dur, dedi, ne düşünüyordun benimle ilgili?

– Ah, öylesine çok şey ki! Gece gündüz hep seni düşünüyordum.

– Biliyorum, uykuda bile beni sayıklıyordun.

– Sahi mi?

– Kaç kez de ağladın.

– Gördün mü! Niçin öylesine serttin bana karşı?

– Aptallık ettim Netoçkacığım. O günler geçti artık. Hem kızılıyordum sana!

– Niçin?

– Aptaldım da ondan... Önce, benden daha iyi olduğun için... Babam seni daha çok sevdiği için... Ama babam çok iyidir Netoçka! Öyle değil mi?

Prensi anımsayınca yine ağlamaya başladım.

– Ah, evet.

Katya ciddi:

– Ne yaparsın, dedi, o da öyledir işte! Huyu da... Sonra, senden özür dilemek zorunda kalmam daha da kızdırdı beni. Az kaldı ağlayacaktım.

– Evet, gözlerin dolu dolu olmuştu... Güç tutuyordun kendini.

Katya eliyle ağzımı kapadı.

– Sus bakalım, dedi. Sen kendin ağlarsın en küçük şeye! Bak ne diyeceğim, seni sevmek istiyordum, ama nasıl oluyorduyorsa birden nefret ediveriyordum senden, hem de öyle nefret ediyordum ki!..

– Neden?

– Kızgındım sana. Ama nedenini bilmiyorum! Bensez yaşayamayacağını anlamıştım. Kendi kendime “Pise biraz eziyet edeyim de görsün gününü!” diyordum.

– Ah Katya!

Elimi öptü Katya.

– Canım! dedi. Sonra, konuşmak istemiyordum seninle, hiç konuşmak istemiyordum. Falstaff'ın sırtını okşamıştım,

anımsıyor musun?

– Elbette anımsıyorum! O ne cesaretti öyle!

Küçük prenses sözcükleri uzata uzata:

– Okşarken... dedi, kork-ma-sına korktum... Niçin onun yanına gittim, biliyor musun?

– Niçin?

– Sen bakıyordun bana. Baktığımı görünce... Ah! Her şeyi göze alıp gittim. Korkuttum mu seni?

– Hem de çok!

– Farkındaydım. Falstaff gidince ne sevinmişim! Tanrım, hayvan ayağa kalkınca korkudan az kaldı ölüyordum!

Küçük prenses sinirli sinirli güldü. Sonra birden kaldırdı başını, yüzüme dik dik bakmaya başladı. Uzun kirpiklerinde gözyaşı damlaları elmas gibi parılıyordu.

– Ne var sende böyle? dedi. Niçin bu kadar seviyorum seni? Yüzünde renk yok, saçların sarı, kendin aptalsın, sulugöz, gözlerin mavi... ök... öksüzüm benim!

Katya yine üzerime eğilip öpmeye başladı beni. Öptü, öptü... Birkaç damla gözyaşı düştü yüzüme. Çok duygulanmıştı.

– Öyle çok seviyordum seni, oysa sevmediğimi sanıyordum! “Belli etmeyeceğim onu sevdiğimi!” diyordum kendi kendime. Inat ediyordum. Niçin korkuyor, niçin utanıyordum senden acaba? Bak şimdi ne iyiyiz, ne mutluyuz!

Sevinçten deli gibiydim.

– Katya! dedim. Hastayım sanki! Kalbim öyle hızlı çarpıyor ki!

– Evet Netoçka! Bak ne diyeceğim sana... Şey, kim taktı sana bu adı?

– Annem.

– Anneni anlatacaksın bana, değil mi?

– Elbette anlatacağım, elbette!

– Kenarı dantelli iki mendilimi ne yaptın? Kurdelemi niçin çaldın? Ah seni gidi yaramaz, ah! Biliyorum hepsini.

Gülmeye başladım. Kulaklarıma kadar kızardım.

– Bazen şöyle düşünüyordum: “Dur hele biraz daha eziyet edeyim ona!” Bazense “Hiç sevmiyorum onu,” diyordum kendi kendime, “yüzünü bile görmek istemiyorum!” Oysa öylesine cana yakın, uysaldın ki! Benim aptal olduğumu düşüneneğinden öyle korkuyordum ki! Sen zekisin Netoçka, hem de çok zekisin! Kuşkum yok bundan!

Mahcup olmuşum.

– Bunu da nereden çıkardın Katya?

Katya kararlı, ciddi:

– Evet, çok zekisin, dedi, eminim bundan. Bir sabah kalktığımda öyle seviyordum ki seni, anlatamam! Bütün gece hep seni görmüştüm rüyamda. “Anneme söyleyeceğim, yanına alsın beni,” diye verdim kararımı. Sevmek istemiyordum seni! “Bir daha girmesin rüyama!” diyordum kendi kendime. Ama girdin! Ah, nasıl uyuyor numarası yapıyordum... Ah, ikimiz de ne yaramaz şeyleriz Netoçka!

– Peki ama niçin sevmek istemiyordun beni?

– Bilmem... Saçmaladım şimdi yani! Hep seviyordum seni! Sonra nefret etmeye de başladım senden. Bazen “Şöyle doyasıya bir öpsem onu,” diye, bazen de “gebertinceye kadar çimdiklesem her yanını!” diye düşünüyordum. Al bakalım, budalam benim!

Küçük prenses çimdikledi beni.

– Papucunu bağladığım günü anımsıyor musun?

– Anımsıyorum.

– Hoşuna gitmiş miydi? O anda çok sevimli görünmüştün gözüme. “Ne düşünürse düşünsün, papucunu bağlayacağım!” dedim kendi kendime. Doğrusu ben de hoşlanmadım değil yaptığımdan. Vallahi öpmek de istedim seni o anda... Ama öpmedim. Sonra öyle tuhafıma gitti ki bu! Gezerken kahtkahalarla gülmek geliyordu içimden. Sana bakamı-

yordum. Benim yerime zindana kapatılmayı istemen çok hoşuma gitmişti.

Boş odaya “zindan” diyorduk.

– Korktun mu?

– Hem de nasıl!

– Suçu üzerine almandan çok, benim yerime o uğursuz odaya kapatılmak istemen hoşuma gitti! “Ağlıyordur şimdi içeride,” diye düşünüyordum. “onu ne çok sevdiğimi bir bilse!.. Yarın öyle öpeceğim onu, öyle öpeceğim ki!” Gerçi ağlıyordum, ama acımıyordum sana, inan ki acımıyordum.

– Bense ağlamadım bile, mutluydum!

– Ağlamadın mı? Ah ne hınzırsın!

Bir kez daha öptü beni Küçük prenses.

– Katya, Katya! Ne güzelsin Katya!

– Sahi mi? Şimdi ne ceza verirsen ver bana! Ez beni, çimdikle! Ne olur çimdikle beni, hep çimdikle! Hadi!

– Yaramaz kız!

– Başka?

– Küçük budala...

– Başka?

– Başka... Öp beni.

Öpüştük, ağladık, kahkahalarla güldük. Öpüşmekten dudaklarımız şişti.

– Netoçka! Önce şunu söyleyeyim sana: Bundan böyle her gece benimle yatacaksın. Öpüşmeyi seviyor musun? Hep öpüşeceğiz. Sonra, böyle surat asmanı, üzgün durmanı da istemiyorum. Neye sıkılıyordu canın? Hepsini anlatacaksın bana, değil mi?

– Anlatacağım. Ama artık sıkılmıyor canım!

– Senin yanakların da benimkiler gibi al al olacak! Ah bir yarın olsa! Uykun geldi mi, Netoçka?

– Gelmedi.

– Öyleyse konuşalım.

İki saat daha konuştuk. Nelerden söz etmedik, nelerden! Küçük prenses önce, yapmayı düşündüğü şeyleri, annesiyle babasına karşı duygularını anlattı. Babasını evde herkesten, –neredeysen benden bile– çok sevdiğini o zaman öğrendim. Sonra Madam Léotard'ın çok iyi olduğu, bizi hiç de sıkmadığı görüşünde birleştik. Daha sonra, önümüzdeki günlerde ne yapacağımıza karar verdik. Yirmi yıl sonrasına kadar her şeyi düşündük. Katya şöyle bir yol bulmuştu: Bir gün o bana emredecekti, ben her dediğini yapacaktım, bir gün ben emredecektim, o yapacaktı. Her şeyde eşit olacaktık. Bizim mızıkçılık ederse önce yalancılıktan darılacak, sonra hemen barışacaktık. Sözün kısası, sınırsız bir mutluluk vardı önümüzde. Sonunda yorulduk konuşmaktan. Gözlerim kapanıyordu. Katya uykucuyum diye alay etti benimle, ama benden önce kendisi uyudu. Sabah birlikte uyandık. Hemen öpüştük, –çünkü birisi geliyordu– kapı açılmadan yatağıma girmeyi başardım.

Sevinçten birbirimizin gözünün içine baktık bütün gün. Herkesten kaçıyor, baş başa kalmak istiyorduk. Sonunda öykümü anlatmaya başladım ona. Çok duygulandırmıştı bu onu.

– Ne hainsin Netoçka! Niçin şimdiye kadar anlatmadın bunları bana? Öyle severdim seni, öyle severdim ki! Sokakta çocuklardan dayak yediğinde bir yerin acır mıydı?

– Acırdı. Onlardan çok korkardım!

– Pisler! Ben de gördüm bir gün, Netoçka. Sokakta bir çocuk bir çocuğu dövüyordu. Yarın gezmeye giderken Falstaff'ın kırbacını alacağım yanıma. Böyle birisini görürsem basacağım kırbacı!

O güzelim gözleri öfkeden parlıyordu.

Yanımıza birisi gelince korkuyla susuyorduk. Öpüşürken kimse görmesin istiyorduk bizi. O gün en azından yüz kez öpüştük. İki gün böyle geçti. Heyecandan kalbim duracak

diye korkuyordum. Çok mutluydum. Ama kısa sürdü mutluluğumuz.

Madam Léotard küçük prensesin her hareketini prensese bildirmekle görevlendirilmişti. Üç gün izledi bizi. Hayli bilgi topladı kuşkusuz. Sonunda prensese gitti, her şeyi –üç gündür bizde tuhaf bir haller olduğunu, birbirimizden bir an bile ayrılmadığımızı, ikide bir öpüştüğümüzü, ağladığımızı, çılgınlar gibi kahkahalarla güldüğümüzü, durmadan fiskos ettiğimizi– anlattı. Daha önce hiç böyle olmadığını, bu değişikliği neye yoracağını bilmediğini, küçük prensesin bir sinir krizi geçirdiğini sandığını, bizi ayırmalarının belki daha iyi olacağını ekledi. Prensese:

– Çoktandır farkındaydım zaten, dedi. Bu tuhaf huylu kızın başımıza dert açacağını biliyordum. Onunla, geçmişiyile ilgili korkunç şeyler anlatıyorlar! Katya'yı etkiliyor. Katya çok mu seviyor onu diyorsunuz?

– Delicesine.

Can sıkıntısından kıpkırmızı olmuştu prensesin yüzü. Kızını benden kıskanıyordu.

– Tuhaf şey, dedi. Eskiden birbirlerine karşı çok soğuklardı. Ne yalan söyleyeyim, hoşuma da gitmiyor değildi bu. Yaşı ne denli küçük olursa olsun, güvenim yok bu kıza. Anlıyor musunuz ne demek istediğimi? Terbiyesini, huyunu anne sütünden almıştır. Prens ne buldu bu kızda, aklım almıyor! Kaç kez söyledim yatılı okula verelim onu diye.

Madam Léotard beni savunacak oldu. Ama prenses bizi ayırmaya kararlıydı. Hemen aşağı çağırdılar Katya'yı, gelecek pazara dek –yani tam bir hafta– benimle görüşmeyeceğini söylediler.

Durumu akşam geç saatte öğrendim. Dehşete kapıldım. Katya'yı düşünüyordum. Benden ayrılmaya dayanamayacağını sanıyordum. O gece kederimden hastalandım. Ertesi sabah prens yanıma geldi. Kulağıma umudumu yitirmeme-

mi fısıldadı. Adamcağız bütün gücünü kullandı, ama prensesi kararından döndüremedi. Yavaş yavaş umutsuzluğa düştüm. Üzüntümden eriyip bitiyordum.

Üçüncü gün Katya'dan bir mektup getirdi Nastya. Kurşun kalemle kargacık burgacık bir el yazısıyla, şöyle yazmıştı:

“Seni çok seviyorum. Annemin odasında oturuyorum, hep senin yanına nasıl kaçabileceğimi düşünüyorum. Beni ne kadar sevdiğini yaz bana. Bu gece seni gördüm düşümdede. Doyasıya kucakladım, gözyaşı döktüm. Şeker yolluyorum sana. Hoşçakal.”

Yanıt olarak ben de buna benzer bazı şeyler yazdım. Katya'nın mektubu önümde, bütün gün ağladım. Madam Léotard avutmaya çalışıyordu beni. Oysa üzerime düşüldükçe daha çok üzülüyordum. Akşam öğrendim: Prense gitmiş, Katya'yla görüşmezsem yüzde yüz üçüncü kez hasta olacağımı, prensese durumu anlattığına pişman olduğunu söylemiş. Nastya'ya küçük prensesin nasıl olduğunu sordum. Katya'nın ağlamadığını, ama benzinin soluk olduğunu söyledi.

Ertesi sabah Nastya yanıma sokuldu.

– Prens çalışma odasına gidin, diye fısıldadı. Sağdaki merdivenden inin.

Bir umut ışığı aydınlattı içimi. Heyecandan soluk soluğa alt kata indim, prensin çalışma odasının kapısını açtım. Katya yoktu orada. Birden arkamdan birisi sarıldı bana, –Katya'ydı bu– sevgiyle öpmeye başladı yanaklarımdan. Gözyaşları, kahkahalar... Katya birden sıyrıldı kollarımın arasından, yavaşça babasının yanına gitti, sincap gibi omzuna sıçradı, ama duramadı orada, kanepeye atladı, prens de düştü kanepenin üzerine. Küçük prenses sevincinden ağlıyordu.

– Ne iyisin baba! Ne iyisin!

– Yaramaz çocuklar sizi! Ne oldu size? Nedir bu karşılıklı sevgi böyle?

– Sus baba, bizim işimize aklın ermez senin.

Yine birbirimize sarıldık.

Daha yakından baktım yüzüne. Üç günde hayli zayıflamıştı. Yanaklarındaki o pembelik gitmişti. Üzüntümden ağlamaya başladım.

Biraz sonra Nastya tıklattı kapıyı. Katya'yı arıyorlar anlamına geliyordu bu. Katya'nın yüzü bembeyaz oldu. Prens:

– Yeter artık çocuklar, dedi. Burada her gün görüştüreceğim sizi. Hadi vedalaşın! Tanrı yardımcınız olsun!

Halimiz duygulandırmıştı onu. Ama söylediği gibi olmadı. Akşamüzeri Moskova'dan küçük Saşa'nın birden hastalandığı, ölüm döşeginde olduğu haberi geldi. Prenses sabah hemen yola çıkmak üzere hazırlığa girişti. Bu öylesine ani olmuştu ki, Katya'yla vedalaşincaya dek olanlardan habersizdim. Vedalaşmamıza kocasının ısrarına karşın zor razı olmuştu prenses. Küçük prenses perişan bir durumdaydı. Çılgın gibi koştum aşağı, kollarının arasına attım kendimi. Araba kapıda hazır bekliyordu. Katya yüzüme bakarak bir çığlık attı. Baygın, yere yığıldı. Yüzünü gözünü öpmeye başladım. Prenses ayıltmaya çalışıyordu onu. Sonunda geldi kendine. Yine boynuma sarıldı.

Birden tuhaf tuhaf gülümsedi.

– Hoşçakal Netoçka! dedi. Bana bakma sen! Bazen böyle olurum. Hasta değilim, bir ay sonra buradayım. Gelince bir daha hiç ayrılmayacağız.

Prenses durgun:

– Yeter artık, dedi, hadi gidiyoruz!

Ama küçük prenses bir kez daha döndü bana. Var gücüyle sarıldı bana. O arada fısıldadı kulağıma:

– Hayatım benim! Canım! Hoşçakal!

Son bir kez daha öpüştük. Gitti. küçük prenses uzun, çok uzun bir zaman ortadan kayboldu. Bir daha ancak sekiz yıl sonra görüştük!

Çocukluğumun bu devresini, Katya'yla ilk ilişkilerimi bilerek böylesine ayrıntılarıyla anlattım. Kaderlerimiz birbirine bağlıydı. Onun öyküsü benim öykümdür. Karşılaşmamız ikimizin de alınında yazılıydı sanki. Çocukluk anılarımı yeni baştan yaşamak hazzından yoksun edemedim kendimi hem... Şimdi daha hızlı geçeceğim olayları. Katya'nın Moskova'ya gidişiyile, bir durgunluk, bir boşluk çökmüştü yaşamıma. Bir daha ancak on altı yaşında uyanabildim.

Ama önce, onlar Moskova'ya gittikten sonra başımdan geçenlerden kısaca söz edeceğim.

Madam Léotard'la kalmıştık.

İki hafta sonra, prens ailesinin Petersburg'a dönüşünün belli olmayan bir tarihe ertelendiği haberi geldi. Madam Léotard, ailesiyle ilgili nedenler yüzünden, Moskova'ya gidemeyeceği gibi prensten ayrılmak zorunda kaldı. Ama tümüyle bırakmadı aileyi. prensesin büyük kızı Aleksandra Mihaylovna'nın evine taşındı.

Buraya kadar hiç söz etmedim Aleksandra Mihaylovna'dan. Zaten topu topu bir kez görmüştüm onu. prensesin ilk kocasından kızıydı. Tanınmış bir aileden değildi prenses. İlk kocası tüccarmış. İkinci kez evlendiğinde kızı Aleksandra Mihaylovna'yı ne yapacağını şaşırmış. Ona parlak bir kısmet çıkacağına dair umudu yokmuş. Drahoması orta halliymiş çünkü. Sonunda dört yıl önce, varlıklı, rütbesi oldukça yüksek biriyle evlendirmişler onu. Aleksandra Mihaylovna bambaşka bir çevrede bulmuştu kendini. Prensес yılda iki kez gidiyordu evine. Üvey babası prensle Katya'da her hafta ziyaret ediyorlardı onu. Ama son zamanlarda prenses Katya'nın ablasına gitmesine izin vermiyordu. Prens gizli gizli alıp götürüyordu onu. Katya çok seviyordu ablasını. Yaradılışları taban tabana zıttı. Aleksandra Mihay-

lovna yirmi iki yaşında, uysal, kendi halinde, duygulu bir kadındı. Herkesten sakladığı bir hüznün, bir yürek sızısı güzel yüzünü gölgeliyordu sanki. Çocuğa matem giysisi gitmediği gibi, onun meleklerinkini andıran güzel yüzüne de hüznün gitmiyordu. Elinde olmadan bir yakınlık duyuyordu ona insan. Soluk benizliydi. Zayıf, vereme yatkın bir bünyesi olduğunu söylüyorlardı. Bir rahibe gibi kapalı yaşıyordu. Ne evinde toplantılar düzenler ne de bir toplantıya giderdi. Hiç unutmam, Madam Léotard'ı görmeye geldiğinde yanıma yaklaştı, derin bir şefkatle öptü yanağımdan. Oldukça yaşlı, zayıftan bir adam vardı yanında. Bana bakıp bakıp ağlamaklı oldu adam. Kemancı B.'ydi bu. Aleksandra Mihaylovna kucakladı beni. Onun evine taşınıp kızı olmak isteyip istemediğimi sordu. Başımı kaldırıp yüzüne bakınca tanıdım onu. Katya'mın ablası olduğunu o zaman anladım. Boynuna sarıldım. Bütün göğsümü sızlatan bir acı saplandı yüreğime... Birisi "ök-sü-züm!" dedi sanki yine. Aleksandra Mihaylovna çıkarıp, prensin ona yazdığı bir mektubu gösterdi. Mektubun birkaç satırı da banaydı. Hıçkırığa hıçkırığa okudum bu satırları. Prens uzun, mutlu bir ömür diliyordu bana, öteki kızını da sevmemi istiyordu. Katya da birkaç satır yazmıştı. Artık annesinden ayrılamayacağını söylüyordu.

Aynı gün akşamüzeri, bütün varlığımla sevdiğim, benimsemiğim her şeyi kalbimden ikinci kez çıkartıp atarak başka bir ailenin yanına, başka bir eve, başka insanların arasına gittim. Bitiktim, içim sızlıyordu... Burada yeni öyküm başlıyor..

VI

Yeni yaşamım, dünyadan elini eteğini çekmiş insanların arasındaymışım gibi durgun, sessiz geçiyordu... Sekiz dokuz yıl kaldım bu evde. Birkaç olayın dışında, akşam yemeği verdiklerini ya da akrabalarının, eş dostlarının akşamları konuk geldiğini hiç anımsamıyorum. Çok seyrek gelen üç dört kişiyi, aile dostu kemancı B.'yi, iş için Aleksandra Mihaylovna'nın kocasını görmeye gelenleri saymazsak, hemen hiç kimse çalmıyordu kapımızı. Aleksandra Mihaylovna'nın kocası sürekli meşguldü. İşlerinden, görevinden ara sıra ayırdığı boş zamanlarını, ailesiyle sosyete toplantıları arasında eşit pay ediyordu. Önemli kişilerle ilişkisini sürdürmek için arada bir gözükme zorundaydı salonlarda. Sınırsız bir yükselme hırsı olduğunu söylüyorlardı. Ne var ki, çalışkan, ağırbaşlı bir insan olarak tanındığı, önemli bir devlet görevinde bulunduğu, mutlulukla başarı ayağına kendiliklerinden geldiği için toplumda sayılıyor, seviliyordu. Herkes yakın ilgi gösteriyordu ona sanki. Karısının da hoşuna gidiyordu bu. Ama, kabuğuna çekilip insanlardan uzak yaşamayı seviyordu...

Bütün varlığıyla bağlanmıştı bana. Öz çocuğu gibi sevmiştir beni. Ben de gözyaşlarım henüz kurumamış, içimde Katya'dan ayrılmanın verdiği acı, bana anne şefkatiyle açılan bu kucağa atmıştım kendimi. Hiç sönmeyecek bir sevgi doldurmuştu yüreğimi. Hem annelik, hem ablalık, hem arkadaşlık ediyordu bana. Her şeyim, yol göstericim olmuştu. Çok geçmeden içgüdümlü, öngörülebilir, onun öyle görüldüğü gibi mutlu olmadığını anlamakta gecikmemiştim. İlk bakışta huzur dolu, rahat bir yaşayışı vardı. Sık sık uysal bir gülümseme aydınlatırdı yüzünü. Ama mutlu değildi. İçim sızlayarak hissediyordum bunu, hissettikçe de daha çok bağlanıyordum ona.

Ürkek, çekingen yaratılışıydı. Yüzünün içtenlik, huzur dolu çizgilerini görünce bir endişenin onun o temiz yüreğini dalgalandırabileceğini düşünemezdi insan. Dünyada sevmeyen bir insan olamazdı. Acıma duygusu çok güçlüydü. Nefreti bile bastırıyordu ruhunda... Yine de az dostu vardı, insanlardan kaçırıyordu... Doğuştan duyguluydu, ama korkardı sanki duygulanmaktan. Hayale bile olsa kapılmasın diye başıboş bırakmamaya çalışır gibiydi yüreğini. Bazen neşeliyken birden gözlerinin nemlendiğini görürdüm. Ona acı veren, vicdan azabı veren bir olayı anımsamış gibi durgunlaşırdı. Bir şey mutluluğunu engellemek için düşmanca kolluyordu onu sanki. Ne denli mutlu, neşeli olursa, hüznü o denli yaklaşıyor sanırdınız. Sekiz yıl kaldım yanında. Huzur içinde geçirdiği bir ay anımsıyorum. Kocasının onu çok sevdiğini biliyordum. O da kocasını seviyordu. Ama aralarında açıklığa kavuşturulmamış bir şey vardı sanki. Aleksandra Mihaylovna'nın yaşamında bir sır vardı ya da bana öyle geliyordu.

Kocasını ilk görüşümde soğuk bir etki bırakmıştı üzerimde. Aradan geçen yıllarda silip atamadım bu etkiyi. Uzun boylu, zayıf bir adamdı. Yeşil camlı kocaman gözlüğünü,

bakışlarını gizlemek için bilerek takıyordu sanki. Soğuk yaradılışıydı. Karısıyla bile baş başa kaldığında konuşacak bir şey bulamazdı. İnsanlar sıkıyordu onu galiba. Benimle hiç ilgilenmiyordu. Bense, bazı akşamlar Aleksandra Mihaylovna'nın odasında çay içmek için üçümüz bir araya geldiğimizde onun varlığından rahatsız oluyordum. Aleksandra Mihaylovna'yı gizlice süzüyordum. Her sözünü ölçüp biçerek konuştuğu, hareketlerini sürekli kontrol ettiği kaçmıyordu gözümden. Kocasının sıkıldığını, durgunlaştığını ya da imalı konuştuğunu fark edince kızarıp bozarıyordu. Kocasının yanında huzursuz olduğunun, bununla birlikte onsuz da yaşayamayacağını farkındaydım. Kocasının ağzından çıkan her sözcüğe, yaptığı her harekete gösterdiği aşırı ilgi şaşırtıyordu beni. Sanki bir suçunu bağışlatmak istiyordu da, bunu başaramayacağını anlayınca üzülüyordu. Gözünün içine bakıyordu: Hafif bir gülümsemesi, ağzından çıkan küçücük bir iltifat bile mutlu olmasına yetiyordu. Henüz ürkek, umutsuz bir aşkın başlangıcındaydı sanki. Kocası ağır hastaymış gibi titrerdi üzerine. Öteki, çayını bitirdikten sonra Aleksandra Mihaylovna'nın yüzüne tuhaf bir can sıkıntısıyla bakarak –bu bakışın genç kadını çok üzdüğü belliydi– elini sıkar, odasına çekilirdi. O gidince değişirdi Aleksandra Mihaylovna. Konuşması, hareketleri daha bir neşeli, rahat oluverirdi. Ama kocasıyla her görüşmesinden sonra tuhaf bir hüznü uzun süre atamazdı üzerinden. Kocasının sözlerini bir bir düşünür, ölçüp biçerdi. Sık sık bana döner, doğru mu duyduğunu, Pyotr Aleksandroviç'in öyle mi söylediğini sorardı... Kocasının sözlerinde yeni bir anlam arardı sanki. Ancak bir saat sonra, kocasının ondan hoşnut olduğunu, boşu boşuna öyle telaşlandığını kesinlikle anlayınca rahatlardı. O zaman birden neşelenir, gülmeye başlardı. Öperdi beni. Birşeyler anlatır ya da piyanonun başına oturup iki üç saat çalardı. Ama bu mutlu anlarında da

bazen birden ağlamaya başladığı olurdu. Benim ona endişeyle, korkuyla baktığımı görünce, –konuşmalarımızı birisinin duymasından korkuyormuş gibi– sesini alçaltır, önemli bir şeyin olmadığına, içinden geldiği için ağladığına inandırmaya çalışırdı beni. 'Kocasını yanında olmadığı zamanlar da birden telaşa kapıldığı olurdu. Hizmetçi kızları, kocasının ne yaptığını, arabayı niçin hazırlattığını, nereye gideceğini, hasta mı, neşeli mi olduğunu –ve daha bir sürü şeyi– öğrenmesini isterdi. Kocasına işlerinin nasıl gittiğini sormaya cesareti yoktu sanki. Kocasını ona bir öğütte bulunduğu ya da bir şey yapmasını söylediği zamanlar, kölesiymiş gibi, uslu uslu, büyük bir saygıyla dinlerdi onu. Bir şeyini, okuduğu kitabı, el işini kocasını övsün isterdi. O zaman hemen heyecanlanır, mutlu olurdu. Hele Pyotr Aleksandroviç farkında olmadan çocuklarını okşasa (çok seyrek okşardı çocuklarını) kadıncağız sevincinden göklere uçardı. Mutluluktan gözlerinin içi parlardı. Böyle anlarda kocasının yanında aşırı sevince bile kaptırdığı olurdu kendini. Kimi zaman öylesine ileri giderdi ki, –kuşkusuz yine çekingen, titrek bir sesle– kocasına ya yeni aldığı notaları dinlemek isteyip istemediğini sorar, ya onun bir kitap üzerine düşüncelerini öğrenmek ister ya da o gün okuduğu bir kitabın hoşuna giden birkaç sayfasını okumaya başlardı. Kocasını bazen her dediğini yapardı. Hatta hoşgörüsüyle –saflığının kötü etkilerle bozulmaması için her türlü kapisine boyun eğilen şımartılmış bir çocuğa gösterilen hoşgörüsüyle– gülümserdi karısına. Ama nedendir bilmiyorum, bu gülümseme, bu kibirli hoşgörü, aralarındaki bu eşitsizlik ruhumu sarsıyordu. Susuyordum, tutuyordum kendimi. Çocuksu, ama anlamlı bir merakla izliyordum onları. Bazen Pyotr Aleksandroviç birden şöyle bir doğruluyordu. Unutmak, belleğinden silip atmak istediği korkunç bir şeyi anımsıyordu sanki. Yüzündeki gülümseme ansızın kayboluyordu.

Heyecanlanan karısına acıyarak bakıyordu. Yüreğimi hoplatıyordu bu bakış. İnsana acı veren bir bakıştı... Bir anda kayboluyordu Aleksandra Mihaylovna'nın yüzündeki sevinç. Okuyorsa okumayı, çalışırsa çalışmayı kesiyordu. Yüzü bembeyaz oluyordu. Ama tutuyordu kendini, susuyordu. Kimi zaman çok uzun süre sıkıcı, kederli bir sessizlik başlardı aralarında. Sonunda koca bozardı bu sessizliği. Üzüntüsünü, heyecanını bastırmak için kendini zorluyormuş gibi yavaşça doğrulurdu yerinden, odanın içinde dalgın dalgın birkaç kez bir aşağı bir yukarı gidip geldikten sonra karısının elini tutardı. Derin bir göğüs geçirdikten sonra karısını avutmak için birşeyler söyler, çıkardı. Aleksandra Mihaylovna ise arkasından ya ağlamaya başlar ya da derin bir umutsuzluğa kapılırdı. Pyotr Aleksandroviç akşamları ayrılırken çoğunlukla bir çocuk gibi kutsardı karısını. Aleksandra Mihaylovna sevinç gözyaşlarıyla, minnetlilikle karşılardı kocasının bu davranışını. Ama sekiz yıl içinde birkaç akşamı hiç unutamam. Aleksandra Mihaylovna'nın birdenbire çok değiştiği akşamlardı bunlar. Her zamanki uysallığı, kocasına karşı sınırsız saygısı, sevgisi sanki kaybolur, öfkeye, nefrete benzer bir şey alırdı yerini. Kopmak üzere olan fırtınanın yaklaşmakta olduğu bazen bir saat öncesinden sezilirdi. Pyotr Aleksandroviç her zamankinden daha sert, asık yüzlü olurdu. Konuşmazdı. Zavallı kadının yaralı, hasta yüreği dayanamazdı sanki sonunda. Heyecandan kesik kesik konuşarak üstü kapalı, acı imalarla dolu bir sürü şey söylerdi. Kederinden hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlardı. Sinir krizi gelmiş gibi bir öfke parlaması, yakınma, umutsuzluk izlerdi bunu. Böyle akşamlar karısının sözlerini Pyotr Aleksandroviç'in nasıl bir sabırla dinlediğini, onu nasıl avutmaya çalıştığını, elini öptüğünü, hatta ağlamaya başladığını unutamam. O zaman Aleksandra Mihaylovna birden kendine gelirdi sanki. Vicdanının sesini dinler, suç-

nu kabul ederdi. Kocasının gözyaşları dokunurdu ona. Derin bir umutsuzluk içinde, hıçkırarak ayaklarına kapanır, ondan özür dilerdi. Pyotr Aleksandroviç de hemen bağışlardı karısını. Ama berikinin vicdan azabı kolay kolay dinmezdi. Onu bağışlaması için uzun süre yalvarır dururdu kocasına. Bu olaydan sonra birkaç ay daha bir ezik, ürkek olurdu. Onun bu parlamalarından bir şey anlamıyordum. Böyle akşamlar odama yolluyordu beni. Ama hallerinden fırtınanın kopmak üzere olduğunu seziyordum. Uzaktan inceliyor, anlamaya çalışıyordum durumu. Ta baştan içime bir kuşku düşmüştü. Karı koca arasında bir sır olduğuna, Aleksandra Mihaylovna'nın ansızın parlamalarının basit bir sinir krizi olmadığına inanıyordum. Kocasının hep asık yüzlü durması, hastalıklı karısına böylesine tuhaf davranması, kadınınsa kocasından korkması, ona açığa vurmaktan bile çekindiği uysal bir sevgi beslemesi, insanlardan uzak, yapayalnız yaşaması, kocasının yanında yüzünü kaplayan o ölüm beyazlığı... Boşuna değildi bütün bunlar.

Karı koca arasında böyle olaylar pek seyrek geçtiği için, yaşayışımız tekdüze sürüp gittiği, sonra ben de çok çabuk büyüdüğüm için, içimde beni böyle gözlemler yapmaktan uzaklaştıran –bilinçdışı da olsa– yeni yeni birçok duygu filizlendiği için bu hayata, çevremdeki insanlara yavaş yavaş alıştım sonunda. Aleksandra Mihaylovna'ya bakarken düşüncelere dalıp gitmemek elimde değildi kuşkusuz. Ama kesin bir karar veremiyordum henüz. Çok seviyordum onu. Kederine saygım vardı. Bu yüzden ürkek kalbini merakımla kırmak istemiyordum. Anlıyordu benim bu duygumu. Ona olan bağlılığım için birkaç kez minnettarlığını bildirmek istedi bana! Benim telaşımı görünce ya gözyaşları arasından gülümseyerek –şakayla– çok sulugöz olduğunu söyler ya da birden, mutluluğunun sınırsızlığından, herkesin ona çok iyi davrandığından söz etmeye başlardı. “Tanıdığım her in-

sanın beni böylesine sevmesi acı veriyor bana,” derdi. “Pyotr Aleksandroviç de hep beni düşünür, benim için üzülür. Oysa öyle mutluyum, öyle mutluyum ki anlatamam!..” Böyle söyleyerek derin bir içtenlikle kucaklardı beni. Yüzü öyle büyük bir sevgiyle aydınlanırdı ki, bir acıma duygusu sızlatırdı yüreğimi...

Yüz çizgileri hiç silinmeyecektir belleğimden. Çok düzgündüler. Öte yandan zayıflığı, teninin solukluğu sanki daha soylu bir güzellik veriyordu bu çizgilere. Düz olarak aşağı taradığı siyah, gür saçları yanaklarına sert gölgeler düşürürdü. İri, çocuksu, mavi gözlerinin içten bakışı şaşırtırdı karşısındakini. Kâh her duygusundan, yüreğinin her atışından duyduğu saf korku, kâh bir an süren bir sevinç parıltısı görülürdü bu bakışında. Hele bazen, insanın yüreğine işleyen bakışında öylesine bir içtenlik, öylesine soylu bir uysallık olurdu ki, gökyüzü gibi masmavi gözleri öyle bir sevgiyle, tatlı bakarlardı ki insana içiniz bir hoş olurdu, severdiniz onu. Bu gök mavisi gözlere bakmaya doyamazdı insan. Bakarken durgunlaşır, içine tatlı bir huzur dolardı. Heyecanlanıp da yüzü kızardığı, göğsü inip kalkmaya başladığı zamanlar –sık sık olurdu bu– gözlerinde şimşekler çakardı. Durgun ruhu birden dalgalanırdı. Kendini kaybederdi sanki, uygulanırdı. Bu birden heyecanlanışında; durgun, ürkek ruhsal durumdan birden yüce, duygulu bir coşkunluğa kapılışında öyle bir içtenlik, öyle çocuksu bir çabukluk, cana yakın bir inanç vardı ki, o soylu coşkunluğu yapıtında verebilmek için bir ressam hayatının yarısını bağışlardı.

Daha ilk günden sevmişti beni Aleksandra Mihaylovna. Beni yanına aldığında tek çocuğu vardı. Henüz bir yıllık anneydi. Ben de kızı olmuşum zaten. Kendi çocuklarından ayırmıyordu beni. Ne büyük bir hevesle sarılmıştı öğrenimime! Büyük bir heyecan içindeydi. Madam Léotard onun bu heyecanını görünce elinde olmadan gülümsüyordu. As-

linda her Şeye bir anda baŐlamıŐ, birbirimizi anlamaya fırsat bulamamıŐtık. ÖrneĐin, kendi ders vermeye başladı bana. Ama öylesine çok Şeyi birden öğretmek istiyordu ki, aklıma bir Şey girmiyordu. Boşuna heyecanlanıyor, kendini paralıyordu. Önce üzdü onu bu. İyi bir öğretmen olamaması umutsuzluğa düŐmesine neden oldu. Ama sonra gülümse-di, yeniden başladık. Madam Léotard'ın öğretme biçimini kabul etmiyordu. Tartışmaya girdiler. Tatlı bir tartıŐmaydı bu. Konuşurken gülüyorlardı. Yeni öğretmenim kesin bir dille öğretimde belirli bir yolun olamayacağını, içgüdümlü-le en iyi yolu bulacağımızı söylüyordu. Kafamı bir sürü ku-ru bilgiyle doldurmanın gereksiz olduğu, baŐarının ancak içgüdümlü, ruhumdaki iyi yanları harekete geçirmekle saÇ- lanacağı inancındaydı.. Haklıydı da. BaŐarıya ulaŐtı çünkü. ÖĞretmen-öğrenci ayrılığını ta baştan kaldırmıŐtı aramız- dan. İki arkadaş gibi ders çalıŐıyorduk. Hatta kimi zaman benim bir Şey öğrettiğim oluyordu ona –kuşkusuz, Alek- sandra Mihaylovna'nın kurnazlık yaptığının farkına varma- dan– sık sık tartışmaya tutuŐuyorduk. Gerçeği anladığıım gibi göstermek için heyecanlanıyordum... Aleksandra Mi- haylovna hiç sezdirmeden eğitiyordu beni. Bir anlaŐmaya vardıktan sonra Aleksandra Mihaylovna'nın beni avladığını birden fark ediyor, bana birşeyler öğretmek için saatlerini verdiğini, didindiğini görüp boynuna atılıyor, sarılıyordum ona. Bu denli duygulu olmam Şaşırtıyordu onu. Her Şeyi benden dinlemek isteğiyle başımdan geçenleri sormaya baş- lıyordu. Anlattıklarımı dinleyince bana karşı daha bir kibar, ciddi oluyordu... Çünkü mutsuz çocukluğum acıma duygu- su yanında saygıya benzer bir duygu uyandırıyor onda. Sonra çoğunlukla konuşmaya dalıyorduk. Aleksandra Mi- haylovna geçmiŐim üzerine yorumlarda bulunuyordu. Öyle ki, yeni baştan yaşıyordum her Şeyi. Madam Léotard bu ko- nuŐmalarımızı çoğunlukla aşırı ciddi buluyor, ağladığımı

görünce yersiz bir konuşma yaptığımızı söylüyordu. Bense hiç öyle düşünmüyordum. Çünkü bu derslerden sonra, başımdan kötü bir olay geçmemiş gibi bir rahatlık, huzur doluyordu içime. Hem, beni kendisini her gün biraz daha çok sevmeye zorladığı için fazlasıyla minnettardım Aleksandra Mihaylovna'ya. Ruhumu pek erken allak bullak eden şeylerin böylece yavaş yavaş durulduğunu, çocuk yüreğimin ne-ler çektiğini, ne haksızlıklara katlandığını bilmiyordu Madam Léotard.

Sabahları çocuğunun odasına giderdik Anna Mihaylovna'yla birlikte. Bebeği uyandırırđık, giydirirdik, altını temizlerdik, karnını doyururduk. Sonra onunla oynamaya, ona konuşmayı öğretmeye başlardık. Sonra bırakırdık çocuğu, derse otururduk. Bir sürü şey okurduk. Belirli bir konu üzerinde durduğumuz yoktu. Okumayı yarıda kesip konuşmaya dalar ya da piyano çalmaya başlardık. Saatler göz açıp kapayıncaya kadar geçiyordu. Akşamları genelde Aleksandra Mihaylovna'nın arkadaşı B. gelirdi. Madam Léotard da katılırdı aramıza. Hemen sanat, yaşam (Aleksandra Mihaylovna'yla benim yalnız anlatılanlardan bildiğimiz yaşam) üzerine heyecanlı bir tartışmaya girerlerdi. Olaylardan, insanın ülkülerinden, geçmişle gelecekte söz ederlerken gece yarısı olurdu. Büyük bir dikkatle dinlerdim konuşmalarını. Onlarla birlikte güler, heyecanlanır, yine onlarla birlikte duygulanırdım. Çocukluğumla, babalığımla ilgili birçok şeyi bu konuşmalardan öğrendim. Bir yandan da büyüyordum kuşkusuz. Birkaç öğretmen tutmuşlardı bana. Ama doğrusunu söyleyeyim, Aleksandra Mihaylovna olmasaydı hiçbir şey öğrenemezdim. Sözelimi, coğrafya öğretmenimle haritada kentleri, nehirleri aramaktan başka bir şey yapmıyorduk. Oysa Aleksandra Mihaylovna'yla öyle gezilere çıkıyor, öyle ülkeler dolaşılıyor, öylesine ilginç şeyler görüyorduk ki!.. Bir solukta okuyup bitirmiştik kitaplıktaki gezi

kitaplarını. Yeni kitaplar aldirmek zorunda kalmıştık. Kısa bir zaman sonra bazı şeyleri coğrafya oğretmenime ben gösterebilecek duruma gelmiştim. Ama doğrusunu söylemek gerekirse, hangi kentten hangi boylamın geçtiğini, hangi kentte ne kadar insan yaşadığını benden iyi biliyordu. Hele kentlerin nüfuslarını binler ya da yüzler değil, onlar hanesine dek biliyordu. Tarih oğretmenime de creti tıkr tıkr ödeniyordu. Ama o gittikten sonra tarih dersine Aleksandra Mihaylovna'yla birlikte kendimize göre çalışıyorduk. Kitabın başına oturup bazen gece geç saatlere dek okuyorduk. Daha doğrusu Aleksandra Mihaylovna okuyordu, ben dinliyordum. Bana okunmaması gereken yerleri atlıyordu çünkü. Onu dinlerken çok heyecanlanıyordum. Anlatılan olayların kahramanları bizlermişiz gibi coşuyorduk. Satırlardan çok, satırlar arasında yazılı olanlar çekiyordu bizi. Aleksandra Mihaylovna okuduğumuz şeyleri, olaylara tanık olmuş gibi canlı anlatıyordu. Belki de tuhaftı böylesine heyecanlanmamız. Daha ocuk yaştaki bir kızla, yüreği yaralı, içi kan ağlayan bir kadının gece geç saatlere kadar oturup kitap okuması yanlıştı. Ama olsun varsındı!.. Aleksandra Mihaylovna'nın benim yanımda kendisini iyi hissettiğini, daha rahat soluk aldığını biliyordum. Anımsıyorum, kimi zaman ona bakarak düşüncelere dalardım. İçinden geçenleri anlamaya çalışırdım. Doğrusu, daha yaşamaya başlamadan yaşam hakkında epey şey oğrenmiştim...

* * *

Sonunda on drdme bastım. Bu arada Aleksandra Mihaylovna'nın sağlığı da günden güne kötüye gidiyordu. Giderek daha sinirli oluyordu. Umutsuzluk, aresizlik nöbetleri bir öncekinden daha yıkıcı oluyordu. Kocasının ziyaretleri sıklamıştı. Ama yine eskisi gibi hemen hiç konuşmadan, asık bir yüzle oturuyordu yanında. Ziyaret süresini de

her gelişinde biraz daha uzatıyordu. Kadıncağızın durumu gün geçtikçe daha çok çekişiyordu ilgimi. Yavaş yavaş çıkıyordum çocukluktan. Birçok izlenim, gözlem, heves, sır birikti içimde. Bu ailenin sırrı gün geçtikçe daha çok kurcalıyordu kafamı. Bazı anlarım oluyordu, bu sırrı çözmek üzere olduğumu sanıyordum. Bazen de bir soğukluk, uyuşukluk sarıyordu beni. Canım sıkılıyordu. Kafamdaki soruları bir yana itiyor, merakımı unutuveriyordum. Bazen –gün geçtikçe daha sık oluyordu bu– yalnız başıma kalmak, uzun uzun düşünmek istiyordum. Tavan arasındaki odamızda da öyleydim. Bütün bir yıl düşünmüş, köşemden dış dünyayı seyretmiş, kendi yarattığım hayal dünyamda bütünüyle yabanileşmiştim. İki ruh halim arasında şu fark vardı: Şimdi daha bir sabırsız, duyguluydum. Birşeyler olmasını daha çok istiyordum. Bilinçsiz bir atılganlık vardı içimde. Bu yüzden de eskiden olduğu gibi bir şeye veremiyordum kendimi. Öte yandan, Aleksandra Mihaylovna da sanki uzaklaşmaya başlamıştı benden. Artık arkadaş olamıyordum ona. Çocukluktan çıkmıştım. Her şeyi soruyor, öğrenmek istiyordum. Kimi zaman yüzüne öyle bakıyordum ki, başını önüne eğmek zorunda kalıyordu. Tuhaf anlarımız oluyordu. Onun ağladığını görmeye dayanamıyordum, hemen benim gözlerim de yaşarıyordu. Boynuna atılıyordum, bütün içtenliğimle sarılıyordum. Ne söyleyebilirdi bana? Canını sıkığımı hissediyordum. Bazen de –çoğunlukla kedderli anlarında oluyordu bu– kendisi sarılıyordu boynuma. Benim ona acımamı, yardımcı olmamı istiyormuş, yalnızlığa dayanacak gücü kalmamış gibi, ona dert ortağı olabilecek tek insan benmişim, ikimiz de aynı acıyı çekiyormuşuz gibi sıkıyordu beni kollarının arasında. Ama yine de benden sakladığı bir sırrı vardı. Belliydi bu. Böyle anlarda ben de elimde olmadan uzaklaşmaya başlamıştım ondan. Yanında bir tuhaf oluyordum. Yalnızca müzik bağlıyordu bizi bir-

birimize. Oysa son zamanlarda doktorlar müziği de yasaklamışlardı ona. Ya kitaplar? En kötüsü de bu kitap konusuydu. Ne yapacağını şaşırmişti Aleksandra Mihaylovna. Okumaya başlar başlamaz daha birinci sayfada bırakmak zorunda kalıyorduk kitabı. Her sözcükte, her cümlede gizli bir anlam arıyorduk. Heyecanlı, duygulu bir konuşmadan ikimiz de kaçıyoruz.

İşte tam bu sıralar yaşayışım da beklenmedik, tuhaf bir değişim oldu. Tüm dikkatim, duygularım, yüreğim, aklım coşkunluğa varan bir hırsla bambaşka, umulmadık bir tutkuya yöneldi. Farkına varmadan bambaşka bir dünyaya giriyordum. Dönüp arkama bakacak, durumu kavramaya çalışacak zamanım yoktu. Mahvolabilirdim. Kendim de hissediyordum bunu. Gelgelelim içimi saran tutku, korkudan da güçlüydü. Gözlerimi kapamış, rastgele gidiyordum. Beni yavaş yavaş sıkmaya başlayan yaşamdan da uzun süre uzaklaşmış oldum böylece. Anlatayım.

Yemek odasının üç kapısı vardı. Biri salona, biri benimkiyle çocukların odasına, biri de kitaplığa açılıyordu. Ayrıca kitaplıktan benim odama bir geçiş daha vardı. Kitaplıktan, Pyotr Aleksandroviç'in aynı zamanda hem mektupçusu hemde yardımcısı olan sekreterinin çalışma odasına, oradan da benimkine geçilirdi. Kitaplığın ve kitap dolaplarının anahtarı sekreterdeydi. Bir gün yemekten sonra yerde buldum bu anahtarı. Merakımı kamçıladi, açıp kitaplığa girdim. Burası oldukça geniş, aydınlık, dört duvarında içleri kitap dolu sekiz büyük kitap dolabı olan bir odaydı. Bu kitapların çoğu Pyotr Aleksandroviç'e babasından kalmıştı. Geri kalanını da Aleksandra Mihaylovna almıştı. O zamana dek, bana verilen kitapları önce sıkıca gözden geçiriyorlardı. Öyle ki, birçok şeyi okumanın yasak olduğunu, çoğu kitabın benden saklandığını biliyordum. İşte bunun için sıyrılsız bir merakla, korkuyla, tuhaf bir heyecanla açtım ilk

dolabı, rastgele bir kitap aldım. Bir romandı bu. Usulca kapadım dolabı, kitabı alıp odama gittim. Yaşamımda önemli bir değişikliğin başlamakta olduğunu hissediyormuşum gibi tuhaf bir heyecan vardı içimde. Yüreğim küt küt atıyordu. Kapımı kapadım, romanı açtım. Ama okuyamadım. Başka bir endişem vardı o anda. Önce, istediğim zaman oradan kitap alabilmek, hiç kimseye bir şey sezdirmemek için durumu sağlamlaştırmam gerekiyordu. Böyle düşünerek kendimi tuttum, kitabı geri götürüp yerine koydum, anahtarı da sakladım. Yaşamımda ilk kötü davranışım bu anahtarı saklamamdır. Gürültü patırtı olacak sanıyordum. Oysa hiçbir şey olmadı. Pyotr Aleksandroviç'in sekreteri gece geç saatlere kadar elinde mum, aradı durdu anahtarı. Bulamayınca sabah çilingir çağırıldı. Çilingir bir halkaya takılı yirmi otuz anahtarla geldi. Kilide uyanını çıkarıp verdi sekretere, iş de böylece kapanmış oldu. Kaybolan anahtarı bir daha hiç kimse sormadı. Çok dikkatli, kurnaz hareket ediyordum. Ancak bir hafta sonra, en küçük bir tehlikenin sözkonusu olmadığından kuşku kalmayınca gittim kitaplığa. Önceleri sekreterin evde olmadığı saatleri seçiyordum. Sonraları yemek odasından girmeye başladım kitaplığa. Pyotr Aleksandroviç'in sekreteri anahtarı cebinde taşırdı yalnızca. Aslında kitaplarla pek işi yoktu. Kitaplığa da hemen hiç girmezdi.

Büyük bir istekle okumaya başlamıştım. Çok geçmeden kitaplara bütünüyle vermiştim kendimi. Tüm yeni duygularım, kısa bir zaman öncesine dek benliğimi saran tüm tutkularım, çocuk yaşımın ruhumda öylesine huzursuzlukla başkaldıran bulanık atılımları... Varlığımdaki her şey, –yeni besin onlar için yeterliymiş, kendilerine doğru yolu bulmuşlar gibi– birden önlerinde açılan yola hep birden atılmışlardı. Kısa sürede yüreğimle aklım öylesine kaptırmışlardı ki kendilerini bu atılışa, hayal dünyam öylesine geniş-

lemiŝti ki, o zamana dek içinde bulunduğum ortamı unuttu-
vermiştim. ylesine istediğim, gece gündüz hayal ettiğim
yaşama girmeme izin vermeden kapısının eşiğinde durdur-
muŝtu beni sanki kader. Bilinmez bir yolculuğa salmadan,
alıp yüksek bir yere çıkarmıştı, geleceği büyülü bir gr-
nm, çekici parlak bir renk içinde göstermişti bana. Bütün
bu geleceği daha önce kitaplarda, hayallerimde, umutlarım-
da, tutkulu atılımlarımda, genç ruhumun haz dolu coşkun-
luğunda yaşamak varmış kaderimde. Bir seçim yapmadan,
elime geçen ilk kitaptan başlamıştım okumaya. Ama Tanrı
koruyordu beni. O zamana dek öğrendiğim, yaşadığım her
şey soylu, kesindi. Kurnazca, kötü niyetle yazılmış bir sayfa
ayartamazdı beni artık. ocuk igdm, saflığım, geçmiŝim
koruyordu beni. Sağduyum geçmiŝimi getirip gözlerimin
nne sermiŝti sanki. Gerçekten de, okuduğum her sayfa
Çok uzun yıllardır tanıdık gibiydi bana. Yaŝamıŝtım sanki
orada anlatılanları. Bu tutkuları, bana böylesine beklenme-
dik biçimlerde sunulan bu yaşamı zaten biliyor gibiydim.
Yaŝamıŝtım hepsini... Her okuduğum kitapta insan yaşayışı-
na yön veren aynı kader yasası, aynı serüven havası karşı-
ma çıkarken kendimi nasıl kaptırmazdım buna, gerçekler-
den nasıl uzaklaŝmazdım?.. İnsanoğlunun mutluluğunu
sağlayan, doğanın bu en önemli yasasını, kendini savunma
duygusuna benzeyen bir duygunun doğurduğu bir ig-
dyle anlamaya çalışıyordum. Sanki birisi uyarıyordu beni,
koruyordu. Gelecekten haber veren bir şey gelip ruhuma
yerleşmiş gibiydi. Umutlarım gün geçtikçe güçleniyordu.
Bu geleceğe, yutarcasına okuduğum kitaplarda sanatın ss-
leyip ŝiirleŝtirdiđi dünyaya sonsuz bir zlem duyuyordum.
Ama daha önce de söylediğim gibi, yalnız hayal kurarken
gözüpek, ataktım. Aslında, geleceğimden için için korku-
yordum. Bu yüzden –kendi kendimle bir anlaŝma yapmış
gibi– şimdilik kendi yarattığım hayal dünyasıyla yetiniyor-

dum. Her şeyiyle benim emrim altındaydı bu dünya. Yalnızca mutluluk vardı orada. Oraya kimi zaman mutsuzlугun da girmesine izin verdim, bunu mutluluk daha belirgin olsun, olayların mutlu sona bağlanması daha bir etkili görünsün diye yapıyordum. O zamanki ruhsal durumumu bugün böyle anlıyorum.

Bu hayal dünyasında gerçeklerden uzak yaşayışım tam üç yıl sürdü!

Sırrımdı bu benim. Aradan üç yıl geçtikten sonra bile bunun birden ortaya çıkmasından korkmam mı gerekirdi, korkmamam mı, bilmiyordum. Bu üç yıl içinde kendimi kaptırdığım şeyler öylesine yakındı bana, öylesine benim parçalarımdılar ki!.. Yarattığım hayal dünyasında yalnızca ben vardım. Sonunda, yüzüme birisi dikkatli bakacak olsa, içimdekileri anlayacak diye korkmaya başlamıştım. Hem evde hepimiz kendi kabuğuna çekilmiş, insanlardan uzak yaşıyorduk. Bir manastır sessizliği vardı evin içinde. Bu yüzden her birimiz kendi iç dünyamıza dönmüştük. Bu arada ben de, kuşkusuz. Bu üç yılda çevremde hiçbir şey değişmedi. Her şey olduğu gibi kaldı. Eskisi gibi hüznü, durgun bir yaşayışımız vardı. Doğrusu, şu gizli kitap okuma işim olmasaydı, sanırım, bu sıkıcı yaşam beni ya ruhsal bir çöküntüye sürüklerdi ya da ondan kurtulmaya çalışırken beni mahvedebilecek, kötü, sonu bilinmez yollara başvurmaya zorlardı. Madam Léotard iyice yaşlanmış, odasına kapanmıştı. Çocuklar henüz küçüktü. B. hep aynı B.'ydi. Aleksandra Mihaylovna'nın kocası da her zamanki gibi soğuk, kibirli... Karısıyla arasındaki ilişkiler hâlâ öyle esrarlıydı. Hatta giderek daha bir sertlik, huysuzluk gelmişti üzerine. Öyle ki, Aleksandra Mihaylovna adına korkmaya başlamıştım. Kadıncağızın zaten hüznü dolu, renksiz yaşamı gözlerimin önünde günden güne sönüyordu. Sağlığı hızla kötüye gitmekteydi. Sonunda bir umutsuzluğa kapıldı

sanki. Kendisinin de bilmediği, anlayamadığı korkunç bir şeyin baskısı altında ezildiği belliydi. Alinyazısı diye kabul lenmişti bu durumu sanki. Katlandığı dayanılmaz acılar sonunda taşlaştırmıştı yüreğini. Düşünceleri bile başka, karanlık, kederli bir yön almışlardı. Özellikle şu durum şaşırtıyordu beni: Yaşım ilerledikçe sanki uzaklaşıyordu benden Aleksandra Mihaylovna. Öyle ki benden kaçması üzmeğe başlamıştı beni. Bazen beni sevmediğini bile sanıyordum. Evlerinde kalmamı istemiyormuş gibi ilgisiz davranıyordu bana. Ben de yavaş yavaş kendimi geri çektiğimi söylemiş tim. Aleksandra Mihaylovna'nın içe kapanıklığı bana da geçiyordu sanırım. Bu üç yılda başımdan geçenler ile ruhum da, hayallerimde, umutlarımda, tuhaf heyecanlarımda, düşüncelerimde oluşan değişiklik bu yüzden içimde kalmıştı işte. Aleksandra Mihaylovna'yı giderek daha çok sevdiğimi sanmama karşın, birbirimizden bir kez uzaklaştıktan sonra, bir daha yakınlaşamıyorduk. Onun bana ne denli bağlı olduğunu, yüreğindeki tüm sevgiyi bana vermek, görevini sonuna dek yapmak, annem olmak için ne denli çırpındığını anımsadıkça gözlerim yaşıyor şimdi. Doğrusunu söylemek gerekirse, kendi iç acısı bazen uzun süre unutturuyordu beni ona. Benim istediğim de buydu zaten... Öyle ki, on altı yaşıma bastığımin hiç kimse farkında bile değildi evde. Aleksandra Mihaylovna kendine gelir gibi olduğunda hemen beni anımsıyordu. Odasına çağırıyordu. Günlerce ayırmıyordu beni yanından. Ne yaptığımı, derslerimin nasıl gittiğini soruyor, düşüncelerimi, isteklerimi öğrenmeye çalışıyordu. Böyle zamanlarda yaşımla, içinde bulunduğum ruhsal durumla, geleceğimle yakından ilgileniyor, sonsuz bir sevgiyle bana yardım etmeye çalışıyordu. Gelgelelim, eskisi gibi yakın hissetmiyordu kendini bana. Bu yüzden, o ne denli belli etmemeye çalışsa da ben her şeyin farkındaydım. Sözgelimi, günlerden bir gün –on altı yaşındaydım o

zaman– kitaplarımı karıştırıp neler okuduğumu sorduktan sonra hâlâ on iki yaşın çocuk kitaplarını okuduğumu görünce birden dehşete kapılmıştı. Durumu hemen kavramıştım. Dikkatle izlemeye başlamıştım onu. Tam iki hafta, daha ileri yaşların okuyacağı kitaplara geçebilmem için hazırladı beni. Sorular sordu, ne derece gelişmiş olduğumu, bana verilmesi gereken kitapların türünü öğrenmeye çalıştı. Sonunda verdi kararını. Walter Scott'un o zamana kadar en azından üç kez okuduğum *Ivanhoe*'su geldi masamıza. Önce ürkek bir bekleyişle izliyordu beni. Kitabın üzerimdeki etkisini ölçmeye çalışıyordu sanki. Gözümünden kaçmayan aramızdaki bu gerginlik zamanla kayboldu. İkimiz de heyecana kaptırdık kendimizi. Artık ondan gizlediğim bir şey kalmadığı için öyle mutluydum, öyle sevinçliydim ki! Romanı bitirdiğimizde coşmuştu. Okurken söylediğim her şey doğru, her izlenimim olumluydu. Ona göre fazlasıyla gelişmiştim. Sevincinden göklere uçuyordu. Heveslendi, öğrenimimle ilgilenmeye başladı. Benden bir daha ayrılmamaya kararlıydı. Ne var ki, onun elinde olan bir şey yoktu. Kader kısa zaman sonra yine ayırdı bizi. Yakınlaşmamıza engel oldu. Bunun için onun hastalanması, kendisini kedere kaptırması yetmişti. Arkasından aramıza giren soğukluk, birbirimizden sakladığımız sırlarımız, kuşku geri geldi yine...

Bununla birlikte, böyle anlarımızda kendimizi tutamadığımız da oluyordu bazen. Okuma, birbirimize söylediğimiz birkaç içten sözcük her şeyi unutturuyordu bize. Açılıyorduk birbirimize. Ama sonra sıkılıyorduk bu yaptığımızdan. Toparlanınca ürkek ürkek, kuşkulu bir merakla birbirimizin yüzüne bakıyorduk. Yakınlaşmamızın bir sınırı vardı. İkimiz de istiyorduk ama, aşmaya cesaret edemiyorduk bu sınırı.

Bir akşamüzeri Aleksandra Mihaylovna'nın odasında kitap okumaya dalmıştım. Hava kararmak üzereydi. Alek-

sandra Mihaylovna piyanoda çok sevdiği bir İtalyan operasından parçalar çalıyordu. Sonunda arya bölümüne gelince yüreğime işleyen müziğe kaptırdım kendimi. Alçak sesle ürkek ürkek söylemeye başladım. Biraz sonra bütünüyle kaptırdım kendimi. Ayağa kalkıp piyanonun yanına gittim. Aleksandra Mihaylovna sesimin her notasını piyanoda sevgiyle vererek eşlik ediyordu bana. Sesimin zenginliği sanki şaşırtmıştı onu. O zamana dek Aleksandra Mihaylovna'nın yanında hiç şarkı söylememiştim. Sesimin güzel olduğunun kendim de farkında değildim zaten. Heyecanlanmıştık. Giderek yükseltiyordum sesimi. Aleksandra Mihaylovna'nın sevinci –tuşlara vuruşundan anlıyordum çok sevinçli olduğunu– coşturdukça coşturuyordu beni. Aryayı büyük bir başarıyla bitirdim. Aleksandra Mihaylovna heyecanla tuttu ellerimden. Sevinçle gözlerimin içine baktı.

– Annetta! dedi. Çok güzel bir sesin var! Aman Tanrım! Nasıl oldu da daha önce fark etmedim bunu!

Sevinçten uçuyordum.

– Ben de şimdi farkına varıyorum, dedim.

– Tanrı korusun seni yavrum benim! Sevgili yavrucuum! Sana verdiği bu ses için şükret Tanrı'ya. Kimbilir... Ah, aman Tanrım! Tanrım!

Bu beklenmedik buluşu onu öylesine duygulandırmış, heyecanlandırmış ki, ne söyleyeceğini, beni nasıl okşayacağını bilemiyordu. Uzun zamandır aramızda görülmeyen yakınlaşma anlarından, sevgimizi birbirimizden gizlemediğimiz anlardan biriydi bu. Bir saat sonra evin içinde bayram havası esiyordu. Hemen B.'ye haber saldılar. Onu beklerken, bildiğim bir operanın notalarını açtık, yeni bir aryaya başladık. Şimdi korkudan titriyordum. Başarısız olmaktan, Aleksandra Mihaylovna'nın umutlarını boşa çıkarmaktan korkuyordum. Ama söylemeye başlayınca sesim korkumu sildi süpürdü. Sesimin öylesine güçlü, öylesine berrak ol-

ması giderek beni de şaşırtıyordu. Bu ikinci deneme tüm kuşkuları dağıtmıştı. Büyük bir sevince kapılmıştı Aleksandra Mihaylovna. Çocuklarını, hatta çocuklarının dadısını çağırttı. Sonunda iyice coşup kocasının yanına gitti. Dışarı çağırdı onu, başka zaman olsaydı böyle bir şeyi düşünmeye bile cesaret edemezdi. Pyotr Aleksandroviç haberi soğukkanlılıkla karşıladı. Kutladı beni. Bu yeteneğimin işlenmesi gerektiğini söyledi. Aleksandra Mihaylovna, kendisine büyük bir iyilik yapmış gibi minnettarlıkla öptü kocasının elini. Sonunda B. de geldi. Yaşlı adam pek sevinmişti habere. Beni öz kızı gibi severdi. Babamdan, çocukluğumdan söz etti. Onun yanında da iki üç parça söyledim. Sonuna kadar dikkatle dinledi beni. Sonra ciddi, düşünceli, hatta esrarlı bir tavırla gerçekten müziğe büyük bir yeteneğim olduğunu, bu yeteneğin işlenmesi gerektiğini söyledi. Sonra Aleksandra Mihaylovna'yla birden toparlandılar. Daha işin başında beni bu denli övmelerinin tehlikeli olduğunu söylediler. Benden gizli birbirlerine göz kırptıklarını, fısıldaştıklarını fark etmiştim. Pek acemice yapmışlardı bunu. Bana söyleyip söyleyip, kendilerini tutmaya, sevinçlerini belli etmemeye çalıştıklarını, hatta kusurlarımı mahsus sayıp döktüklerini gördükçe için için gülüyordum. Ama çok dayanamadılar. Önce B. pes etti. Yine coştı. Beni bu kadar sevdiğini bilmiyordum! Gece geç saatlere kadar tatlı tatlı konuştuk. B. birkaç ünlü opera sanatçısının, artistin yaşamını anlattı. Anlattıkça heyecanlanıyor, duygulanıyordu. Sonra babamdan söz etti. Bana, çocukluğuma geçti. Daha sonra presten, onlardan ayrıldığımdan beri hiç sözünü işitmediğim ailesinden söz etti. Zaten Aleksandra Mihaylovna da pek az şey biliyordu bu konuda. B. Moskova'ya sık sık gittiği için her şeyden haberdardı. Konuşma burada esrarlı, anlaşılmaz bir şekle bürünmüştü. Prense ilgili birkaç noktayı hiç anlayamamıştım. Aleksandra Mihaylovna Kat-

ya'dan söz açtıkça B. bu konuda bir şey söylemek istemiyor, susuyordu. Bu durum şaşırtmıştı beni. Katya'yı unutmam ya da içimde ona olan sevginin sönmesi şöyle dursun, Katya'nın bir gün değişebileceğini bile bir an geçirmemiştim aklımdan. Uzun yıllar birbirimizden haber almadan yaşadığımızı, yetiştiriliş tarzlarımızdaki farkı, ayrı ayrı yaradılışlarda iki insan olduğumuzu düşünmemiştim hiç... Üstelik, Katya bir an bile ayrılmamıştı benden. Hayallerimde, okuduğum romanlarda, olmayacak serüvenlerimde hep birlikte, el eleydik onunla. Kendimi hayalimde, okuduğum her romanın kadın kahramanı olarak canlandırırken arkadaşım küçük prensesi de eksik etmiyordum yanımdan. Bunu yaparken sevdiğim yazarların romanlarını da hayli değiştiriyordum kuşkusuz.

O akşam benim için bir müzik öğretmeni tutulmasına karar verildi. B. tanınmış, iyi bir müzik öğretmeni tanıdığını söyledi. Ertesi gün İtalyan D. geldi. Beni dinledikten sonra arkadaşı B.'nin söylediklerini o da yineledi. Ama evde özel ders almaktansa onun müzik okuluna gidip öteki kız öğrencileriyle birlikte çalışırsam daha yararlı olacağını, sesimin gelişmesine öğrenciler arasındaki yarışma havasının, karşılıklı yardımlaşmanın, araç zenginliğinin çok yardımının dokunacağını söyledi. Aleksandra Mihaylovna razı oldu. O günden sonra haftada üç gün, sabahları saat sekizde hizmetçi kadınla D.'nin müzik okuluna gitmeye başladım.

Şimdi, belleğimde silinmez bir iz bırakan, beni son derece sarsan bir olaydan söz edeceğim. On altı yaşındaydım. Ansızın tuhaf bir bezginlik sarmıştı içimi. Benim de akıl erdiremediğim, can sıkıcı, dayanılmaz bir durgunluktu bu. Umutlarım, ruhsal atılımlarım sönüvermişti birden. Hayale düşkünlüğüm bile –sanki güçsüzlüğümden– yitip gitmişti. Eski çocuksu heyecanımın yerini soğuk bir ilgisizlik almıştı. Öylesine candan sevdiğim insanların coşkuyla karşıla-

dıkları müzik yeteneğimi bile umursadığım yoktu. Hiçbir Şey ilgi uyandırmıyordu bende. Öyle ki, Aleksandra Mihaylovna'ya karşı bile tuhaf bir soğukluk vardı içimde. Bunun suçunu kendimde buluyordum. Bazen derin bir hüzne kapılıyor, ağlamaya başlıyordum. Yalnız başıma kalmak istiyordum. Ruhumdaki bu tuhaf durgunluğu yine tuhaf bir olay yok etti. Fırtınalar yarattı içimde. Canevimden vurdu beni. Anlatayım.

VII

Kitaplıktaydım (ömrümün sonuna dek unutamayacağım o dakikaları). Orada okumadığım tek roman olan Walter Scott'un *St. Ronan'ın Kuyusu*'nu almıştım dolaptan. Anımsıyorum, nedenini bilmediğim bir can sıkıntısı, bir önsezi gibi kemiriyordu içimi. Ağlamak istiyordum. Batmak üzere olan güneşin son ışınları geniş pencerelerden odaya doluyor, odanın parlak parkelerinde yansıyor. Çıt çıkmıyor. Bitişik odalarda da kimsecikler yoktu. Pyotr Aleksandroviç dışarıdaydı, Aleksandra Mihaylovna hasta yatıyordu. Ağlamaya başlamıştım. Önümde açık duran kitabın sayfalarını rastgele karıştırıyor, gözüme çarpan cümlelerden bir anlam çıkarmaya çalışıyordum. Kitap falına bakıyordum sanki. İnsanın bazen ruhsal, akılsal güçlerinin büyük bir gerilim içinde, bilincin parlak ışığıyla birden aydınlandığı olur. Sarsılan, geleceği öğrenmek ateşiyle yanan ruhunda gelecekte haber veren bir şey belirir. Bütün varlığıyla yaşamayı özler insan. Yüreği en yakıcı, en delice umutlarla geleceği, bütün sırlarıyla, bütün bilinmeyenleriyle, fırtınalarıyla geleceği ister. Yaşamaktır onun için önemli olan. O anda ben de öyle bir ruhsal durumdaydım işte.

Hiç unutmam, rastgele bir sayfa açıp okumak, geleceğimi öğrenmek için kitabı kapamıştım. Açınca dörde katlanmış, yazılı kâğıtlarla karşılaştım. Uzun zamandan beri kitabın arasında durdukları, belki de orada unutuldukları belliydi. Yamyassı olmuşlardı çünkü. Merakla incelemeye başladım kâğıtları. Başlıksız, imza yerinde yalnızca S.O. harfleri yazılı bir mektuptu bu. Dikkat kesilmiştim. Kat yerlerinden yer yer yırtılmış mektubu açtım. Bir zamanlar çok okunduğu, kutsal bir eşya gibi saklandığı belliydi. Mürekkep solmuş, rengi açılmıştı... Üzerinden uzun yıllar geçtiği belliydi. Birkaç sözcük ilişti gözüme. Yüreğim hop etti. Heyecanlanmıştım. Okumaya başlamamı geciktirmek için mektubu elimde evirip çeviriyordum. Bir ara ışığa tuttum. Evet! Kurumuş gözyaşı izleri bile vardı üzerinde. Kimindi bu gözyaşları? Birinci sayfayı büyük bir heyecanla, yarısına kadar okuyabildim ancak. Elimde olmadan bir çığlık attım. Kitabı yerine koydum, dolabı kilitledim, mektubu atkımın altına saklayıp odama koştum. Kapıyı kapadım. Mektubu yeni baştan okumaya başladım. Ama kalbim öyle hızlı çarpıyordu ki, sözcükler birbirine karışıyordu. Gözlerim kararıyordu. Uzun süre bir şey anlayamadım. Bir sır vardı bu mektupta. Yıldırım çarpmıştı beni sanki. Mektubun kime yazıldığını anlamıştım çünkü. Başkasının mektubunu okumakla hiç iyi etmediğimin farkındaydım. Ama elimde bir şey yoktu! Aleksandra Mihaylovna'ya yazılmıştı mektup.

Olduğu gibi geçireceğim onu buraya. İyice anlayamamıştım bu mektubu. Sonra uzun süre aklımdan çıkmadı zaten. Kara kara düşündürdü beni. O anda yaşamımda büyük bir değişiklik oldu sanki. Uzun zaman, diyebilirim, ömür boyu kurtulamadım bu esrarlı mektubun etkisinden. İçime doğmuştu sanki...

Bir veda mektubuydu bu. Korkunç bir mektuptu. Sonuna geldiğimde, dünyada her şeyimi yitirmişim, umutlarım, ha-

yallerim bile elimden alınmış, yalnızca gereksiz, kupkuru bir dünyayla başbaşa kalmışım gibi burkuldu yüreğim. Kim yazmıştı bu mektubu? Bunları okuduktan sonra ne yapmıştı Aleksandra Mihaylovna, nasıl yaşamıştı? Mektupta öylesine çok ima, öylesine çok açıklayıcı söz vardı ki, bu mektubun Aleksandra Mihaylovna'ya yazıldığından kuşku edilemezdi. Öte yandan, bir sürü de üstü kapalı söz vardı. Kolaylıkla yanlış düşünceye kapılabilirdi insan. Ama ben yanılmadım. Hem mektubun havası çok şeyi, bu arada, birbirinden parçalanarak kopan iki yüreğin arasındaki ilişkiyi de açığa vuruyordu. Mektubu yazanın düşünceleri, duyguları apaçıktı. Çok değişik düşünceler, duygulardı bunlar. Yukarıda söylediğim gibi, oldukça da üstü kapalıydılar. Noktası noktasına geçiriyorum mektubu buraya:

“Unutmayacaksın beni! Sen söylemiştin bunu! İnaniyorum sana. Bundan böyle yaşama gücümü de bu sözünden alacağım. Ayrılmamız gerek artık, son saatimiz geldi çattı. Çoktandır biliyordum bunu zaten. Bekliyordum. Benim mahzun duruşlu, sessiz güzelim! Ama ancak şimdi anlıyorum! Aşkımız süresince ne çok seviyordun beni! Yüreğimi sızlatıyordu bu sevgi. Hem inanır mısın? Şimdi daha bir rahatım! Sonumuzun böyle olacağını, alınyazımızdan kaçamayacağımızı biliyordum! Kader demişler buna! Beni dinle Aleksandra: Birbirimizin değildik! Hep hissettim bunu! Sana layık değildim! Yaşadığım mutlu günlerin cezasını da ben, yalnız ben çekmeliyim. Söyle bana: Beni tanımadan önce ne değerim vardı gözünde? Tanrım! İki yıl geçti aradan, hâlâ aklım başımda değil. Beni sevdiğine hâlâ inanamıyorum. Aşkımız nasıl büyüdü böylesine, anlayamıyorum. Anımsıyor musun, ne değersiz kalıyordum yanında. Layık değildim sana. Bir özelliğim yoktu! Seni sevmeyen önce kaba, basit, asık suratlı, karamsar bir adam-

dım. Mutlu olmayı, herkes gibi gülüp eğlenmeyi istemiyordum bile. Tüm duygularım ezilmişti sanki. Günlük işimden önemli bir şey vardı dünyada, biliyordum. Tek düşüncem vardı. O da bir sonraki gündü. Doğrusu onu da umursadığım yoktu. Bir zamanlar ben de herkes gibi düşler görür, aptalca hayaller kurardım. Ama çok eskidendi bunlar. Artık her şeyini yitirmiş, yapayalnız, heyecansız bir insandım. Yüreğimi taşılaştıran soğukluğun bile farkında değildim. Benim için bir güneşin daha doğmayacağını biliyordum. Buna inanıyordum. Böyle olması gerektiğinden kuşku etmediğim için bir şeyden yakınmıyordum. Yanımdan geçerken başımı kaldırıp yüzüne bakabileceğimi düşünemiyordum bile. Kölenden farksızdım. Senin yanında sızlamazdı yüreğim, ürpermezdi. Bir huzur dolardı içime. Aydınlanıverirdi... Ruhum tanımazdı seninkini, ama güzel eşinin yanında mutluydu. Biliyorum bunu. O zaman da hissediyordum. Tanrı'nın, göz kamaştırıcı güzel bir çiçeği olduğu gibi, bu çiçeğin yanında hiç değeri olmayan bir yaban otunu da gün ışığından yoksun etmediğini, onu da ısıttığını biliyordum çünkü. Her şeyi açıklayan, ruhumu sarsan o sözleri söylediğin o akşamdan sonra –anımsıyor musun o akşamı?– deli gibiydim. Şaşkına dönmüştüm. Kafamın içi karmakarışık. Öylesine şaşırmıştım ki, seni bile anlayamadım! Bunu bilmiyorsun işte, söylemedim sana çünkü. Hiçbir şey bilmiyorsun zaten. Beni tanıdığın zamanki gibi değildim ben eskiden. Elimden gelseydi, cesaret edebilseydim her şeyi anlatırdım sana. Edemediğim için sustum. Ama şimdi, nasıl bir insandan ayrıldığını bilesin diye anlatacağım! Önceleri nasıl anlamıştım seni, biliyor musun? Tutku, ateş gibi yakınıştı bedenimi. Zehir gibi kanıma işlemişti. Tüm duygularımı, düşüncelerimi bulanırmış, sarhoş etmişti beni. Aklım başımda değildi. Bunun için de temiz, fedakâr aşkına düşüncesizce, kalpsizce, ba-

yağı bir biçimde karşılık verdim. Tanıyamamıştım seni. Sana, beni kendi düzeyine yükseltmek isteyen bir kız değil de, benim düzeyime inen bir kızmışsın gibi karşılık verdim. Benim düzeyime inen bir kız olduğunu düşünmekle seni ne yerine koymuş olduğumu anlayabiliyor musun? Hayır, bu itirafım incitmesin gururunu. Yalnız şunu söyleyeyim sana: Beni çok yanlış anladın. Senin düzeyine hiçbir zaman yükselemezdim. Seni tanıyınca, sınırsız sevgimle uzaktan seyredebilirdim seni yalnızca, o kadar. Ne var ki bu da bağışlatamazdı suçumu. Yücelttiğın tutkum aşk değildi... Aşktan korkuyordum. Sevmeye cesaret edemiyordum seni. Aşkta karşılıklı duygular, eşitlik gereklidir. Oysa kimdim ben!.. Ne oluyordu bana, bilmiyorum! Ah! Nasıl anlatsam sana bunları, nasıl anlatsam kendimi!.. Önceleri inanamıyordum... Ah! Anımsıyor musun? İlk heyecanım yatıştıktan, kendime geldikten sonra, anımsıyor musun, umutsuzluğa düşmüş, dehşete kapılmıştım da hıçkırarak ayaklarına kapanmıştım... Üzgün, çekingen, ağlayarak nasıl "Neyiniz var?" diye sormuştun, anımsıyor musun? Ben susuyordum, yanıt verecek gücüm yoktu. İçim paramparçaydı o anda. Mutluluk ruhumu eziyor, eziyordu... Nedenini bilmeden hıçkıra hıçkıra ağlıyordum. Neyimle hak etmiştim bu mutluluğu? Ne yapmıştım? Canım benim! Ah! Kaç kez gizliden öpmüşümdür eteğini... Sen hiç bir şeyin farkında değildin kuşkusuz. Gizli gizli öpüyordum hep. Sana layık olmadığının farkındaydım... Heyecandan soluğum kesilirdi o anda, kalbim durmak, bir daha hiç çalışmamak üzere durmak istiyormuş gibi aralıklı, ama güçlü çarpardı. Elini avcumun içine aldığım zamanlar yüzüm bembeyaz kesilirdi. Elim ayağım titremeye başlardı. Ruh temizliğin şaşırtırdı beni. Ah, ruhumu olduğu gibi açamıyorum sana. Söylemek istediğim her şeyi söyleyemiyorum! Bana karşı hep içten, sevimli olman bazen ne kadar

acı veriyordu bana biliyor musun? Beni öptüğün an (bir kez öptün beni, ömrümün sonuna dek unutmayaçağım o anı) gözlerim karardı, kalbim duracak sandım. Niçin o anda ayaklarının dibinde ölmedim sanki? Bak, ilk kez sen diyorum sana. Oysa kaç kez istemiştin bunu benden. Bununla birlikte ne demek istediğimi anlıyor musun? Her şeyi söyleyeceğim sana. Evet, çok seviyorsun beni. Bir kardeş gibi sevdin beni. Kendi yarattığın bir insan gibi... Çünkü yüreğimi yeniden sen çalıştırdın. Aklımı uyuşukluktan sen kurtardın. Ruhuma tatlı bir umudu sen doldurdun... Kız kardeşim olduğunu söylemiyordum sana, cesaret edemiyordum, kardeşin olabilecek gücüm yoktu çünkü. Denk değildik. Beni yanlış anlamıştın, yanılmıştın!

Görürsün ya, hep kendimden söz ediyorum. Böylesine korkunç bir anda bile –benim yüzümden acı çektiğini bile bile– kendimi düşünüyorum. Ah, sen üzülme benim için, canım! Şu anda kendi kendimden nasıl nefret ediyorum bilemezsin! Artık her şey duyuldu. Dile düştük! Benim yüzümden bundan böyle küçük görecekler seni. Alay edecekler seninle. Aşağılık bir insanım onların gözünde ben çünkü! Ah, sana layık olmadığım için ne çok suçluyum! İyi bir aileden gelseydim, toplumda önemli bir yerim olsaydı, bağışlardı seni! Ama değersiz, aşağılık, önemsiz, gülünç bir insanım. Beni seçtiğin için senin adına da utanıyorum. Gülünç insandan daha iğrenç bir şey olamaz dünyada. Kimdir bizim için laf edenler? Bu adamlar ileri geri konuşmaya başlayınca yitirdim cesaretimi. Yüreksizin tekiyim çünkü... Şimdi ne durumdayım anlatayım sana: Kendi kendime gülüyorum. “Onlar haklıydı!” diye düşünüyorum. Ben bile gülünç buluyorum kendimi çünkü, nefret ediyorum kendimden. Hissediyorum bunu. Yüzümden, duruşumdan, tüm huylarımdan, çirkin davranışlarımdan nefret ediyorum. Her zaman nefret etmişimdir zaten bun-

lardan. Ah, böylesine iğrenç bir umutsuzluğa düştüğüm için bağışla beni! Senden hiçbir şeyimi gizlememeyi sen öğrettin bana. Mahvettim seni. Başkalarının gururunla oynamalarına neden oldum. Dengin degildim çünkü.

İşte bu düşünce perişan ediyor beni! Durmadan dan dan vuruyor beynime. Yüreğimi sızlatıyor. Sanırım, beni olduğum gibi sevmedin sen. Hayalinde yarattığın beni sev-din. Aldandın! İşte bu acı veriyor bana! Dayanılmaz bir acı veriyor! Bu gidişle ya öleceğim ya da aklımı kaçıracam!

Elveda artık, elveda! Her şey duyulduktan, herkes seni suçladıktan (biliyorum seni suçladıklarını, duydum söylenenleri!) kendi kendimden utandıktan, kendi kendimi lanetledikten sonra senin huzura kavuşman için buradan çekip gitmekten başka ne kalıyor yapabileceğim? Öyle istiyorlar! Bir daha hiç görmeyeceksin beni! Hiç! Bunu yapmak zorundayız! Çok şey verdi bana kader. Yanıldı da verdi! Yaptığı yanlışlığı anladı şimdi, verdiği geri alıyor! Kader karşılaştırdı bizi, tanıştırdı, şimdi de ikinci karşılaşmamıza kadar ayırıyor! Nerede, ne zaman karşılaşacağız? Nerede bulacağım seni? Nasıl anlayayım sen olduğunu? Tanıyacak mısın beni? Bütün benliğim senle dolu! Ah, niçin, niçin böyle oldu? Niçin ayrılıyoruz? Öğret bana –benim aklım durdu çünkü, hiçbir şey anlayamıyorum– öğret bana: Kendini nasıl böler insan? Yüreğini göğsünden nasıl koparıp atar da onsuz yaşar? Ah, seni bir daha hiç göremeyeceğimi düşündükçe!..

Tanrım, ne büyüttüler işi! Senin için öyle korkuyorum ki! Kocanı yeni gördüm. Suçsuzuz ama, ikimiz de layık değiliz ona. Her şeyi biliyor. Anlıyor bizi! Olup bitenlerin hepsinden haberi var. Kahramanca senden yana çıktı. Kurtaracak seni! Bu suçlamalara, dedikodulara karşı duracak! Sınırsız bir sevgisi, saygısı var sana. Senin koruyucun olacak, ben sıvışıyorum çünkü!.. Elini öpmek istedim...

Buradan hemen gitmemi söyledi. Karar verildi artık! Senin için onlarla bozuştüğünü bile söylüyorlar. Orada herkes ona karşıymış! Fazla yumuşak yürekli olmakla, zayıflıkla suçluyorlarmış onu. Tanrım! Daha neler neler söylüyorlar senin için! Bilmiyorlar, anlayacak güçleri yok, anlayamıyorlar. Bağışla onları zavallım benim, bağışla! Benim gibi sen de bağışla. Oysa bana daha çok kötülükleri dokundu!

Ne yaptığımın farkında değilim. Sana neler yazdığımı da bilmiyorum. Dün ayrılırken ne söylemiştim sana? Unuttum. Kendimde değildim. Sen ağlıyordun... Seni ağlattığım için bağışla beni! Öylesine güçsüz, öylesine yüreksizim ki! Bir şey daha söylemek istiyorum sana... Ah! Şimdi mektubumu ıslattığım gibi, ellerini bir kez daha ıslatabilseydim gözyaşlarımla! Bir kez daha kapanabilseydim ayaklarına! Duygularımızın ne temiz olduğunu bilselerdi! Ama gözleri kör onların. Kalpleri soğuk, kibirli! Görmüyorlar, hiçbir zaman da görmeyecekler! Neyle görsünler! Evrendeki her şey ayaklarına gelip yeminler etse yine inanmazlar senin suçsuz olduğuna. Anlayabilirler mi bunu hiç? Nasıl kıyacaklar sana! Kim atacak ilk taşı! Ah, yapacaklardır bunu. Binlerce kol kalkacaktır havaya! İnsan taşlamasını iyi bilirler! Hep birlikte kaldıracaklar kollarını. Bunu dürüstlük adına yaptıklarını söyleyerek savuracaklar taşları! Ah, ne yaptıklarının farkında olsalardı! Hiçbir şey saklanmadan her şey olduğu gibi anlatılsa onlara. Dinleseler, görüp anlasalar, inansalar! Ama hayır, o kadar katı yürekli değillerdir... Şu anda umutsuzluk içindeyim. Belki iftira ediyorum onlara! Yanılıyorum! Dehşete kapılmakla korkutuyorum seni belki de! Korkma onlardan canım, korkma! Sonunda anlayacaklardır seni! Şimdilik biri anladı bile. Umudunu yitirme... Kocan anladı seni!

Elveda, elveda! Teşekkür etmeyeceğim sana! Elveda!

S. O."

Şaşkın bir haldeydim. Uzun süre ne yapacağımı bilemedim. Sarsılmış, korkmuştum. Üç yıldır içinde bulunduğum rahat hayal dünyamı, gerçek bir anda allak bullak etmişti. Ellerimin arasında büyük bir sır olduğunu, bu sırrın yaşamımı çok etkileyeceğini dehşetle hissediyordum... Ama nasıl etkileyecekti? Henüz bilmiyordum. O andan sonra benim için bambaşka bir yaşamın başlayacağı duygusu vardı içimde. Yıllardan beri aralarında yaşadığım insanların gizli ilişkilerine ister istemez ortak olmuştum. Korkuyordum. Niçin yapmıştım bunu, niçin? Bir yabancıydım ben. Sırlarını öğrenmemi istememişlerdi. Ne olacaktı şimdi? Beni birden başkalarının sırrına bağlayan bu kördüğüm nasıl çözülecekti? Kimbilir? Belki ben de çok acı çekecektim, onlar da çekecekti. Susmak, bir şeye karışmamak elimden gelmezdi. Ama sonu nereye varacaktı bunun? Ne yapacaktım? Bu sır da neyin nesiydi? Bulanık, belirsiz binlerce soru vardı kafamın içinde. Yüreğimi sıkıştırıyorlardı. Şaşkın bir haldeydim.

Anımsıyorum, tuhaf duygular doldurdu içimi sonra. Yüreğimde birşeyler oluyordu sanki. Eski umutsuzluğum yavaş yavaş kalkıyordu üzerimden. Yeni, o zamana dek bilmediğim, tanımadığım birşeyler alıyordu yerini... Buna sevinyim mi, üzüleyim mi bilemiyordum. Evini, o güne dek huzur içinde geçen yaşamını bırakıp sonu bilinmeyen uzun bir yolculuğa çıkmak üzere olan bir insanın, durup son bir kez daha çevresine bakındığı, geçmişiyile vedalaştığı, önünde onu bekleyen bilinmez, yabancı, belki de düşmanca şeyleri düşündüğü ve yüreğinin ürperdiği anda içini dolduran duygulardan farksızdı duygularım. Sonunda hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başlamıştım. Yanımda birisi olsun, onu dinleyeyim, kucaklayayım, kollarımın arasında sıkayım istiyordum. Yalnız kalmak istemiyordum. Aleksandra Mihaylova'nın odasına koştum. Yatıncaya dek onun yanında otur-

dum. Odada yalnızlık. Piyano çalmamasını istedim. Yalvardı şarkı söylemem için. Söylemedim. Kafamın içi karmakarışıktı. Hiçbir şey düşünemiyordum! Çok korkutmuştum onu. Avutmaya çalışıyordu beni. Hasta olduğumu, kendime dikkat etmediğimi söylüyordu. Sonunda perişan bir durumda ayrıldım yanından. Yatağıma girdiğimde sıtma nöbeti tutmuş gibi zangır zangır titriyordum.

Kendime gelip, durumumu inceden inceye düşünebilecek gücü kazanıncaya kadar birkaç gün geçti. Bu arada Aleksandra Mihaylovna'yla yalnızdık evde. Pyotr Aleksandroviç Petersburg'da değildi. Bazı işleri için üç haftalığına Moskova'ya gitmişti. Bu kısa ayrılık bile çok üzüyordu Aleksandra Mihaylovna'yı. Bazen durgunlaşıyor, odasına kapanıyor, beni bile istemiyordu yanına. Öte yandan ben de yalnızlık arıyordum. Kafamın içinde tuhaf bir gerginlik vardı. Çevremde ne olup bittiğinin farkında değildim sanki. Bazen saatlerce karmakarışık şeyler düşündüğüm oluyordu. Rüyamda birinin benimle gizliden alay ettiğini görüyordum. Bir şey içime yerleşmiş, ruhumu eziyor, her düşüncemi zehirliyordu sanki. Bana acı veren birtakım hayaller bir türlü gitmiyordu gözümün önünden. Sonsuz, kurtuluşu olmayan bir acı, bir fedakârlık hayal ediyordum kendime. Sessizce, içtenlikle, ama boşu boşuna sunulan bir fedakârlık... Bu fedakârlık, karşılık olarak küçümseme ve alay görüyordu. Bir suçlu, kutsal bir insanın günahlarını bağışlıyordu... Yüreğim parçalanıyordu! O anda içimdeki kuşkudan kurtulmak istiyordum. Lanetliyordum onu. İnançlarım inanç değil de yalnızca birer önsezi diye kendimi lanetliyordum.

Sonra bu korkunç vedalaşmanın korkunç cümlelerini, çığlıklarını geçiriyordum aklımdan. Denk olmayan o adamı düşünüyor, bu "denk" sözcüğünün korkunç anlamını keşfetmeye çalışıyordum. Umutsuz bir haykırış içimi sızlatıyordu: "Gülünç bir insanım. Beni seçtiğin için senin adına

da utanıyorum.” Ne demekti bu? Nasıl bir insandı bunu söyleyen? Neyi özlüyor, ne için acı çekiyordu, neyini yitirmişti? Kendimi tutup, bu kadar büyük bir umutsuzluk içinde yazılmış, ama tuhaf, bir türlü anlayamadığım o mektubu tekrar tekrar okuyordum. Ama elimden düşüyordu mektup, giderek daha büyük bir heyecana kapılıyordum... Sonunda anlaşılacaktı bütün bunlar. Bir çözüm yolu bulamıyordum. Belki korkuyordum!

Üç hafta sonra Moskova'dan dönen Pyotr Aleksandroviç'in arabasının çingırağı avluda duyulduğunda bitkin bir haldeydim. Aleksandra Mihaylovna bir sevinç çığılığı atarak karşılamaya koştu kocasını. Ben taş kesilmiş gibi kalakalmıştım olduğum yerde. Hiç unutmam, içime birden dolan tuhaf bir heyecan korkutmuştu beni. Daha fazla dayanamadım, odama koştum. Böyle ansızın neden korktuğumu anlayamıyordum. Ama dehşete düşürüyordu beni bu korku. On beş dakika sonra çağırdılar beni. Prens'in mektubunu verdiler. Pyotr Aleksandroviç'le Moskova'dan gelen bir yabancı vardı konuk salonunda. Konuşmalardan, onun uzun süre bizde kalacağını anlamıştım. Prens'in vekiliydi. O zamana dek Pyotr Aleksandroviç'in yürüttüğü prens ailesinin bazı önemli işleriyle ilgilenmek üzere gelmişti. Prens'in mektubunu bana verdikten sonra, küçük prensesin de bir mektup yollamak istediğini, son ana dek “yazdım yazacağım” diye onu oyaladığını, ama yazmadığını söyledi. Yalnızca, bana yazacak bir şey bulamadığı, beş kez başlayıp sonunu getiremeden kâğıdı yırtıp attığı, birbirimize yazabilmemiz için yeniden arkadaş olmamız gerektiği haberini yollamıştı. Yakında görüşeceğimizi bana söylemeyi unutmamasını da sıkı sıkı tembihlemişti. Heyecanla sorduğum soruya yabancı bay, yakında görüşeceğimiz haberinin gerçek olduğu, prens ailesinin Petersburg'a taşınacağı yanıtını verdi. Bu haber karşısında sevin-cimden ne yapacağımı bilemedim. Hemen odama koştum,

kapımı kapadım, ağlayarak açtım prensin mektubunu. Yakında onunla da Katya'yla da görüşeceğimizi yazıyordu. Müzik yeteneğim için kutluyordu beni. Başarılar diliyor, bana yardımcı olacağını vaat ediyordu. Ağlıyordum. Ama gözyaşlarımda öylesine derin bir hüznün vardı ki, -anımsıyorum-korkuyordum. Bana ne olduğunu anlayamıyordum.

Aradan birkaç gün geçti. Eskiden Pyotr Aleksandroviç'in yardımcısının çalıştığı bitişikteki odada şimdi sabahları, bazen de gece yarılara kadar, yeni gelen bay çalışıyordu. Pyotr Aleksandroviç de sık sık çalışma odasına kapanıyor, birlikte çalışıyorlardı. Bir gün Aleksandra Mihaylovna kocasının çalışma odasına gidip, bizimle çay içip içmeyeceğini sormamı söyledi. Çalışma odasında hiç kimse yoktu. Pyotr Aleksandroviç'in hemen geleceğini düşünerek onu beklemeye koyuldum. Duvarda bir resmi asılıydı. Anımsıyorum, bu resmi görünce birden ürperdim. Anlayamadığım tuhaf bir heyecanla bakmaya başladım yüzüne. Oldukça yükseğe asılmıştı resim. Üstelik içerisi de oldukça loştu. Daha iyi görebilmek için bir sandalye çekip üzerine çıktım. Bu resimde bir şey arıyordum sanki. İçimdeki kuşkudan beni kurtaracak bir şey... Anımsıyorum, önce gözleri şaşırttı beni. Gözlüklerini hiç çıkarmadığı için o zamana dek görmemiştim gözlerini.

Tuhaf bir önsezinin etkisiyle, çocukluğumdan beri hoşlanmazdım Pyotr Aleksandroviç'in bakışından. Bu önsezim şimdi gerçekleşmişti sanki. Hayalim çalışmaya başladı. Resimdeki Pyotr Aleksandroviç benim dikkatli, soru dolu bakışından gözlerini kaçırıyor gibi geldi bana. Yalan, ikiyüzlülük vardı bu gözlerde. Sırrı çözdüm sandım. Gizli bir sevinç doldurdu içimi. Sessiz bir çığlık attım. Tam o anda arkamda bir hışırtı duydum. Dönüp baktım. Pyotr Aleksandroviç karşımda duruyordu. Dikkatli dikkatli bana bakıyordu. Yüzünün birden kıpkırmızı olduğunu fark ettim. Ben de kızardım. Sandalyeden indim. Pyotr Aleksandroviç sertçe:

– Ne yapıyorsunuz burada? dedi. Niçin girdiniz buraya?

Yanıt veremedim. Kendimi biraz toparladıktan sonra kekeleyerek, Aleksandra Mihaylovna'nın onu çay içmeye çağırdığını söyledim. Ne yanıt verdi, odadan nasıl çıktım, anımsamıyorum. Aleksandra Mihaylovna'nın yanına gittiğimde kadıncağızın beklediği yanıtı unutmuştum. Şansa "Gelecek" dedim.

Aleksandra Mihaylovna:

– Neyin var Netoçka, diye sordu. Yüzün kıpkırmızı olmuş. Şuraya baksana... Bir şey mi oldu?

– Bilmem... Koştum da...

Aleksandra Mihaylovna ilgiyle sözümü kesti.

– Pyotr Aleksandroviç mi bir şey söyledi sana yoksa?

Susuyordum. Tam o anda Pyotr Aleksandroviç'in ayak sesi duyuldu. Hemen odama kaçtım. Tam iki saat büyük bir üzüntü içinde bekledim. Sonunda hizmetçi gelip Aleksandra Mihaylovna'nın beni çağırdığını söyledi. Pek bir durgundu Aleksandra Mihaylovna. Telaşlıydı da. Ben içeri girince başını birden kaldırıp heyecanla baktı yüzüme, sonra başını önüne eğdi. Üzgündü sanki. Canının bir şeye sıkıldığı belliydi. Çok az konuşuyor, yüzüme hiç bakmıyordu. B.'nin sorularına başının ağrıdığından yakınlıkla yanıtlar veriyordu. Pyotr Aleksandroviç her zamankinden daha konuşkan-
dı. Ama yalnızca B.'yle konuşuyordu.

Aleksandra Mihaylovna, dalgın, piyanonun yanına gitti. B. bana döndü.

– Bir şey söyleyin bize, dedi.

Buna pek sevinmiş gibi atıldı Aleksandra Mihaylovna:

– Evet Annetta, yeni öğrendiğin aryayı söyle.

Yüzüne baktım. Huzursuz bir bekleyiş içinde bana bakıyordu.

Heyecanımı yenemiyordum. Piyanoya yaklaşıp –nasıl olursa olsun– söylemeye başlamam gerekirken, iyice şaşır-

dım... Söylemek istemediğimi nasıl anlatacağımı bilemiyordum. Sonunda öfkelen dim, kısaca:

– Söylemek istemiyorum, dedim.

Aleksandra Mihaylovna bana anlamlı anlamlı baktıktan sonra bir kez de kocasına baktı.

– Neden istemiyorsun? diye sordu.

Onun bu bakışı sabrımı taşırmıştı. Son derece heyecanlı –ama heyecanlı olduğumu saklamadan, öfkeden titreyerek– ayağa kalktım. İstemediğimi, söyleyemeyeceğimi, hasta olduğumu söyledim. Hepsinin gözünün içine bakıyordum. O anda odamda olmayı, herkesten saklanmayı öylesine istiyordum ki...

B. şaşır mıştı. Aleksandra Mihaylovna'nın kızdığı belliydi. Susuyordu. Ama Pyotr Aleksandroviç birden ayağa kalktı. Bir işi olduğunu hatırladığını söyledi. Boş yere zaman geçirdiği için canının sıkıldığı belliydi. Sonra belki gelebileceğini söyledi. Yine de ne olur ne olmaz diye, vedalaşma anlamına B.'nin elini sıkıp acele çıktı.

– Ne oluyor size böyle? diye B. sordu. Hiç iyi görünmüyorsunuz.

Sabırsızca karşılık verdim:

– Hastayım, çok hastayım.

Aleksandra Mihaylovna:

– Çok doğru, dedi. Yüzün bembeyaz. Oysa demin kıpkırmızıydı...

Birden susmuştu... Gidip karşısına dikildim, gözlerinin içine bakarak:

– Yeter artık! dedim.

Bakışıma dayanamazdı zavallı. Suçlu gibi başını önüne eğdi. Soluk yanaklarına hafif bir pembelik geldi. Elini tutup öptüm. İçten, yapmacıksız bir sevinçle bakıyordu yüzüme. Duygulanmıştım.

– Kötü, kaba bir çocuk olduğum için bağışlayın beni, de-

dim. Gerçekten hastayım. Kızmayın bana, bırakın gideyim...

Aleksandra Mihaylovna dudaklarında çekingen bir gülümsemeyle kulağıma eğilip ekledi:

– Ben senden kötü, hem çok daha kötü bir çocuğum. Hadi odana git. Ama ne olur gücenme bana.

– Niçin güceneyim? dedim.

Bu içten itiraf çok şaşırtmıştı beni. Aleksandra Mihaylovna da şaşırmış, hatta korkmuş gibi:

– Niçin mi? diye sordu. Niçin mi dedin? Görüyorsun ya, ne biçim bir kadını, Netoçka! Saçmaladım. Hadi git! Sen benden akıllısın... Çocuktan beterim.

İçimden bir şey koptu sanki, ne söyleyeceğimi bilemiyordum.

– Gideyim artık, dedim.

Bir kez daha öptüm elini. Hemen çıktım odadan.

Çok üzgündüm. Üstelik dikkatsizdim. Kendimi tutmasını bilmiyorum diye kendi kendime kızıyordum. Bir şeyden ölesiye utanıyordum. Derin bir keder içinde uykuya daldım. Sabah uyandığımda ilk düşündüğüm şey, dün akşamın baştan sona bir hayal olduğuydu. Birbirimizle oyun oynamıştık. Boş şeyleri gözümüzde büyütmüş, acemiliğimiz, dış dünyayı tanımamamız yüzünden ne yapacağımızı şaşırmıştık. Bütün suçun şu uğursuz mektupta olduğunu, onun beni aşırı huzursuz ettiğini biliyordum. Artık hiçbir şeyi uzun uzadıya düşünmemeye karar verdim. Üzüntümden böylesine kolayca sıyrıldıktan sonra, verdiğim kararı yine öyle kolayca yerine getireceğime kesinlikle inandığım için rahatladım. Kalkıp şan dersine gittim. Neşem yerindeydi. Temiz sabah havası düşüncelerime daha bir açıklık kazandırmıştı. Sabahları müzik öğretmenime gitmeye bayılıyordum. Saat sekize doğru yavaş yavaş canlanan günlük hayatına hazırlanan kentin sokaklarından geçmek hoştu. Çoğunlukla kentin en kalabalık, hareketli sokaklarından geçerdik. Sanat

alanındaki bu ilk adımlarımın havası; bir sürü önemsiz, küçük endişelerle dolu bu sokakla, üç beş adım ötede, tıklım tıklım insan dolu kocaman bir evin üçüncü katında beni bekleyen sanat arasındaki zıtlık hoşuma gidiyordu. Sonra, yüzleri asık, çabuk çabuk işlerine giden insanların arasından nota defterim koltuğumun altında geçmek; beni derse götüren, yüzüne her baktığımda kendi kendime “Bu kadın ne düşünür acaba?” diye sormadan edemediğim Natalya; sonra, yarı İtalyan yarı Fransız, tuhaf huylu, bazen pek heyecanlı, çoğu zaman pinti öğretmenim... Bütün bunlar ilgimi çekiyor, beni ya düşünmeye ya da gülmeye zorluyordu. Sanatımı –biraz ürkek de olsa– tutkulu bir umutla seviyordum. Büyük hayaller kuruyordum. Geleceğimin parlak olacağını düşünüyordum. Bazen hülyalı dönüyordum eve. Sözün kısası, böyle anlarımda mutluydum.

O gün saat onda dersten döndüğümde de öyle bir ruhsal durum içindeydim. Her şeyi unutmuş, –anımsıyorum– mutlu hayallere dalmıştım. Ama merdiveni çıkarken birden irkildim. Başımın üstünde, merdivenden inmekte olan Pyotr Aleksandroviç’in sesi gürlemişti. İçime dolan huzursuzluk öylesine büyüktü, bir gün önce olanların anısı ruhumu öylesine haince sarmıştı ki, yüzümü buruşturmadan edememiştim. Hafifçe öne eğilip selam verdim. Ama –besselli yüzümü gördüğü için– Pyotr Aleksandroviç şaşkınlıkla durdu önümde. Onun durduğunu fark edince kulaklarıma kadar kızardım. Basamakları çabuk çabuk çıkmaya başladım. Arkamdan birşeyler mırıldandı, yürüdü.

Üzüntümden ha ağladım ha ağlayacaktım. Olanlara bir türlü aklım ermiyordu. Öğlene dek kendimde değildim. Bu huzursuzluktan bir an önce kurtulmak için ne yapacağımı, neye karar vereceğimi bilemiyordum. Soğukkanlı olmaya bin kez karar verdim kendi kendime, bin kez korkuya kapıldım. Aleksandra Mihaylovna’nın kocasından nefret edi-

yordum. Umutsuzluk içindeydim. Sürekli heyecan sonunda hasta etmişti beni. Sinirlerimi bozmuştu. Her şeyden sıkılıyordum. Odama kapandım. Aleksandra Mihaylovna'nın yanına bile gitmedim. Sonunda kendisi geldi. Yüzüme bakınca az kaldı bir çığlık atıyordu. Yüzüm bembeyazdı. Aynaya bakınca kendimden korktum. Aleksandra Mihaylovna bir saat kaldı yanımda. Bir bebekmişim gibi ilgilendi benimle.

Gelgelelim, bu ilgisi öylesine eziyordu beni, yüzüne bakmak öylesine acı veriyordu ki bana, sonunda dayanamadım, beni yalnız bırakmasını istedim. Büyük bir endişeyle ayrıldı yanımdan. Sarsıla sarsıla ağlamaya başladım. Akşam doğru biraz açıldım...

Açıldım, çünkü Aleksandra Mihaylovna'nın yanına gitmeye karar vermiştim. Ayaklarına kapanacaktım. Kaybettiği mektubu verecektim ona. Her şeyi itiraf edecektim: Çektiğim acıları, kuşkularımı... İçimde ona olan sonsuz sevgiyle boynuna sarılacaktım. Onun çocuğu, candan dostu olduğumu, ona karşı ne denli içten duygular beslediğimi anlaması için bana daha dikkatli bakmasını isteyecektim. Tanrım! Onun açılmayı en son düşüneceği insanın ben olduğumu biliyordum. Hissediyordum bunu. Ama bu sözlerimi daha etkili kılar sanıyordum. Üzüntülerinden kurtulması için daha etkili olurdu... Gerçi henüz tam açıklığa kavuşmamıştı düşüncelerim, ama onun ne kadar üzüldüğünü, acı çektiğini anlıyordum. Karşımda yüzünün kızarabileceğini düşündükçe öfkeden kuduruyordum... Zavallım benim, zavallım! Suçlu olabilir miydin sen! Ayaklarına kapanıp, hüngür hüngür ağlayarak böyle söyleyecektim ona. Hakkaniyet duygusu bütün benliğimi sarmıştı, coşmuştum. Beklenmedik bir olay onu da beni de mahvolmaktan kurtarıp, aklımı başıma toplamama yardım etmeseydi neler olurdu bilmiyorum... Dehşete kapılmıştım birden. Onun yüreğine bir umut ışığı sızdırmak ha! Öldürürdüm zavallıyı!

Bakın ne oldu: Aleksandra Mihaylovna'nın odasına gidiyordum. İki kapının daha önünden geçince onun odasına varacaktım. Birden yandaki kapıların birinden Pyotr Aleksandroviç çıktı. Beni görmeden yürüdü. O da Aleksandra Mihaylovna'nın yanına gidiyordu. Donakalmıştım. Bu saatte onunla burada karşılaşmam olmayacak bir şeydi. Geri dönüp odama gidecekken, birden meraka kapıldım.

Aynanın karşısında durdu Pyotr Aleksandroviç. Saçlarını düzeltmeye koyuldu. Bir yandan da –beni en çok şaşırtan buydu– bir şarkı mırıldanıyordu. Birden silik bir çocukluk anım canlandı belleğimde. Pyotr Aleksandroviç'i öyle görünce içimi dolduran o tuhaf duygunun daha iyi anlaşılması için bu anımı anlatmalıyım: Bu eve geleli henüz bir yıl olmamıştı. Ancak şimdi kavrayabildiğim –çünkü bu adama karşı duyduğum soğukluğun nereden geldiğini ancak şimdi, o anda anlamıştım– evet, bu eve geldiğimde, önemini ancak şimdi kavrayabildiğim tuhaf bir olay bütün benliğimi sarsmıştı. Ta o zamanlar sıkılırdım Pyotr Aleksandroviç'in yanında. Neşesiz, dalgın duruşunun, çoğu zaman ölgün yüzündeki anlatımın bende ne denli kötü bir ruhsal durum yarattığını anlamıştım: Aleksandra Mihaylovna'nın küçük masasında hep birlikte çay içtiğimiz zamanlar ne kadar sıkıldığımı; daha önce sözünü ettiğim, aralarındaki o tuhaf ilişkiye tanık olduğumda yüreğime saplanan acıyı... Şimdiki gibi yine koridorda, aynı bu saatte karşılaşmıştım onunla. O da Aleksandra Mihaylovna'nın yanına gidiyordu. Çocukluğun verdiği ürkeklikle suçlu gibi hemen bir köşeye saklanmış, beni görmesin diye dua etmeye başlamıştım. Tıpkı şimdi olduğu gibi yine aynanın karşısında durmuştu. Tuhaf, hiç de çocuksu olmayan bir ürperti geçmişti sırtımdan. Yüzünü değiştiriyor sanmıştım. Aynaya yaklaşırken gülümsemediğini açık seçik görmüştüm. İlk kez görüyordum güldüğünü. Aleksandra Mihaylovna'nın yanında hiç gülmezdi

çünkü (anımsıyorum, en çok da bu şaşırtıyordu beni). Aynaya bakar bakmaz birden değişmişti yüzü. Gülümseme –sanki bir emirle– silinivermişti yüzünden. Yerini, insanın ne kadar uğraşırsa uğraşsın, gizleyemeyeceği acı bir duygu –yüreğinden koparcasına korkutmuş gibi– almış, dudaklarını buruşturmuştu. Alnını bir ıstırap ifadesiyle karıştırmış, kaşlarını çatmıştı. Bakışları hüzünle derine kaçmıştı. Kısacası emirle bir anda bambaşka bir adam olmuştu sanki. Anımsıyorum, o yaşta korkudan, gördüklerimin verdiği dehşetten titremeye başlamıştım. İşte o anda tuhaf bir soğukluk, bir daha çıkmamak üzere yerleşmişti içime. Pyotr Aleksandroviç aynaya bir dakika kadar baktıktan sonra boynunu içeri çekmiş, sırtını hafif kamburlaştırmış –Aleksandra Mihaylovna'yı yanında çoğunlukla böyle dururdu– parmaklarının ucuna basarak karısının odasına girmişti. Bu anım sarsmıştı beni şimdi birden.

O zamanki gibi yalnız olduğunu sandığı için, aynanın karşısında duruyordu. Oysa, içimde düşmanca, tuhaf bir duygu, yine beraberdik. Ama onun şarkı söylediğini duyunca (kulaklarıma inanamıyordum) çok şaşırmıştım. Çocukluğumu anımsayınca fena olmuştum. Yüreğimin o anda nasıl sızladığını anlatamam. Sinirlerim boşaldı. Bu acayip şarkıya karşı öylesine bir kahkaha attım ki, zavallı adam irkildi, aynadan iki adım geri sıçradı. Yüzü bembeyaz olmuştu. Çirkin bir durumda yakalanmış gibi şaşkın, korkuyla, öfkeyle bakmaya başladı bana. Bu bakışı tatsız bir duygu uyandırdı bende. Sinirli kahkahalarla gülmeye başladım: Gözlerinin içine baka baka geçtim yanından. Öyle, gülerek, Aleksandra Mihaylovna'nın odasına girdim. Pyotr Aleksandroviç'in koridorda, kapının önünde kalakaldığını, belki de girmekle girmemek arasında bocaladığını, öfkeden, korkudan ne yapacağını şaşırdığını biliyordum... Sinirli, meydan okuyan bir sabırsızlıkla, karar vermesini bekliyordum.

Odaya giremeyeceğine inanıyordum. Düşündüğüm gibi de oldu. Ancak yarım saat sonra girebildi içeri. Aleksandra Mihaylovna, uzun süre şaşkın bir şekilde baktı yüzüme. Bana ne olduğunu sordu. Yanıt veremiyordum. Gülmekten soluk alamıyordum. Sonunda sinir krizi geçirdiğimi anladı, telaşlandı, oturttu beni. Biraz dinlendikten sonra elini tuttum Aleksandra Mihaylovna'nın, öpmeye başladım. Ancak o anda, evet ancak o anda anlamıştım kocasıyla karşılaşmasaydım kadıncağızı öldüreceğimi. Ölümünden kurtulmuş bir insana bakar gibi bakıyordum gözlerinin içine.

Pyotr Aleksandroviç girdi içeri.

Şöyle bir göz attım ona. Aramızda hiçbir şey geçmemiş gibi soğuk, asık yüzlüydü yine. Ama benzinin solukluğundan, dudaklarının titremesinden heyecanını güç gizlediği belliydi. Aleksandra Mihaylovna'yla soğukça selamlaştı, bir şey söylemeden geçip yerine oturdu. Çay fincanını aldığında eli titriyordu. Birden parlayacağını sanıyordum. Korkuyordum. Odama çıkmak istiyordum. Ne var ki, kocasını görünce yüzü birden değişen Aleksandra Mihaylovna'yı yalnız bırakmak gelmiyordu içimden. O da kötü birşeyler sezmişti. O kadar korkuyla beklediğim şey oldu sonunda.

Odanın içinde derin bir sessizlik vardı. Başımı kaldırıncaya Pyotr Aleksandroviç'in doğrudan bana yönelmiş bakışıyla karşılaştım. Bu benim için umulmadık bir şeydi. İrkildim, az kaldı bir çığlık atıyordum. Başımı önüme eğdim. Aleksandra Mihaylovna bu hareketimin farkına varmıştı. Birden Pyotr Aleksandroviç'in sert, kaba sesi duyuldu:

– Ne oluyor size? Niçin kızardı yüzünüz?

Susuyordum. Kalbim güm güm atıyordu. Konuşamıyordum. Pyotr Aleksandroviç küçümser bir tavırla Aleksandra Mihaylovna'ya gösterdi beni.

– Niçin kızardı yüzü? diye sordu. Niçin ikide bir kızarıp bozarıyor bu kız?

Öfkeden sık sık solumaya başlamıştım. Aleksandra Mihaylovna'ya yalvarır gibi baktım. Anladı beni. Soluk yanakları pembeleşti. Ondan hiç ummadığım kararlı bir sesle:

– Annetta, dedi, sen odana git. Bir dakika sonra yanına geleceğim. Birlikte otururuz...

Pyotr Aleksandroviç, karısının söylediğini duymamış gibi, sesini daha da yükseltip:

– Size sordum, dedi, duydunuz mu? Benimle karşılaşınca niçin kızarıp bozariyorsunuz hep? Cevap verin!

Aleksandra Mihaylovna:

– Kızarmak zorunda bırakıyorsunuz onu da ondan, diye atıldı, beni de öyle...

Heyecandan kesik kesik konuşuyordu. Şaşkın, bakıyordum ona. Bu heyecanını önce anlayamamıştım.

Pyotr Aleksandroviç de öfkelenmişti sanki. *Ben* sözcüğünün üzerine basarak:

– *Ben* mi kızarmak zorunda bırakıyorum sizi, ben mi? dedi. Benim yüzümden mi kızardınız? Benim yüzümden kızarıyor muyuz? Ne dersiniz, benim yüzümden değil de kendi adınıza kızarmanız daha doğru olmaz mıydı acaba?

Söyledikleri benim için öylesine açıktı, öylesine acıydı ki, dehşete kapılıp bir çılgılık attım. Aleksandra Mihaylovna'ya koştum. Kireç gibi bembeyaz olmuş yüzünde şaşkınlık, ıstırap, sitem, korku vardı. Ellerimi dua eder gibi önümde birleştirip Pyotr Aleksandroviç'e baktım. Birden toparlamıştı kendini sanki. Ama onu böyle söylemeye zorlayan öfkesi sönmemişti. Benim sessiz yalvarışımı görünce yumuşamıştı yine de. Aralarındaki sırrı bildiğim, onun söylediğini anladığım yüzümden belliydi. Aleksandra Mihaylovna ayağa kalkıp, zayıf ama kararlı bir sesle,

– Annetta, dedi, odanıza gidin. Pyotr Aleksandroviç'le yalnız konuşmam gerek.

Görünüşte sakindi. Gelgelelim her çeşit heyecandan daha

çok korkutuyordu beni bu. Ne söylediğini duymamış gibi kıpırdamadan ayakta duruyordum. Aleksandra Mihaylovna'nın o anda ne düşündüğünü anlamak için bütün dikkatle yüzüne bakıyordum. Sanırım ne söylediğim şeyin ne de hareketimin anlamını anlamıştı.

Pyotr Aleksandroviç elimden tuttu, karısını göstererek.

– Ne yaptığının farkında mısınız? dedi.

Tanrım! O anda bu ölü yüzdekine benzer bir umutsuzluk hiç görmemiştim. Pyotr Aleksandroviç elimden çekip dışarı çıkardı beni. Kapıda durup son bir kez daha baktım onlara. Aleksandra Mihaylovna şömineye dirseklerini dayamış, başı ellerinin arasında, ayakta duruyordu. Acıdan kıvranıyormuş gibi bir görünümü vardı. Pyotr Aleksandroviç'in elini yakaladım, bütün gücümle sıktım, kısık bir sesle:

– Allah aşkına! diye fısıldadım. Allah aşkına! Acıyın ona! Yüzüme tuhaf tuhaf baktı.

– Korkmayın, korkmayın, dedi. Önemli bir şey değil, şimdi geçer. Hadi gidin siz.

Odama girince kendimi kanepeye attım, ellerimle yüzümü kapadım. Tam üç saat öyle kaldım. Acı çektim. Sonunda dayanamadım. Hizmetçi kızı yollayıp Aleksandra Mihaylovna'nın yanına inip inemeyeceğimi sordurdum. Yanıtı Madam Léotard getirdi. Pyotr Aleksandroviç karısının sinir krizinin geçtiği, artık bir tehlikenin kalmadığı, ama Aleksandra Mihaylovna'nın biraz dinlenmesinin gerektiği haberini yollamıştı. Gecenin ikisine kadar yatmadım. Odamın içinde bir aşağı bir yukarı dolaştım durdum. Düşündüm. Durumum her zamankinden daha tuhaftı. Ama nedense rahat hissediyordum kendimi... Belki de bütün suçun bende olduğuna inandığım içindi bu. Sabırsızlık içinde sabah olmasını bekliyordum. Saat ikide yattım.

Ne var ki, ertesi sabah Aleksandra Mihaylovna'da bana karşı tuhaf bir soğukluk dikkatimi çekti. Önce, bu iyi yü-

rekli, temiz ruhlu kadının dün akşam kocasıyla aralarında geçen olaya istemeyerek tanık olduğum için benden sıkıldığını sandım. Bu, bir çocuk kadar saf insanın benden sıkılabileceğini, dün akşamki tatsız olayın kalbimi kırmış olduğunu düşünerek benden özür dileyebileceğini de öğrenmiştim. Ama sonra sonra, başka bir endişesi olduğunu, canının bir şeye sıkıldığını fark etmeye başladım. Sorularına kısa, soğuk yanıtlar veriyor, benimle üstü kapalı konuşuyordu. Sonra birden değişiyor, bu soğukluğundan pişman olmuş gibi yaklaşıyordu bana. Tatlı, gönül alıcı sözlerinde tuhaf bir sitem hissediliyordu. Sonunda, neyi olduğunu, bana bir şey söylemek isteyip istemediğini açık açık sordum. Bu beklenmedik sorum şaşırttı onu. İri, durgun bakışlı gözlerini kaldırdı, içten bir gülümsemeye baktı yüzüme.

– Bir şeyim yok Netoçka, dedi. Böyle ansızın sorunca şaşırdım da biraz... İnan beklemiyordum senden böyle bir soru, onun için... Ama bak ne diyeceğim sana... Doğruyu söyle bana yavrum: Sana ansızın sorulduğunda şaşırabileceğin bir şey var mı yüreğinde?

Gözlerinin içine bakarak karşılık verdim:

– Yok.

– Bu iyi işte! Bu güzel yanıtın için sana ne kadar minnettar olduğumu bilemezsin canım. Senden kötü şeyler umduğum için sormadım bunu... Aklımın ucundan geçmez böyle bir şey! Ama bak ne diyeceğim sana: Çocuktun buraya geldiğinde, şimdi on yedi yaşındasın. Görüyorsun hastayım, çocuktan farkım yok, bakıma ihtiyacım var. İçimde sana karşı yeterince sevgi varken, annenin yerini tutamadım. Şimdi böylesine acı çekiyorsam suç sende değil, bendedir. Sorduğum soru için, babamın evinden seni alırken ona da sana da verdiğim sözü elimde olmadan tutmadığım için başla beni Netoçka. Bu çok huzursuz ediyor beni yavrum. Eskiden beri ediyor...

Kucakladım onu, ağlamaya başladım. Ellerini gözyaşlarıyla ıslattım.

– Ah, her şey için çok teşekkür ederim. Her şey için! Böyle söylemeyin, yüreğimi parçalamayın. Annemden bile çok sevdim sizi. Bu kimsesiz kıza yaptıklarınızın karşılığını verir Tanrı! Prense de!.. Dertli anacığım benim!

– Yeter Netoçka, yeter! Kucakla beni, sık kollarının arasında, var gücünle sık! Biliyor musun? İçimde nedense beni son kez kucaklıyormuşsun gibi bir duygu var.

Hüngür hüngür ağlamaya başlamıştım.

– Hayır, hayır, diye haykırdım. Böyle konuşmayın! Hayır, olmaz öyle şey! Mutlu olacaksınız!.. Önümüzde uzun yıllar var. İnanın, mutlu olacağız.

– Teşekkür ederim yavrum, çok teşekkür ederim! Beni böylesine sevdiğin için teşekkür ederim! Kimse kalmadı çevremde. Herkes uzaklaştı benden.

– Kimler bu herkes dediğiniz? Kim uzaklaştı sizden?

– Eskiden bir sürü dostum vardı. Netoçka, sen bilmiyorsun. Hepsi bıraktı beni, birer hayal gibi kayıplara karıştılar. Oysa o kadar bekledim onları, ömrümce özledim. Neyse!.. Bak Netoçka: Kış iyice yaklaştı artık. Karın yağmasına az kaldı. İlk kez yağdığında öleceğim... Evet! Ama üzülmiyorum. Şimdiden elveda!

Yüzü bembeyazdı. İki yanağında da insanın içini ürperten birer kırmızı leke vardı. Ateşten çatlak çatlak olmuş dudakları titriyordu. Piyanonun yanına gidip tuşlara bir iki kere dokundu. Tam o anda bir teli koptu piyanonun, uzun uzun vınladı...

Piyanoyu göstererek, duygulu:

– Duyuyor musun Netoçka? dedi, duyuyor musun? Çok germişler bu teli. Dayanamadı, öldü. Duyuyor musun ne acıklı inleyerek ölüyor sesi!

Güçlkle konuşuyordu. Yüzünde derin bir ıstırap anlatımı vardı. Gözleri dolu dolu olmuştu.

– Kapatalım artık bu konuyu Netoçkacığım. Hadi git çocukları getir.

Getirdim. Onlara bakarak dinlendi sanki. Açıldı biraz. Bir saat sonra odalarına yolladı çocukları.

Sonra, sesini birisinin duymasından korkuyormuş gibi fısıltıyla:

– Ben ölünce yalnız bırakmayacaksın onları Annetta, değil mi? dedi. Değil mi?

Ancak:

– Yeter artık, diyebildim, öldürmek mi istiyorsunuz beni?

Bir an durdu, gülümseyerek:

– Şaka ettim, dedi. Hemen inandın mı? Bazen saçmalarım ben böyle. Bu aralar çocuktan farkım yok. Kusuruma bakmamalısın.

Ağzından bir şey kaçırmak istemiyormuş gibi baktı yüzüme. Bekliyordum. Sonunda başını önüne eğdi. Güç işitilir bir sesle:

– Dikkat et de ürkütme onu, dedi.

Yüzü hafif kızarmıştı. Hayretle:

– Kimi? diye sordum.

– Kocamı. Belki her şeyi anlatırsın ona arkamdan.

İyice şaşırmıştım.

– Niçin ama? dedim. Niçin?

Dudaklarında hep o içten gülümseme vardı. Yüzü gidecek daha çok kızarıyordu. Gözlerimin içine elinden geldiğince kurnazca bakmaya çalışarak:

– Kimbilir, belki de anlatmazsın! dedi. Kapatalım artık bu konuyu. Şaka ettim, şaka.

Yüreğim sıkışıyordu. Ciddi, esrarlı bir sesle:

– Yalnız şunu söyle bana, dedi, ben ölünce seveceksin onları, değil mi? Öz çocuklarını sever gibi seveceksin... Tamam mı? Unutma, öz çocuğum gibi sevdim seni, kendiminkilerden hiç ayırmadım.

Ne söylediğimi bilmeden:

– Evet, evet! dedim.

Hıçkırma hıçkırma ağlıyordum. Sımsıcak bir öpüş yaktı elimi. Hemen çektim. Şaşkınlıktan dilim tutulmuştu, konuşmıyordum.

Kendi kendime soruyordum: “Neyi var? Neler düşünüyorum? Dün akşam ne geçti aralarında?”

Biraz sonra yorgunluktan yakınmaya başladı.

– Çoktan beri hastayım, dedi, ama korkutmak istemedim ikinizi. İkiniz de seversiniz beni... Değil mi? Hadi şimdi git Netoçka, yalnız bırak beni. Ama akşama gel. Unutma sakın. Geleceksin değil mi?

– Geleceğim!

Sonunda odama çıkabileceğime sevinmişim. Dayanacak gücüm kalmamıştı çünkü.

Hıçkırıklar arasında düşünüyordum: “Zavallı, mutsuz kadın! Nasıl bir kuşku kemiriyor içini acaba? Nedir seni böyle üzen, perişan eden? Tanrım! Ezbere bildiğim bu sonsuz acı, en küçük bir ışık sızmayan bu yaşam, hiçbir şey istemeyen bu ürkek sevgi nedir Tanrım? Hâlâ, ölüm ona böylesine yakınken, acıdan yüreği parçalanıyorken bile suçluymuş gibi, sızlanmaktan, yakınmaktan korkuyor... Kendine yeni bir üzüntü kaynağı buldu!..”

Hava kararınca Ovrov'un (Moskova'dan gelen konuk) yokluğundan yararlanıp kitaplığa gittim. Dolabı açtım. Aleksandra Mihaylovna'ya okuyabileceğim bir kitap aramaya koyuldum. Üzüntüsünü unutturacak, onu kara düşüncelerinden uzaklaştıracak şöyle hafif, neşeli bir şey bulmak istiyordum... İyice dalmıştım aramaya. Bu arada hava iyice kararmıştı. Benim de içime bir hüznün çökmüştü. Nasıl oldu bilmiyorum, yine o kitap geçti elime. Yine aynı sayfası açılmıştı. O zamandan beri koynumda sakladığım mektubun izi vardı sayfada. Bu mektubun sırrı hayatımı altüst etmiş,

içime anlaşılmaz, tuhaf, soğuk duygular doldurmuştu. Şimdi de uzaktan uzağa gözdağı veriyordu bana... “Durumu-
muz ne olacak?” diye düşünüyordum. “O sıcak köşemi
kaybediyorum artık. Gençliğimi koruyan temiz ruh bırakı-
yor beni. Nasıl günler bekliyor beni acaba?” Bilinmeyen,
beni ürküten geleceğe hazırlanıyormuşum gibi geçmişe dal-
mıştım... Bugünmüş gibi anımsıyorum o dakikayı. Öylesine
derin bir iz bırakmıştır belleğimde.

Bir elimde mektup, bir elimde açık kitap, ayakta öylece
duruyordum. Birden korkuyla sıçradım. Bana hiç de yaban-
cı olmayan bir ses duymuştum kulağımın dibinde. Aynı anda
da elimden çekilip alınmıştı mektup. Bir çılgılık atarak ar-
kama döndüm: Pyotr Aleksandroviç karşımdaydı. Bir eliyle
kolumdan yakalamış, ötekiyle mektubu ışığa tutmuş oku-
maya çalışıyordu... Bağırılmaya başladım. Pyotr Aleksandro-
viç’in gururla gülümsemesinden mektubun ilk satırlarını
okuyabildiğini anlamıştım. Kendimi kaybettim...

Birden çılgın gibi üzerine atılmıştım. Mektubu çekip al-
mıştım elinden. Bu öylesine ani olmuştu ki, mektubun ye-
niden benim elime nasıl geçtiğini kendim bile anlayama-
mıştım. Mektubu elimden yine almak istediğini görünce
hemen koynuma soktum onu. Üç adım geri çekildim.

Bir şey söylemeden yarım dakika baktık birbirimizin yü-
züne. Korkudan titriyordum. Pyotr Aleksandroviç’in yüzü
bembeyazdı. Sessizliği bozan o oldu. Heyecandan zayıf çı-
kan bir sesle:

– Yeter artık! dedi. –Öfkeden mosmordu dudakları, titri-
yordu.– Zor kullanmamı istemezsiniz sanırım. Verin bana o
mektubu.

Ancak o anda geldim kendime. Pyotr Aleksandroviç’in
kaba hareketi öfkelenirdi beni. Ağlamaya başladım. Zangır
zangır titriyordum. Bir süre konuşamadım.

Bana doğru iki adım attı.

– Duydunuz mu ne dediğimi? dedi.

Gerı çekildim.

– Bırakın beni, bırakın gideyim! diye bağırmaya başladım. Ayıp sizin bu yaptığınız. Çirkin bir şey! Aklınızı yitirdiniz galiba!.. Bırakın beni geçeyim!

– Nasıl? Ne demek oluyor bu? Ne cesaretle böyle konuşuyorsunuz benimle... Anlamıyormuş gibi... Verin şu mektubu diyorum!

Bana doğru bir adım daha attı. Ama yüzüme bakıp gözlerimin içindeki kararlılığı görünce durdu birden. Dalgın:

– Pekâlâ! dedi.

Sonra kararını vermiş gibi, öfkesini bastırarak:

– Sırası gelince bunu da hallederiz, diye sürdürdü konuşmasını. Önce... –Sağına soluna bakındı.– Siz... Kim soktu sizi buraya? Dolap niçin açık? Anahtarı nereden buldunuz?

– Cevap vermeyeceğim size, dedim, konuşmayacağım. Bırakın beni, bırakın!

Kapıya doğru yürüdüm. Kolumdan tutup durdurdu beni.

– Bir dakika... Böyle gidemezsiniz!

Bir şey söylemeden çektim kolumu. Yine kapıya doğru yürümek için döndüm.

– Pekâlâ, dedi. Yalnız şunu bilmenizi isterim, evimde sevgililerinizle mektuplaşmanıza göz yumamam...

Korkuyla bir çığlık attım, dehşet içinde bakmaya başladım yüzüne.

– Bu nedenle...

– Susun! diye haykırdım. Ne hakla böyle konuşabiliyorsunuz benimle? Ne hakkınız var... Tanrım! Tanrım!..

– Efendim? Öyle mi! Bir de tehdit ediyorsunuz beni demek?

Bitkin, bakıyordum yüzüne. Nedense ikimiz de çok sinirlenmiştik. Anlayamıyordum bunu. Artık kesmesi için bakışım la yalvarıyordum ona. Bunu yaparsa davranışını bağışla-

maya hazırdım. Gözlerimin içine dik dik bakıyordu. Kararsız olduğu belliydi.

– Ne olur, her şeyi göze aldirtmayın bana, diye mırıldandım.

Sonunda, kendini toparlamış gibi:

– Evet, dedi, keselim artık.

Tuhaf bir gülümsemeye ekledi:

– Ne yalan söyleyeyim, masum bakışınıza kanmıştım. Ama çok yazık, durum apaçık ortada. Mektubun baştan birkaç satırını okudum. Bir aşk mektubu bu. Ne dersiniz deyin, inandıramazsınız beni! Aklınızdan silin bunu! Bir an duraksadıysam, erdemleriniz yanında bir de çok güzel yalan söyleyebildiğinizdendi bu. Hem şunu da söyleyeyim ki...

Konuştukça öfkeden değişiyordu yüzü. Bembeyaz olmuştu. Dudakları sıkılı, titriyordu... Öyle ki, son sözcükleri güçlükle söyleyebilmişti. Oda iyice karanlık olmuştu. Kadına hakaret edebilecek kadar küçülmüş bir erkeğin karşısında tek başıma kalmıştım. Hem durumum da kötüydü. Suçluydum. Utancımdan acılar içinde kıvranıyordum. Bu adamın öfkesini aklım almıyordu. Susuyordum. Dehşetten kendimi kaybedip kapıya koştum. Kendime geldiğimde Aleksandra Mihaylovna'nın kapısının önünde duruyordum. Arkamda da Pyotr Aleksandroviç'in ayak sesleri vardı. Tam içeri giriyordum ki yıldırım çarpmış gibi kaldım olduğum yerde.

“Kadıncağız ne yapar sonra?” diye geçirdim içimden. “Bu mektup!.. Hayır, hayır, isterse dünya başıma yıkılsın, yapmam ona bu kötülüğü!” Odama koşmak için döndüm. Ama çok geçti artık. Pyotr Aleksandroviç karşımda duruyordu. Elinden tuttum.

– Nereye isterseniz gidelim, diye fısıldadım. Buradan uzaklaşalım yeter! Acıyın ona! Yine kitaplığa geleceğim sizinle, ya da... Nereye isterseniz oraya! Öldürürsünüz onu yoksa!

Beni yana itti.

– Asıl siz öldüreceksiniz onu! dedi.

Hiç umudum kalmamıştı artık. Her şeyi Aleksandra Mihaylovna'nın yanında konuşmak istediğini anlamıştım. Bütün gücümle durdurmaya çalışıyordum onu.

– Allah aşkına yapmayın, Allah aşkına! diye yalvarıyordum.

Ama tam o anda kapının perdesi aralandı. Aleksandra Mihaylovna yanımıza çıktı. Şaşırılmıştı. Bize bakıyordu. Yüzü her zamankinden daha renksizdi. Güçlkle ayakta duruyordu. Sesimizi duyunca dışarı çıkmak için büyük çaba harcadığı belliydi. Son derece şaşkın, yüzümüze bakarak:

– Ne var? dedi. Ne konuşuyorsunuz burada?

Sessizlik birkaç saniye sürdü. Aleksandra Mihaylovna'nın yüzü kireç gibi olmuştu. Koşup kucakladım onu, odasına soktum. Arkamızdan Pyotr Aleksandroviç de girdi. Yüzümü Aleksandra Mihaylovna'nın göğsüne bütün gücümle bastırılmış, heyecanla bekliyordum. Aleksandra Mihaylovna:

– Neyin var? diye sordu. Ne oluyor size?

– Ona sorun, dedi Pyotr Aleksandroviç. Dün çok savunuyordunuz onu.

Aleksandra Mihaylovna'ya var gücümle sarılmış, kollarımın arasında sıkıyordum onu. Kadıncağız dehşet içinde:

– Ama ne demek oluyor bu? diye mırıldandı. Tanrım! Siz çok sinirlisiniz, o da korkusundan ağlıyor. Annetta, aranızda geçenleri anlat bana bakayım.

Pyotr Aleksandroviç yanımıza geldi. Kolumdan tutup Aleksandra Mihaylovna'nın göğsünden geri çekti beni.

– Hayır, dedi, durun biraz.

– Şuraya geçin, diye ekledi, ayakta durun orada. Annenizin yerini alan insanın önünde yargılamak istiyorum sizi.

Aleksandra Mihaylovna'yı koltuğa oturturken ekledi:

– Siz telaşlanmayın, oturun şöyle. Hiç de hoş olmayan bu

açıklamadan sizi uzak tutamadığım için üzgünüm. Bunu yapmak zorundayım.

Aleksandra Mihaylovna endişeli, ürkek bakışlarını bir banna bir kocasına çevirerek:

– Tanrım! dedi. Ne olacak acaba?

Odanın ortasında korkunç açıklamayı beklerken ellerimi ovuşturuyordum. Pyotr Aleksandroviç'in çok insafsızca davranacağını biliyordum.

Karısını oturtuktan sonra:

– Anlayacağınız, dedi, ikimiz birlikte bir karara varalım istiyorum. Nedense hep (tuhafliklarınızdan biri de budur) sözgelimi dün bile... Nasıl diyeceğimi bilemiyorum. Böyle bir şeyi düşünmekten bile utanıyorum... Kısacası her zaman savundunuz onu. Bende buldunuz kabahati. Yersiz bir sertlikle suçladınız beni. Sonra, beni ona karşı yersiz sert davranmaya zorlayan başka bir duygudan da söz ettiniz... Siz... Doğrusu, sizin böylesine tuhaf bir kuşkuya kapıldığınız aklıma gelince yüzüm kızarıyor. Onun yanında bundan açık açık niçin söz edemiyorum, anlayamıyorum... Kısacası, siz...

Aleksandra Mihaylovna, yüzü utançtan kıpkırmızı:

– Ah! diye haykırdı, yapmayın! Hayır, söylemeyin! Acıyın kızcağıza! Bütün suç bende! Ben öyle sandım! Kuşkularım dağıldı artık. Bağışlayın beni. Hastayım, hoşgörmelisiniz! Söylemeyin ona, söylemeyin...

Yanıma geldi:

– Annetta git buradan, çabuk git, çabuk! Şaka etti Pyotr Aleksandroviç. Bütün suç bende! Yersiz bir şaka yaptı...

Pyotr Aleksandroviç, karısının umutsuzluk içinde kıvrıyor olmasına aldırmadan, olanca duygusuzluğuyla:

– Düpedüz kiskandınız beni ondan, dedi.

Aleksandra Mihaylovna bir çığlık attı, yüzü bembeyaz oldu. Düşmemek için koltuğun kenarına tutundu. Sonunda zayıf bir sesle:

– Tanrı bağışlasın sizi! dedi. Netoçka, sen de onun bu yaptığı için beni bağışla! Benim yüzümden oldu bütün bunlar. Hastayım ben...

Her şeyi, Pyotr Aleksandroviç'in beni karısının önünde yargılamak istemesinin nedenini anlamıştım.

– Ama bu canavarlık, alçaklık, utanmazlık! diye haykırdım. Rezillik! Siz de...

Aleksandra Mihaylovna dehşet içinde koluma yapıştı:

– Annetta! diye bağırdı.

Pyotr Aleksandroviç büyük bir heyecanla yanımıza geldi.

– Komedi! diye mırıldandı.

Karısının gözlerinin içine dik dik bakarak, hain hain gü-lümsedi.

– İnanın tam bir komedi! Bu komedide aldanan tek kişi de sizsiniz. Solumaya başlamıştı. Beni gösterdi. Şunu bilme-lisiniz, bu çeşit konuşmalardan korkmaz o! Yüzü kızara-cak, utanacak, kulaklarını tıkayacak kadar erdemli değildir! Kusuruma bakmayın, belki biraz kaba, açık konuşuyorum, ama bunu yapmak zorundayım. Söyler misiniz, siz beğeni-yor musunuz bu... Kızı?

Aleksandra Mihaylovna korkudan, dehşetten donup kal-mıştı.

– Tanrım! diye haykırdı. Ne oluyor size? Ne söylediğinizi kulağınız duyuyor mu?

Pyotr Aleksandroviç küçümser bir tavırla kesti onun sö-zünü:

– Lütfen bağırmayın! Alçak sesle konuşun! Hoşlanmam ben böyle şeylerden. Basit, bayağı, hem de son derece baya-ğı bir olay var ortada. Onun davranışlarını beğenip beğen-medığınızı sormuştum size. Şunu biliyor musunuz ki...

Ama sözünü bitirmesine fırsat vermedim. Kolundan tu-tup zorla köşeye çektim onu. Biraz daha gecikseydim her şey mahvolacaktı. Çabuk çabuk konuşarak, alçak sesle:

– Mektuptan söz etmeyin! dedim. Bir anda ölümüne neden olursunuz. Benim için söyleyeceklerinizi kendi üzerine alacak. Beni suçlamaz o, her şeyi biliyorum çünkü... Duydunuz mu, her şeyi biliyorum!

Yabani bir merakla dik dik baktı yüzüme. Şaşırdım. Yüzü bir anda kıpkırmızı olmuştu.

– Her şeyi biliyorum, her şeyi! diye yineledim.

Hâlâ şaşkınlığından kurtulamamıştı. Bir şey soracak gibi açtı ağzını. Fırsat vermedim. Bize korkuyla bakan Aleksandra Mihaylovna'ya dönüp yüksek sesle:

– Ben anlatayım ne olduğumu, dedim. Bütün suç bende. Dört yıldır aldatıyorum sizi. Kitaplığın anahtarını çaldım, dört yıldır sizden gizli kitap okuyorum. Pyotr Aleksandroviç bir kitapla yakaladı beni... Oysa böyle bir kitabı benim okumamam gerekirdi. Telaşa kapıldı, sizin gözünüzde de büyüttü tehlikeyi!.. Ama kendimi temize çıkarmaya çalışmayacağım. (Pyotr Aleksandroviç'in alayla gülümsediğini görünce heyecanlandım.) Bütün suç bende. Kaptırdım kendimi bir kere! Utancımdan da açılmadım size... İşte hepsi bu, bu kadar...

Pyotr Aleksandroviç:

– Vay canına, bu ne ince zekâ! diye fısıldadı.

Aleksandra Mihaylovna büyük bir dikkatle dinliyordu beni. Ama inanmadığı yüzünden belliydi. Bir kocasına, bir baba bakıyordu. Üçümüz de susuyorduk. Tıkanacak gibi oluyordum. Aleksandra Mihaylovna başını önüne eğdi, eliyle yüzünü kapadı. Bir şey düşündüğü, sözlerimi ölçüp biçtiği belliydi. Sonunda kaldırdı başını. Uzun uzun baktı yüzüme.

– Netoçka, dedi, yavrucuğum benim, bilirim, yalan söylemesini beceremezsin sen. Hepsi bu kadar mı, emin misin?

– Evet.

Aleksandra Mihaylovna kocasına döndü:

– Öyle mi?

Pyotr Aleksandroviç kendini zorlayarak:

– Evet, hepsi bu kadar! diye karşılık verdi.

Derin bir soluk aldım.

– Yemin edebilir misin Netoçka?

Hiç duraksamadan,

– Ederim, dedim.

Ama tutamadım kendimi, Pyotr Aleksandroviç'e baktım. Gülümsüyordu. Yüzüm kıpkırmızı olmuştu. Zavallı Aleksandra Mihaylovna'nın gözünden kaçmadı heyecanım. Dayanılmaz bir keder kapladı yüzünü. Mahzun.

– Pekâlâ, dedi. İnanıyorum size. İnanmamak elimde değil çünkü.

Pyotr Aleksandroviç karşılık verdi:

– Bu açıklama yeter sanırım. Duydunuz işte. Ne diyorsunuz?

Aleksandra Mihaylovna susuyordu. Hava giderek gerginleşiyordu. Pyotr Aleksandroviç:

– Yarın bütün kitapları gözden geçireceğim, diye mırıldandı. Bakalım daha neler öğreneceğiz. Ama...

– Hangi kitabı okuyordu?

– Hangi kitabı mı? –Pyotr Aleksandroviç bana döndü.– Siz söyleyin.

Gizli bir alayla ekledi:

– Durumu benden iyi açıklıyorsunuz.

Şaşırdım. Ne söyleyeceğimi bilemiyordum. Aleksandra Mihaylovna kulaklarına kadar kızardı, başını önüne eğdi. Uzun bir sessizlik oldu. Pyotr Aleksandroviç odanın içinde sinirli sinirli bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Aleksandra Mihaylovna ürkek, çekingen bir tavırla:

– Aranızda ne geçti bilmiyorum, diye başladı.

Sonra, kocasının dikkatli bakışından şaşırdı –oysa bakmamaya çalışıyordu ondan yana– ve sözcüklerin üzerine basa basa sürdürdü konuşmasını:

– Ama gerçekten hepsi bu kadarsa niçin üzülyyorsunuz, telaşlanıyorsunuz... Asıl suç bende! Evet, benim suçlu olan! Acı veriyor bana bu. Onunla gereği gibi ilgilenemedim. Ben yargılayamam onu, asıl o bağışlamalı beni. Peki ama niçin boş yere telaşlanıyoruz? Tehlike geçti artık.

Giderek heyecanlanıyordu. Kocasına bakarak sürdürdü konuşmasını:

– Bakın ona! Görüyorsunuz işte! Bu çocukça hareketinin kötü bir etkisi olmuş mu üzerinde? Bilirim onu ben! Yavrumdur o benim, sevgili kızımdır! –Saçlarımı okşuyor, başımı göğsüne bastırıyordu– Yüreğinin ne kadar temiz olduğunu, şu küçücük başının içindeki düşüncelerin hepsini bilirim. Tertemiz, apaydınlıktır düşünceleri! Yalandan korkan bir ruhu vardır... Kapayalım artık bu konuyu dostlarım! Yeter! Bizi bu kadar üzen başka bir şeydi galiba. Belki de bir keder bulutu geçti üstümüzden. Ama sevgimiz, birbirimize beslediğimiz içten duygular unutturur bize olanları. Açık açık konuşulmamış çok şey var belki aramızda. Başta ben suçumu kabul ediyorum. Önce ben sakladım sizden düşündüklerimi; –hastalığının etkisiyle olduğunu sanıyorum– durup dururken içime dolan kuşkularımı açmadım size. Ama... Ama gerçekleri bir ölçüde söylediğimize göre, ikiniz de bağışlamalısınız beni. Çünkü... Çünkü böyle bir kuşkuya kapılmaktan daha büyük bir günah olamaz...

Sustu. Yüzü kıpkırmızı, kocasının yüzüne baktı. Onun ne söyleyeceğini bir eziklik içinde bekliyordu. Karısını dinlerken Pyotr Aleksandroviç'in dudaklarında alaylı bir gülümseme vardı. Dolaşmayı kesti. Gelip Aleksandra Mihaylovna'nın tam karşısında durdu, ellerini arkasına attı. Karısının niçin böyle heyecanlandığını anlamaya çalışıyor olmalıydı. Kocasının ona dik dik bakışı şaşırttı Aleksandra Mihaylovna'yı. Pyotr Aleksandroviç daha başka şeyler bekliyormuş gibi duruyordu. Aleksandra Mihaylovna'nın şaş-

kınlığı bir kat daha arttı. Sonunda Pyotr Aleksandroviç durgun, alaylı bir sesle bozdu sessizliği:

– Acıyorum size! dedi. –Gülümsemiyordu artık. Ciddileşmişti.– Altından kalkamayacağınız bir rol aldınız üzerinize. Nedir istediğiniz? Karşılık vermek zorunda bırakacaksınız beni. Yeni kuşkularınızla, daha doğrusu, gizlemeyi beceremediğiniz eski kuşkunuzla sabrımı tüketecektiniz, değil mi? Anladığım kadarıyla ortada ona kızmamızı gerektirecek bir durum olmadığını, onun iyi bir kız olduğunu söylemek istiyorsunuz. Gizli gizli okuduğu kötü kitapların onun erdemine en küçük bir zararı dokunmadı diyorsunuz, –bunu ben kendim ekliyorum– savunuyorsunuz onu. Böyle söyleyerek başka bir şeyi ima ettiğinizin farkındayım. Bu işi önemsememin başka bir nedeni olduğunu sanıyorsunuz. Dün çıtlattınız da bunu bana –lütfen kesmeyin sözümü; açık konuşmayı severim– bazı insanlarda (anımsıyorum, bu insanların ağırbaşlı, dürüst, zeki, güçlü, sağlam yaratılışlı olduklarını söylemiş, soylu coşkunuzla daha bir sürü sıfat yakıştırmıştınız onlara) evet bazı insanlarda aşkın (Tanrı bilir nereden çıkardınız bunu!) öteki insanlardan daha değişik biçimlerde; katı, kaba davranışlarla, öfkeyle, daha çok da kuşkularla başladığını söylemiştiniz. Tam böyle mi dediniz, anımsamıyorum... Lütfen kesmeyin sözümü. Sevgili kızınızı iyi tanıyorum. Yanında her şeyi konuşabiliriz. Yüzüncü kez yineliyorum, her şeyi anladınız mı? Aldatıldınız. Ama benim böyle bir insan olduğumda niçin böylesine diretiyorsunuz, aklım almıyor! Beni böylesine gülünç bir kılığa sokmak istemenizin nedenini Tanrı bilir. Bu kıza aşık olacak yaşı çok gerilerde bıraktım ben! Evet, inanın buna artık Aleksandra Mihaylovna, kişisel sorumluluklarının bilincine varmış bir insanım! Ne dersiniz deyin, yine aynı şeyi söyleyeceğim: Suç her zaman suçtur! Çirkin duyguları yüceltmeye istediğiniz kadar çalışın, günah insanla-

rın gözünde utanç verici, iğrenç bir şey olmayı yine de sürdürecektir! Ama kapatalım artık bu konuyu! Yeter! Bu çeşit aşâğılık şeylerden söz ettiğinizi bir daha duymayayım.

Aleksandra Mihaylovna ağlıyordu. Hıçkırarak kucakladı beni.

– Varsın benim başıma patlasın kabak! Olsun varsın! diye mırıldandı. Kuşkularım gülünç olsun, alay etmiş olun benimle! Cezamı kabul ediyorum! Peki ama ya senin günahın neydi ki böylesine ağır bir hakarete katlanmak zorunda kaldın, zavallı yavrum benim? Koruyamıyorum seni üstelik! Ağzım kapalıdır benim! Tanrım! Ama artık susamam, beyefendi! Açacağım ağzımı ben de... Doğru değil bu yaptığınız!..

Aleksandra Mihaylovna'yı yatıştırmak için fısıldayarak yalvarmaya başladım:

– Ne olur susun, susun!

Sert çıkışının Pyotr Aleksandroviç'i kızdırmasından, sabrını taşırmamasından korkuyordum. Korkudan elim ayağım titriyordu.

Pyotr Aleksandroviç:

– Ne saf bir kadınsınız! diye bağırdı. Çevrenizde olup bitenlerden haberiniz yok...

Bir an durdu. Elimi Aleksandra Mihaylovna'nın elinden çekti.

– Çekilin! dedi. Karıma dokunmanıza izin vermiyorum. Kirletirsiniz onu! Yanında bulunmakla bile hakaret etmiş oluyorsunuz ona! Ama... Ama konuşmam, her şeyi anlatmam gerekirken beni susmaya zorlayan ne? –Ayaklarını öfkeyle yere vuruyordu.– Söyleyeceğim, her şeyi söyleyeceğim. Neyi bildiğinizi, beni demin neyle tehdit ettiğinizi bilmiyorum küçük hanım! Bilmek de istemiyorum!

Aleksandra Mihaylovna'ya dönüp ekledi:

– Dinleyin! Her şeyi anlatacağım size.

Aralarına girdim.

– Susun! diye bağırdım, susun, bir kelime daha söylemeyin!

– Dinleyin...

– Susun! Allah aşkına...

Pyotr Aleksandroviç yüzüme sert sert bakarak kesti sözümü:

– Allah aşkına demek! Öyle mi küçük hanım! Allah aşkına! Dinleyin, sevgilisinden aldığı mektupla yakaladım onu, Aleksandra Mihaylovna! Evimizde neler oluyor, görüyorsunuz! Burnumuzun dibinde! Anladınız mı şimdi?

Ayakta güçlkle duruyordum. Aleksandra Mihaylovna'nın yüzünde renk kalmamıştı.

– Olamaz! diye mırıldandı.

– Gördüm mektubu. Elime aldım. Baştan bir iki satırını bile okudum. Yanılmış olamam! Bir aşk mektubuydu. Çekip aldı onu elimden. Şimdi de yanında... Kuşkum yok bundan. Bana inanmıyorsanız yüzüne bakın, anlarsınız...

Aleksandra Mihaylovna yanıma geldi.

– Netoçka! diye haykırdı, yo hayır, hayır, söyleme! Kafam çatlayacak... Tanrım, Tanrım!

Yüzünü elleriyle kapayıp hüngür hüngür ağlamaya başladı. Yine bağıyordu:

– Oh hayır! Olamaz! Yanılıyorsunuz.

Kocasının yüzüne dikkatli dikkatli bakarak sürdürdü konuşmasını:

– Bu... Bunun ne demek olduğunu biliyorum! Siz... Ben... Yapamadım. Aldatmazsın sen beni Netoçka, aldatamazsın, yalan söyleyemezsin bana! Her şeyi olduğu gibi anlat. Onun yanıldığını söyle! Yanıldı, değil mi, yanıldı? Başka bir şeydi gördü! Yanlış okudu, öyle değil mi? Söyle, öyle değil mi? Bak, beni dinle! Niçin söylemeyesin bana her şeyi yavruçum? Sevgili kızım benim!

Pyotr Aleksandroviç'in sesi gürledi başımın üzerinde:

– Cevap verin, hadi cevap verin! Söyleyin bakalım: Bir mektup yok muydu elinizde?

– Heyecandan soluk alamıyordum.

– Vardı! dedim.

– Sevgilinizden mi gelmişti o mektup?

– Evet!

– Hâlâ var mı ilişkiniz?

– Evet, evet, evet!

Kendimi kaybetmiştim artık. Ne söylediğimi bilmiyordum. İstedğim tek şey bu işkencenin bir an önce sona ermesiydi.

Pyotr Aleksandroviç karısının elini tuttu.

– Duydunuz işte, dedi. Artık bir diyeceğiniz var mı? İnanın, temiz yürekli dostum benim: Bütün kuşkularınız dağılsın... Nasıl bir insan olduğunuzu öğrendiniz artık bu... Kızın. Kuşkularınızın ne denli yersiz olduğunu göstermek istedim size yalnızca. Hanidir farkındaydım zaten her şeyin. Sonunda size onun gerçek yüzünü gösterebildiğim için sevinçliyim. Onu yanınızda, kucağınızda, bizimle aynı masada, evimde gördükçe cinlerim tepeme üşüşüyordu. Hiçbir şeyin farkına varmamanız öfkelendiriyordu beni. İşte bu yüzden dikkat ediyordum ona, davranışlarını izliyordum. Bu ilgim tuhaf kuşkulara kapılmanıza neden oldu. Neler neler düşündünüz... Artık durum açıklığa kavuştu, bütün kuşkular dağıldı. –Bana döndü.– Yarın ayrılacaksınız evimden küçük hanım!

Aleksandra Mihaylovna oturduğu koltuktan hafifçe doğruldu:

– Durun! dedi. İnanmıyorum ben buna! Öyle bakmayın yüzüme, alay etmeyin benimle. Düşüncemin doğru olup olmadığını sonra soracağım size. Annetta, yanıma gel yavrum, elini ver bana, ha şöyle. Hepimiz günahkârız! –Ağlıyordu, tit-

rek titrek çıkıyordu sesi. Her türlü cezaya razıymış gibi bakıyordu kocasına.– Birbirimizin elini itecek durumumuz yok! Ver elini bana Annetta, sevgili yavrum benim. Senden üstün, senden iyi değilim ben. Yanımda bulunmakla hakaret etmiş sayılmazsın bana. Ben de senin gibi bir günahkârım çünkü.

Pyotr Aleksandroviç şaşkınlık içinde:

– Aleksandra Mihaylovna! diye haykırdı. Kendinize gelin!

– Kendimdeyim! Sözümü kesmeyin, sonuna kadar anlatacağım her şeyi. Bir mektup görmüşsünüz elinde. Okumuşsunuz bile. Mektubun sevgilisinden geldiğini itiraf ettiğini söylüyorsunuz. Bu onun suçlu olduğunu gösterir mi acaba? Ona karşı böyle davranmak, karınızın yanında gururuyla oynama hakkını verir mi size? Evet efendim, karınızın yanında gururuyla oynama hakkını verir mi size? Bu işi enine boyuna düşündünüz mü? Bakalım sizin bildiğiniz gibi midir gerçek?

Pyotr Aleksandroviç:

– Bu durumda, ayaklarına kapanıp özür dilemem gerekiyor ondan! diye bağırdı. Bunu mu istiyorsunuz? Artık sabrımı tükettiniz! Ağzınızdan çıkanı kulağınız duysun! Ne söylediğinizin farkında mısınız? Neyi, kimi savunduğunuzu biliyor musunuz? Anlıyorum...

– Hiçbir şey anladığınız yok! Öfkeden, gururdan gözleriniz kör çünkü. Neyi savunduğumun, ne söylemek istediğimin farkında değilsiniz. Kötüyü savunmuyorum. Ama hiç düşündünüz mü, –düşünseniz anlarsınız çünkü– hiç düşündünüz mü onun suçsuz, bir çocuk kadar masum olabileceğini? Evet, kötüyü, yüz karasını savunmuyorum! O kadar istiyorsanız, söyleyeyim hemen: Evet, Annetta evli bir kadın, bir anne olsaydı da görevlerini unutsaydı hak verirdim size... Görüyorsunuz ya, değiştirdim sözümü. Bunu göz önünde bulundurarak sitem etmeyin bana artık! Gerçekten böyle bir mektup almışsa, kötülüğünü bilmeden yapmıştır

bunu! Ya çocukça bir duyguya kapılmış, ona yol gösterecek kimsesi olmadığı için işlemişse bu suçu? Ya onun duygularıyla ilgilenmediğim için asıl suç bendeyse? Ya ilk mektupsa bu? Ya kabaca kuşkularınızla saf, temiz duygularını incittiyseniz onun? Ya bu mektup için söylediğiniz yakası açılmadık sözler kızcağızın ruh dünyasını altüst etmişse? Ya şu anda olduğu gibi, demin sorduğunuz canavarca sorulara derin bir keder içinde kendini kaybederek “Evet!” diye karşılık verirken yüzünde parladığını gördüğüm o çocuksu, tertemiz utancı, masumluğu göremediyseniz? Evet, evet! Canavarlık bu, hainlik! Doğrusu beklemezdim bunu sizden! Affetmeyeceğim sizi, hiç affetmeyeceğim!

Var gücümle sıktım onu kollarımın arasında.

– Acıyın bana, acıyın! diye bağırmaya başladım. İnanın bana, acıyın, bırakmayın beni...

Ayaklarına kapandım. Tıkanırcasına,

– Hem, dedi, şu anda ben yanında olmasaydım, sözlerinizle korkutsaydınız onu, bu yüzden inansaydı zavallı suçlu olduğuna, ne olurdu?.. Mahvederdiniz onu... Tanrım! Evden kovmak istiyorsunuz onu demek! Kimi kovarlar evden, biliyor musunuz? Şunu da bilmenizi isterdim ki, kovarsanız ikimizi birlikte kovarsınız... Beni de! Duydunuz mu, Pyotr Aleksandroviç!

Gözleri parlıyor, göğsü inip kalkıyordu. İyice öfkelenmişti...

Sonunda Pyotr Aleksandroviç de yükseltti sesini:

– Yeter artık! Kesin! Birtakım platonik tutkularınız olduğunu biliyorum. Ne yazık ki biliyorum, hanımefendi, duyuyor musunuz? Ne yazık ki biliyorum! Ama böylesine çirkin bir yüz karasına göz yumamam! Aklım ermez böyle şeye benim! Yıldızlı lafları bırakın artık! Kendinizi suçlu buluyorsanız, bir bildiğiniz varsa, (bunu size benim anımsatmam gerekmez hanımefendi) ayrıca evimden ayrılmak isti-

yorsanız... Bana size şunu anımsatmak, söylemek kalır: Bu niyetinizi o zaman, tam fırsat çıktığında gerçekleştirme-
mekle hata ettiniz... Unuttuysanız anımsatayım...

Aleksandra Mihaylovna'ya baktım. Gözleri yarı kapalı, acıdan dizlerinin dermanı kesilmiş, düşmemek için bana tutunuyor, kolumu sıkıyordu. Kocasını biraz daha konuşsa, yere yığılacaktı.

Pyotr Aleksandroviç'in ayaklarına kapandım.

– Ah! Allah aşkına bari bu kez acıyı ona! diye bağırdım.
Son sözü söylemeyin!

Ama geç kalmıştım. Zayıf bir çığlık duyuldu, zavallı Aleksandra Mihaylovna baygın, yere yığıldı.

– Her şey bitti artık! diye mırıldandım. Öldürdünüz onu! Adamlarınızı çağırın, kurtarsınlar onu! Çalışma odanızda bekliyorum. Söyleyeceklerim var size. Her şeyi anlatacağım...

– Ne söyleyeceksiniz? Ne?

– Sonra!

Aleksandra Mihaylovna'nın ayılması, sinir krizinin geçmesi iki saat sürdü. Evin içinde bir korku havası esiyordu. Doktor başını sallıyordu. İki saat sonra Pyotr Aleksandroviç'in odasına girdim. Karısının yanından yeni ayrılmıştı. Parmaklarını acıtırcasına ısırarak odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Yüzü bembeyazdı. Hiç böyle görmemiştim onu.

Soğuk, sert bir sesle:

– Ne söylemek istiyorsunuz bana? dedi. Söyleyin bakalım.

– İşte elimde yakaladığınız mektup. Tanıdınız mı onu?

– Tanıdım.

– Alın.

Mektubu alıp ışığa yaklaştırdı. Dikkatle yüzüne bakıyordum. Birkaç dakika sonra birden sayfayı çevirip sondaki imzaya baktı. Yüzünün bir anda kıpkırmızı olduğunu gördüm. Şaşkın:

– Nedir bu? diye sordu.

– Üç yıl önce bir kitabın arasında buldum bu mektubu. Orada unutulmuş olduğunu hemen anladım kuşkusuz. Okudum... Her şeyi öğrendim. O zamandan beri bendeydi. Kimseye veremezdim onu çünkü. Aleksandra Mihaylovna'ya veremezdim. Size? Belki haberiniz yoktu bu mektuptan. Oysa çok önemliydi... Ama niçin olduğunuz gibi görünmüyorsunuz Aleksandra Mihaylovna'ya, orasını bilmiyorum. Daha çözemedim bu sırrı. Karanlık ruhunuza giremedim henüz. Karınızın yanında üstün olmak istiyorsunuz, başarıyorsunuz da bunu. Ama niçin? Bir hayaleti, zavallı hasta bir kadını ezmek, ondan daha günahsız olduğunuzu göstermek için mi? Amacınıza ulaştınız işte! Çünkü onun bu kuşkusu, saplandığı bu düşünce, birlik olduğunuz öteki insanların ona ettikleri haksızlığa karşı yaralı yüreğinin belkide son başkaldırışıdır. “Onu sevmişseniz ne çıkar bundan?” Bunu söylemek, anlatmak istedi size işte. Gururunuz dokundu bu! Kıskaç bencilliğinizi harekete geçirdi. Hoşçakalın! Söyleyecek bir şey kalmadı artık! Ama şunu unutmayın, gerçek kişiliğinizle tanıyorum sizi. İçinizi biliyorum, unutmayın bunu!

Kendimi bilmeden odama koştum. Tam kapıda Moskova'dan gelen konuğumuz bay Ovrov durdurdu beni.

Önümde saygıyla eğilerek:

– İzninizle biraz görüşmek istiyorum sizinle, dedi.

Ne söylediğini anlamadan durup boş boş baktım yüzüne. Sonra yanından geçip odama girerken:

– Şimdi olmaz, dedim, kusura bakmayın, hastayım.

İki anlama gelebilecek tuhaf bir gülümsemeyle selam verdi:

– Öyleyse yarın.

Ama belki de bana öyle geldi. Düşteydim sanki...

SONSÖZ

**İLK ROMAN DENEMESİ:
NETOÇKA NEZVANOVA
KONSTANTİN MOCHULSKY**

Dostoyevski, hakiki romanlar kadar uzun bir roman yazmayı düşünmeye çok erken başladı. Edebiyat sahnesinde ilk defa belirmesinden üç ay sonra, “Nekrasov için büyük bir roman” yazma tasarısını haber veriyordu ağabeyine (1 Nisan 1846). *Öteki*’nin başarısızlığa uğramasını takip eden hastalığı esnasında Dostoyevski “her şeyden kaçabilmeyi”, İtalya’ya gitmeyi, ve orada, boş vaktinde, kendisi için “bir roman yazmayı” hayal etti. Dostoyevski bu hayalini en ince ayrıntılarına kadar tasarlamıştı. “[İtalya’da] sekiz ay geçireceğim. Romanın ilk kısmını Güncel’e göndereceğim, 1200 ruble alacağım, ardından Roma’dan ayrılıp iki aylık bir Paris seyahatine çıkacağım ve sonra da geri döneceğim. Döndüğümde romanın ikinci kısmını yayına hazır hale getireceğim; 1848 sonbaharına kadar yazmayı sürdürüp, sonra da üçüncü ve dördüncü kısımları hazır edeceğim. Kitabın önsözü de olan birinci kısım Güncel’de zaten yayımlanmış olacak o vakit. Şu anda hem olay örgüsü (ve önsöz), hem de romanın kalbindeki fikir kafamda, üzerlerinde uzun uzadıya çalışılmış bir vaziyette bekliyorlar” (7 Ekim 1846).

O ayın sonunda Dostoyevski ağabeyine şunları yazdı: “Şimdi *Ev Sahibesi*’ni bitirmiş olduğuma göre, gelecek sene-ye kadar kitap yayımlatma işine tamamıyla ara veriyorum; daha başlarında da olsam bana bunca huzursuzluk çektirmeyi beceren romanımla uğraşıyorum bugünlerde.” Kitabın başlığını 17 Aralık 1846 tarihli bir mektupta görürüz ilk. “Şu anda çalışmaktan bitap düşmüş bir haldeyim; romanım *Netoçka Nezvanova*’nın ilk kısmını 5 Ocak’a kadar Krayevsky’ye teslim edeceğime söz verdim.” Ocak 1847’de Dostoyevski romanının kısa bir süre içinde yayımlanacağından emindir hâlâ. “Yakında *Netoçka Nezvanova*’yı okuyacaksın,” diye haber verir kardeşine: “Farklı bir ton ve tavırla yazılmış da olsa Golyadkin gibi bir itiraf olacak bu.” Ancak romanın yayımlanması ertelenmişti. *Ev Sahibesi* üzerinde çalışmak, Dostoyevski’yi *Netoçka*’yı yazmaktan alıkoymuştu. Sonra, mali sebeplerle, Dostoyevski St. Petersburg Gazetesi için kısa edebiyat yazıları yazma işini üstlenmek zoruna kaldı. Buna rağmen, sene sonuna (1847) kadar romanının yayımlanacağını umuyor ve “Bu senenin sonu benim kitabımla gelecek,” diye yazıyordu kardeşine; “romanım tam abonelik vakti basılacak ve daha da önemlisi, yayılmıyorsa şayet, kitabım senenin en seçkin eseri olarak kabul görecektir ve o vakit beni gömmek üzere büyük bir kararlılıkla her yandan üzerime saldıran dostlarımızla çağdaşlarımızın burunları sürtülecek.” O senenin sonuna geldiğinde dahi *Netoçka* yayımlanmamıştı ama. Dostoyevski 1848 senesini “hafif” şeylerle, “sanata karşı işlenmiş günahlar” olarak tarif ettiği gündelik işlerle geçirdi. *Netoçka* üzerinde çalışmaya azar azar, ancak gündelik işlerden arta kalan boş zamanlarında devam edebiliyordu. En sonunda, 1849 Şubat’ında “girişimci” Krayevsky’yle işlerini hallettikten ve onu romanı için kendisine 100 ruble avans vermeye ikna ettikten sonra, Dostoyevski şu satırları yazdı gururla:

“Yazıyorum... çünkü 1) romanımı seviyorum, 2) çünkü aslında öyle büyük bir riske girmediğimi ve okuyucunun hoşuna gidecek olan (böbürlenmeye düşkün değilimdir hiç, ama şimdi izin ver de gerçeği söyleyeyim sana, böyle lazım geliyor çünkü) iyi bir roman yazdığımı biliyorum... Ve kitabım bitiyor artık: Bunun kanıtı, romana düzen vermek için ikinci kısımda yer alan ve hiç de fena olmayan bir buçuk sayfayı tamamıyla çıkarıp atabilmem; yani, bazı bölümlerin üzerlerini çiziyorum, bazı yerleri kısaltıyorum ve yazdığı romana değer vermeyen birinin yapacağı gibi, sürekli olarak kitabıma birşeyler eklemiyorum... Romanımın üçüncü kısmı beş sayfadan az olmayacak...”

Heybetli bir ölçekte tasarlanmıştı bu kitap: Dostoyevski romanın altı kısımdan oluşmasını istemiş ve kitabın ana hatlarını çıkarıp bir kenara yazmıştı. *Netoçka*'nın çocukluğunu anlatan kısım, Dostoyevski'nin planlarına uygun olarak, romanın yalnızca önsözünü oluşturdu ve 1849 yılında, Vatan Mektupları'nda yayımlandı. Tutuklanıp sürgüne gönderilmesi, *Netoçka* üzerinde çalışmasını engelledi ve Dostoyevski bir daha asla bu romanıyla ilgilenmedi.

* * *

Netoçka Nezvanova, kadın kahramanın kendi hayatını anlattığı bir tür “kişisel” hayat hikâyesi şeklinde yazılmıştır. Hikâye, kahramanın gençliğinde vuku bulan dramatik bir olayla aniden duruverir. Anlatıcının varlığıyla dışsal olarak birbirleriyle ilişkilendirilmiş, birbirinden bağımsız üç hikâyeden, müzisyen Yefimov'un, *Netoçka*'nın genç prenses Katya'yla arkadaşlığının ve onun velinimetesi Aleksandra Mihaylovna'nın hikâyelerinden müteşekkildir bu roman. İlk iki hikâye, kendi içlerinde tamamlanmıştır: deliren müzisyenin trajedisi, müzisyenin ölümüyle sonlanır; iki kızın arkadaşlığına ara veren şey, yaşadıkları ayrılıktır; üçüncü sah-

ne ise kısmen tamamlanmadan bırakılmıştır. Hikâyeler yalnızca konuları bakımından değil, edebi üslupları bakımından da birbirlerinden farklıdır. Yazar, romanın kompozisyonu ve biçimsel bütünlüğü konularında başarısızlığa uğrar. Dostoyevski'nin bu bir parça başarısız romanını tamamlamaya sonradan asla girişmemesinin sebebi de muhtemelen budur. Ama her şeye rağmen, *Netoçka* Dostoyevski'nin yazdığı kitaplar arasında, psikolojik roman alanında yaptığı ilk deney olması açısından önemli bir yer tutar.

Kadın kahramanın üvey babası, müzisyen Yefimov'u anlatan ilk hikâye, romantik bir bakış açısıyla kurulmuştur. Yazarın bu hikâyeyi 1847 yılında, "Natüralist Akım"ın etkisinden kurtulduğu bir dönemde yazdığını ve *Ev Sahibesi* yüzünden bu kitabı yazmaya ara verdiğini de hatırlayalım. Hoffmann'ın hünerli ellerinden çıkmış olan garip ve deli müzisyen teması, o dönemde Rus romantik edebiyatını baştan sona etkisi altına almıştı. Müzik ve delilik, Prens V. Odoyevsky'nin *Deliler Evi* ve *Rus Geceleri* isimli kitaplarında önem verilip saygı duyulan konulardır hep; Polevoy'un *Deliliğin Saadeti* hikâyesinde de bu temalar ön plandadır; Gogol de, en sonunda *Bir Delinin Hatıra Defteri* başlığıyla yayımlanacak olan *Deli Bir Müzisyenin Hatıra Defteri* başlıklı kısa bir hikâye yazmaya niyetlenmişti. Bunlardan başka, bu temaların nasıl kullanıldığını görmek için, Dostoyevski sevgili yazarı Balzac'ın kaleme aldığı ve İtalyan bir müzisyenin yeni bir müzik türü besteleyip yeni enstrümanlar icat ettiği kısa romanı *Gambara*'ya da bakabilirdi. Balzac'ın deli, taşkın adamı kendisine sadık karısıyla birlikte Avrupa'yı gezip açlık çeker, başarısızlığa da uğrar ama içindeki deliliğe sadık kalır hep. En sonunda yolu Meyerbeer'in Şeytan Robert operasının oynandığı bir tiyatroya düşer ve böylesine kendine has bir müziği keşfetmek kahramanı afallatır: Sanki kaybettiği ilhama yeniden kavuşması bir an

meselesidir şimdi. Ama Gambara'nın deliliği gerçeklere üstün çıkar; müzisyen bir kere daha müzikal hezeyanlarına gömülmüştür. Balzac'ın romantik novellası boyunca ortaya çıkıp duran Hoffmann'ın deli müzisyeni, Dostoyevski tarafından sefih kemancı Yefimov'a dönüştürülür. Anlatıcı Netoçka, romantik bir kahramandan bahseder gibi bahseder ondan: "İlginç bir yaşayışı vardı: Ömrümde tanıdığım en tuhaf insan odur. İlk çocukluk anılarım arasında oldukça belirgin bir yer tutar." Sonraları üvey babasının evinde geçirmiş olduğu yıllar üzerine düşünürken; Netoçka, kendi çocukluğunun romantik özelliklerini vurgular: "Sözün kısası, olağanüstü bir öyküm vardı, bu öyküde en önemli rolü kader oynamıştı. Başımdan anlaşılmaz, esrarlı bir sürü olay geçmişti ama, inadına basit, ürkek, ezik, hatta aptal bir çocuk olup çıkmıştım." Yazar hikâyesini böyle bir tavır takınarak değerlendirirken, onu böyle görmek istemektedir: Gizemli, sıradışı, hayallerden çıkma bir şey olarak. Ancak bu özelliklere yalnızca *Netoçka Nezvanova*'da Yefimov'un geçmişinin anlatıldığı başlangıç kısımları uyar. Şimdi hasta bir eş ve zavallı bir kızcağızla yaşadığı sefih alkolik hayatı, romantik kahramanların muğlaklığından gittikçe daha da uzaklaşır ve hikâye de böylece gerçekçi melodramların tonuna daha fazla bürünmüş olur.

Fakir bir müzisyenin oğlu olan Yefimov, bir toprak sahibinin bir araya getirdiği orkestrada klarnetçiydi. "Gizem" Yefimov'un hayatına "günahkâr bir adam olan" ve ona kemanını bırakıp giden İtalyan bando şefi aracılığıyla girmişti. Bu miras, hikâyede bir tür suçla, bir çeşit şeytani güçle ilişkilendirilmiştir. O güne kadar orta karar bir klarnetçi olan Yefimov, aniden sıradışı yeteneklere sahip bir kemancıya dönüşür; sonra melankolik bir ruh haline girer ve inatçı, hırçın biri olur. Ondan ayrılırken toprak sahibine şunları söyler: "Artık kalamam yanınızda! İnanın şeytan girdi içi-

me. Dönersem bakarsınız evinizi ateşe veririm. Bazen hey-heylerim geliyor. Ruhum öyle sıkılıyor ki, dünyaya geldiğime lanet ediyorum! Şu anda konuşacak, kendimi savunacak durumum yok. İyisi mi bırakın beni, efendim. O şeytanla sıkı fıkı olduğum günden beri böyleyim ben...”

Böylesine Hoffmannesk bir girişten sonra Dostoyevski, müzisyenin yaşadığı düşüşü anlatır bize, ancak bunu yaparken doğaüstü öğelere hiç yer vermez. Yefimov bütün parasını çarçur etmiş, avarece bir taşra orkestrasından diğerine dolaşmış ve en sonunda Petersburg’a bir dilenci olarak gelmiştir. Başta sahici olan yeteneği şimdi düzensiz, fakir hayatı yüzünden gücünü yitirmiştir. “Petersburg’a gelince bu kez yıllarca burayı düşünmenin, yıllar süren Petersburg özleminin verdiği eski bir alışkanlıkla adeta şuursuzca, başkentte ne yapacağını kendi de bilmeden yaşamaya başladı. Sinirli, huzursuz bir coşkunu vardı. Sanki bu coşkunluğuyla kendini aldatmaya; başlangıçtaki gücünün, heyecanının, coşkusunun azalmadığına inandırmaya çalışıyordu.”

Yefimov Petersburg’da müzisyen B. ile ahbap olur ve bu dostluğun üzerinden henüz çok zaman geçmeden B., müzisyenin yaşadığı sorunların sebebinin ne olduğunu anlamaya başlar: Yedi yıl boyunca sefih bir hayat sürdükten sonra, kemancı en sonunda yeteneğini büsbütün yitirmiştir. “Arkadaşımın garip huyları şaşırtıyordu beni. Tedirgin bir irade ile güçsüzlüğün amansız cengi gözlerimin önünden geçmekteydi. Yedi yıl yalnızca, gelecekte erişeceği ünün hayaliyle yetinmeye adanmıştı kendini zavallı. Bu sanatta en önemli olan şeyleri birer birer nasıl yitirdiğinin bile farkında değildi. Öte yandan, karmakarışık aklıyla gelecek için büyük planlar kuruyordu bazen. Ayrıca, birinci sınıf bir sanatçı, dünyanın en ünlü kemancılarından biri olmak istiyor, kendini büyük bir yetenek sayıyordu... Dahası var: Bestecilik üzerine en küçük bir bilgisi bile yoktu, ama beste

yapmayı da düşünüyordu. Ne var ki bu güçsüz, zayıf insanın; tekniği derin, berrak, -nasıl söylesem- içgüdüsel sanat anlayışıydı beni en çok şaşırtan. Müziği o kadar içten duyuyor, kendince yorumluyordu ki yanılması, üstün yetenekli bir sanatçı olduğunu sanması olağandı. Kaba sözcüklerden oluşan deyişle kimi zaman pek derin, her çeşit bilimden uzak şeylerden söz ederdi. Şaşırdım. Ömründe tek kitap okumamış olmasına, bir şey öğrenme zahmetine katlanmamasına karşın onun bütün bunları nasıl sezindiğini bir türlü anlayamazdım.”

Yefimov'un "sırrı"nın bu şekilde ortaya çıkışı, müzisyenin yaşadığı trajik yıkımın hikâyesine bir girizgâh olma işlevi de görür. Romantik edebiyata özgü şeytani temalar geride kalmıştır şimdi; Dostoyevski kendisine önemli gelen bir temayı, uygun bulduğu bir dille bir romana dönüştürmektedir. Yaptığı gözlemlerin doğruluğuyla sesindeki sınırlı hal okuyucuyu hemen etkiler: Bir itiraftır bu yazanlar. Yeteneği boşa harcanan sanatçı teması Dostoyevski için 1847 senesinde kişisel olarak da anlamlıydı. Yaşadığı ani edebî zaferin ardından çeşitli başarısızlıklarla karşılaşan Dostoyevski'nin *Öteki*'den sonra yazdığı her yeni kitap bu durumu daha da kötüleştirmeye yarıyordu yalnızca. Belinsky, Annenkov'a bir mektubunda şunları yazmıştı: "Dostum, biz bu dâhi Dostoyevski tarafından aptal yerine konulmuşuz kesinlikle. Turgenyev'den bahsetmiyorum, hayır -bildiğimiz şekilde davrandı o bu durumda- kendimden, bu yaşlı cehennem zebanisinden bahsediyorum ben. Dostoyevski hakkında, şöyle güzelce bir sopalanması gerektiği dışında, söylenecek tek bir şey dahi yok. Ben, ülkenin en önde gelen eleştirmeni, bu meselede karesi alınmış budala rolünü oynadım." Dostoyevski, şimdi, "kendinden memnuniyet" duymayı bırakıp edebî başarısızlıkları üzerine düşüncelere daldığı bir ruh haline geçmişti. Eleştirmen-

lerin, yeteneği hakkında şüpheleri olduğuna inanıyor, pişmanlık duyuyor ve ümitsizlikten hasta düşüyordu. En baştan itibaren, yeteneğinin “öyle çok da fazla olmadığı”nı düşünmüştü muhtemelen; herhalde bir eleştirmenin yeteneği idi onunkisi, bir sanatçınıninki değil. Bu kriz, nihai çözüme Dostoyevski'nin yazdıklarıyla ulaşacaktı. Yefimov karakteri, Dostoyevski'nin hayal gücünün çektiği ıstıraplarla bir türlü üzerinden atamadığı, ona yeteneğinin tükendiğini söyleyen o can sıkıcı düşünceden doğmuştur. Deli müzisyenin suretinde vücut bulan, Dostoyevski'nin içinde bulunduğu ruhsal durumun ta kendisiydi; böylece Dostoyevski'nin şüpheler ve çaresizliklerle geçen saatleri, Yefimov'un yaşadığı trajedinin kendisine dönüşüvermişti. Dostoyevski, yazdığı romanlar vesilesiyle kendi ruhunun taşıdığı ihtimalleri gerçekleştirmişti. Romancının yeteneğini kaybedip de mahvoluşa sürüklenme ihtimali, roman kahramanı sözkonusu olduğunda bir gerçeklik halini almıştı.

Dostoyevski'nin hikâyesine uyguladığı psikolojik yaklaşımında bunca “ıstırap ve sıkıntı” bulunmasının sebebi de budur. Dostoyevski kendisini terapi amacıyla analiz ediyordu, kişiliği hakkında bilimsel verilere ulaşmak için değil. Şöhretin cezbediciliğine kapılmak (“kendi dehasına dair devamlı yanılması”), çektiği sabırsızlıklar, cesaretsiz kişiliği, kitaplarını yayımlatmasının imkânsızlığı, “içsel çaresizliği” -Dostoyevski'nin şimdi kefareтини ödemesi gereken “sanata karşı işlenmiş günahları” bunlardı işte. Yefimov, elbette Dostoyevski değildir: Yaratıcısının ruhsal hayatının bedenleşmiş ve kendi hayatını sürdüren bir çeşitlemesidir.

Müzisyen B., ayrılmalarının ardından zor bir hayatı olacağını söyleyerek Yefimov'u uyarır. Bu kehanetin ardında Dostoyevski'nin geçmişine ait mutsuz hatıraların yankılarını da duyarız.

Şimdilik hiç kimseye gerekli değilsin. Tanımak bile istemiyorlar seni. Dünya böyle çünkü. Ama biraz bekle hele. Allah vergisi bir yeteneğin olduğunu öğrendiklerinde değişecek durum. Çekememezlik, alçaklık, en çok da aptallık... Yoksulluktan daha acımasızca hırpalayacak seni. Yetenek; yakın ilgi, anlayış ister. Amacına biraz olsun yaklaştığında çevreni nasıl insanların kuşatacağını göreceksin. Yorucu çalışmalar, bir sürü fedakârlık, açlık, uykusuz geceler sonucu elde ettiğin şeye önemsemeden, hatta küçümseyerek bakacaklar. Gelecekteki bu arkadaşların destek olmayacaklar sana, avutmayacaklar seni. İyi yanlarının adını anmayacaklar, ama her yanlışını hain bir sevinçle karşılayacak, kusurlarını yüzüne vuracak, yanlış yaptığında (yanılmayan bir insan olabilirmiş gibi) bayram edecekler. Gururuna düşkünsün sen, en küçük şeyi büyütebilirsin. O zaman felaket olur işte... Sen yalnız başına olacaksın, onlarsa çok. Toplu iğnelerle işkence edecekler sana.

Bu tiradın hikâyeye hiçbir katkısı yoktur. Yefimov'un yeteneğini yitirmiş olduğunu anlayan B., şimdi sebepsiz yere, sahip olduğu "yetenek"ten, sanatçının karşısında duran imtihanlardan bahsetmektedir. Yaptığı kehanetlerin hiç gerçekleşmeyeceğini biliyordur elbette. Burada yazarın itirafları, kitabın olay örgüsüne karışmaktadır. Güncel'in ortaklarının kendisini rahatsız etmesinden şikâyet ederken ("Toplu iğnelerle işkence edecekler sana") Dostoyevski bir süreliğine kahramanını unuttur.

Arkadaşı ve velinimetini B.'den ayrılır ayrılmaz Yefimov'un hayatı gittikçe daha kötüye gider. Çeşitli sebepler yüzünden, Netoçka isimli iki yaşında bir kızı olan dul bir kadınla evlenir. "Zavallı bir kadındı annem. Eskiden mürebbiyeymiş. İyi bir öğrenim görmüş. Güzelmiş. Yoksulluk belini büktüğü için yaşlı bir memurla, babamla evlenmiş." Vere-

me yakalanmış ve çok çalışmaktan bitap düşmüş bu “hayalci ve taşkın adam”ın çehresinde, acı çeken başka birinin görüntüsünün parıldadığını da görürüz: Katerina Ivanovna Marmeladova’dır bu kişi. Dostoyevski onun perişanlığını hareketlerinin sembolizmiyle anlatır. “Hiç yorulmadan odanın içinde saatlerce bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Uyku su kaçtığı geceler de -sık sık kaçırdı uykusu- odada ondan başka kimse yokmuş gibi kendi kendine bir şeyler mırıldanarak, kollarını kâh iki yana açıp kâh göğsünün üzerinde kavuşturarak, kâh dayanılmaz bir acı çekiyormuş gibi havaya kaldırıp hızla indirerek dolaşırdı.” Katerina Ivanovna da aynen bu hareketleri yapan biri olarak tasvir edilmiştir. Dostoyevski bir tavan arasında yaşanan bu fakir hayatın, hasta, çalışkan annenin, alkolik babayla ürkek kızın (Yefimov, karısı ve Netoçka’nın) tasvirlerini daha sonra romanı *Suç ve Cezâya* aktarmıştı. Marmeladov da benzer biçimde karısından para çalar ve Yefimov gibi onun varını yoğunu içkiye verip çarçur eder.

Şimdi evli olan yozlaşmış müzisyen, yeteneğini yok eden şeyin evlilik olduğuna karar verir ve böylece hayatındaki bütün başarısızlıklarını karısına mal eder. Yemin eder: Karısı ölünceye dek eline bir daha kemanını almayacaktır. Bu noktada Yefimov’un asıl deliliği sistematik olarak gelişmeye başlar: “Önüne gelene, evliliğinin sanatını mahvettiğini, daracık bir odada aç insanlarla bir aradayken çalışmasının olanaksız olduğunu söylemeye başladı. Kendini müziğe veremiyormuş. ‘Kaderim bu benim galiba!’ diyordu.” Sekiz sene bu şekilde geçip gider. Netoçka kendisinin bilincine varmıştır; derin bir uykudan uyanıyormuş gibi hisseder. Yazar “tuhaf bir aile”de büyüyüp yetişen çocuğun mutsuzlukları üzerine düşünür ve ebeveynlerinin “çirkinliği”yle karşılaştığında Netoçka’nın ruhunda beliren kırılmayı inceler. Küçük kızın “yaralı yüreği” hızla, marazi bir şekilde geliş-

mektedir; duyarlılıkları ve hayal gücü de zamanından önce olgunlaşmıştır. Yazarın kendi hayatında da çocukluk döneminden kalma derin bir travma vardı ve Dostoyevski'nin düşünceleri aile kurumunu sorgulamaya yöneliyordu hep. *Netoçka Nezvanova*'nın özgün halinde kadın kahramanın Prens H.'nin evinde yaşarken büyük bir hevesle okuduğu Walter Scott romanları hakkında yaptığı ilginç gözlemler de yer alır. “Önümde açık duran kitabın sayfalarını rastgele karıştırıyor, gözüme çarpan cümlelerden bir anlam çıkarmaya çalışıyordum. Kitap falına bakıyordum sanki. İnsanın bazen ruhsal, akılsal güçlerinin büyük bir gerilim içinde, bilincin parlak ışığıyla birden aydınlandığı olur. Sarsılan, geleceği öğrenmek ateşiyle yanan ruhunda gelecekte haber veren bir şey belirir. Bütün varlığıyla yaşamayı özler insan. Yüreği en yakıcı, en delice umutlarla geleceği, bütün sırlarıyla, bütün bilinmeyenleriyle, fırtınalarıyla geleceği ister. Yaşamaktır onun için önemli olan. O anda ben de öyle bir ruhsal durumdaydım işte.”

Kendi çocukluğuna dair acı hatıralarla Walter Scott'tan okuyup öğrendiği şiirsel “aile” kültü, Dostoyevski'yi Rus ailesi sorununu ele almaya itmişti; yazdığı bütün büyük romanlarda Dostoyevski bu konuyla ilgilenmiş, *Delikanlı*'yla *Karamazov Kardeşler*'de bu alanda aşılmaz örnekler vermiştir. Arkadiy Dolgorukiy “düzensiz bir aile”ye mensuptur, sürekli olarak “babasının çirkinliği” yüzünden mutsuzluk çeker; *Karamazov Kardeşler* de yine “düzensiz bir aile”nin trajik hikâyesidir. Ebeveynler arasındaki düşmanlığın çocukların bilinçlerindeki yansımaları sapıkça biçimler alabilir. Üvey babasıyla birlikte Netoçka da zavallı, cefakâr annesinden nefret etmeye başlar; bir yandan da onun ölmesini hayal eder. Marazi bir sevgiyle ilgisini babasına yöneltir. “O anda babama karşı sınırsız bir sevgi doldu içime. Ama tuhaf, çocuksu olmayan bir sevgiydi bu. Bir çocuk için komik

kaçmayacağını bilsem şefkat, anne sevgisi derdim...” Annesine yapmakta olduğu kötülüğü yer yer hisseder, sanki kişiliğindeki günahkâr yanın farkına varıyormuşçasına vicdanı eziyet etmektedir ona; ancak yine de, üvey babasının yüreklendirmesiyle, hiç çekinmeden annesinden para da çalar. İtiraf eder: “Sevgim yavaş yavaş -hayır, sevgi değil de tutku diyeceğim buna, çünkü babama beslediğim, bana acı veren bu sınırsız duyguma ad olabilecek başka bir sözcük bilmiyorum- evet, tutkum yavaş yavaş aşırı sınırlı, huzursuz biri haline getirmeye başlamıştı beni. Onu hayal etmekten, düşünmekten haz duyuyordum. Tek isteğim, az da olsa hoşlanabileceği her şeyi yapmaktı, Hatta zamanla kendimi ondan daha üstün görmeye başlamıştım. Onun için gerekli olmamdı böyle düşünmeme neden. Gururumu okşuyordu bu. Kendime güvenimi artırıyor. Bana ihtiyacı olduğunu bildiğim için arada bir kendimi naza bile çekiyordum. Gerçekten, bu tuhaf bağlılığım bir bakıma aşkı andırıyordu...” Dostoyevski daha sonra yazdığı kitaplarında bir çocuğun ruhunda yer alan erotizmin böylesine cesur bir analizini yapmaya hiç kalkışmayacaktı. Masum Netoçka, üvey babasına karşı içinde fazla karmaşık bir duygu besler: Bu duygunun içinde anaç bir ilgi, çocuksu bir bağlılık ve yetişkinlere ait bir tutku vardır. Netoçka’nın erken gelişmiş duygularının genişliğinde, henüz normal ile anormal olanın sınırlarının ötesine geçmemişizdir.

Kemancı Yefimov’a vakfedilmiş olan bu hikâyeyi yazmak, Dostoyevski’nin bütün kaynaklardan faydalanan bir roman inşa etme yolunda attığı ilk adımdı; kitabın ağır ve detaylı psikolojik hazırlıkları, felaketin gerçekleştiği anda en yüksek noktalarına ulaşır. Müzisyenin ufacık dairesinde, yıkıcı güçlerin gitgide şiddetlendiklerini, ailenin hep birlikte soluduğu havanın da gittikçe daha çok gerginleştiğini hissederiz. Kahramanın yıkımı, arkadaşı B. tarafından önceden

haber verilmiştir. B., müzik heveslisi Prens H.'ye şunları söyler: "...dünyanın en büyük müzisyeninin kendisi olduğu inancındadır. İnanın, sanatçı falan değildir. Şunu da söyleyeyim yıldırım çarpmış gibi bir anda ölüp gidecek. Çünkü insanın ömrü boyunca bütün varlığıyla inandığı, üstelik başlangıçta haklı olan -bir zamanlar gerçekten iyi bir müzisyendi çünkü- inancından kopması öyle kolay değildir."

Ünlü kemancı St. Petersburg'a gelir; Yefimov da Netoçka'yı konsere bilet alabilmek için annesinin son parasını çalmaya ikna eder. Bölümün fazlasıyla dokunaklı olan son sahnesi sıkıntılı, meşum bir ihtişama sahiptir. Konserden dönen Yefimov, karısının cesedinin karşısında çalar kemanını. "Çalmaya başladı... Ama müzik değildi çaldığı... Her şeyi son dakikasına kadar bütün ayrıntılarıyla anımsıyorum. Şaşırmıştım. Hayır, sonraları dinlediğim müziğe benzer yanı yoktu bunun! Keman sesi değildi çıkan ses. Loş odamızda korkunç bir yaratık bağırılmaya başlamıştı sanki. Belki izlenimlerim yanlış, yanıltıcıydı. Belki tanık olduğum şeyler duygu dünyamı sarsmış, korkunç, acı veren izlenimlere hazırlamıştı beni... Ama şuna kesinlikle inanıyorum, inlemeler, acı haykırışlar, umutsuzluk vardı bu seste. İnsanın tüylerini ürperten finalde ağlamanın acılığı, üzüntünün dayanılmaz ıstırabı, umutsuzluğun elemi, hepsi bir aradaydı..." Üvey babası Netoçka'yı alıp kaçar; ancak sokaktayken yere düşüp bilincini kaybeder. Korkunç bir delilik nöbeti içindeki adamı şehir dışında tutarlar. Netoçka'nın üvey babası iki gün sonra hastanede ölür. "Böyle bir ölüm yaşam biçiminin kaçınılmaz, zorunlu sonucuydu zaten. Onu ayakta tutan her şey bir anda yıkıldıktan; anlamsız, yararsız bir hayal gibi yok olduktan sonra ölmeliydi artık. Son umudunu da yitirince ölmüştü... Ömrü boyunca kendi kendini aldattığı düşüncesinin boş olduğunu anlamıştı... Ömrü boyunca korkuyla beklediği şey gerçekleşmişti. Her an anlatıl-

maz acılar içinde indi inecek diye beklediği tepesindeki satır inmişti sonunda! Ölümcül bir inişti bu.”

* * *

Netočka Nezvanova'nın ikinci kısmı da kendi içinde bağımsız bir hikâyedir. Ebeveynlerinin ölümünden sonra Netočka tesadüfen Prens H.'nin evine getirilir; bu olay hayatının gidişatını değiştirecektir. Gençlik dönemini kendi çocukluğundan tamamen kopmuş bir vaziyette yaşar Netočka. Çocukluğuyla gençliği arasındaki kırılma, durmak bilmeyen hastalığıyla da vurgulanır. Karşımızdaki, romanın içinde birbirini peşi sıra izleyen organik bir gelişme değildir; tamamıyla yeni bir olaylar silsilesidir. Roman parçalar halinde, kopuk kopuk bırakılmıştır ve hikâyenin kompozisyonuna ilişkin bu kusur karakterlerin psikolojilerinin oluşturduğu bir bütünlükle de dengelenmez. Netočka fazlasıyla solgun bir figürdür ve bir kadın kahramandan çok anlatıcının kendisine benzer. Çekingen tevazusuyla kendini hep geri çeker ve romanda geçen olayların kendi kişiliğindeki etkilerini göremez. Hayatının hikâyesini anlatır bize, ama biliriz ki onun kaderi kendisinden daha mühim olan insanlara yardımcı olmaktır.

Romanın *Netočka*'nın prensin evinde geçirdiği günleri anlatan ikinci kısmı, kitabın son halinde büyük ölçüde kısaltılmıştı. Dostoyevski, *Netočka*'ya yaptığı yardımın aynısını Larenka isimli fakir bir yetime de yapan ve onu evine alan prensin bu çocukla olan sahnelerini kitabından atmıştı. Larenka da “yaralı bir yürek”tir; ebeveynlerinin ölümüne kendisinin sebep olduğundan emindir ve annesine nasıl da eziyet etmiş olduğunu düşünür hep. Bu suçluluk duygusu yüzünden çocuğun sinirli kişiliğinde sorunlar baş göstermeye başlar. Netočka hasta çocuğa şefkatle bakar, ama Larenka'nın sağlığı sürekli olarak kötüye gitmektedir; en so-

nunda prens onu Ukrayna'ya, akrabalarının yanına gönderir. Dostoyevski sık sık "şehvet düşkünlüğü"ne kapılan çocuğun kişiliğindeki gergin duygusallığın detaylı bir analizine girer. Freud'un psikanaliz yöntemlerini çok gerilerde bırakarak, ruhun aldığı ilk yarayı (travmayı) inceler ve buradan insan bilincinin kökenlerine ulaşır. Dostoyevski kitaplarındaki (*Budala*, *Delikanlı*, *Karamazov Kardeşler*) bütün çocuklarda en sonunda sadizme dönüşen marazi bir hassasiyetin izlerini buluruz.

Kitabın son halinde ne Larenka'nın kişiliğiyle ilgili bu gözlemler yer alır ne de yetim çocuğun hikâyesi. Druzhinin, Dickens'ı taklit ettiği için Dostoyevski'yi eleştirmişti; gerçekten de Netoçka'nın Larenka'ya olan bağlılığı Dickens'ın *Dombey ile Oğlu* romanındaki Florence'la Paul'ün arkadaşlıklarına benzer biraz. Larenka hikâyeden çıkarıldığında prensin Netoçka'yla aynı yaşta olan kızı Katya, kitabın ikinci kısmının en önemli karakteri haline gelir. Büyükkannesiyle birlikte Moskova'yı ziyaret eden Katya, Netoçka'nın nekaheti esnasında Petersburg'a döner. Bu iki genç kızı, kumral ve mavi gözlü Netoçka'yla esmer ve vurdumduymaz Katya'yı birbirleriyle mukayese etmek suretiyle Dostoyevski her daim sadık kalacağı psikolojik bir roman formu yaratmakta başarılı olmuştu. Marazi, hassas, her şeye sessizce katlanan, utangaç ve gözyaşı dökmeye fazlasıyla meyilli Netoçka, Dostoyevski'nin mütevazı kadın kahramanlarının en mütevazı olanıdır. Katya onun hakkında, dokunaklı bir ironiyle şunları söyler: "Yüzünde renk yok, saçların sarı, kendin aptalsın, sulugözsün, gözlerin mavi... ök... öksüzüm benim!" Bu mütevazı kadınlar sınıfının *Suç ve Ceza*'daki temsilcisi Sonya Marmeladova, *Cinler*'de Dasha, *Delikanlı*'da Sofya Andreyevna, *Yufka Yüreкли*'de ise kitabın kadın kahramanıdır. Genç Prenses Katya ise Dostoyevski'deki "gururlu kadınlar" ekibinin kurucularındandır: *Kumarbaz*'daki Polina, *Budala*'daki

Nastasya Filippovna, *Cinler*'deki Liza ve *Karamazov Kardeşler*'deki Katerina Ivanovna ilk hallerini onda bulurlar. Mütevazı kadınlar grubundaki karakterlerin sevimlilikleriyle tezat oluşturacak biçimde, gururlu kadınlar "şaşılası" bir güzelliğe sahiptirler. Netoçka, Katya hakkında şunları söyler: "Yüz çizgileri hiç silinmeyecektir belleğimden. Çok düzgündüler. Öte yandan zayıflığı, teninin solukluğu sanki daha soylu bir güzellik veriyordu bu çizgilere. Düz olarak aşağı taradığı siyah, gür saçları yanaklarına sert gölgeler düşürürdü. İri, çocuksu mavi gözlerinin içten bakışı şaşırtırdı karşısındakini." Dostoyevski'nin "gururlu kadınlar"ı karşılardaki ruhları bir tür estetik büyülenmeyle kaskatı halde bırakan, göz kamaştırıcı bir güzelliğe sahiptir. Netoçka, Katya'ya ilk bakışta sırlıslıkla âşık olur.. Prens Mişkin, Nastasya Filippovna'nın resmini görür ve bu güzellikten hayrete düşer hemen; aynı şekilde, Akhmakova'nın güzelliği Versilov'u "rahatsız eder", Gruşenka'nın güzelliği de Mitya'yı "kaskatı hale" getirir. *Netoçka Nezvanova*'da Dostoyevski'nin sonraki romanlarında kullanacağı "kadın güzelliğinin gücü" temasının ilk izlerini görmek mümkündür.

Neşeli, gürültücü Katya, sürekli zırlayıp duran Netoçka'yla hiç ilgilenmez. Kız arkadaşının çevresine karşı duyduğu sevgi onu rahatsız eder ve Katya'nın canı sıkılır. Mürebbiyeleri, yetim kızın çalışkanlığını övdüğünde gururu Katya'yı etkisi altına alır; artık arkadaşına eziyet eder, ona ebeveynleri hakkında sorular sorar, fakirliğiyle, perişan kılığıyla, dans edip piyano çalmayı bilmemesiyle alay eder. Bunun üzerine Netoçka ağlamaya başlar, Katya yaptıklarından ötürü cezalandırılır ve arkadaşını gücendirdiği için Netoçka'dan özür dilemesi istenir. Bu noktadan itibaren Katya, Netoçka'ya karşı içinde "anlaşılmaz" bir nefret geliştirecektir.

Hikâyenin sonunda muamma çözüme kavuşur ve genç prenses aniden şunu anlar: Netoçka onu severken, o da ken-

di kalbinde buna karşılık veren bir his beslemektedir. Ama uzun süre gururlu kız, bu aşkı kabul etmekte isteksiz davranmış; bu yüzden de hem kendisine hem de Netoçka'ya karşı hınç beslemiştir. Ancak Katya'nın merhametsizliği, Netoçka'nın sadakatini güçlendirmeye yaramıştır sadece "Bana ne oluyordu, bir türlü anlayamıyordum" diye yazar. "O zamana dek hiç tatmadığım tuhaf, anlaşılmasız bir duygunun etkisi altında ne yapacağımı bilemiyordum. Bu duygunun bana acı verdiğini, ruhumu sarstığını söylersem abartmış olmam. Sözün kısası -okuyucu deyimimi hoş görsün- tutulmuştum Katya'ma. Evet, aşktı bu. Gözyaşlarıyla, sevinçleriyle gerçek bir aşk..." Babasına karşı beslediği sevgi konusunda da, neredeyse aynı kelimeleri kullanmıştır Netoçka. Burada Dostoyevski'nin ikinci defa çocuk duyarlılığını patolojinin sınırına dayanmış, erotik bir öge olarak resmettiğini görürüz.

Bundan sonra Netoçka'yla Katya arasındaki aşk kavgası kendi akıbetine doğru ilerler; Katya yanlış bir iş yapar, Netoçka da suçu kendi üzerine alır. Genç prenses gücünü yitirmiştir şimdi; geceleyin, yataktayken, iki kız arasında şöyle bir konuşma geçer: "Katya yine üzerime eğilip öpmeye başladı beni. Öptü, öptü... Birkaç damla gözyaşı düştü yüzüme. Çok duygulanmıştı." "Öyle çok seviyordum seni, oysa sevmediğimi sanıyordum! 'Belli etmeyeceğim onu sevdiğimi!' diyordum kendi kendime. Inat ediyordum. Niçin korkuyor, niçin utanıyordum senden acaba? Bak şimdi ne iyiyiz, ne mutluyuz! Bazen şöyle düşünüyordum: 'Dur hele biraz daha eziyet edeyim ona!' Bazense 'Hiç sevmiyorum onu,' diyordum kendi kendime, 'yüzünü bile görmek istemiyorum!' Oysa öylesine cana yakın, uysaldın ki! Benim aptal olduğumu düşüneneğinden öyle korkuyordum ki! Sen zekisin Netoçka, hem çok zekisin! Kuşkum yok bundan! Bir sabah kalktığımda öyle seviyordum ki seni, anlatamam! Bütün gece hep seni görmüştüm rüyamda. 'Anneme

söyleyeceğim, yanına alsın beni,' diye verdim kararımı. Sevmek istemiyordum seni! 'Bir daha girmesin rüyama!' diyor-
dum kendi kendime. Ama girdin." Bu saf genç kızın itiraf-
larında cesur bir samimiyet vardır. Aşkın kapıları; karanlık
bir merhametsizlik, öfke, gurur ve tahakküm cehennemine
açılmaktadır burada. Gururlu kadınların "afallatıcı" güzel-
likleri şeytani bir güçtür aslında. Bir yandan yüreği "kaskatı
hale" getirirken, bir yandan da onun kanıyla beslenmekte-
dir; bu güzelliğin kurbanları olan Rogozhin, Versilov ve
Mitya Karamazov'un yaşadıkları yıkımın kendilerine getir-
diği saadet, onların yazgılarıdır adeta.

Katya'nın hikâyesi, Moskova'ya gitmek üzere yola çıkma-
sıyla kesiliverir. Netoçka'nın hayatında yeni bir kopuş ya-
şanmıştır şimdi. Prensin ailesi Moskova'ya taşınır, Netoçka
da prensesin ilk evliliğinden olma kızı Aleksandra Mihay-
lovna'yla kalır. "Yirmi iki yaşlarında, sessiz, narin, sevecen"
biridir bu. Dört sene evvel "zengin ve üst kademedен" bir
erkekle evlenmiştir. Romanın üçüncü kısmı, Netoçka'nın
Aleksandra Mihaylovna'nın ailesiyle geçirdiği sekiz yılı an-
latır; bu kısım kadın kahramanın şu sözleriyle başlar: "Bu-
rada yeni öyküm başlıyor." Gerçekte, ilk ikisi gibi bu kısım
da diğerlerinden bağımsız, ayrı bir hikâye barındırır içinde.
Daha öncekilerle aynı edebî yöntem kullanılarak yazılmış
üçüncü kısımda uzun, psikolojik hazırlıkları, etkileyici bir
dramatik sahneyle kurulmuş olan final anı izler. Bu kısmın
edebî tonu, aşırı hassaslığıyla diğerlerinden ayrılır. Netoç-
ka'nın yeni hayatı bir manastırdıymışçasına "sakince" de-
vam etmektedir; büyük bir şevkle çalışmakta ve okumakta-
dır, bir yandan da şan dersleri alır. Hayatında içsel gelişi-
miyle paralel giden hiçbir önemli olay olmaz. Anlatının
monotonluğu, Netoçka'nın yeni arkadaşı ve velinimetinin
de, kendisi gibi "mütevazı" bir tip oluşuyla daha da artar.
Sonuçta elimizde aynı psikolojik uyumun bir çeşitlemesi

vardır. Hem Netoçka hem de Aleksandra Mihaylovna acı çeker, kendilerini mahzun hisseder ve kederli hayaller kurarlar; kurdukları dostluktan etkilenmişlerdir, birbirlerini kucaklayıp ağlaşırlar. Netoçka ikinci annesinin sırrını çözmeye uğraşırken aradan sekiz yıl geçer. Kitabın son kısmına yaklaşırken olaylar aniden canlı bir hale bürünür ve hikâye oldukça melodramatik bir sahneyle birden durur.

Aleksandra Mihaylovna kocası Pyotr Aleksandroviç'i tutkuyla sevmektedir güya, "Her sözünü ölçüp biçerek konuştuğu, hareketlerini sürekli kontrol ettiği kaçmıyordu gözümden," der Netoçka onun için. Aşk ve şefkatle dolup taşan bu "yaralı yürek"te çocuksu bir masumiyet ve çaresizlik vardır. "Ona acı veren, vicdan azabı veren bir olayı anımsamış gibi durgunlaşırdı. Bir şey mutluluğunu engellemek için düşmanca kolluyordu onu sanki". Aleksandra Mihaylovna'nın kocası: "Uzun boylu, zayıf bir adamdı. Yeşil camlı kocaman gözlüğünü, bakışlarını gizlemek için bilerek takıyordu sanki". Bu ketum, sıkıcı adam beraberlerken bile karısıyla konuşacak konu bulmakta zorluk çeker. Himayeci ve soğuk bir acıma duygusuyla bakmaktadır ona. Netoçka, şans eseri, Aleksandra Mihaylovna'nın sırrını çözer: Kütüphanelerinden aldığı Walter Scott'un *St. Ronan'ın Kuyusu* romanının içinde, velinimetine gönderilmek üzere yazılmış eski bir mektup bulmuştur. Bu mektupta kimliği meçhul biri, saf arkadaşlığıyla onu kendi seviyesine yükselten ve şefkatli aşkıyla kaba, basit kişiliğini değiştirmiş olan kişiye elveda demektedir. "Evet, çok seviyorsun beni. Bir kardeş gibi sevdin beni. Kendi yarattığın bir insan gibi... Çünkü yüreğimi yeniden sen çalıştırdın. Aklımı uyuşukluktan sen kurtardın. Ruhuma tatlı bir umudu sen doldurdun... Kız kardeşim olduğumu söylemiyordum sana, cesaret edemiyordum, kardeşin olabilecek gücüm yoktu çünkü. Denk değildik. Beni yanlış anlamıştın, yanılmıştın!" Ancak aşkları

keşfedilmiştir: “Artık her şey duyuldu. Dile düştük!” Onu terk etmesi gerekmektedir, ama kocasının masum eşini iftiralardan koruyacağına da inanır. “Kocanı yeni gördüm” diye devam eder sözlerine. “Suçsuzuz ama, ikimiz de layık değiliz ona. Her şeyi biliyor. Anlıyor bizi! Olup bitenlerin hepsinden haberi var. Kahramanca senden yana çıktı. Kurtaracak seni!” Netoçka böylece “masum günahkâr”ın yaşadığı trajedinin farkına varır. Pyotr Aleksandroviç karısını kurtarmıştır kurtarmasına, ancak âşık olduğu için affetmiştir onu. Cömertliğini alıp onu bir işkence aletine dönüştürmüş, şefkati üzerine ruhsal bir zulüm düzeni inşa etmiştir. “Bana acı veren birtakım hayaller bir türlü gitmiyordu gözümün önünden. Sonsuz, kurtuluşu olmayan bir acı, bir fedakârlık hayal ediyordum kendime. Sessizce, içtenlikle, ama boşu boşuna sunulan bir fedakârlık... Bu fedakârlık, karşılık olarak küçümseme ve alay görüyordu. Bir suçlu, kutsal bir insanın günahlarını bağışlıyordu...”

Dostoyevski, *Petersburg Vakayinamesi*'nde değerli bir kimsenin gerçekte korkunç bir alçak olduğunun ortaya çıkabileceğini yazmış, Yulian Mastakovich'i (*Bir Yılbaşı Partisi ve Bir Düğün*) de buna örnek göstermişti. Aynı dönemde yazılan *Netoçka Nezvanova*'yla “temiz yürekli” insan temasının sanatsal zirvesine ulaştığını görürüz. “Gözlerindeki bakışını büyük, yeşil gözlüklerinin ardına gizleyen” ikiyüzlü, adil, erdemli cellat Pyotr Aleksandroviç, Dostoyevski'nin en korkunç, en şeytani kahramanları arasındaki yerini almıştır. Aleksandra Mihaylovna'nın hikâyesinde yer alan, güçlü bir kişiliğin zayıf biri üzerinde kurduğu tahakküm motifi, benzer bir güçle *Ev Sahibesi* hikâyesinde de tekrarlanmaktadır. Ama Netoçka'da bu motifin romantik efsanelerle çevrelenmiş hayalî yanlarından kurtulmuş olduğunu fark ederiz. Aleksandra Mihaylovna Petersburg sosyetesine mensup bir kadındır, Volga'dan gelme, yarı deli, vahşi bir yaratık değil;

Pyotr Aleksandroviç, Murin gibi bir sihirbaz değildir de “önemli yerlere gelmiş, zengin bir adam”dır. “Zayıf yürekli” insanların yaşadığı trajediler, psikolojik açıdan anlatılır ve bu da hikâyenin sanatsal güzelliğini artırır.

Netoçka Nezvanova’nın sonu tamamlanmamış halde bırakılmıştır. Pyotr Aleksandroviç, Netoçka’nın kendi gerçek kişiliğini gördüğünü anlar ve intikam almaya karar verir hemen. Hiç beklenmedik bir anda, kütüphanede, elinde ölümcül mektubu tutarken bulur onu; bundan sonra Netoçka’yı Aleksandra Mihaylovna’nın huzurunda ahlâksızca davranmakla itham edecektir. “İnanın bana, madam,” der karısına, “Evet, inanın buna artık Aleksandra Mihaylovna, kişisel sorumluluklarımın bilincine varmış bir insanım! Ne dersiniz deyin, yine aynı şeyi söyleyeceğim: Suç her zaman suçtur! Çirkin duyguları yüceltmeye istediğiniz kadar çalışın, günah insanların gözünde utanç verici, iğrenç bir şey olmayı yine de sürdürecektir!” Bu kahramandan dışarıya bitmek bilmeyen birarez ve kin yayılmaktadır; en sonunda Pyotr Aleksandroviç kurbanına ölümcül bir darbe indirir.

* * *

Dostoyevski uzun, tefarruatlı bir psikolojik roman yazma girişiminde başarısız olmuştu. *Netoçka Nezvanova* tek bir roman değil, birbirinden bağımsız üç ayrı hikâyedir. Bir süre sonra anlatıcı sesin bir kadın kahramanın sesini taklit edebilecek denli renkli olmadığı ortaya çıkmıştı. Ama bütün bunlara karşın ne kadar da karmaşık bir fikir, görüntü ve edebî buluş zenginliği bir araya gelmiştir bu kitapta! *Netoçka Nezvanova*, Dostoyevski’nin büyük romanlarındaki ideolojinin ve tekniklerin geliştirildiği laboratuvardır.

İngilizce’den çeviren KAYA GENÇ

Netoçka Nezvanova Dostoyevski'nin ilk roman denemesiydi. Kardeşine yazdığı 1846 tarihli bir mektupta 'itiraf biçiminde büyük bir roman' yazmak istediğini söylüyordu. Ama olmadı. 1849'da tutuklanıp Sibirya'ya sürgüne gönderilmesiyle roman yarım kaldı ve Dostoyevski bir daha hiçbir zaman *Netoçka Nezvanova*'ya geri dönmedi. Ama yarım kalmasına rağmen, *Netoçka*'nın çilekeş annesiyle deli-

Dostoyevski zorunlu ikamet cezasının son yılı olan 1858'de, Semipalatinsk'te.

liğin eşiğinde, başarısız bir müzisyen olan babası arasında başlayan acılı hayat hikâyesi, pek çok eleştirmene göre Dostoyevski'nin sürgün dönüşü yazacağı büyük romanların temalarını haber verir: derin insanî acı, aşağılanma, çılgınlık, günah ve kefaret. Genç Dostoyevski'nin bu yarım ama güçlü kitabını Ergin Altay'ın Rusça aslından yaptığı çeviri ve en ünlü Dostoyevski uzmanlarından biri olan Konstantin Mochulsky'nin sonsözüyle sunuyoruz.

"Dostoyevski k... *psikologtu."*

Friedrich Nietzsche

"Netoçka Nezvanova Dostoyevski'nin
olgunluk dönemi

Ernest J. Simmons

İLETİŞİM 1184
DÜNYA
KLASİKLERİ 32

ISBN 975-05-0409-7

9 789750 504099